*AUTHOR:*
KEMPENSIS, THOMAE

*TITLE:*
DE IMITATIONE CHRISTI LIBRI . . .

*PLACE:*
BEROLINI

*DATE:*
1874

Master Negative #

92-80740-3

# COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
## PRESERVATION DEPARTMENT

## BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

242.1
P

1874.

Imitatio Christi.

De imitatione Christi, libri quatuor; textum ex autographo Thomae, nunc primum accuratissime reddidit... Carolus Hirsche. Berolini, Habel, 1874.

375 p. 19 cm.

157075

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm

REDUCTION RATIO: 11X

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 9-19-92

INITIALS M.M.

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

# THOMAE KEMPENSIS

# DE IMITATIONE CHRISTI

## LIBRI QUATUOR.

TEXTUM

EX AUTOGRAPHO THOMAE

NUNC PRIMUM ACCURATISSIME REDDIDIT, DISTINXIT,
NOVO MODO DISPOSUIT;
CAPITULORUM ARGUMENTA, LOCOS PARALLELOS
ADIECIT

CAROLUS HIRSCHE.

BEROLINI

SUMPTUS FECIT LIBRARIA LÜDERITZIANA
CAROLUS HABEL.

MDCCCLXXIV.

## PRAEFATIO.

Complura sunt eaque gravissima, quibus nova hæc celeberrimi de Imitatione Christi opusculi editio a ceteris quæ circumferuntur omnibus differt. Funditus immutata est in primis singulorum capitulorum dispositio, prorsus diversi generis sunt quæ in verbis distinguendis observantur leges, neque verba ipsa cum vulgatis exemplis ubique conveniunt.

Tantam meæ ab aliis editionibus dissimilitudinem lectores oro rogoque ne in levitatis vocent suspicionem, neve etiam cæcæ alicui innovandi cupiditati tribuant. Quæ nova attuli, longi temporis diligentissimis studiis a me consumpti fructus sunt, nisi fallor, haud immaturi. Qui quomodo mihi succreverint, quum præfando exponere longum sit, differui peculiari libro qui inscribitur:

> Prolegomena zu einer neuen Ausgabe der Imitatio Christi nach dem Autograph des

Thomas von Kempen. Zugleich eine Einführung in ſämmtliche Schriften des Thomas, ſowie ein Verſuch zu endgültiger Feſtſtellung der Thatſache, dass Thomas und kein Anderer der Verfaſſer der Imitatio iſt. Von Karl Hirſche. Berlin. C. G. Lüderitz'ſche Verlagsbuchhandlung. Carl Habel.

Iſtum igitur librum, cujus volumen alterum nuperrime (a. 1873) foras datum eſt, alterum Deo favente brevi poſt prelum relinquet, inſpiciant conſulantque opto illi, qui quid pretii inſit in hujus novæ editionis novitate, recte dijudicare velint.

Univerſam ibi disceptationem verti videbunt in hac quæſtione: quisnam de Imitatione Chriſti opusculum compoſuiſſe exiſtimandus ſit; omnibusque, quæ accuratiſſime exponere et evincere ſtudui, bene perpenſis, vix dubito, quin mecum ſenſuri ſint, ad neminem jamjam illius opusculi originem referendam eſſe niſi ad Thomam Kempenſem. Quod ſi ita eſſe ſibi perſuaſerint, etiam illud minime discrepabit inter nos, in omnium, qui uſque adhuc in edenda Imitatione Chriſti adhibiti ſunt, codicum numero principatum dandum eſſe ei, qui ipſius Thomæ manu, ut ſubſcriptio docet*), exaratus et anno 1441 ab eodem

*) Subſcriptio codicis, in quo præter Imitationem etiam nonnulla alia ſcripta Thomæ continentur, hæc eſt: Finitus et





finitus eſt. Is codex hodie quoque exſtat in bibliotheca regia Bruxellenſi; qui quidem idem eſt, quem in adornanda mea editione, iis dumtaxat quæ ad rem non pertinerent exceptis, religioſe ſecutus ſum. Quo duce codice non facere potui, quin ab editionibus quæ ad hunc diem vulgatæ ſunt ad unam omnibus longiſſime discederem; in quantum autem et quibusnam in rebus discedendum mihi fuerit, nunc breviter indicabo.

I. Omnes quæ in omnium uſu ſunt Imitationis Chriſti et editiones et verſiones ita comparatas eſſe, ut ſingula capitula in aliquot paragraphos præbeant dispertita, paragraphos autem a multis editoribus et interpretibus etiam in verſiculos deſcribi, notiſſimum eſt; unde vero hæc capitulorum diſpoſitio ortum traxerit, non æque conſtat. Nam autographon Thomæ neque paragraphos habet neque verſiculos; carent iisdem ceteri quoque quotquot adhuc innotuerunt codices mss.; carent etiam editiones et verſiones, quæ ſæculo XV. typis expreſſæ ſunt. Capitulorum in paragraphos dividendorum initium fecit Henricus Sommalius, cujus editio exeunte ſæculo XVI. primum *)

completus anno domini MCCCCXLI per manus fratris thomæ Kempis in monte ſanctæ agnetis prope Zwollis.

*) Anno 1599; poſtea ſæpiſſime eſt repetita. Equidem uſus ſum editione ſecunda, quæ ita inſcribitur: De imitatione Chriſti libri quatuor, authore Thoma a Kempis, canonico regulari, ordinis D. Auguſtini; ad autographum emendati, opera ac ſtu-

in lucem publicam emiſſa eſt; verſiculi ſæculo XVII. demum a nonnullis editoribus addi cœpti ſunt. Sed perquam miſerabilis eſt iſta capitulorum partitio; nec paragraphis Sommalianis, quæ fere immutatæ in editiones ſæcc. XVII., XVIII., XIX. omnes transierunt, nec verſiculis, qui ſi non omnibus tamen multis editoribus et interpretibus comprobati ſunt, quidquam perverſius. Partitione enim iſta, quam rectius lacerationem dicas, effectum eſt, ut ſententiarum nexus, cui illuſtrando inſervire debebat, plurimis locis omnino obſcuraretur; quæ ſenſu aliquantum diſtant, in unum ut ita dicam conjecta, quæ artiſſime inter ſe cohærent, disjecta ſunt capitulorum membra. Quod factum eſt et etiam nunc fit neglectis ſignificationibus iis, quibus quomodo capitula disponi voluerit, Thomas ipſe in autographo ſuo ſæpiſſime declaravit.*) Significationum autem illarum duplex eſt genus; quorum quidem alterum titulorum, qui

dio Henrici Sommalii e Societate Jeſu. Editio altera, priore caſtigatior, collata denuo cum autographo. Antverpiæ, ex officina Plantiniana, apud Joannem Moretum. CIↃ. IↃCI. (in-12).

*) Quum autem Thomas nec ubique capitulorum diſpoſitionem ſignificarit et modo majores neque vero etiam minores et minimas capitulorum partes indicarit, editoribus et interpretibus, ſi ſententiarum nexum etiam textus typis deſcripti forma accurate exprimere velint, permulta facienda reliquit. Subtilior igitur quam hæc editio præbet capitulorum diſpoſitio non Thomæ eſt, ſed mea.





capitulis ſuperſcripti ſunt, conſpicitur ratione. Quot enim titulorum partes, totidem haud raro capitulorum faciendæ ſunt paragraphi. Sic libri primi, ut exemplo utar, capitulum primum, cujus titulus bipartitus eſt: De imitatione Chriſti — et contemptu omnium vanitatum mundi, hoc ipſo titulo in duas potiores partes deſcribendum eſſe indicatur. Alterum vero ſignificationum genus ſignis quibusdam conſpicuum eſt, quæ permultorum capitulorum verbis Thomas inſeruit: litera C (quæ prima eſt vocis capituli) et litera *II* (quæ prima eſt vocis paragraphi). Quas literas in contextum interponendo nihil aliud ſine dubio ſpectavit Imitationis auctor, niſi ut ſubveniret iis, qui ordinem ſermonis recte dignoſcere vellent. Hac igitur, quam ipſi Thomæ debemus, monſtratione uſus novo modo capitula diſpoſui; novam autem diſpoſitionem ut aliquo modo illuſtrarem, capitulorum argumenta adjeci.*) Præterea ut facile perſpiciatur, quantum in disponendis capitulis interſit inter me et Sommalium, quam non multum autem a Sommalio diſſentiant omnes qui poſt eum Imitationem ediderunt, neque modo viri obſcuri, ſed etiam maxime inſignes, Sommalianam quoque diſpoſitionem et quæ in ea mutaverunt

*) In exponendis argumentis ne longior et obſcurior eſſem, ipſius Thomæ verbis, quoad fieri potuit, uſus ſum.

Rosweydius,*) Gencius,**) Gregorius,***) singulis capitulis subjunxi.

II. Neque magis quam capitulorum dispositio, verborum distinctio ea, quæ in vulgatis editionibus nobis occurrit, orienda est ab autographo Thomæ vel

*) R.'i editio, primum emissa a. 1617, postea vero sæpius repetita, ex omnibus Imitationis quæ adhuc in lucem prodierunt editionibus in describendo textu proxime ad autographon Thomæ accedit. Qua ego potissimum usus sum editione Rosweydiana, foras data est a. 1626 et ita inscripta: Thomæ a Kempis canonici regularis ord. S. Augustini de Imitatione Christi libri quatuor; denuo ad fidem autographi anni MCCCCXLI recensiti: cum vita ejusdem Thomæ, per Heribertum Rosweydum Societatis Jesu. Antverpiæ, ex officina Plantiniana, apud Balthasarem Moretum et Viduam Joannis Moreti et Jo. Meursium (in-12).

**) De Imitatione Christi libri quatuor, ad pervetustum exemplar, internarum consolationum dictum, necnon ad codices complures ex diversa regione ac editiones ævo et nota insigniores, variis nunc primum lectionibus subjunctis, recensiti, et indicibus locupletati; studio J. B. M. Gence, hujus editionis gallici interpretis, chartophylacio regio archivistæ olim addicti. Parisiis, sumptibus sociorum Treuttel et Würtz; MDCCCXXVI.

***) De Imitatione Christi et contemptu mundi omniumque ejus vanitatum libri IV. Codex De — Advocatis sæculi XIII. Editio secunda. Cum notis et variis lectionibus curante Equite G. De — Gregory, J. U. doctore præside honorario in suprema reg. curia Aquarum-Sextiarum. Parisiis, typis fratrum Firmin Didot. MDCCCXXXIII. (Editio princeps, quæ »codicem Ms. De — Advocatis« vetere orthographia ad centum exemplaria bibliophilorum gratia typis mandatum continet, eodem anno emissa est.)





aliquo codice vel ab editionum antiquissimarum aliqua; sed qualis nunc est, maxima ex parte originem trahit ab eodem Sommalio. In cujus exemplo non est quod acquiescamus. Quum enim interpunctione exprimatur intelligentia sensus, sensum autem nemo melius intelligat quam qui composuit librum, necesse est etiam in distinguendis Imitationis verbis ad ipsum Thomam recurratur. Itaque recurri et quæ apud Thomam reperi, sicut præivit, in editionis meæ usum contuli. Reperi autem inopinata quædam eademque maxime admirabilia, quæ quidem ut a distinguendi ratione nostratibus solita penitus abhorrerent, ita in eruenda auctoris cogitatione maximo essent adjumento. Eæ enim, quibus nos in scriptione utimur, distinguendi notæ, si excipias interrogationis et exclamationis signa, periodis aut periodorum partibus definiendis sunt destinatæ; at quas codex Thomanus habet, fere omnes id spectant, ut moras indicent et breviores et longiores, quæ in recitando sint faciendæ. Apud Thomam omnino non exstat signum exclamationis. Exstat interrogationis signum, quod eandem vim habere quam nostrum ejusdem nominis signum manifestum est. Ceteræ omnes quæ ad distinguenda verba a Thoma factæ sunt notæ, nihil aliud nisi locum ostendunt, quo recitantem paululum oporteat subsistere.

Sunt autem quæ Thomas notavit intervallorum spe-

cies quatuor. Quibus ad eas notandas uſus eſt indiciis, ſunt hæc: 1) Ubi longiſſime morari vult lectores, vocabulorum initia inſignivit litera grandi. [Vides perſæpe inter vocabulum id, cujus principium litera grandis eſt, et illud, quod proxime antecedit, etiam punctum (.) in autographo poſitum; quod quum non ſemper, ſed, ut dixi, perſæpe poſitum ſit, non puncto, ſed literæ grandi longiſſimæ moræ ſignificationem ineſſe patet.] 2) Flexa (ϥ) moræ paulo minores indicatæ ſunt.*) 3) Etiam brevius ſubſiſtendum eſſe monet Colon (:). 4) Breviſſimam denique moram Thomas indicavit ita, ut punctum (.) et poſt punctum poneret vocabulum, cujus initium eſt litera minuta.**)

Itaque his quoque in rebus veſtigiis ingreſſus ſum Thomæ. Iis locis, quibus Thomas verba diſtinxit, item ego diſtinguendi notas poſui; neque alia notarum vis eſt in mea editione quam in codice Thomano. Nihil in diſtinguendo intereſt inter Thomam et me

*) De ſigno ϥ, quod latine flexa, græce clivis ſive clinis dicitur, vide libros de mediæ ætatis arte muſica conſcriptos. Fuit illud ſignum principio ſignum muſicum, poſtea vero a cantu etiam ad dictionem translatum eſt; quod quidem ex complurium ordinum monaſticorum breviariis elucet.

**) Quum in recitando multo plus quatuor pauſarum genera (cf. Proleg. I pag. 221 ſeqq.) diſtinguenda ſint, ab iis qui Imitationem legunt, etiam aliis locis quam qui a Thoma ſignis indicati ſunt, ſubſiſtendum eſſe apparet. Quinam illi loci ſint, ſententiarum nexu intelligitur.





niſi quod quum rem non contineat, tum etiam recitanti magno uſui eſſe videatur; iis enim locis, quibus longiſſime morandum eſſet, non, ſicut Thomas fecit, perſæpe, ſed ſemper ſigno puncti uſus ſum, breviſſimas autem moras non, ut Thomas ſolet, puncto, ſed commate ſignificavi.*)

Ad hæc quamvis pauca quæ admonui, ſi animum attenderis, ſine negotio intelliges, quid ſibi velint illæ diſtinguendi notæ quatuor præter interrogationis ſignum in editione mea obviæ. Iterum dico: moras ſive breviores ſive longiores quæ in recitando obſervandæ ſint, ſignificant nec quidquam aliud.

1) Ubi comma (,) vides, ſubſiſte breviſſime;
2) ubi colon (:), ſubſiſte paululo longius;
3) ubi flexam (ϥ), moram fac etiam longiorem;
4) ubi denique punctum (.), moram fac longiſſimam.

*) Id ſi non feciſſem, lectores eo facilius in errorem potuiſſent incidere, quod literæ grandis alius uſus eſt apud Thomam, alius apud me. Ille enim litera grandi dumtaxat in titulis, in capitulorum initiis, ad ſignificanda intervalla maxima utitur; ego etiam nomina propria et quæ eorum ſimilia ſunt ex. gr. Altiſſimus, Creator, Filius Dei, ut noſtræ ætatis hominum mos eſt, litera grandi ornanda putavi. Quodſi igitur cum Thoma ſignum puncti poſuiſſem iis quoque locis, ubi breviſſime ſubſiſtendum eſt, et ſequeretur nomen proprium litera grandi conſpicuum, nemo ſciret, utrum maximam an minimam moram ſignificare voluiſſem.

Igitur non docent notæ illæ, qualis vocis ſonus verbis pronunciandis congruat; non indicant, vox num ſingulis locis attollenda ſit an ſubmittenda. Quali quoque loco vocis modulatione in recitando opus ſit, non ex diſtinguendi notis, ſed ex ſententiarum nexu recte cognoſcitur, quamquam etiam in explorando ſenſu quantum utilitatis habeant notæ, experiendo mox diſces.

Ut quam clariſſime eluceat quid ſentiam, exempla nonnulla afferre mihi liceat.

Lib. I cap. 1 vv. 24—34:

Vanitas vanitatum et omnia vanitas:
præter amare Deum et illi ſoli ſervire.
Iſta eſt ſumma ſapientia:
per contemptum mundi tendere ad regna cæleſtia.
Vanitas igitur eſt divitias perituras quærere:
et in illis ſperare.
Vanitas quoque eſt honores ambire:
et in altum ſtatum ſe extollere.
Vanitas eſt carnis deſideria ſequi:
et illud deſiderare unde poſtmodum graviter oportet puniri.

Duas hisce verſibus adhibitas vides diſtinguendi notarum species: colon et punctum. Ubi igitur in recitando ad punctum perveneris, longiſſime, ubi ad colon, paulo brevius tibi immorandum erit. Quali vero modulatione verſus recitare debeas, non notatio te docet, ſed ſenſus. Quum iis locis, quibus colon poſitum eſt, nondum finita ſit ſententia, nondum ſubmittenda tibi eſt vox; quum iis locis, quibus punctum





poſitum eſt, finiatur ſententia, non ſolum, ut punctum poſtulat, ibi longiorem recitandi intercapedinem facere, ſed, ut ſenſus jubet, ſimul quoque vocem ſubmittere oportet.

Lib. I cap. 20 vv. 13—15:

Dixit quidam.
Quoties inter homines fui:
minor homo redii.

Duo hi verſus habent puncta, poſt quidam alterum, alterum poſt redii; ideo bis ſecundum Thomam longiſſima eſt facienda mora. Sed in recitando quidam vox manet elata, in recitando redii deſcendit: quorum utrumque monſtratur ſenſu.

Lib. I cap. 23 vv. 106—108:

Age age nunc cariſſime quidquid agere potes⹎
quia neſcis quando morieris:
neſcis etiam quid tibi poſt mortem ſequetur.

Tria hic vides ſigna (⹎ : .) diversæ longitudinis moras indicantia. Ex quibus primum (⹎) longiorem indicat moram quam alterum (:). Et quidem recte in fine verſus 106. longioris moræ ſignum poſitum eſt quam fine verſus 107., quoniam ſenſu longius diſtat verſus 106. a duobus ſequentibus quam hi inter ſe. — Nonnullis autem horum verſuum locis, ubi qui noſtrum in diſtinguendis verbis morem vellet ſequi, comma poneret, nullum omnino ſignum deprehendis.

In quibus locis proprietatis maxime infignis initium eft verfus 106. Inter age et age nos poneremus comma, quod quum omitteret Thomas, indicavit celeri paffu ab altero verbo ad alterum lectori transgrediendum effe; fermonis autem celeritas, quam Thomas omiffo vel minimæ moræ indicio præcipit, imago quædam eft affectus, quo Thomæ animus movebatur, quum fcribebat quæ legimus. Idque eft ipfum, quo quæ diftinguendis verbis fubeft regula apud Thomam, tam egregie præftat noftræ, ut illa fcriptoris pectus legenti aperiat, hæc potiffimum in explananda fententiarum ratione logica verfetur. Quod unum memoraffe fatis effe opinor ad declarandum, quanti facienda fit eorum quæ Thomæ in diftinguendo propria funt integra refectio.

Sed accedunt alia, quibus refectio ifta magnopere commendari mihi videatur. Nam et multis locis aptior ea reftitutione efficitur fenfus et quod maximum eft, dilucide oftenditur, totum de imitatione Chrifti opusculum intertextum effe confonantibus inter fe verborum claufulis et pleraque non omnino foluta oratione fcripta effe, fed poetarum more ad numeros quosdam alligata.*)

*) De rhythmi quo Thomas in Imitatione ufus eft poetici natura disferui Prol. I pag. 215 feqq. — Ubi Thomas consonantes facit extremas verborum fyllabas, ibi fere rhythmi quoque inveniuntur. At contra quæ rhythmice a Thoma dicta funt, fyllabarum concentu haud raro carent. — In dijudicanda autem fyllabarum concentus qui Imitationem perfonat indole cave ne tamquam normam adhibeas noftrorum poetarum carmina politiffima arte perfecta; fed ad medii ævi artem et præcepta revocanda funt quæ in Imitatione reperis illius generis omnia. Cf. Prol. I pag. 130 feqq.





Qui numeri ut fine labore a lectoribus percipiantur et fyllabarum fimiliter fonantium frequentia clare emineat, nec multa opera confumatur in verborum fenfu confentanea vocis modulatione exprimendo, textum quum typis exfcribendum traderem, nova quadam fpecie induere inftitui; namque ita eum adornavi, ut finguli verfus eorum quibus Thomas in diftinguendo uti affolet fignorum aliquo finiantur. Hoc igitur feci non quo a Thoma fine exceptione omnia rhythmice fcripta effe arbitrarer, quamquam verba illa quæ diftinguendi notis inclufi quin maximam partem numerofe decurrant, haud dubium mihi fit: fed ea re, ut modo dixi, id efficere volui, ut ad illa quæ Thomæ orationi effent propria lectorum animos adverterem et Imitationis recitationem talem qualis ipfius Thomæ menti congrueret faciliorem eis redderem. Lectorum commodum etiam alia ratione fpectavi. Quandoque enim verfuum continuitatem fpatiis vacuis intercepi;*) quod quidem fæpius feci duo-

*) Cf. inter alia lib. I cap. 1. vv. 13 et 15.

bus primis libris, rarius tertio et quarto, quoniam qui capitulorum numerum non ita parvum perlegerint, hos etiam confilio meo deftitutos cetera recte affecuturos et recitaturos effe vix dubitavi. Eo denique lectoribus fubvenire volebam, ut hic illic, ubi verba quædam acutiffimo vocis fono enuncianda viderentur, fingulas literas latius disponi curarem*).

III. Quod ad editionis meæ textum attinet, is cum Thomæ autographo quidem penitus confpirat, ab editionibus vero omnibus plus minusve discedit. Nec prorfus cum Sommalio et Rosweydio confentio, quoniam illi quoque, quamvis ad fidem autographi textum fe recenfuiffe utriusque editionis titulis declarent, non ubique autographi integritatem fervaverunt. Quod præfertim ideo feciffe mihi videntur et quidem maxime Sommalius, ut Thomam, qui revera alienus eft a fermone puro et elegante, [illegible] numquam emendarent. Ejusmodi emendationibus equidem omnino me abstinens codicem autographum ad verbum expreffi; neque iis in locis, ubi Thomas per imprudentiam mendofe fcripfiffe fortaffe nonnullis videatur, aliud reddidi quam quod ante oculos habebam. Ne ergo erratum typographicum fufpiceris, ficubi incidas in vocabulum vel vocabuli exitum vel aliud quid, quod num latine dictum fit jure

*) Vide ex. gr. lib. I cap. 6 v. 16: Refiftendo.





dubites*); hæc quoque quæ ægre tuleris, documento tibi fint, quantopere five in maximis five in minimis ad auctoritatem Thomæ totum me applicare ftuduerim.

IV. Sunt tamen aliqua, quibus a Thoma deflectit editio mea; funt autem, fi quid video, minimi vel nullius momenti.

Cadunt imprimis in Thomæ orthographiam, quam eo magis relinquendam duxi, quod non modo ab fcribendi more inter nos recepto fummopere discrepat, fed multa etiam verborum compendia habet, quæ fi in editionem meam transferre voluiffem, in multorum offenfionem me incurfurum fuiffe certo fcio. Quum vero etiam nunc homines literati in multis quæ ad orthographiam pertinent, inter fe diffentiant, neque ego is fim, cui proprio judicio liceat confidere, auctoritate viri unius cujusdam eruditiffimi inniti mihi placuit. Adhibui igitur ad cujus exemplum me conformar[illegible] virum doctiffimum Georges, cujus lexicon in plurimorum ufu effe conftat**).—

*) Ex. c. pono lectiones: illic (lib. I cap. 1 v. 39), perurgentur (lib. I cap. 24 v. 37), combures lib. IV cap. 16 v. 27). Quas lectiones habet non modo codex Thomanus, fed etiam is qui in bibliotheca gymnafii Gaesdonckiani affervatur, omnium Imitationis codicum, fi discefferis a Thomano, meo quidem judicio facile optimus. Exaratus eft is codex, ut fubfcriptione patet, anno 1427.

**) Infcribitur ita: Ausführliches lateinisch- deutfches Handwörterbuch etc. Ausgearbeitet von Dr. K. E. Georges, Profeffor in Gotha. Zwei Bände. Sechste Auflage. Leipzig, Hahn'fche Verlags-Buchhandlung. 1869.

Nec quatuor de Imitatione Chrifti librorum feriem, qualis eft in autographo Thomæ, retinui. Thomas enim eum qui in mea editione quartus eft, librum tertium, illum qui tertius eft, quartum conftituit; quem librorum ordinem inveteratæ editorum et lectorum confuetudini contrarium reftituere alienum effe putavi, propterea quod omnino de certo quodam ordine, ad quem finguli Imitationis libri adftringi debeant, agi non poteft. Minime enim, ficuti quidem fert vulgaris hominum opinio, quatuor illorum qui dicuntur Imitationis librorum ea eft ratio, ut fint unius ejusdemque opusculi partes ad totum neceffariæ; fed unusquisque liber orbis quafi eft fuis finibus circumfcriptus, cui cum ceteris nihil commune eft nifi quod argumenti, fermonis, aliarum rerum congruentia efficiatur. Neque etiam notiffimo illi titulo: De imitatione Chrifti, qui fimul ad omnes promifcue quatuor libros referri folet, Thomæ auctoritas præfidio eft; fed quoniam et vulgatiffimus eft et bene electus, nihil dubitavi hic quoque ab omnium ufu non discedere.

V. Reftat ut dicam de locis parallelis, quos multorum editorum exemplum fecutus capitulis fubjeci. Multum enim ad auctoris intelligentiam promovendam conferunt ejus generis loci, quum non modo obfcuriora quædam illuftrent, fed etiam fontes oftendant, quorum aquis in auctoris opus tamquam in fluvium





transductis opus factum eft tale quale nunc videmus. Sed et hujus rei certi funt fines, quos ab editoribus non fatis circumfpecte fervatos effe opinor. Namque alii, ni fallor, locorum laudandorum jufto largiores funt, alii parciores. Largiores effe cenfeo qui ubicumque dicto alicui Thomæ cum aliorum verbis fimilitudinis aliquid effe videant, laudandi anfam fibi dari æftiment; parciores, qui aliorum verba, fi non ad literam a Thoma transfcripta invenerint, negligenda fibi ducant. Ego eos tantummodo locos attuli, abs quibus verba Thomæ originem trahere putarem, horum vero nullum, nifi qui me effugit, prætermifi; quoque facilius cognofcatur, cui bono in fenfu inquirendo loci fint a me laudati et quonam jure præ aliis eos ipfos attulerim, originem non modo fignificavi, fed etiam verba defcripfi.*) —

---

*) Ad auctoris fententiam recte intelligendam neceffe effe locos ab eo laudatos ad verbum transfcribi, evidentiffime præ aliis docetur lib. I cap. 2 v. 4., ubi Thomas precationem tangit ab Auguftino ad Deum factam. Auguftinus enim quum Deum alloquens dicat: »negligens tui;« pronomen fe, quo Thomas l. c. utitur, non reflexivo, fed, ut fæpiffime alias, demonftrativo fenfu interpretandum ideoque non ad »philofophum fuperbum« fed ad Deum referendum effe apparet. Qua in re erraverunt, quod fciam, Imitationis interpretes fine exceptione omnes. — Legentium commodi gratia et locorum parallelorum confpectum, et tabulam locorum, quibus verba extremis fyllabis confonantia cumulate occurrunt, in calce hujus editionis addidi.

Hæc fere ſunt quæ præfanda habebam. Nec multa ſunt et haud ſcio an magni pretii; minus, credo, ad comprobandum id quod de Imitatione Chriſti ſentio quam ad adumbrandum facta. Qui vero vim perſuadendi huic præfationi deeſſe judicarint, eaque penitus, quæ hic niſi obiter non potui perſtringere, velint pernoscere, eos ad Prolegomena mea, quorum ſupra mentionem feci, legenda delego.

Jam vero ad finem præfandi progreſſus, lector benevole, quid addam? Nihil amplius fateor me habere præterquam laudes et preces et gratias. Quo autem intendere, quid agere me memini, quum hanc editionem meditarer, excogitatam pararem, paratam abſolverem; quam bonam mente concepi ſpem de dilectiſſimo opusculo jamjam manibus emittendo — hæc omnia ſolemni illa, quam Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri mitiſſimi ejusdemque humillimi nomine facio, precatione comprehendo ac complector:

Soli Deo gloria!

Scr. Hamburgi d. XXVI m. Martii a. MDCCCLXXIV. — C. H.



# INDEX
## LIBRORUM ET CAPITULORUM.

---

### Admonitiones ad spiritualem vitam utiles.

Liber primus.
Pagg. 1–81.


| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| De imitatione Chriſti et contemptu omnium vanitatum mundi. | I | 3 |
| De humili ſentire ſui ipſius. | II | 6 |
| De doctrina veritatis. | III | 9 |
| De providentia in agendis. | IV | 13 |
| De lectione ſanctarum ſcripturarum. | V | 15 |
| De inordinatis affectionibus. | VI | 16 |
| De vana ſpe et elatione fugienda. | VII | 18 |
| De cavenda nimia familiaritate. | VIII | 20 |
| De obedientia et ſubjectione. | IX | 21 |
| De cavenda ſuperfluitate verborum. | X | 23 |
| De pace acquirenda et zelo proficiendi. | XI | 24 |
| De utilitate adverſitatis. | XII | 27 |
| De tentationibus reſiſtendis. | XIII | 29 |
| De temerario judicio vitando. | XIV | 33 |
| De operibus ex caritate factis. | XV | 35 |
| De ſufferentia defectuum aliorum. | XVI | 37 |
| De monaſtica vita. | XVII | 40 |
| De exemplis ſanctorum patrum. | XVIII | 42 |
| De exercitiis boni religioſi. | XIX | 45 |
| De amore ſolitudinis et ſilentii. | XX | 50 |
| De compunctione cordis. | XXI | 55 |

| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| De confideratione humanæ miferiæ. | XXII | 59 |
| De meditatione mortis. | XXIII | 63 |
| De judicio et poenis peccatorum. | XXIV | 69 |
| De ferventi emendatione totius vitæ noftræ. | XXV | 74 |


## Admonitiones ad interna trahentes.

### Liber fecundus.

Pagg. 83—127.


| | | |
|---|---|---|
| De interna converfatione. | I | 85 |
| De humili fubmiffione. | II | 90 |
| De bono pacifico homine. | III | 91 |
| De pura mente et fimplici intentione. | IV | 94 |
| De propria confideratione. | V | 96 |
| De lætitia bonæ confcientiæ. | VI | 98 |
| De amore Jefu fuper omnia. | VII | 101 |
| De familiari amicitia Jefu. | VIII | 103 |
| De carentia omnis folatii. | IX | 106 |
| De gratitudine pro gratia Dei. | X | 111 |
| De paucitate amatorum crucis Jefu. | XI | 115 |
| De regia via fanctæ crucis. | XII | 118 |


## De interna consolatione.

### Liber tertius.

Pagg. 129—300.


| | | |
|---|---|---|
| De interna Chrifti locutione ad animam fidelem. | I | 131 |
| Quod veritas intus loquitur fine ftrepitu verborum. | II | 132 |
| Quod verba Dei cum humilitate funt audienda, et quod multi ea non ponderant. | III | 135 |
| Quod in veritate et humilitate coram Deo converfandum est. | IV | 139 |
| De mirabili effectu divini amoris. | V | 142 |
| De probatione veri amatoris. | VI | 147 |
| De occultanda gratia fub humilitatis cuftodia. | VII | 151 |







| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| De vili æftimatione fui ipfius in oculis Dei. | VIII | 154 |
| Quod omnia ad Deum ficut ad finem ultimum funt referenda. | IX | 156 |
| Quod fpreto mundo dulce eft fervire Deo. | X | 158 |
| Quod defideria cordis examinanda funt et moderanda. | XI | 162 |
| De informatione patientiæ et luctamine adverfus concupifcentias. | XII | 164 |
| De obedientia humilis fubditi ad exemplum Jefu Chrifti. | XIII | 167 |
| De occultis Dei judiciis confiderandis: ne extollamur in bonis. | XIV | 169 |
| Qualiter ftandum fit ac dicendum in omni re defiderabili. | XV | 171 |
| Quod verum folatium in folo Deo eft quærendum. | XVI | 174 |
| Quod omnis follicitudo in Deo ftatuenda fit. | XVII | 176 |
| Quod temporales miferiæ exemplo Chrifti æquanimiter funt ferendæ. | XVIII | 178 |
| De tolerantia injuriarum, et quis verus patiens probetur. | XIX | 180 |
| De confeffione propriæ infirmitatis et hujus vitæ miferiis. | XX | 183 |
| Quod in Deo fuper omnia bona et dona requiefcendum eft. | XXI | 186 |
| De recordatione multiplicium beneficiorum Dei. | XXII | 190 |
| De quatuor magnam importantibus pacem. | XXIII | 194 |
| De evitatione curiofæ inquifitionis fuper alterius vita. | XXIV | 197 |
| In quibus firma pax cordis et verus profectus confiftit. | XXV | 199 |
| De eminentia liberæ mentis quam fupplex oratio magis meretur quam lectio. | XXVI | 201 |
| Quod privatus amor a fummo bono maxime retardat. | XXVII | 203 |
| Contra linguas obtrectatorum. | XXVIII | 206 |

| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| Qualiter inſtante tribulatione Deus invocandus eſt et benedicendus. | XXIX | 207 |
| De divino petendo auxilio et confidentia recuperandæ gratiæ. | XXX | 209 |
| De neglectu omnis creaturæ ut creator poſſit inveniri. | XXXI | 213 |
| De abnegatione ſui et abdicatione omnis cupiditatis. | XXXII | 216 |
| De inſtabilitate cordis et de intentione finali ad Deum habenda. | XXXIII | 218 |
| Quod amanti ſapit Deus ſuper omnia et in omnibus. | XXXIV | 220 |
| Quod non eſt ſecuritas a tentatione in hac vita. | XXXV | 223 |
| Contra vana hominum judicia. | XXXVI | 225 |
| De pura et integra reſignatione ſui ad obtinendam cordis libertatem. | XXXVII | 227 |
| De bono regimine in externis et recurſu ad Deum in periculis. | XXXVIII | 230 |
| Quod homo non ſit importunus in negotiis. | XXXIX | 231 |
| Quod homo nihil boni ex ſe habet, et de nullo gloriari poteſt. | XL | 233 |
| De contemptu omnis temporalis honoris. | XLI | 236 |
| Quod pax non eſt ponenda in hominibus. | XLII | 237 |
| Contra vanam et ſæcularem ſcientiam. | XLIII | 239 |
| De non attrahendo ſibi res exteriores. | XLIV | 241 |
| Quod omnibus non eſt credendum, et de facili lapſu verborum. | XLV | 242 |
| De confidentia in Deo habenda quando inſurgunt verborum jacula. | XLVI | 247 |
| Quod omnia gravia pro æterna vita ſunt toleranda. | XLVII | 250 |
| De die æternitatis et hujus vitæ anguſtiis. | XLVIII | 253 |
| De deſiderio æternæ vitæ, et quanta ſint certantibus bona promiſſa. | XLIX | 257 |
| Qualiter homo deſolatus ſe debet in manus Dei offerre. | L | 263 |







| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| Quod humilibus inſiſtendum eſt operibus quum deficitur a ſummis. | LI | 268 |
| Quod homo non reputet ſe conſolatione dignum ſed magis verberibus reum. | LII | 269 |
| Quod gratia Dei non miſcetur terrena ſapientibus. | LIII | 272 |
| De diverſis motibus naturæ et gratiæ. | LIV | 274 |
| De corruptione naturæ et efficacia gratiæ divinæ. | LV | 280 |
| Quod nos ipſos abnegare et Chriſtum imitari debemus per crucem. | LVI | 284 |
| Quod homo non ſit nimis dejectus quando in aliquos labitur defectus. | LVII | 288 |
| De altioribus rebus et occultis judiciis Dei non ſcrutandis. | LVIII | 291 |
| Quod omnis ſpes et fiducia in ſolo Deo eſt figenda. | LIX | 297 |


## Devota exhortatio ad sacram communionem.

### Liber quartus.

Pagg. 301—366.


| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| Cum quanta reverentia Chriſtus ſit ſuſcipiendus. | I | 303 |
| Quod magna bonitas et caritas Dei in ſacramento homini exhibetur. | II | 312 |
| Quod utile ſit ſæpe communicare. | III | 316 |
| Quod multa bona præſtantur devote communicantibus. | IV | 320 |
| De dignitate ſacramenti et ſtatu ſacerdotali. | V | 324 |
| Interrogatio de exercitio ante communionem. | VI | 327 |
| De diſcuſſione propriæ conſcientiæ et emendationis propoſito. | VII | 328 |
| De oblatione Chriſti in cruce et propria reſignatione. | VIII | 331 |
| Quod nos et omnia noſtra Deo debemus offerre et pro omnibus orare. | IX | 333 |

| | Cap. | Pag. |
|---|---|---|
| Quod ſacra communio de facili non eſt relinquenda. . . . . . . . . . . . . . | X | 336 |
| Quod corpus Chriſti et ſacra ſcriptura maxime ſint animæ fideli neceſſaria. . . . . . | XI | 341 |
| Quod magna diligentia ſe debeat communicaturus Chriſto præparare. . . . . . . . | XII | 347 |
| Quod toto corde anima devota Chriſti unionem in ſacramento affectare debet. . . . . | XIII | 350 |
| De quorundam devotorum ardenti deſiderio ad corpus Chriſti. . . . . . . . . . . | XIV | 353 |
| Quod gratia devotionis humilitate et ſui ipſius abnegatione acquiritur. . . . . . . . | XV | 356 |
| Quod neceſſitates noſtras Chriſto aperire et ejus gratiam poſtulare debemus. . . . | XVI | 359 |
| De ardenti amore et vehementi affectu ſuſcipiendi Chriſtum. . . . . . . . . . . | XVII | 361 |
| Quod homo non ſit curioſus ſcrutator ſacramenti, ſed humilis imitator Chriſti ſubdendo ſenſum ſuum ſacræ fidei. . . . . . . . | XVIII | 364 |




# ADMONITIONES

# AD SPIRITUALEM VITAM UTILES.

## LIBER PRIMUS.

## De imitatione Christi et contemptu omnium vanitatum mundi.

### Cap. I.

I. Qui ſequitur me non ambulat in tenebris:
dicit Dominus.
Hæc ſunt verba Chriſti quibus admonemur,
quatenus vitam ejus et mores imitemur:
ſi velimus veraciter illuminari,
et ab omni cæcitate cordis liberari.
Summum igitur ſtudium noſtrum ſit:
in vita Jeſu Chriſti meditari.

Doctrina Chriſti omnes doctrinas ſanctorum præ-
et qui ſpiritum haberet: [cellit
abſconditum ibi manna inveniret.
Sed contingit quod multi ex frequenti auditu evan-
[gelii parvum deſiderium ſentiunt:
quia ſpiritum Chriſti non habent.
Qui autem vult plene et ſapide Chriſti verba intelligere:
oportet ut totam vitam ſuam illi ſtudeat conformare.

II. Quid prodeſt tibi alta de Trinitate diſputare?
ſi careas humilitate unde diſpliceas Trinitati?
Vere alta verba non faciunt ſanctum et juſtum:
ſed virtuoſa vita efficit Deo carum.
Opto magis ſentire compunctionem:
quam ſcire ejus definitionem.
Si ſcires totam bibliam exterius et omnium philoſopho-
[rum dicta?
quid totum prodeſſet ſine caritate Dei et gratia?
Vanitas vanitatum et omnia vanitas:
praeter amare Deum et illi ſoli ſervire.
Iſta eſt ſumma ſapientia:
per contemptum mundi tendere ad regna cæleſtia.
Vanitas igitur eſt divitias perituras quærere:
et in illis ſperare.
Vanitas quoque eſt honores ambire:
et in altum ſtatum ſe extollere.
Vanitas eſt carnis deſideria ſequi:
et illud deſiderare unde poſtmodum graviter oportet pu-
Vanitas eſt longam vitam optare: [niri.
et de bona vita parum curare.
Vanitas eſt præſentem vitam ſolum attendere:
et quae futura ſunt non prævidere.
Vanitas eſt diligere quod cum omni celeritate tranſit:
et illic non feſtinare ubi ſempiternum gaudium manet.

Memento illius frequenter proverbii?
quia non ſatiatur oculus viſu:
nec auris impletur auditu.
Stude ergo cor tuum ab amore viſibilium abſtrahere:





et ad inviſibilia te transferre.
Nam ſequentes ſuam ſenſualitatem maculant conſcien-
et perdunt Dei gratiam. [tiam:

Confer ad v. 1 Joan. 8, 12: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. — Ad v. 10 et 11 Apoc. 2, 17: Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vincenti dabo manna absconditum. — Ad v. 24 Eccl. 1, 2: Vanitas vanitatum, dicit Eccleſiaſtes; vanitas vanitatum, et omnia vanitas. — Ad v. 25 Deut. 6, 13: Cave diligenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſervitutis. Dominum tuum timebis, et illi ſoli ſervies, ac per nomen illius jurabis (cf. etiam Matth. 4, 10; Luc. 4, 8). — Ad vv. 41 et 42 Eccl. 1, 8: Non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu impletur.

Argumentum. Duae ſunt capituli partes, ipſo titulo indicatae, quarum altera agit de imitatione Chriſti, altera de contemptu omnium vanitatum mundi. I. (1—15). Imitatio Chriſti omnino efficit, ut veraciter illuminemur (1—8); eadem ſpecialiter efficit, ut doctrinam Chriſti plene et ſapide intelligamus (9—15). — II. (16—46). Præter ſtudium Chriſti imitandi omnia vana, quippe quæ non efficiant, ut Dei gratiam adipiscamur; ideoque ſapientis eſt ea contemnere (16—46). Vana ſcientia humilitate deſtituta (16—23). Vanum deſiderium inordinatum divitiarum, honorum etc. (24—39). Subjungitur admonitio, ne, iſtarum vanitatum mundi illecebris irretiti, maculemus conſcientiam et perdamus Dei gratiam (40—46).

Diſpoſitio Sommalii. S. facit has quinque paragraphos: 1) Qui ſequitur — meditari (1—8); 2) Doctrina Chriſti — conformare (9—15); Quid prodeſt — caeleſtia (16—27); 4) Vanitas igitur — manet (26—39); 5) Memento illius — gratiam (40—46).

### De humili sentire sui ipsius.

## Cap. II.

I. Omnis homo naturaliter ſcire deſideratˀ
ſed ſcientia ſine timore Dei quid importat?
Melior eſt profecto humilis ruſticus qui Deo ſervit:
quam ſuperbus philoſophus qui ſe neglecto curſum cæli [conſiderat.
Qui bene ſe ipſum cognoſcit ſibi ipſi vileſcit:
nec laudibus delectatur humanis.
Si ſcirem omnia quæ in mundo ſunt,
et non eſſem in caritateˀ
quid me juvaret coram Deo qui me judicaturus eſt ex [facto?

Quiesce a nimio ſciendi deſiderio:
quia magna ibi invenitur distractio et deceptio.
Scientes libenter volunt videri et dici ſapientes.
Multa ſunt:
quæ ſcire parum vel nihil animæ proſunt.
Et valde inſipiens eſt:
qui aliquibus intendit,
quam his quæ ſaluti ſuæ deſerviunt.
Multa verba non ſatiant animamˀ
ſed bona vita refrigerat mentem:
et pura conſcientia,
magnam ad Deum præſtat confidentiam.

Quanto plus et melius ſcis:
tanto gravius inde judicaberis niſi ſanctius vixeris.





Noli ergo extolli de ulla arte vel ſcientia:
sed potius time de data tibi notitia.

II. Si tibi videtur quod multa ſcis et ſatis bene intel- [ligis:
ſcito tamen quia ſunt multo plura quæ nescis.
Noli altum ſapere:
ſed ignorantiam tuam magis ſatere.
Quid te vis alicui præferreˀ
quum plures doctiores te inveniantur,
et magis in lege periti?
Si vis utiliter aliquid ſcire et discere:
ama nesciri et pro nihilo reputari.

Hæc eſt altiſſima et utiliſſima lectio:
ſui ipſius vera cognitio et deſpectio.
De se ipſo nihil tenere,
et de aliis ſemper bene et alte ſentire:
magna ſapientia est et perfectio.
Si videres alium aperte peccare,
vel aliqua gravia perpetrareˀ
non deberes te tamen meliorem æſtimare:
quia nescis quam diu poſſis in bono ſtare.
Omnes fragiles ſumus:
ſed tu neminem fragiliorem te ipso tenebis.

Confer ad v. 1. Ariſtot. Metaphys. 1, 1: *Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει.* — Ad vv. 3 et 4 Auguſtin. Confeſſ. 5, 4: Fidelis homo — — dubitare ſtultum est, quin utique melior ſit quam menſor coeli et numerator ſiderum et penſor elementorum et negligens tui, qui omnia in menſura

et numero et pondere diſpoſuiſti. — Ad vv. 7 et 8 I. Cor. 13, 2: Et ſi habuero prophetiam, et noverim myſteria omnia et omnem ſcientiam, et ſi habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero: nihil sum. — Ad v. 28 Rom. 11, 20: Noli altum ſapere, ſed time. — Ad v 34 S. Bernard. opp. Tom. I pag. 782 (ed. Mabill. Paris. 1690) serm. tert. in nativ. Dom. hab.: »Tu ergo, qui Chriſtum ſequeris, absconde theſaurum. Ama nesciri; laudet te os alienum, ſileat tuum.« Dictum: ama nesciri apud fratres communis vitæ fere in proverbium abiit; vide Joann. Buſchii chronicon Windeſemenſe (Antverp. 1621) pag. 242, Thomæ Kempenſis chron. mont. S. Agn. (Antverp. 1621) pag. 13. Cum v. 28 ad literam concordat Thomæ Kemp. Alphab. parv. monach. (ed. Somm. 1759 Tom. III Pars II S. 262): Ama nesciri: et pro nihilo reputari.

Argumentum. Duæ diſtinguendæ ſunt cap. partes. Una agit de iis, quæ hominem movere debeant ad »humile sentire ſui ipſius« et cohibere ab inordinato ſciendi deſiderio (1—25). Quæ quidem ſunt hæc: 1) ſcientia ſine timore Dei et caritate nihil juvat hominem coram Deo judice (1—9); 2) in nimio ſciendi deſiderio magna invenitur distractio et deceptio (10—21); 3) ſcientia inordinata quanto præclarior, tanto gravior pœna (22—25). — Altera pars cap. (26—45) docet, quomodo ab homine comprobandum ſit »humile ſentire ſui ipſius«; et quidem primum in iis, quæ pertinent ad ſcientiam (24—34), deinde in iis, quæ pertinent ad mores (35—45).

Diſpoſitio Sommalii. S. dividit cap. in has quatuor partes: 1) Omnis homo — ex facto (1—9); 2) Quieſce — confidentiam (10-21); 3) Quanto plus — reputari (22—34); 4) Hæc eſt — tenebis (35—45).





## De doctrina veritatis.

## Cap. III.

I. Felix quem veritas per ſe docet,
non per figuras et voces tranſeuntes:
ſed ſicuti ſe habet.
Noſtra opinio et noſter ſenſus ſæpe nos fallit:
et modicum videt.
Quid prodeſt magna cavillatio de occultis et ob-
[ſcuris rebus;
de quibus nec arguemur in judicio quia ignoravimus?
Grandis inſipientia quod neglectis utilibus et neceſ-
ultro intendimus curioſis et damnoſis. [ſariis:
Oculos habentes non videmus;
et quid curæ nobis de generibus et ſpeciebus?
Cui æternum verbum loquitur:
a multis opinionibus expeditur.
Ex uno verbo omnia;
et unum loquuntur omnia:
et hoc est principium,
quod et loquitur nobis.
Nemo ſine illo intelligit,
aut recte judicat.
Cui omnia unum ſunt,
et omnia ad unum trahit,
et omnia in uno videt;
poteſt ſtabilis corde eſſe:
et in Deo pacificus permanere.

O veritas Deus:
fac me unum tecum in caritate perpetua.
Tædet me ſæpe multa legere et audire:
in te eſt totum quod volo et deſidero.
Taceant omnes doctores ſileant univerſæ creaturæ in conſpectu tuo:
tu mihi loquere ſolus.

II. Quanto aliquis magis ſibi unitus et interius ſimplificatus fuerit;
tanto plura et altiora ſine labore intelligit:
quia deſuper lumen intelligentiæ accipit.
Purus ſimplex et ſtabilis ſpiritus in multis operibus non diſſipatur;
quia omnia ad Dei honorem operatur:
et in ſe otioſus ab omni propria exquiſitione eſſe nititur.
Quis te magis impedit et moleſtat;
quam tua immortificata affectio cordis?
Bonus et devotus homo opera ſua prius intus diſponit:
quæ foris agere debet.
Nec illa trahunt eum ad deſideria vitioſæ inclinationis:
ſed ipſe inflectit ea ad arbitrium rectæ rationis.
Quis habet fortius certamen;
quam qui nititur vincere ſe ipſum?
Et hoc deberet eſſe negotium noſtrum,
vincere videlicet ſe ipſum;
et quotidie ſe ipſo fortiorem fieri:
atque in melius aliquid proficere.





III. Omnis perfectio in hac vita,
quandam imperfectionem ſibi habet annexam:
et omnis ſpeculatio noſtra quadam caligine non caret.
Humilis tui cognitio,
certior via eſt ad Deum:
quam profunda ſcientiæ inquiſitio.
Non eſt culpanda ſcientia,
aut quælibet ſimplex rei notitia,
quæ bona eſt in ſe conſiderata et a Deo ordinata:
ſed præferenda eſt ſemper bona conſcientia et virtuoſa vita.
Quia vero plures magis ſtudent ſcire quam bene vivere;
ideo ſæpe errant:
et pæne nullum vel modicum fructum ferunt.
O ſi tantam adhiberent diligentiam ad exſtirpanda vitia et virtutes inferendas ſicuti ad movendas quæſtiones;
non fierent tanta mala et ſcandala in populo:
nec tanta diſſolutio in cœnobiis.
Certe adveniente die judicii non quæretur a nobis quid legimus ſed quid fecimus;
nec quam bene diximus:
ſed quam religioſe viximus.
Dic mihi ubi ſunt modo omnes illi domini et magiſtri quos bene noviſti dum adhuc viverent,
et ſtudiis florerent?
Jam eorum præbendas alii poſſident:
et neſcio utrum de eis recogitant.
In vita ſua aliquid eſſe videbantur:
et modo de illis tacetur.
O quam cito tranſit gloria mundi.

Utinam vita eorum ſcientiæ ipſorum concordaſſet:
tunc bene ſtuduiſſent et legiſſent.
Quam multi pereunt per vanam ſcientiam in ſæculo:
qui parum curant de Dei servitio.
Et quia magis eligunt magni eſſe quam humiles:
ideo evanescunt in cogitationibus ſuis.
Vere magnus eſt:
qui magnam habet caritatem.
Vere magnus eſt:
qui in ſe parvus eſt,
et pro nihilo omne culmen honoris ducit.
Vere prudens eſt,
qui omnia terrena arbitratur ut ſtercora,
ut Chriſtum lucrifaciat.
Et vere bene doctus eſt:
qui Dei voluntatem facit,
et ſuam voluntatem relinquit.

Confer ad v. 10 Jerem. 5, 21: Audi, popule ſtulte, qui non habes cor; qui habentes oculos, non videtis; et aures, et non auditis. Cf. etiam Iſa. 6, 9 et 10; Matth. 13, 13—15; Marc. 4, 12; Joan 12, 40; Act. 28, 26 et 27. — Ad v. 14—16 Joan. 1, 1 et 3: In principio erat verbum — — omnia per ipſum facta ſunt; Joan. 8, 25: Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jeſus: Principium, qui et loquor vobis. — Ad v. 80 Rom. 1, 21: Quum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, et obſcuratum eſt inſipiens cor eorum — Ad vv. 87—89 Phil. 3, 8: Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti, Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.





Argumentum. Sunt cap. partes tres, a Thoma ipſo litera C (vv. 31 et 49) indicatæ. Prima parte (1—30) prædicatur felicitas eorum, qui non doctrinam ſenſus proprii, ſed veritatis i. e. Dei amplectuntur. Illuſtratur hæc felicitas utriusque doctrinæ effectuum comparatione (1—24); illuſtratio autem aſſurgit in precationem (25—30). — Secunda parte (31—48) exponitur, qui fiat, ut doctrina veritatis in iis, qui ipſam ſequuntur, optima efficiat. — Tertia parte (49—92) additur admonitio, ne, veritatis doctrinam negligentes, rectos ſcientiæ terminos egrediamur. Qui, hos terminos egreſſi, magis ſtudent ſcire quam bene vivere, ſæpe errant et pæne nullum vel modicum fructum ferunt (48 - 61). Ex eadem perverſitate oriuntur tanta ſcandala in populo et in cœnobiis (62—65). Punientur perverſi die judicii (66—68). Quae iis obtigit gloria mundi, cito tranſit (69—75). Pereunt per vanam ſcientiam, quippe qui vere magni, vere prudentes, vere docti non ſint (76—92).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Felix — non videmus (1—10); 2) Et quid — loquere ſolus (11—30); 3) Quanto aliquis — proficere (31 - 48); 4) Omnis perfectio — ferunt (49 - 61); 5) O ſi — tacetur (62—74); 6) O quam — relinquit (75—92).

### De providentia in agendis.

## Cap. IV.

I. Non eſt credendum omni verbo nec inſtinctui:
ſed caute et longanimiter res eſt ſecundum Deum
[ponderanda.
Proh dolor ſæpe malum facilius quam bonum de alio
ita infirmi ſumus. [creditur et dicitur:
Sed perfecti viri non facile credunt omni enarranti:
quia ſciunt infirmitatem humanam ad malum proclivam:
et in verbis ſatis labilem.

II. Magna ſapientia,
non eſſe præcipitem in agendis:
nec pertinaciter in propriis ſtare ſenſibus.
Ad hanc etiam pertinet non quibuslibet hominum verbis
[credere:
nec audita vel credita mox ad aliorum aures effundere.
Cum ſapiente et conſcientioſo viro conſilium habe⸵
et quære potius a meliore inſtrui:
quam tuas adinventiones ſequi.
Bona vita facit hominem ſapientem ſecundum Deum:
et expertum in multis.
Quanto quis in ſe humilior fuerit et Deo ſubjectior:
tanto in omnibus erit ſapientior et pacatior.

Confer ad v. 1 Sir. 19, 16: Non omni verbo credas.

Argumentum. Duæ ſunt cap. partes majores, quarum utraque dividitur in duas minores. I. (1—7). Providentia in agendis, quæ in eo potiſſimum vertitur, ut nec omni verbo aliorum nec proprio inſtinctui temere credatur (1—2), propter infirmitatem humanam ſæpe deſideratur (3—7). II. (8—19). Providentiam in agendis comprobare ſapientis eſt; ideoque cum ſapiente viro conſilium habendum (8—15). Facit autem ſapientem hominem vita bona i. e. humilis et Deo ſubjecta (16—19).

Diſpoſitio Sommalii, quod attinet ad partes majores, eadem quæ noſtra; notatio minorum deeſt. — De Gregory diſponit hoc modo: I. Non eſt — labilem (1—7); II. Magna — effundere (8—12); III. Cum ſapiente — pacatior (13—19).





## De lectione sanctarum scripturarum.

## Cap. V.

I. Veritas eſt in ſcripturis ſanctis quærenda:
non eloquentia.
Omnis ſcriptura ſacra eo ſpiritu debet legi quo facta
[eſt.
Quærere potius debemus utilitatem in ſcripturis:
quam ſubtilitatem ſermonis.

II. Ita libenter devotos et ſimplices libros legere
[debemus:
ſicut altos et profundos.
Non te offendat auctoritas ſcribentis,
utrum parvæ vel magnæ literaturæ fuerit:
ſed amor puræ veritatis te trahat ad legendum.
Non quæras quis hoc dixerit:
ſed quid dicatur attende.
Homines tranſeunt:
ſed veritas Domini manet in æternum.
Sine perſonarum acceptione,
variis modis loquitur nobis Deus.

III. Curioſitas noſtra ſæpe nos impedit in lectione
[ſcripturarum:
quum volumus intelligere et diſcutere ubi ſimpliciter
[eſſet tranſeundum.
Si vis profectum haurire⸵
lege humiliter,
ſimpliciter et fideliter:

nec umquam velis habere nomen ſcientiæ.
Interroga libenter ϟ
et audi tacens verba ſanctorum:
nec displiceant tibi parabolæ ſeniorum,
ſine cauſa enim non proferuntur.

Confer ad v. 3 Guillelmi Abbatis S. Theoderici prope Remos ep. ad fratres de Monte Dei cap. X (Bernardi Opp. Tom. II pag. 214): Quo enim ſpiritu ſcripturæ factæ ſunt, eo ſpiritu legi deſiderant; ipſo etiam intelligendæ ſunt — — numquam intelliges David, donec ipſa experientia ipſos pſalmorum affectus indueris. — Ad v. 14 Pſ. 116, 2: Veritas Domini manet in æternum. — Ad vv. 22—25 Sir. 32, 12 et 13: In multis eſto quaſi inſcius, et audi tacens ſimul et quærens. In medio magnatorum non præſumas; et ubi ſunt ſenes, non multum loquaris.

Argumentum. Tres ſunt cap. partes, in quarum prima dicitur, quid quærendum ſit in lectione ſanctarum ſcripturarum (1—6); altera, quales libri legendi ſint (7—17); tertia denique, quali modo libri legendi ſint (18—26).

Diſpoſitio Sommalii. S. dividit cap. in duas partes. Prior complectitur vv. 1-13 (Veritas — attende); poſterior vv. 14—26 (Homines — proferuntur).

## De inordinatis affectionibus.

## Cap. VI.

I. Quandocumque homo aliquid inordinate appetit:
ſtatim in ſe inquietus fit.
Superbus et avarus numquam quieſcunt:
pauper et humilis ſpiritu in multitudine pacis conver-
[ſantur.





II. Homo qui necdum perfecte in ſe mortuus eſt,
cito tentatur:
et vincitur in parvis et vilibus rebus.
Infirmus in ſpiritu et quodammodo adhuc carnalis et
[ad ſenſibilia inclinatus:
difficulter ſe poteſt a terrenis deſideriis ex toto abstra-
Et ideo ſæpe habet triſtitiam quum ſe ſubtrahit: [here.
leviter etiam indignatur ſi quis ei reſiſtit.
Si autem profecutus fuerit quod concupiscit ϟ
ſtatim ex reatu conſcientiæ gravatur,
quia ſecutus eſt paſſionem ſuam:
quæ nihil juvat ad pacem quam quæſivit.

III. Reſiſtendo igitur paſſionibus invenitur pax
non autem eis ſerviendo. [vera cordis:
Non eſt ergo pax in corde hominis carnalis ϟ
non in homine exterioribus dedito:
ſed in fervido et ſpirituali.

Argumentum. I. Inordinatae paſſiones fugant pacem (1—4). II. Cur id ita ſe habeat, explicatur (5—15). III. Reſiſtendum igitur eſſe paſſionibus, ut inveniatur pax vera, ſignificatur (16—20).

Diſpoſitio Sommalii. I. Quandocumque — reſiſtit (1—11); II. Si autem — ſpirituali (12—20).

## De vana spe et elatione fugienda.

## Cap. VII.

I. Vanus eſt:
qui spem ſuam ponit in hominibus aut in creaturis.
Non te pudeat aliis ſervire amore Jeſu Chriſti:
et pauperem in hoc ſæculo videri.
Non ſtes ſuper te ipſum:
ſed in Deo ſpem tuam conſtitue.
Fac quod in te eſt:
et Deus aderit bonæ voluntati tuæ.
Non confidas in tua ſcientia,
vel aſtutia cujuscumque viventisϟ
ſed magis in Dei gratia:
qui adjuvat humiles et de ſe præſumentes humiliat.

II. Ne glorieris in divitiis ſi adſuntϟ
nec in amicis quia potentes ſunt:
ſed in Deo qui omnia præſtat,
et ſe ipſum ſuper omnia dare deſiderat.
Non te extollas de magnitudine vel pulchritudine [corporis:
quæ modica infirmitate corrumpitur et defœdatur.
Non placeas tibi ipſi de habilitate aut ingenio tuoϟ
ne displiceas Deo:
cujus eſt totum quidquid boni naturaliter habueris.
Non te reputes aliis melioremϟ
ne forte coram Deo deterior habearis:
qui ſcit quid eſt in homine.





Non ſuperbias de operibus bonisϟ
quia aliter ſunt judicia Dei quam hominum:
cui ſæpe displicet quod hominibus placet.
Si aliquid boni habuerisϟ
crede de aliis meliora:
ut humilitatem conſerves.
Non nocet ſi omnibus te ſupponas:
nocet autem plurimum,
ſi vel uni te præponas.
Jugis pax cum humili:
in corde autem ſuperbi zelus et indignatio frequens.

Confer ad vv. 13—21 Jer. 9, 23 et 24: Hæc dicit Dominus: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, et non glorietur ſortis in fortitudine ſua, et non glorietur dives in divitiis ſuis; ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire et noſſe me, quia ego ſum Dominus qui faciam miſericordiam et judicium et juſtitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus. Cf. etiam I. Cor. 1, 31 et II. Cor. 10, 17: Qui gloriatur, in Domino glorietur. — Ad vv. 31—33 Bern. in cant. Serm. 37 (opp. Tom. I pag. 1403): Non eſt ergo periculum, quantumcumque te humilies — — eſt autem grande malum horrendumque periculum, ſi vel modice plus vero te extollas, ſi vel uni videlicet in tua cogitatione te præferas, quem ſorte parem tibi veritas judicat aut etiam ſuperiorem.

Argumentum. Bipartitum capitulum indicat titulus. Agit cap. de fugienda vana ſpe (1—12) et elatione (13—35). I. Spes reponenda ab homine in Deo: non in aliis hominibus aut creaturis; non in ſe ipſo; non in ſua ſcientia vel astutia cujuscumque viventis. II. Gloriandum eſt in Deo; non in divitiis, nec in amicorum potentia; non in magnitudine vel pulchritudine corporis; non in habilitate aut ingenio; non virtute, qua quis aliis præſtare ſibi videatur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Vanus — humiliat (1—12); 2) Ne glorieris — habueris (13—21); 3) Non te reputes — frequens (22—35).

## De cavenda nimia familiaritate.

## Cap. VIII.

I. Non omni homini reveles cor tuum:
ſed cum ſapiente et timente Deum age cauſam tuam.
Cum juvenibus et extraneis rarus eſto.
Cum divitibus noli blandire:
et coram magnatis non libenter appareas.
Cum humilibus et ſimplicibus,
cum devotis et morigeratis ſociare:
et quæ ædificationis ſunt pertracta.
Non ſis familiaris alicui mulieri:
ſed in communi omnes bonas mulieres Deo commenda.

II. Soli Deo et angelis ejus opta familiaris eſſe:
et hominum notitiam devita.
Caritas habenda eſt ad omnes:
ſed familiaritas non expedit.
Quandoque accidit,
ut perſona ignota ex bona fama lucescat:
cujus tamen præſentia oculos intuentium offuscat.
Putamus aliquando aliis placere ex conjunctione noſtra:
et incipimus magis displicere ex morum improbitate in nobis conſiderata.





Confer ad v. 1 Sir. 8, 22: Non omni homini cor tuum manifeſtes.

Argumentum. I. De cavenda nimia familiaritate præceptum exemplis illuſtratur (1—10). II. Familiaritas Dei et angelorum, caritas hominum commendatur; familiaritatem hominum non expedire allata deceptionum quarumdam exempla oſtendunt (11—19).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Non omni — devita (1—12); 2) Caritas — conſiderata (13—19).

## De obedientia et subjectione.

## Cap. IX.

I. Valde magnum eſt in obedientia ſtare
ſub prælato vivere:
et ſui juris non eſſe.
Multo tutius eſt ſtare in ſubjectione:
quam in prælatura.
Multi ſunt ſub obedientia magis ex neceſſitate quam ex caritate
et illi pœnam habent et leviter murmurant.
Nec libertatem mentis acquirent:
niſi ex toto corde propter Deum ſe ſubjiciant.
Curre hic vel ibi:
non invenies quietem niſi in humili ſubjectione,
ſub regimine prælati.
Imaginatio locorum et mutatio,
multos fefellit.

II. Verum eſt quod unuſquiſque libenter agit pro [ſenſu ſuo:
et inclinatur ad eos magis qui ſecum ſentiunt.
Sed ſi Deus eſt inter nos:
neceſſe eſt ut relinquamus etiam quandoque noſtrum [ſentire propter bonum pacis.
Quis eſt ita ſapiens ʕ
qui omnia plene ſcire poteſt?
Ergo noli nimis in ſenſu tuo confidere:
ſed velis etiam libenter aliorum ſenſum audire.
Si bonum eſt tuum ſentire ʕ
et hoc ipſum propter Deum dimittis et alium ſe- [queris:
magis exinde proficies.
Audivi enim ſæpe:
ſecurius eſſe audire,
et accipere conſilium quam dare.
Poteſt etiam contingere,
ut bonum ſit uniuscujusque ſentire ʕ
ſed nolle aliis acquieſcere,
quum id ratio aut cauſa poſtulat:
ſignum eſt ſuperbiæ et pertinaciæ.

Argumentum. Primum de obedientia et ſubjectione dicit Th. ſpecialiter, ſc. reſpectu habito clauſtralis regiminis (1—14); deinde univerſe (15—33). I. Valde magnum et tutum eſt ſtare ſub regimine prælati (1—5). Fructus iſtius modi vivendi ſunt libertas mentis et quies; quos fructus tamen ii ſolum percipiunt, qui ex toto corde propter Deum ſe ſubjiciunt (6—14). II. Quamvis libenter agat unuſquiſque pro ſenſu ſuo; propter bonum pacis tamen Deo jubente quandoque etiam relinquendum eſt proprium ſentire (15—18). Cedere debemus aliis, cogitantes quod ipſi non omnia plene





ſcire poſſumus (19—22). Cedere debemus, quamvis bonum ſit proprium (23—28), vel uniuscujusque (29—33) ſentire.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Valde magnum — fefellit (1—14); 2) Verum eſt — proficies (15—25); 3) Audivi — pertinaciæ (26—33).

## De cavenda superfluitate verborum.

## Cap. X.

I. Caveas tumultum hominum quantum potes ʕ
multum enim impedit tractatus ſæcularium geſtorum,
etiamſi ſimplici intentione proferantur.
Cito enim inquinamur vanitate et captivamur.
Vellem me pluries tacuiſſe:
et inter homines non fuiſſe.

II. Sed quare tam libenter loquimur et invicem fa- [bulamur ʕ
quum tamen raro ſine læſione conſcientiæ ad ſilentium [redimus?
Ideo tam libenter loquimur ʕ
quia per mutuas locutiones ab invicem conſolari quæ- [rimus:
et cor diverſis cogitationibus fatigatum optamus relevare.
Et multum libenter de his quæ multum diligimus vel [cupimus,
vel quæ nobis contraria ſentimus:
libet loqui et cogitare.
Sed proh dolor,
ſæpe inaniter et fruſtra.

Nam hæc exterior conſolatio:
interioris et divinæ conſolationis non modicum detrimentum eſt.

III. Ideo vigilandum eſt et orandum:
ne tempus otioſe tranſeat.
Si loqui licet et expedit:
quæ ædificabilia ſunt loquere.
Malus uſus et negligentia profectus noſtri:
multum facit ad incuſtodiam oris noſtri.
Juvat tamen non parum ad profectum ſpiritualem,
devota ſpiritualium rerum collatio:
maxime ubi pares animo et ſpiritu in Deo ſibi ſociantur.

Argumentum. I. Cavenda eſt ſuperfluitas verborum, quia multum impedit (1—6). II. Non cavetur tamen, quia per mutuas locutiones nos invicem conſolari quærimus; quod quidem non ſine divinæ conſolationis detrimento fieri poteſt (7—18). III. Ut caveatur, vigilandum eſt et orandum (19—27).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Caveas tumultum — cogitare (1—14); 2) Sed proh dolor — ſociantur (15—27).

## De pace acquirenda et zelo proficiendi.

## Cap. XI.

I. Multam poſſemus pacem habere:
ſi non vellemus nos cum aliorum dictis et factis et quæ ad noſtram curam non ſpectant occupare.
Quomodo poteſt ille diu in pace manere?
qui alienis curis ſe intermiſcet,





qui occaſiones forinſecus quærit,
qui parum vel raro ſe intrinſecus colligit?
Beati ſimplices:
quoniam multam pacem habebunt.

Quare quidam ſanctorum tam perfecti et contemplativi fuerunt?
Quia omnino ſe ipſos mortificare ab omnibus terrenis deſideriis ſtuduerunt:
et ideo totis medullis cordis Deo inhærere,
atque libere ſibi vacare potuerunt.
Nos nimium occupamur propriis paſſionibus:
et de tranſitoriis nimis ſollicitamur.
Raro etiam unum vitium perfecte vincimus?
et ad quotidianum profectum non accendimur:
ideo frigidi et tepidi remanemus.
Si eſſemus nobis ipſis perfecte mortui,
et interius minime implicati?
tunc poſſemus etiam divina ſapere:
et de cæleſti contemplatione aliquid experiri.

Totum et maximum impedimentum eſt,
quia non ſumus a paſſionibus et concupiſcentiis liberi:
nec perfectam ſanctorum viam conamur ingredi.
Quando etiam modicum adverſitatis occurrit,
nimis cito dejicimur:
et ad humanas conſolationes convertimur.

II. Si niteremur ſicut viri fortes ſtare in prœlio:
profecto auxilium Domini ſuper nos videremus de cælo.

Ipſe enim certantes et de ſua gratia ſperantes paratus eſt adjuvare:
qui nobis certandi occaſiones procurat ut vincamus.
Si tantum in iſtis exterioribus obſervantiis profectum religionis ponimus:
cito finem habebit devotio noſtra.
Sed ad radicem ſecurim ponamus:
ut purgati a paſſionibus pacificam mentem poſſideamus.
Si omni anno unum vitium exſtirparemus:
cito viri perfecti efficeremur.
Sed modo e contrario ſæpe ſentimus˥
ut meliores et puriores in initio converſionis nos fuiſſe inveniamus:
quam poſt multos annos profeſſionis.
Fervor et profectus quotidie deberet creſcere˥
ſed nunc pro magno videtur:
ſi quis primi fervoris partem poſſet retinere.
Si modicam violentiam faceremus in principio:
tunc poſtea cuncta poſſemus facere cum levitate et gaudio.
Grave eſt aſſueta dimittere:
ſed gravius eſt contra propriam voluntatem ire.
Sed ſi non vincis parva et levia˥
quando ſuperabis difficiliora?
Reſiſte in principio inclinationi tuæ˥
et malam dediſce conſuetudinem:
ne forte paulatim ad majorem te ducat difficultatem.

O ſi adverteres quantam tibi pacem et aliis lætitiam faceres te ipſum bene habendo:
puto quod ſollicitior eſſes ad ſpiritualem profectum.





Argumentum. Duæ ſunt ſecundum tituli ſignificationem partes majores. Una dicit de pace acquirenda (1—27); altera de zelo proficiendi (28—54). I. Pax eſt acquirenda; quæ quidem nobis deeſt, quia parum vel raro nos intrinſecus colligimus (1—8). Simili de cauſa pernimium intereſt inter ſanctorum quorundam perfectam et contemplativam vitam et vitam noſtram (9—21). Totum et maximum impedimentum profectus noſtri eſt, quod paſſionibus et concupiscentiis tam obnoxii ſumus, ut ne modicum quidem adverſitatis ſuſtinere valeamus (22—27). II. Proficiendi zelo nos incendi neceſſe eſt. Sicut viri fortes igitur ſtare debemus in prœlio, Domini auxilio confidentes (28—31). Ad radicem paſſionum ſecuris ponenda (32—35). In exſtirpandis vitiis continuo perſeverandum (36—40). Fervor et profectus quotidie debent creſcere (41—43). Statim in principio reſiſtendum (44—52). — Denique zeli iſtius fructus prædicatur (53—54).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Multam poſſemus — habebunt (1—8); 2) Quare quidam — remanemus (9—17); 3) Si eſſemus — convertimur (18—27); 4) Si niteremur — poſſideamus (28—35); 5) Si omni — gaudio (36—45); 6) Grave eſt — profectum (46—54).

### De utilitate adverſitatis.

## Cap. XII.

I. Bonum nobis eſt quod aliquando habeamus aliquas gravitates et contrarietates:
quia ſæpe hominem ad cor revocant˥
quatenus ſe in exſilio eſſe cognoſcat:
nec ſpem ſuam in aliqua re mundi ponat.

Bonum eſt quod patiamur quandoque contradictio-
nes et quod male et imperfecte de nobis ſen-
etiamſi bene agimus et intendimus. [tiatur:
Iſta ſæpe juvant ad humilitatem:
et a vana gloria nos defendunt.
Tunc enim melius interiorem teſtem Deum quærimus˥
quando foris vilipendimur ab hominibus:
et non bene nobis creditur.
Ideo deberet ſe homo in Deo taliter firmare:
ut non eſſet ei neceſſe multas humanas conſolationes
[quærere.

II. Quando homo bonæ voluntatis tribulatur vel
aut malis cogitationibus affligitur˥ [tentatur,
tunc Deum ſibi magis neceſſarium intelligit:
ſine quo nihil boni ſe poſſe deprehendit.
Tunc etiam triſtatur gemit et orat,
pro miſeriis quas patitur.
Tunc tædet eum diutius vivere˥
et mortem optat venire:
ut poſſit diſſolvi et cum Chriſto eſſe.
Tunc etiam bene advertit:
perfectam ſecuritatem et plenam pacem in mundo non
[poſſe conſtare.

Confer ad v. 23 Phil 1, 23: Deſiderium habens diſſolvi et eſſe cum Chriſto.

Argumentum. I. Primum (1—13) quænam ſit utilitas adverſitatis, exponitur; in qua expoſitione duæ particulæ, una generalior (1—4), altera ſpecialior (5—13), distinguendæ.





II. Deinde (14—24) quomodo iſta adverſitatis utilitas in homine bonæ voluntatis eluceat, illuſtratur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Bonum nobis — creditur (1—11); 2) Ideo deberet — conſtare (12—24).

## De tentationibus resistendis.

## Cap. XIII.

I. Quamdiu in mundo vivimus:
ſine tribulatione et tentatione eſſe non poſſumus.
Unde in Job ſcriptum eſt.
Tentatio eſt vita humana ſuper terram.
Ideo unusquisque ſollicitus eſſe deberet circa tentationes
[ſuas et vigilare in orationibus˥
ne diabolus locum inveniret decipiendi:
qui numquam dormitat,
ſed circuit quærens quem devoret.
Nemo tam perfectus eſt et ſanctus,
qui non habeat aliquando tentationes:
et plene eis carere non poſſumus.

II. Sunt tamen tentationes homini ſæpe valde utiles˥
licet moleſtæ ſint et graves:
quia in illis homo humiliatur,
purgatur et eruditur.
Omnes ſancti per multas tribulationes et tentationes
[tranſierunt et profecerunt.
Et qui tentationes ſuſtinere nequiverunt:
reprobi facti ſunt et defecerunt.

III. Non eſt aliquis ordo tam ſanctus nec locus
[tam ſecretus:
ubi non ſint tentationes vel adverſitates.
Non eſt homo ſecurus a tentationibus totaliter quamdiu
quia in nobis eſt unde tentamur: [vixerit⹎
ex quo in concupiſcentia nati ſumus.
Una tentatione ſeu tribulatione recedente alia ſuper-
et ſemper aliquid ad patiendum habebimus: [venit⹎
nam bonum felicitatis noſtræ perdidimus.

IV. Multi quærunt tentationes fugere:
et gravius incidunt in eas.
Per ſolam fugam non poſſumus vincere:
ſed per patientiam et veram humilitatem omnibus hoſti-
[bus efficimur fortiores.
Qui tantummodo exterius declinat,
nec radicem evellit:
parum proficiet.
Immo citius ad eum tentationes redient:
et pejus ſentiet.
Paulatim,
et per patientiam cum longanimitate Deo juvante me-
[lius ſuperabis:
quam cum duritia et importunitate propria.
Sæpius accipe conſilium in tentatione⹎
et cum tentato noli duriter agere:
ſed conſolationem ingere,
ſicut tibi optares fieri.





Initium omnium malarum tentationum inconſtantia
et parva ad Deum confidentia⹎ [animi,
quia ſicut navis ſine gubernaculo hinc inde a fluctibus
[impellitur:
ita homo remiſſus et ſuum propoſitum deſerens varie
[tentatur.

V. Ignis probat ferrum:
et tentatio hominem juſtum.
Neſcimus ſæpe quid poſſumus:
ſed tentatio aperit quid ſumus.
Vigilandum eſt tamen præcipue circa initium ten-
quia tunc facilius hoſtis vincitur, [tationis⹎
ſi oſtium mentis nullatenus intrare ſinitur:
ſed extra limen ſtatim ut pulſaverit illi obviatur.
Unde quidam dixit.
Principiis obſta:
ſero medicina paratur.
Nam primo occurrit menti ſimplex cogitatio⹎
deinde fortis imaginatio:
poſtea delectatio et motus pravus et aſſenſio.
Sicque paulatim ingreditur hoſtis malignus ex toto:
dum illi non reſiſtitur in principio.
Et quanto diutius ad reſiſtendum quis torpuerit⹎
tanto in ſe quotidie debilior fit:
et hoſtis contra eum potentior.

VI. Quidam in principio converſionis ſuæ graviores
quidam autem in fine. [tentationes patiuntur:

Quidam vero quaſi per totam vitam ſuam male habentϟ
nonnulli ſatis leniter tentantur:
ſecundum divinæ ordinationis ſapientiam et æquitatemϟ
qui ſtatum et merita hominum penſat:
et cuncta ad electorum ſuorum ſalutem præordinat.
Ideo non debemus deſperare quum tentamurϟ
ſed eo ferventius Deum exorare:
quatenus nos in omni tribulatione dignetur adjuvareϟ
qui utique ſecundum dictum Pauli,
talem faciet cum tentatione proventum:
ut poſſimus ſuſtinere.
Humiliemus ergo animas noſtras ſub manu Dei in
[omni tentatione et tribulatione:
quia humiles ſpiritu ſalvabit et exaltabit.
In tentationibus et tribulationibus probatur homo quan-
et ibi majus meritum conſiſtit: [tum profecitϟ
et virtus melius pateſcit.
Nec magnum eſt ſi homo devotus ſit et fervidus
[quum gravitatem non ſentitϟ
ſed ſi tempore adverſitatis patienter ſe ſuſtinet:
ſpes magni profectus erit.
Quidam a magnis tentationibus cuſtodiuntur,
et in parvis quotidianis ſæpe vincunturϟ
ut humiliati,
numquam de ſe ipſis in magnis confidant:
qui in tam modicis infirmantur.

Confer ad v. 4 Job 7, 1: Militia eſt vita hominis ſuper terram. LXX habent pro hebr. zaba πειρατήριον. — Ad v. 5 I. Petr 4, 7: Vigilate in orationibus. — Ad v. 9 I. Petr. 5, 8: Sobrii eſtote et vigilate, quia adverſarius veſter





diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret. — Ad vv. 56 et 57 dictum Ovid. in remed. amor. v. 91, quod Th. ad verbum transſcripſit. — Ad vv. 77 et 78 I. Cor. 10, 13: Fidelis autem Deus eſt, qui — faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere. — Ad vv. 79 et 80 I. Petr. 5, 5 et 6: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis.

Argumentum. I. Tentationes cum vita humana indiſſolubiliter ſunt conjunctæ (v. 1—12); II. ſunt ſæpe valde utiles, ut exempla ſanctorum demonſtrant (v. 13—19); III. ſunt inevitabiles, ex quo in concupiscentia nati ſumus (v. 20—27); IV. ſunt non vincendæ fugiendo, ſed per patientiam et magnam ad Dei confidentiam (v. 28—46). V. Ut tentationibus probemur juſti, vigilandum eſt præcipue circa initium tentationis (47—65). VI. Aliæ ab aliis ſuſtinendæ ſunt, ſed a Deo ſapienter et æque omnes ordinatæ; non desperandum igitur, ſed cum humilitate implorandum auxilium Dei, qui fortitudinem humilium coronat, ignaviam autem eorum, qui vel in parvis tentationibus vincuntur, humiliat (66—91).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quamdiu in mundo — non poſſumus (1—12); 2) Sunt tamen — adverſitates (13—21); 3) Non eſt homo — fortiores (22—31); 4) Qui tantummodo — fieri (32—42); 5) Initium omnium — potentior (43—65); 6) Quidam in — præordinat (66—72); 7) Ideo non — exaltabit (73—80); 8) In tentationibus — infirmantur (81—91).

## De temerario judicio vitando.

## Cap. XIV.

I. Ad te ipsum oculos reflecte:
et aliorum facta caveas judicare.

In judicando alios homo fruſtra laborat;
ſæpius errat,
et leviter peccat:
ſe ipſum vero judicando et diſcutiendo ſemper fru-
[tuoſe laborat.

II. Sicut nobis res cordi eſt,
ſic de ea frequenter judicamus;
nam verum judicium propter privatum amorem faci-
[liter perdimus.
Si Deus ſemper eſſet pura intentio noſtri deſiderii:
non tam faciliter turbaremur pro reſiſtentia ſenſus noſtri.
Sed ſæpe aliquid ab intra latet,
vel etiam ab extra concurrit:
quod nos etiam pariter trahit.
Multi occulte ſe ipſos quærunt in rebus quas agunt:
et neſciunt.
Videntur etiam in bona pace ſtare:
quando res pro eorum velle fiunt et ſentire.
Si autem aliter fit quam cupiunt:
cito moventur et triſtes fiunt.

III. Propter diverſitatem ſenſuum et opinionum ſatis
[frequenter oriuntur diſſenſiones inter ami-
[cos et cives:
inter religioſos et devotos.
Antiqua conſuetudo difficulter relinquitur:
et ultra proprium videre nemo libenter ducitur.





Si rationi tuæ magis inniteris vel induſtriæ,
quam virtuti ſubjectivæ Jeſu Chriſti;
raro et tarde eris homo illuminatus:
quia Deus vult nos ſibi perfecte ſubjici,
et omnem rationem per inflammatum amorem tran-
[ſcendere.

Argumentum. I. Adhortatur Th., ut temerario de aliis judicio, quippe quod ſæpius erret et levius peccet, abſtineamus, et potius nos ipſos judicando fructuoſe laboremus (1—6). II. Iſta ad temere judicandum proclivitas naſcitur ex hominum perverſo ſui ipſorum amore, qui trahit animum una cum amore Dei. Et multos occulte ducit, ita ut nec ipſi ſciant, nec alii (7—20). III. Gignit iſta proclivitas diſſenſiones, et efficit, ut raro et tarde homo illuminetur (21—29).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Ad te ipſum — ſenſus noſtri (1—11); 2) Sed ſæpe — devotos (12—22); 3) Antiqua conſuetudo — tranſcendere (23—29).

## De operibus ex caritate factis.

## Cap. XV.

I. Pro nulla re mundi et pro nullius hominis di-
[lectione aliquod malum eſt faciendum;
ſed pro utilitate tamen indigentis,
opus bonum libere aliquando intermittendum eſt:
aut etiam pro meliori mutandum.
Hoc enim facto opus bonum non deſtruitur:
ſed in melius commutatur.

Sine caritate opus externum nihil prodest⁊
quidquid autem ex caritate agitur quantumcumque [etiam parvum ſit et deſpectum:
totum fructuosum efficitur.
Magis ſiquidem Deus penſat ex quanto quis agit:
quam opus quod facit.
Multum facit:
qui multum diligit.
Multum facit:
qui rem bene facit.
Bene facit:
qui communitati magis quam ſuæ voluntati ſervit.

II. Saepe videtur eſſe caritas,
et eſt magis carnalitas:
quia naturalis inclinatio,
propria voluntas,
ſpes retributionis,
affectus commoditatis,
raro abesse volunt.

Qui veram et perfectam caritatem habet in nulla [re ſe ipsum quærit:
ſed Dei ſolummodo gloriam in omnibus fieri deſiderat.
Nulli etiam invidet,
quia nullum privatum gaudium amat⁊
nec in se ipso vult gaudere:
sed in Deo ſuper omnia bona optat beatificari.





Nemi ni aliquid boni attribuit⁊
ſed totaliter ad Deum refert,
a quo fontaliter omnia procedunt:
in quo finaliter omnes ſancti fruibiliter requiescunt.

O qui ſcintillam haberet veræ caritatis:
profecto omnia terrena sentiret plena fore vanitatis.

Confer ad v. 7 I. Cor. 13, 3: Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes ſacultates meas, et ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero; nihil mihi prodeſt.

Argumentum. Primum agitur de operibus (1—17); deinde de fonte caritatis, ex quo profluunt (18—36). I. Opera iſta intendere debent nihil niſi bonum (1—6). Sola, quæ ex caritate oriuntur, opera ſunt fructuoſa (7—17). II. Caritas, quæ iſtorum operum fons, non confundenda eſt carnalitate (18—24). Deſcribitur vera caritas (25—34); effectus laudatur (35—36).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Pro nulla — multum diligit (1—13); 2) Multum facit — abesse volunt (14—24); 3) Qui veram — vanitatis (25—36). — Rosweydius, quem Gencius et Gregorius ſequuntur, initium ſecundæ partis facit a v. 12.

## De sufferentia defectuum aliorum.

## Cap. XVI.

I. Quæ homo in se vel in aliis emendare non valet:
debet patienter ſuſtinere,
donec Deus aliter ordinet.

Cogita quia ſic forte melius eſt pro tua probatione et [patientia:
ſine qua non ſunt multum ponderanda merita noſtra.
Debes tamen pro talibus impedimentis ſupplicare:
ut Deus tibi dignetur ſubvenire,
et poſſis benigne portare.
Si quis ſemel aut bis admonitus non acquieſcit:
noli cum eo contendere,
ſed totum Deo committe;
ut fiat voluntas ejus et honor in omnibus ſervis ſuis:
qui ſcit bene mala in bonum convertere.

II. Stude patiens eſſe in tolerando aliorum defectus [et qualeſcumque infirmitates:
quia et tu multa habes quæ ab aliis oportet tolerari.
Si non potes te talem facere qualem vis,
quomodo poteris alium ad tuum habere beneplacitum?
Libenter habemus alios perfectos:
et tamen proprios non emendamus defectus.
Volumus quod alii ſtricte corrigantur:
et ipſi corrigi nolumus.
Diſplicet larga aliorum licentia:
et tamen nobis nolumus negari quod petimus.
Alios reſtringi per ſtatuta volumus:
et ipſi nullatenus patimur amplius cohiberi.
Sic ergo patet:
quam raro proximum ſicut nos ipſos penſamus.





III. Si eſſent omnes perfecti;
quid tunc haberemus ab aliis pro Deo pati?
Nunc autem Deus sic ordinavit,
ut diſcamus alter alterius onera portare;
quia nemo ſine defectu,
nemo ſine onere:
nemo ſibi ſufficiens,
nemo ſibi ſatis ſapiens;
ſed oportet nos invicem portare,
invicem conſolari:
pariter adjuvare,
inſtruere et admonere.
Quantæ autem virtutis quiſque fuerit,
melius patet occaſione adverſitatis.
Occaſiones namque hominem fragilem non faciunt:
ſed qualis ſit,
oſtendunt.

Confer ad v. 31 Gal. 6, 2: Alter alterius onera portate. — Ad v. 33 Gal. 6, 5: Unusquisque enim onus ſuum portabit. — Ad 34 Sir. 11, 26: Ne dicas: Sufficiens mihi ſum. — Ad v. 35 Prov. 3, 7: Ne ſis ſapiens apud temet ipſum.

Argumentum. Agit cap. de defectibus hominum quum propriorum tum aliorum. Prima parte docetur, patienter eos ſufferendos eſſe; et quomodo ſe habere debeat homo in iis ſufferendis, exponitur (1—13). — Secunda explicatur, quid nos movere debeat ad tolerantiam defectuum aliorum, et quantum ſecum ipſis pugnent qui hanc tolerantiam non habent (14—27). — Tertia dicitur, cui bono ſit hæc tolerantia (28—44).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quæ homo — benigne portare (1—8); 2) Si quis — defectus (9—19); 3) Volumus, quod — Deo pati (20—29); 4) Nunc autem — oſtendunt (30—34).

De monastica vita.

## Cap. XVII.

I. Oportet quod diſcas te ipſum in multis frangere:
ſi vis pacem et concordiam cum aliis tenere.
Non eſt parvum in monaſteriis vel in congregatione habitare,
et inibi ſine querela converſari:
et usque ad mortem fidelis perſeverare.
Beatus qui ibidem bene vixerit:
et feliciter conſummaverit.

Si vis debite ſtare et proficere:
teneas te tamquam exſulem peregrinum ſuper terram.
Oportet te ſtultum fieri propter Chriſtum:
ſi vis religioſam ducere vitam.
Habitus et tonſura modicum confert:
ſed mutatio morum et integra mortificatio paſſionum verum faciunt religioſum.

II. Qui aliud quærit quam pure Deum,
et animæ ſuæ ſalutem:
non inveniet niſi tribulationem et dolorem.
Non poteſt etiam diu ſtare pacificus:





qui non nititur eſſe minimus,
et omnibus ſubjectus.

Ad ſerviendum veniſti:
non ad regendum.
Ad patiendum et laborandum ſcias te vocatum:
non ad otiandum vel fabulandum.
Hic ergo probantur homines:
ſicut aurum in fornace.
Hic nemo poteſt ſtare:
niſi ex toto corde ſe voluerit propter Deum humiliare.

Confer ad v. 4 Phil. 3, 6: Converſatus ſine querela (ἄμεμπτος). — Ad v. 5 Apoc. 2, 10: Eſto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. — Ad v. 9 I Paralip. 29, 15: Peregrini enim ſumus coram te et advenæ; Pſalm. 38, 13: Ne ſileas, quoniam advena ego ſum apud te et peregrinus; I Petr. 2, 11: Obſecro vos tamquam advenas et peregrinos abſtinere vos a carnalibus deſideriis. — Ad v. 10 I Cor. 4, 10: Nos ſtulti propter Chriſtum. — Ad vv. 24 et 25 Sapient. 3, 6: Tamquam aurum in fornace probavit illos.

Argumentum. I (1—13). Religioſus verus et beatus (1—7) efficitur nulla alia re niſi mutatione morum et integra mortificatione paſſionum (8—13). II (14—27). Qui aliud quærit in monaſterio quam pure Deum, non inveniet niſi tribulationem; non poteſt etiam diu pacificus ſtare (15—19). Lædit idem etiam leges, quas vitæ monaſticæ impoſitas eſſe ipſe bene ſcit (20—27).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Oportet — vitam (1—11); 2) Habitus — ſubjectus (12—19); 3) Ad ſerviendum — humiliare (20—27). — Gregorius modo duas cap. partes ſtatuit: 1) Oportet — vitam (1—11); 2) Habitus — humiliare (12—27).

## De exemplis sanctorum patrum.

## Cap. XVIII.

I. Intuere ſanctorum patrum vivida exempla,
in quibus vera perfectio refulſit et religio:
et videbis quam modicum ſit,
et pæne nihil quod **nos** agimus.
Heu quid eſt vita noſtra;
ſi illis fuerit comparata?
Sancti et amici Chriſti,
Domino ſervierunt in fame et ſiti,
in frigore et nuditate;
in labore et fatigatione,
in vigiliis et jejuniis,
in orationibus et meditationibus ſanctis:
in perſecutionibus et opprobriis multis.
O quam multas et graves tribulationes paſſi ſunt,
apoſtoli,
martyres,
confeſſores virgines:
et reliqui omnes,
qui Chriſti veſtigia voluerunt ſequi.
Nam animas ſuas in hoc mundo oderunt:
ut in æternam vitam eas poſſiderent.

O quam ſtrictam et abdicatam vitam ſancti patres in eremo duxerunt:
quam longas et graves tentationes pertulerunt;
quam frequenter ab inimico vexati ſunt,





quam crebras et fervidas orationes Deo obtulerunt:
quam rigidas abſtinentias peregerunt.
Quam magnum zelum et fervorem ad ſpiritualem profectum habuerunt;
quam forte bellum adverſus edomationem vitiorum geſſerunt:
quam puram et rectam intentionem ad Deum tenuerunt.
Per diem laborabant,
et noctibus orationi diutinæ vacabant:
quamquam laborando ab oratione mentali minime ceſſarent.
Omne tempus utiliter expendebant;
omnis hora ad vacandum Deo brevis videbatur:
et præ magna dulcedine contemplationis,
etiam oblivioni tradebatur neceſſitas corporalis refectionis.
Omnibus divitiis,
dignitatibus,
honoribus amicis et cognatis renunciabant:
nil de mundo habere cupiebant;
vix neceſſaria vitæ ſumebant:
corpori ſervire etiam in neceſſitate dolebant.
Pauperes igitur erant rebus terrenis:
ſed divites valde in gratia et virtutibus foris egebant:
ſed intus gratia et conſolatione divina reficiebantur.
Mundo erant alieni:
ſed Deo proximi ac familiares amici.
Sibi ipſis videbantur tamquam nihili,
et huic mundo deſpecti:
ſed erant in oculis Dei pretioſi et dilecti.

In vera humilitate ſtabant:
in ſimplici obedientia vivebant.
In caritate et patientia ambulabantʕ
et ideo quotidie in ſpiritu proficiebant:
et magnam apud Deum gratiam obtinebant.

Dati ſunt in exemplum omnibus religioſisʕ
et plus provocare nos debent ad bene proficiendum:
quam tepidorum numerus ad relaxandum.

II. O quantus fervor omnium religioſorum,
in principio ſuæ ſanctæ inſtitutionis fuit.
O quanta devotio orationis,
quanta æmulatio virtutisʕ
quam magna diſciplina viguit:
quanta reverentia et obedientia ſub regula magiſtri in
[omnibus effloruit.
Teſtantur adhuc veſtigia derelicta,
quod vere viri ſancti et perfecti fuerunt:
qui tam ſtrenue militantes mundum ſuppeditaverunt.
Jam magnus putatur,
ſi quis transgreſſor non fuerit:
ſi quis quod accepit cum patientia tolerare potuerit.
O teporis et negligentiæ ſtatus noſtriʕ
quod tam cito declinamus a priſtino fervore:
et jam tædet vivere præ laſſitudine et tepore.

Utinam in te penitus non dormitet profectus virtutum:
qui multa ſæpius exempla vidiſti devotorum.





Confer ad vv. 7—13 II Cor. 11, 27: In labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et ſiti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate; II Cor. 12, 10: Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto; cf. etiam I Cor. 4, 11—13. — Ad vv. 20 et 21 Joan. 12, 25: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

Argumentum. Duce Thoma ipſo, quippe qui initio v. 59 literam C. habeat, duas cap. partes feci. Una (1—58) deſcribuntur exempla ſanctorum patrum: primum in univerſum (1—21), deinde ſpecialiter exempla patrum, qui in eremo vitam egerunt (22—58); altera parte comparatur cum vita patrum vita religioſorum (59—75), quorum fervor quidem magnus fuit in principio ſuæ ſanctæ inſtitutionis (59—67), poſtea vero emortuus eſt (68—73). Exoptando mores ad exempla patrum emendari terminatur cap. (74—75).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Intuere — multis (1—13); 2) O quam multas — ceſſarent (14—32); 3) Omne — reficiebantur (33—45); 4) Mundo — relaxandum (46—58); 5) O quantus — potuerit (59—70); 6) O tepor (S. habet tepor loco teporis) — devotorum (71—75). — Apud Gencium tertia pars pertinet a v. 37 ad v. 45 (Omnibus divitiis — reficiebantur).

### De exercitiis boni religiosi.

## Cap. XXI.

I. Vita boni religioſi omnibus virtutibus pollere de-
ut ſit talis interius, [bet:
qualis videtur hominibus exterius.
Et merito multo plus debet eſſe intus quam quod
quia inſpector noſter eſt Deusʕ [cernitur foris:

quem ſummopere revereri debemus ubicumque fu-
[erimus:
et tamquam angeli in conſpectu ejus mundi incedere.

Omni die renovare debemus propoſitum noſtrum,
et ad fervorem nos excitare:
quaſi hodie primum ad converſionem veniſſemus,
atque dicere.
Adjuva me Domine Deus in bono propoſito et
[sancto ſervitio tuo ʕ
et da mihi nunc hodie perfecte incipere:
quia nihil eſt quod hactenus feci.

Secundum propoſitum noſtrum curſus profectus noſtri:
et multa diligentia opus eſt bene proficere volenti.
Quodſi fortiter proponens ſæpe deficit ʕ
quid ille qui raro,
aut minus fixe aliquid proponit?
Variis tamen modis contingit deſertio propoſiti noſtri:
et levis omiſſio exercitiorum vix ſine aliquo diſpendio
[tranſit.
Juſtorum propoſitum in gratia Dei potius quam in pro-
[pria ſapientia pendet:
in quo et ſemper confidunt,
quidquid arripiunt.
Nam homo proponit,
ſed Deus diſponit:
nec eſt in homine via ejus.
Si pietatis cauſa aut fraternæ utilitatis propoſito,
quandoque conſuetum omittitur exercitium:





facile poſtea poterit recuperari.
Si autem tædio animi aut negligentia faciliter relinqui-
[tur:
ſatis culpabile eſt,
et nocivum ſentietur.
Conemur quantum poſſumus:
adhuc leviter deficiemus in multis.
Semper tamen aliquid certi proponendum eſt:
et contra illa præcipue quæ amplius nos impediunt.

II. Exteriora noſtra et interiora pariter nobis ſcru-
[tanda ſunt et ordinanda:
quia utraque expediunt ad profectum.
Si non continue te vales colligere ʕ
ſaltem interdum et ad minus ſemel in die:
mane videlicet aut veſpere.
Mane propone,
veſpere diſcute mores tuos,
qualis hodie fuiſti in verbo,
opere et cogitatione ʕ
quia in his ſæpius forſitan Deum offendiſti et proximum.
Accinge te ſicut vir contra diabolicas nequitias:
frena gulam,
et omnem carnis inclinationem facilius frenabis.
Numquam ſis ex toto otioſus:
ſed aut legens aut ſcribens,
aut orans aut meditans aut aliquid utilitatis pro
[communi laborans.
Corporalia tamen exercitia diſcrete ſunt agenda:
nec omnibus æqualiter aſſumenda.

Quæ communia non ſunt,
non ſunt foris oſtendenda:
nam in ſecreto tutius exercentur privata.
Cavendum tamen ne piger ſis ad communia,
et ad ſingularia promptior ·
ſed expletis integre et fideliter debitis et injunctis:
ſi jam ultra vacat redde te tibi,
prout devotio tua deſiderat.
Non poſſunt omnes habere unum exercitium:
ſed aliud iſti aliud illi magis deſervit.
Etiam pro temporis congruentia diverſa placent exer-
[citia:
quia alia in feſtis,
alia in feriatis magis ſapiunt diebus.
Aliis indigemus tempore tentationis:
et aliis tempore pacis et quietis.
Alia quum triſtamur libet cogitare:
et alia quum læti in Domino fuerimus.

Circa principalia feſta renovanda ſunt bona exer-
[citia:
et ſanctorum ſuffragia ferventius imploranda.
De feſto in feſtum proponere debemus quaſi tunc
[de hoc ſæculo migraturi:
et ad æternum feſtum perventuri.
Ideoque ſollicite nos præparare debemus in devotis tem-
et devotius converſari · [poribus,
atque omnem obſervantiam ſtrictius cuſtodire,
tamquam in brevi præmium laboris noſtri a Deo
Et ſi dilatum fuerit · [percepturi.





credamus nos minus bene præparatos atque indignos
[tantæ adhuc gloriæ quæ revelabitur in
[nobis tempore præfinito:
et ſtudeamus nos melius ad exitum præparare.
Beatus ſervus ait evangeliſta Lucas:
quem quum venerit dominus invenerit vigilantem.
Amen dico vobis:
ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.

Confer ad vv. 25 et 26 Prov. 16, 9: Cor hominis diſponit viam ſuam; ſed Domini eſt dirigere greſſus ejus. — Ad v. 27 Jerem. 10, 23: Scio, Domine, quia non eſt hominis via ejus, nec viri eſt ut ambulet, et dirigat greſſus ſuos. — Ad v. 82 Rom. 8, 18: Exiſtimo enim, quod non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. — Ad vv. 84—87 Luc. 12, 37: Beati ſervi illi quos, quum venerit dominus, invenerit vigilantes: Luc. 12, 43 et 44: Beatus ille ſervus quem, quum venerit dominus, invenerit ita facientem. Vere dico vobis, quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illum; Matth. 24, 46 et 47: Beatus ille ſervus quem, quum venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.

Argumentum. I (1—37). Ut vita boni religioſi omnibus virtutibus polleat (1—7), neceſſaria ſunt exercitia (8—37). Omni die igitur renovandum eſt cum invocatione Dei bonum propoſitum et excitandus denuo fervor (9—14). Quale propoſitum et qualis diligentia exercitiorum, talis curſus profectus noſtri (15—37). — II (38—87). Quid in exercitiis inſtituendis præcipue obſervandum ſit, docetur. Agitur de exterioribus et interioribus pariter ſcrutandis (38—55); de exercitiis iis, quæ communia non ſunt (56—72); de uſu principalium feſtorum (73—87).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Vita — feci (1—14); 2) Secundum — via ejus (15—27); 3) Si pietatis — profectum

(28—39); 4) Si non — aſſumenda (40—55); 5) Quæ communia — fuerimus (56—72); 6) Circa principalia — percepturi (73—80); 7) Et ſi — conſtituet eum (81—87).

### De amore ſolitudinis et ſilentii.

## Cap. XX.

I. Quære aptum tempus vacandi tibi:
et de beneficiis Dei frequenter cogita.
Relinque curioſa⁏
tales perlege materias:
quæ compunctionem magis præſtant,
quam occupationem.
Si te ſubtraxeris a ſuperfluis locutionibus,
et otioſis circuitionibus,
nec non a novitatibus et rumoribus audiendis:
invenies tempus ſufficiens et aptum pro bonis meditationibus inſiſtendis.

Maximi ſanctorum humana conſortia ubi poterant vitabant:
et Deo in ſecreto ſervire eligebant.
Dixit quidam.
Quoties inter homines fui:
minor homo redii.
Hoc ſæpius experimur:
quando diu confabulamur.
Facilius eſt omnino tacere:
quam verbo non excedere.
Facilius eſt domi latere:
quam foris ſe poſſe ſufficienter cuſtodire.





Qui igitur intendit ad interiora et ſpiritualia pervenire:
oportet eum cum Jeſu a turba declinare.

II. Nemo ſecure apparet:
niſi qui libenter latet.
Nemo ſecure loquitur:
niſi qui libenter tacet.
Nemo ſecure præeſt:
niſi qui libenter ſubeſt.
Nemo ſecure præcipit:
niſi qui bene obedire didicit.
Nemo ſecure gaudet:
niſi bonæ conſcientiæ in ſe teſtimonium habeat.
Semper tamen ſanctorum ſecuritas plena timoris Dei exſtitit⁏
nec eo minus ſolliciti et humiles in ſe fuerunt:
quia magnis virtutibus et gratia emicuerunt.
Pravorum autem ſecuritas ex ſuperbia et præſumptione oritur:
et in fine in deceptionem ſui ipſius vertitur.

Numquam promittas tibi ſecuritatem in hac vita:
quamvis bonus videaris cœnobita,
aut devotus eremita.
Sæpe meliores in æſtimatione hominum:
gravius periclitati ſunt propter ſuam nimiam confidentiam.
Unde multis utilius eſt,
ut non penitus tentationibus careant:
ſed ſæpius impugnentur⁏
ne nimium ſecuri ſint,

ne forte in ſuperbiam eleventur:
ne etiam ad exteriores conſolationes licentius declinent.

III. O qui numquam tranſitoriam lætitiam quæreret˥
qui numquam cum mundo ſe occuparet:
quam bonam conſcientiam ſervaret.
O qui omnem vanam ſollicitudinem amputaret,
et dumtaxat ſalutaria ac divina cogitaret,
et totam ſpem ſuam in Deo conſtitueret:
quam magnam pacem et quietem poſſideret.

Nemo dignus eſt cæleſti conſolatione:
niſi diligenter ſe exercuerit in ſancta compunctione.
Si vis corde tenus compungi˥
intra cubile tuum et exclude tumultus mundi:
ſicut ſcriptum eſt.
In cubilibus veſtris compungimini.
In cella invenies:
quod deforis ſæpius amittes.
Cella continuata dulceſcit:
et male cuſtodita tædium generat.
Si in principio converſionis tuæ bene eam incolueris [et cuſtodieris:
erit tibi poſtea dilecta amica et gratiſſimum ſolatium.
In ſilentio et quiete proficit anima devota et diſcit [abſcondita ſcripturarum:
ibi invenit fluenta lacrimarum,
quibus ſingulis noctibus ſe lavet et mundet˥
ut conditori ſuo tanto familiarior fiat:





quanto longius ab omni ſæculari tumultu degit.
Qui ergo ſe abſtrahit a notis et amicis:
approximabit illi Deus cum angelis ſanctis.

IV. Melius eſt latere,
et ſui curam agere:
quam ſe neglecto ſigna ſacere.
Laudabile eſt homini religioſo,
raro foras ire,
fugere videri:
nolle etiam homines videre.
Quid vis videre˥
quod non licet habere?
Tranſit mundus et concupiſcentia ejus.
Trahunt deſideria ſenſualitatis ad ſpatiandum˥
ſed quum hora tranſierit quid niſi gravitatem con- [ſcientiæ et cordis diſperſionem reportas?
Lætus exitus triſtem ſæpe reditum parit:
et læta vigilia ſerotina triſte mane facit.
Sic omne carnale gaudium blande intrat:
ſed in fine mordet et perimit.
Quid potes alibi videre,
quod hic non vides?
Ecce cælum et terra et omnia elementa:
nam ex iſtis omnia ſunt facta.
Quid potes alicubi videre˥
quod diu poteſt ſub ſole permanere?
Credis te forſitan ſatiari:
ſed non poteris pertingere.

Si cuncta videres præſentia ?
quid eſſet niſi viſio vana?

Leva oculos tuos ad Deum in excelſis:
et ora pro peccatis tuis et negligentiis.
Dimitte vana vanis:
tu autem intende illis quæ tibi præcepit Deus.
Claude ſuper te oſtium tuum:
et voca ad te Jeſum dilectum tuum,
Mane cum eo in cella:
quia non invenies alibi tantam pacem.
Si non exiſſes nec quidquam de rumoribus audiſſes:
melius in bona pace permanſiſſes.
Ex quo nova delectat aliquando audire:
oportet te exinde turbationem cordis tolerare.

Confer ad vv. 14 et 15 Senec. ep. VII: Quid tibi vitandum præcipue exiſtimes, quæris? Turbam. — — Ego certe confiteor imbecillitatem meam. Numquam mores quos extuli, refero. — — Inimica eſt multorum converſatio. — — Nihil vero eſt tam damnoſum moribus bonis, quam in aliquo ſpectaculo deſidere. Tunc enim per voluptatem facilius vitia ſurrepunt. Quid me exiſtimas dicere? Avarior redeo, ambitioſior, luxurioſior, immo vero crudelior et inhumanior, quia inter homines fui. — Ad v. 23 Joan. 5, 13: Jeſus declinavit a turba; etiam Luc. 5, 15 et 16. — Ad vv. 59 et 60 Pſ. 4, 5: In cubilibus veſtris compungimini. — Ad vv. 70 et 71 Pſ. 6, 7: Laboravi in gemitu meo; lavabo per ſingulas noctes lectum meum; lacrimis meis ſtratum meum rigabo. — Ad v. 85 I Joan. 2, 17: Mundus tranſit et concupiſcentia ejus. — Ad vv. 90 et 91 Prov. 23, 31 et 32: Ne intuearis vinum quando flaveſcit, quum ſplenduerit in vitro color ejus; ingreditur blande, ſed in noviſſimo mordebit ut coluber.





Argumentum I (1—23). Commendantur ſolitudo et ſilentium ad vacandum nobis et Deo. Tempus vacandi habemus (7—10). Hortantur ad vacandum exempla ſanctorum; monent, ut vitemus turbam, pericula, quæ confabulandi commercio ſuſcipiuntur (11—23). II (24—49). Docetur, ex amore ſolitudinis et ſilentii oriri rectam et moderatam loquendi et agendi ſecuritatem. III (50—75). Exponitur, quantum proficiat iſte amor. IV (76—113). Impugnantur, quos foras ire juvat (76—101); ad amorem ſolitudinis et ſilentii revocantur (102—113).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quære — eligebant (1—12); 2) Dixit — didicit (13—31); 3) Nemo ſecure gaudet — eremita (32—41); 4) Sæpe meliores — poſſideret (42—56); 5) Nemo dignus — ſolatium (57—68); 6) In ſilentio — homines videre (69—82); 7) Quid vis — facta (83—95); 8) Quid potes — tolerare (96—113).

## De compunctione cordis.
## Cap. XXI.

I. Si vis aliquid proficere,
conſerva te in timore Dei ?
et noli eſſe nimis liber,
ſed ſub diſciplina cohibe omnes ſenſus tuos:
nec ineptæ te tradas lætitiæ.
Da te ad cordis compunctionem:
et invenies devotionem.
Compunctio multa bona aperit:
quæ diſſolutio cito perdere conſuevit.

Mirum eſt,
quod homo poteſt umquam perfecte in hac vita lætari:

qui ſuum exſilium et tam multa pericula animæ ſuæ
[conſiderat et penſat.
Propter levitatem cordis et negligentiam defectuum noſtro-
[rum non ſentimus animæ noſtræ dolores;
ſed ſæpe vane ridemus:
quando merito flere deberemus.
Non eſt vera libertas,
nec bona lætitia:
niſi in timore Dei cum bona conſcientia.

Felix qui abjicere poteſt omne impedimentum diſtra-
[ctionis:
et ad unionem ſe recolligere ſanctæ compunctionis.
Felix qui a ſe abdicat:
quidquid conſcientiam ſuam maculare poteſt vel gravare.

II. Certa viriliter:
conſuetudo conſuetudine vincitur.

Si tu ſcis homines dimittere:
ipſi bene te dimittent tua facta facere.
Non attrahas tibi res aliorum:
nec te implices cauſis majorum.
Habeas ſemper oculum ſuper te primum:
et admoneas te ipſum ſpecialiter præ omnibus tibi di-
[lectis.

Si non habes favorem hominum noli ex hoc triſtari;
ſed hoc ſit tibi grave,





quia non habes te ſatis bene et circumſpecte:
ſicut deceret Dei ſervum et devotum religioſum con-
[verſari.
Utilius eſt ſæpe et ſecurius quod homo non habeat mul-
[tas conſolationes in hac vita:
ſecundum carnem præcipue.
Tamen quod divinas non habemus aut rarius ſentimus,
nos in culpa ſumus;
quia compunctionem cordis non quærimus:
nec vanas et externas omnino abjicimus.
Cognosce te indignum divina conſolatione:
ſed magis dignum multa tribulatione.
Quando homo eſt perfecte compunctus:
tunc gravis et amarus eſt ei totus mundus.

III. Bonus homo ſufficientem invenit materiam do-
[lendi et flendi.
Sive enim ſe conſiderat ſive de proximo penſat:
ſcit quia nemo ſine tribulatione hic vivit.
Et quanto ſtrictius ſeſe conſiderat:
tanto amplius dolet.
Materiæ juſti doloris et internæ compunctionis ſunt
[peccata et vitia noſtra;
quibus ita involuti jacemus:
ut raro cæleſtia contemplari valeamus.
Si frequentius de morte tua,
quam de longitudine vitæ cogitares:
non dubium quin ferventius te emendares.
Si etiam futuras inferni ſive purgatorii pœnas cordia-
[liter perpenderes;

credo quod libenter laborem et dolorem ſuſtineres:
et nihil rigoris formidares.
Sed quia ad cor iſta non tranſeunt,
et blandimenta adhuc amamus:
ideo frigidi et valde pigri remanemus.
  Sæpe eſt inopia ſpiritus:
unde tam leviter conqueritur miſerum corpus.
Ora igitur humiliter ad Dominum,
ut det tibi compunctionis ſpiritum:
et dic cum propheta.
Ciba me Domine pane lacrimarum:
et potum da mihi in lacrimis in menſura.

Confer ad vv. 67 et 68 Ps. 79, 6: Cibabis nos pane lacrimarum, et potum dabis nobis in lacrimis in menſura.

Argumentum. I (1—22). Sine compunctione cordis non datur profectus (1—9). Negligitur tamen illa propter levitatem cordis; immerito: eſt enim fons veræ libertatis et bonæ lætitiæ (10—22). II (23—44). Viriliter certandum eſt, ut omne distractionis impedimentum abjiciatur, homines dimittantur, favor hominum contemnatur. Perfecta compunctio cordis eſt quærenda. III (45—68). Materiæ juſti doloris et internæ compunctionis describuntur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Si vis — penſat (1—12); 2) Propter levitatem — facere (13—26); 3) Non attrahas — abjicimus (27—40); 4) Cognoſce — valeamus (41—52); 5) Si frequentius — remanemus (53—61); 6) Sæpe — menſura (62—68). — Gencius et Gregorius duas extremas partes cap. colligunt in unam (Si frequentius — menſura; vv. 53—68).





### De consideratione humanæ miseriæ.

## Cap. XXII.

I. Miſer es ubicumque fueris et quocumque te [verteris:
niſi ad Deum te convertas.

  Quid turbaris?
quia non ſuccedit tibi ſicut vis et deſideras?
Quis eſt qui habet omnia ſecundum ſuam voluntatem?
Nec ego nec tu:
nec aliquis hominum ſuper terram.
Nemo eſt in mundo ſine aliqua tribulatione vel anguſtia:
quamvis rex ſit vel papa.
Quis eſt qui melius habet?
Utique qui pro Deo aliquid pati valet.
  Dicunt multi imbecilles et infirmi:
ecce quam bonam vitam ille homo habet:
quam dives quam magnus quam potens et excelſus.
Sed attende ad cæleſtia bona?
et videbis quod omnia iſta temporalia nulla ſunt,
ſed valde incerta et magis gravantia:
quia numquam ſine ſollicitudine et timore poſſidentur.
Non eſt hominis felicitas habere temporalia ad abun- [dantiam:
ſed ſufficit ei mediocritas.
  Vere miſeria eſt vivere ſuper terram.
Quanto homo voluerit eſſe ſpiritualior,
tanto præſens vita ſit ei amarior:
quia ſentit melius et videt clarius humanæ cor- [ruptionis defectus.
Nam comedere bibere vigilare dormire,

quieſcere laborare,
et ceteris neceſſitatibus naturæ ſubjacere,
vere magna miſeria eſt et affliƈtio homini devoto:
qui libenter eſſet abſolutus et liber ab omni peccato.
Valde enim gravatur interior homo neceſſitatibus cor-
[poralibus in hoc mundo.

Unde propheta devote rogat:
quatenus liber ab iſtis eſſe valeat dicens.
De neceſſitatibus meis erue me Domine.

Sed væ non cognoſcentibus ſuam miſeriam:
et amplius væ illis qui diligunt hanc miſeram et cor-
[ruptibilem vitam.

Nam in tantum quidam hanc ampleƈtuntur,
licet etiam vix neceſſaria laborando aut mendicando
ut ſi poſſent hic ſemper vivere, [habeant:
de regno Dei nihil curarent.
O inſani et infideles corde ꜗ
qui tam profunde in terrenis jacent:
ut nihil niſi carnalia ſapiant.
Sed miſeri adhuc in fine graviter ſentient:
quam vile et nihilum erat quod amaverunt.
Sanƈti autem Dei et omnes devoti amici Chriſti,
non attenderunt quæ carni placuerunt ꜗ
nec quæ in hoc tempore floruerunt:
ſed tota ſpes eorum et intentio ad æterna bona anhe-
[labat.

Ferebatur totum deſiderium eorum ſurſum ad manſura et
ne amore viſibilium traherentur ad infima. [inviſibilia:





Noli frater amittere confidentiam proficiendi ad ſpi-
adhuc habes tempus et horam. [ritualia:
Quare vis procraſtinare propoſitum tuum ?
Surge et in inſtanti incipe:
et dic.
Nunc tempus eſt faciendi ꜗ
nunc tempus eſt pugnandi:
nunc aptum tempus eſt emendandi.
Quando male habes et tribularis:
tunc tempus eſt promerendi.
Oportet te tranſire per ignem et aquam:
antequam venias in refrigerium.
Niſi tibi vim feceris:
vitium non ſuperabis.
Quamdiu iſtud fragile corpus gerimus,
ſine peccato eſſe non poſſumus:
nec ſine tædio et dolore vivere.
Libenter haberemus ab omni miſeria quietem ꜗ
ſed quia per peccatum perdidimus innocentiam:
amiſimus etiam veram beatitudinem.
Ideo oportet nos tenere patientiam ꜗ
et Dei exſpeƈtare miſericordiam:
donec tranſeat iniquitas hæc,
et mortalitas abſorbeatur a vita.

II. O quanta fragilitas humana:
quæ ſemper prona eſt ad vitia.
Hodie confiteris peccata tua:

et cras iterum perpetras confeſſa.
Nunc proponis cavere:
et poſt horam agis,
quaſi nihil propoſuiſſes.
Merito ergo nos ipſos humiliare poſſumus?
nec umquam aliquid magni de nobis ſentire:
quia tam fragiles et inſtabiles ſumus.
Cito etiam poteſt perdi per negligentiam:
quod multo labore vix tandem acquiſitum eſt per gratiam.

Quid fiet de nobis adhuc in fine?
qui tepeſcimus tam mane?
Væ nobis ſi ſic volumus declinare ad quietem,
quaſi jam pax ſit et ſecuritas:
quum necdum appareat veſtigium veræ ſanctitatis in [converſatione noſtra.
Bene opus eſſet quod adhuc iterum inſtrueremur tam- [quam boni novitii ad mores optimos:
ſi forte ſpes eſſet de aliqua futura emendatione,
et majori ſpirituali profectu.

Confer ad v. 33 Pſ. 24, 17: De neceſſitatibus meis erue me. (Vox Domine non invenitur in Vulgata). Ad v. 51 Hebr. 10, 35 et 36: Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quae magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes reportetis promiſſionem. — Ad vv. 61 et 62 Pſ. 65, 12: Tranſivimus per ignem et aquam; et eduxiſti nos in refrigerium. — Ad vv. 72 et 73 Pſ. 56, 2: In umbra alarum tuarum ſperabo, donec tranſeat iniquitas. (Vox haec non eſt in Vulgata). — Ad v. 74 II Cor. 5, 4: Qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati, eo quod nolumus exſpoliari, ſed ſuperveſtiri, ut abſorbeatur quod mortale eſt a vita.





Argumentum. (Capitulis XXII — XXV Th. ſuſius explicat, quæ cap. XXI, vv. 45 — 68 brevius ſignificavit; et id quidem ita, ut cap. XXIII ad cap. XXI. vv. 53 – 55, cap. XXIV ad cap. XXI. vv. 56—58, cap. XXV ad cap. XXI. vv. 62 ſeqq., noſtro cap. XXII ad cap. XXI. vv. 45—52 reſpiciat.) Sunt noſtri cap. duæ partes majores, a Th. ipſo litera C v. 75 indicatæ: poſteriore agit de peccatis, priore de ceteris vitæ humanæ miſeriis. I (1—74). Deſcribitur vitæ miſeria (1—33): nemo ſine tribulatione (3—11); omnia temporalia bona, comparata cum cæleſtibus, nulla, immo magis gravantia (12—20). Etiam neceſſitates corporales gravant hominem interiorem (21—33). — Deploratur ſors illorum, qui non cognoſcunt ſuam miſeriam, vel etiam diligunt hanc miſeram vitam; opponitur iſti inſaniæ ſapientia ſanctorum, quibus deſiderio ſunt manſura (34—50). — Commendatur rectus uſus hujus miſeræ vitæ (51—74). II (75—94). Depingitur fragilitas humana, ſemper ad vitia prona (75—86). Neceſſitas emendandæ vitæ injungitur (87—94).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Miſer — valet (1—11); 2) Dicunt — peccato (12—29); 3) Valde — curarent (30 - 39); 4) O inſani — horam (40—52); 5) Quare — vita (53—74); 6) O quanta — gratiam (75—86); 7) Quid — profectu (87—94). — Gencius et Gregorius differunt a Sommalio in definienda quinta cap. parte. Pertinet enim apud illos a v. 51—74 (Noli — vita).

## De meditatione mortis.

## Cap. XXIII.

I. Valde cito erit tecum hic factum:
vide aliter quomodo te habeas.

Hodie homo eſt:
et cras non comparet.
Quum autem ſublatus fuerit ab oculis:
etiam cito tranſit a mente.
O hebetudo et duritia cordis humani:
quod ſolum præſentia meditatur,
et futura non magis prævidet.
Sic te in omni facto et cogitatu deberes tenere:
quaſi hodie eſſes moriturus.
Si bonam conſcientiam haberes:
non multum mortem timeres.
Melius eſſet peccata cavere:
quam mortem fugere.
Si hodie non es paratus⹎
quomodo cras eris?
Cras eſt dies incerta⹎
et quid ſcis ſi craſtinum habebis?

Quid prodeſt diu vivere⹎
quando tam parum emendamur?
Ah longa vita non ſemper emendat:
ſed ſæpe culpam magis auget.
Utinam per unam diem bene eſſemus converſati in hoc
Multi annos computant converſionis: [mundo.
ſed ſæpe parvus eſt fructus emendationis.
Si formidoloſum eſt mori:
forſitan periculoſius erit diutius vivere.
Beatus qui horam mortis ſuæ ſemper ante oculos
et ad moriendum quotidie ſe diſponit. [habet:
Si vidiſti aliquando hominem mori:





cogita quia et tu per eandem viam tranſibis.
Quum mane fuerit:
puta te ad veſperum non perventurum.
Veſpere autem facto:
mane non audeas tibi polliceri.
Semper ergo paratus eſto:
et taliter vive,
ut numquam te imparatum mors inveniat.
Multi ſubito et improviſe moriuntur:
nam hora qua non putatur,
Filius hominis venturus eſt.
Quando illa extrema hora venerit:
multum aliter ſentire incipies de tota vita tua præterita:
et valde dolebis quia tam negligens et remiſſus fuiſti.

II. Quam felix et prudens,
qui talis nunc nititur eſſe in vita:
qualis optat inveniri in morte.
Dabit namque magnam fiduciam feliciter moriendi per-
[fectus contemptus mundi⹎
fervens deſiderium in virtutibus proficiendi:
amor diſciplinæ labor pœnitentiæ⹎
promptitudo obedientiæ,
abnegatio ſui:
et ſupportatio cujuslibet adverſitatis pro amore Chriſti.

Multa bona potes operari dum ſanus es:
ſed infirmatus neſcio quid poteris.
Pauci ex infirmitate meliorantur:

ſic et qui multum peregrinantur,
raro ſanctificantur.
Noli confidere ſuper amicos et proximos;
nec in futurum tuam differas ſalutem:
quia citius obliviſcentur tui homines quam æſtimas.
Melius eſt nunc tempeſtive providere,
et aliquid boni præmittere:
quam ſuper aliorum auxilio ſperare.
Si non es pro te ipſo ſollicitus modo:
quis erit ſollicitus pro te in futuro?
Nunc tempus eſt valde pretioſum:
nunc ſunt dies ſalutis:
nunc tempus acceptabile.
Sed proh dolor quod hoc utilius non expendis:
in quo promereri vales unde æternaliter vivas.
Veniet,
quando unum diem ſeu horam pro emendatione deſiderabis:
et neſcio an impetrabis.
Eia cariſſime,
de quanto periculo te poteris liberare,
de quam magno timore eripere:
ſi modo ſemper timoratus fueris et ſuſpectus de morte.

Stude nunc taliter vivere:
ut in hora mortis valeas potius gaudere quam timere.
Diſce nunc mori mundo:
ut tunc incipias vivere cum Chriſto.
Diſce nunc omnia contemnere:
ut tunc poſſis libere ad Chriſtum pergere.





Caſtiga nunc corpus tuum per pœnitentiam:
ut tunc certam valeas habere confidentiam.

III. Ah ſtulte quid cogitas te diu victurum;
quum nullum diem habeas ſecurum?
Quam multi decepti ſunt:
et inſperate de corpore extracti.
Quoties audiſti a dicentibus,
quia ille gladio cecidit;
ille ſubmerſus eſt:
ille ab alto ruens cervicem fregit:
ille manducando obriguit,
ille ludendo finem fecit:
alius igne,
alius ferro,
alius peſte,
alius latrocinio interiit;
et ſic omnium finis mors eſt:
et vita hominum tamquam umbra ſubito pertranſit.
Quis memorabitur tui poſt mortem;
et quis orabit pro te?

Age age nunc cariſſime quidquid agere potes;
quia neſcis quando morieris:
neſcis etiam quid tibi poſt mortem ſequetur.
Dum tempus habes:
congrega divitias immortales.
Præter ſalutem tuam nihil cogites:
ſolum quæ Dei ſunt cures.

Fac nunc tibi amicos venerando Dei ſanctos,
et eorum actus imitando ꜙ
ut quum defeceris in hac vita:
illi te recipiant in æterna tabernacula.
Serva te tamquam peregrinum et hoſpitem ſuper terram:
ad quem nihil ſpectat de mundi negotiis.
Serva cor liberum et ad Deum ſurſum erectum:
quia non habes hic manentem civitatem.
Illuc preces et gemitus quotidianos cum lacrimis dirige:
ut ſpiritus tuus mereatur ad Dominum poſt mortem [feliciter tranſire.

Amen.

Confer ad vv. 41 et 42 Luc. 12, 40: Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet. Cf. etiam Matth. 24, 42. — Ad vv. 69 et 70 II. Cor. 6, 2: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis; etiam Jeſ. 49, 8. — Ad v. 103 Pſ. 143, 4: Homo vanitati ſimilis factus eſt; dies ejus ſicut umbra prætereunt. — Ad vv. 113—116 Luc. 16, 9: Et ego dico vobis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. — Ad v. 117 I. Petr. 2, 11: Obſecro vos tamquam advenas et peregrinos abſtinere vos a carnalibus deſideriis, quæ militant adverſus animam. — Ad v. 120 Hebr. 13, 14: Non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.

Argumentum. I (1—45). Vituperantur hebetudo et duritia cordis humani, quippe quæ in cauſa ſint, ut meditatio mortis ab hominibus negligatur. — Fugitur enim mors, etſi certum eſt, quod cito nobiscum factum erit, tempus autem moriendi incertum (1 — 19). Fugitur, quum nihil proſit diu vivere, quando tam parum emendamur, et beatus non ſit, niſi qui ad moriendum quotidie ſe diſponit (20—45). II (46—87). Prædicantur felicitas et prudentia eorum qui tales nunc nituntur eſſe in vita, quales optant inveniri in morte. — Cernitur autem felicitas in magna feliciter moriendi fiducia, quam dat fervens in virtutibus proficiendi deſiderium (46—54). Prudentia vero conſpicua eſt in iis, qui multa bona operantur, dum ſani ſunt (55—59), qui nolunt confidere ſuper amicos et proximos (60—67), qui memores ſunt nunc eſſe dies ſalutis (68—79). — Commendatur igitur ſtudium taliter nunc vivendi, ut in hora mortis valeamus potius gaudere quam timere (80—87). III (88—122). Monentur ſtulti, qui ſe diu victuros arbitrantur, quum nullum diem ſecurum habeant (88—105). Nova eaque pleniore exhortatione bene utendi tempore adhuc conceſſo finitur cap. (106—122).





Diſpoſitio Sommalii. 1) Valde cito — habebis (1—19); 2) Quid prodeſt — viam tranſibis (20—32); 3) Quum mane — remiſſus fuiſti (33 45); 4) Quam felix — ſanctificantur (46—59); 5) Noli confidere — impetrabis (60—75); 6) Eia cariſſime — confidentiam (76—87); 7) Ah ſtulte — pertranſit (88—103); 8) Quis memorabitur — tabernacula (104—116); 9) Serva — tranſire (117—122). — Nota: v. 32 Somm. legit: tranſibis viam nec, quod nos habemus ſequentes Th. autographum: viam tranſibis.

## De judicio et poenis peccatorum.
## Cap. XXIV.

I. In omnibus rebus reſpice finem:
et qualiter ante diſtrictum ſtabis judicem,
cui nihil eſt occultum ꜙ
qui muneribus non placatur,
nec excuſationes recipit:
ſed quod juſtum eſt judicabit.
O miſerrime et inſipiens peccator,
quid reſpondebis Deo omnia mala tua ſcienti ꜙ

qui interdum ſormidas vultum hominis irati?
Ut quid non prævides tibi in die judicii quando nemo
[poterit per alium excuſari vel defendi⹎
ſed unusquisque ſufficiens onus erit ſibi ipſi?
Nunc labor tuus eſt fructuoſus⹎
fletus acceptabilis,
gemitus exaudibilis:
dolor ſatisfactorius et purgativus.

Habet magnum et ſalubre purgatorium patiens homo:
qui ſuſcipiens injurias plus dolet de alterius malitia,
quam de ſua injuria⹎
qui pro contrariantibus ſibi libenter orat:
et ex corde culpas indulget⹎
qui veniam ab aliis petere non retardat:
qui facilius miſeretur quam iraſcitur⹎
qui ſibi ipſi violentiam frequenter facit:
et carnem omnino ſpiritui ſubjugare conatur.
Melius eſt modo purgare peccata et vitia reſecare:
quam in futuro purganda reſervare.
Vere nos ipſos decipimus:
per inordinatum amorem quem ad carnem habemus.
Quid aliud ignis ille devorabit⹎
niſi peccata tua?
Quanto amplius tibi ipſi nunc parcis,
et carnem ſequeris:
tanto durius poſtea lues,
et majorem materiam comburendi reſervas.





II. In quibus homo peccavit:
in illis gravius punietur.
Ibi accidioſi ardentibus ſtimulis perurgentur:
et guloſi ingenti ſiti ac fame cruciabuntur.
Ibi luxurioſi et voluptatum amatores ardenti pice et
[fœtido ſulphure perfundentur:
et ſicut furioſi canes præ dolore invidioſi ululabunt.
Nullum vitium erit:
quod ſuum proprium cruciatum non habebit.
Ibi ſuperbi omni confuſione replebuntur:
et avari miſerrima egeſtate artabuntur.
Ibi erit una hora gravior in pœna:
quam hic centum anni in graviſſima poenitentia.
Ibi nulla requies eſt,
nulla conſolatio damnatis:
hic tamen interdum ceſſatur a laboribus,
atque amicorum fruitur ſolatiis.

Eſto modo ſollicitus et dolens,
pro peccatis tuis:
ut in die judicii ſecurus ſis cum beatis.
Tunc enim juſti ſtabunt in magna conſtantia:
adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt et depreſſerunt.
Tunc ſtabit ad judicandum:
qui modo ſe ſubjicit humiliter judiciis hominum.
Tunc magnam fiduciam habebit pauper et humilis:
et pavebit undique ſuperbus.
Tunc videbitur ſapiens in hoc mundo fuiſſe:
qui pro Chriſto didicit ſtultus et deſpectus eſſe.

Tunc placebit omnis tribulatio patienter perpeſſa:
et omnis iniquitas oppilabit os ſuum.
Tunc gaudebit omnis devotus:
et mœrebit omnis irreligioſus.
Tunc plus exſultabit caro afflicta:
quam ſi in deliciis fuiſſet ſemper nutrita.
Tunc ſplendebit habitus vilis:
et obtenebreſcet veſtis ſubtilis.
Tunc plus laudabitur pauperculum domicilium:
quam deauratum palatium.
Tunc plus juvabit conſtans patientia:
quam omnis mundi potentia.
Tunc amplius exaltabitur ſimplex obedientia:
quam omnis ſæcularis aſtutia.
Tunc plus lætificabit pura et bona conſcientia:
quam docta philoſophia.
Tunc plus ponderabit contemptus divitiarum:
quam totus theſaurus terrigenarum.
Tunc magis conſolaberis ſuper devota oratione:
quam ſuper delicata comeſtione.
Tunc potius gaudebis de ſervato ſilentio:
quam de longa fabulatione.
Tunc plus valebunt ſancta opera:
quam multa pulchra verba.
Tunc plus placebit ſtricta vita et ardua pœnitentia:
quam omnis delectatio terrena.

Diſce te nunc in modico pati:
ut tunc a gravioribus valeas liberari.
Hic primo proba:





quid poſſis poſtea.
Si nunc tam parum vales ſuſtinere?
quomodo æterna tormenta poteris ſufferre?
Si modo modica paſſio tam impatientem efficit?
quid gehenna tunc faciet?
Ecce vere non potes duo gaudia habere:
delectari hic in mundo et poſtea regnare cum Chriſto.
Si usque in hodiernum diem ſemper in honoribus et
quid totum tibi profuiſſet, [voluptatibus vixiſſes?
ſi jam mori in inſtanti contingeret?
Omnia ergo vanitas:
præter amare Deum et illi ſoli ſervire.
Qui enim Deum ex toto corde amat?
nec mortem nec ſupplicium,
nec judicium nec infernum metuit:
quia perfectus amor ſecurum ad Deum acceſſum facit.
Quem autem adhuc peccare delectat:
non mirum ſi mortem et judicium timeat.
Bonum tamen eſt,
ut ſi necdum amor a malo te revocat:
ſaltem timor gehennalis coerceat.
Qui vero timorem Dei poſtponit?
diu ſtare in bono non valebit:
ſed diaboli laqueos citius incurret.

Confer ad vv. 54 et 55 Sap. 5, 1: Tunc ſtabunt juſti in magna conſtantia adverſus eos qui ſe anguſtiaverunt et qui abſtulerunt labores eorum. — Ad v. 63 Pſ. 106, 42: Videbunt recti, et lætabuntur; et omnis iniquitas oppilabit os ſuum. — Ad vv. 101 et 102 de Imit. Lib. I, Cap. 1, 25.

Argumentum. Duplici modo Thomas dispofituris cap. auxiliatur; namque titulo duas maximas partes faciendas effe indicat (de judicio — et poenis), litera autem C initio v. 16 pofita iftarum partium priorem in duo fibi fere æqua dividit. — I. De judicio (1—34). Ut olim coram Deo, judice diftricto, omnipotenti, juftiffimo, ftare valeas, nunc te para (1—15). Ex vitæ præfentis ratione pendet exitus judicii, quod aliquando de te habebitur (16—34). II. De poenis (35—114). Quales et quantæ peccatorum pœnæ futuræ fint, declaratur (35—50). Ut, pœnarum expers, fecurus fis cum beatis, nunc dole de peccatis tuis. Peccatorum et beatorum ftatus et fenfus quantum inter fe differant, quam longe in æftimatione bonorum et malorum vitæ futura diftent a præfentibus, multis exemplis monftratur (51—87). Sequitur denique iterata pietatis admonitio. Si non Dei amore, faltem timore movearis (88—114).

Dispofitio Sommalii. 1) In omnibus — purgativus (1—15); 2) Habet magnum — habemus (16—28); 3) Quid aliud — ululabunt (29—40); 4) Nullum vitium — fuperbus (41—59); 5) Tunc videbitur — aftutia (60—75); 6) Tunc plus lætificabit — Chrifto (76—97); 7) Si ufque — incurret (98—114).

## De ferventi emendatione totius vitæ nostræ.

## Cap. XXV.

I. Efto vigilans et diligens in Dei fervitio;
et cogita frequenter ad quid venifti:
et cur fæculum reliquifti.
Nonne ut Deo viveres;
et fpiritualis homo fieres?
Igitur ad profectum ferveas;





quia mercedem laborum tuorum in brevi recipies:
nec erit tunc amplius timor aut dolor in finibus tuis.
Modicum nunc laborabis:
et magnam requiem immo perpetuam lætitiam invenies.
Si tu permanferis fidelis et fervidus in agendo:
Deus procul dubio erit fidelis et locuples in retribuendo.
Spem bonam retinere debes   quod ad palmam per-
fed fecuritatem capere non oportet:   [venies;
ne torpeas aut elatus fias.

II. Quum quidam anxius inter metum et fpem fre-
[quenter fluctuaret;
et quadam vice mœrore confectus,
in ecclefia ante quoddam altare,
fe in oratione proftraviffet:
hæc intra fe revolvit dicens.
O fi fcirem quod adhuc perfeveraturus effem.
Statimque audivit divinum intus refponfum.
Quodfi hoc fcires;
quid facere velles?
Fac nunc quod tunc facere velles:
et bene fecurus eris.
Moxque confolatus et confortatus divinæ fe commifit
et ceffavit anxia fluctuatio.   [voluntati:
Noluitque curiofe inveftigare   ut fciret quæ fibi effent
fed magis ftuduit inquirere,   [futura;
quæ effet voluntas Dei beneplacens et perfecta:
ad omne opus bonum inchoandum et perficiendum.
Spera in Domino et fac bonitatem   ait propheta,

et inhabita terram:
et paſceris in divitiis ejus.

Unum eſt quod multos a profectu et ferventi emendatione retrahit:
horror difficultatis ſeu labor certaminis.
Enimvero illi maxime præ ceteris in virtutibus proficiunt:
qui ea quæ ſibi magis gravia et contraria ſunt virilius vincere nituntur.
Nam ibi homo plus proficit,
et gratiam meretur ampliorem:
ubi magis ſe ipſum vincit et in ſpiritu mortificat.
Sed non omnes habent æque multum ad vincendum et moriendum.
Diligens tamen æmulator valentior erit ad proficiendum etiamſi plures habeat paſſiones:
quam alius bene morigeratus,
minus tamen fervens ad virtutes.
Duo ſpecialiter ad magnam emendationem juvant˥
videlicet ſubtrahere ſe violenter ad quod natura vitioſe inclinatur:
et ferventer inſtare pro bono quo amplius quis indiget.
Illa etiam ſtudeas magis cavere et vincere:
quæ tibi frequentius in aliis diſplicent.

Ubique profectum tuum capias:
ut ſi bona exempla videas vel audias,
ad imitandum accendaris.
Si quid autem reprehenſibile conſideraveris:
cave ne idem facias.





Aut ſi aliquando feciſti:
citius emendare te ſtudeas.
Sicut oculus tuus alios conſiderat:
ſic iterum ab aliis notaris.
Quam jucundum et dulce eſt videre ſervidos et devotos fratres:
bene morigeratos et diſciplinatos.
Quam triſte eſt et grave videre inordinate ambulantes:
qui ea ad quæ vocati ſunt non exercent.
Quam nocivum eſt negligere vocationis ſuæ propoſitum:
et ad non commiſſa ſenſum inclinare.

III. Memor eſto arrepti propoſiti:
et imaginem tibi propone Crucifixi.
Bene verecundari potes inſpecta vita Jeſu Chriſti˥
quia necdum magis illi te conformare ſtuduiſti:
licet diu in via Dei fuiſti.
Religioſus qui ſe intente et devote in ſanctiſſima vita et paſſione Domini exercet˥
omnia utilia et neceſſaria ſibi abundanter ibi inveniet:
nec opus eſt ut extra Jeſum aliquid melius quærat.
O ſi Jeſus crucifixus in cor noſtrum veniret:
quam cito et ſufficienter docti eſſemus.
Religioſus fervidus,
omnia bene portat et capit:
quæ illi jubentur.
Religioſus negligens et tepidus,
habet tribulationem ſuper tribulationem:
et ex omni parte patitur anguſtiam˥
quia interiori conſolatione caret:

et exteriorem quærere prohibetur.
Religioſus extra diſciplinam vivens:
gravi patet ruinæ.
Qui laxiora quærit et remiſſiora,
ſemper in anguſtiis erit:
quia aut unum aut reliquum ſibi displicebit.

Quomodo faciunt tam multi alii religioſiˀ
qui ſatis artati ſunt ſub diſciplina clauſtrali?
Raro exeunt,
abſtracte vivunt,
pauperrime comedunt:
groſſe veſtiuntur,
multum laborant,
parum loquunturˀ
diu vigilant,
mature ſurgunt,
orationes prolongant,
frequenter legunt:
et ſe in omni diſciplina cuſtodiunt.
Attende Carthuſienſes,
Ciſtercienſes et diverſæ religionis monachos ac moniales:
qualiter omni nocte ad pſallendum Domino aſſurgunt.
Et ideo turpe eſſet ut tu deberes in tam ſancto opere pigritari:
ubi tanta multitudo religioſorum incipit Deo jubilare.
O ſi nihil aliud faciendum incumberet:
niſi Dominum Deum noſtrum toto corde et ore laudare.
O ſi numquam indigeres comedere nec bibere,





nec dormire:
ſed ſemper poſſes Deum laudare,
et ſolummodo ſpiritualibus ſtudiis vacareˀ
tunc multo felicior eſſes:
quam modo quum carni ex qualicumque neceſſitate ſervis.
Utinam non eſſent iſtæ neceſſitatesˀ
ſed ſolum ſpirituales animæ refectiones:
quas heu ſatis raro deguſtamus.
Quando homo ad hoc pervenit,
quod de nulla creatura conſolationem ſuam quæritˀ
tunc ei Deus primo perfecte ſapere incipit:
tunc etiam bene contentus de omni eventu rerum erit.
Tunc nec pro magno lætabitur nec pro modico contriſtabitur:
ſed ponit ſe integre et fiducialiter in Deo qui eſt ei omnia in omnibusˀ
cui nihil utique perit,
nec moritur:
ſed omnia ei vivunt et ad nutum incunctanter deſerviunt.

Memento ſemper finis:
et quia perditum non redit tempus.
Sine ſollicitudine et diligentia numquam acquires virtutes.
Si incipis tepeſcere:
incipies male habere.
Si autem dederis te ad fervorem,
invenies magnam pacemˀ
et ſenties leviorem laborem:
propter Dei gratiam et virtutis amorem.
Homo fervidus et diligens:
ad omnia eſt paratus.

Major labor eſt reſiſtere vitiis et paſſionibus:
quam corporalibus inſudare laboribus.
Qui parvos non vitat defectus:
paulatim labitur ad majores.
Gaudebis ſemper veſpere:
ſi diem expendas fructuoſe.
Vigila ſuper te ipſum:
excita te ipſum,
admone te ipſum:
et quidquid de aliis ſit:
non negligas te ipſum.
Tantum proficies:
quantum tibi ipſi vim intuleris.
Amen.

Confer ad vv. 9 et 10 Sir. 51, 35: Videte oculis veſtris, quia modicum laboravi, et inveni mihi multam requiem. — Ad v. 31 Rom. 12, 2: Reformamini in novitate ſenſus veſtri, ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta. — Ad vv. 33—35 Pſ. 36, 3: Spera in Domino, et fac bonitatem; et inhabita terram, et paſceris in divitiis ejus. — Ad v. 63 II Theſſ. 3, 6: Denunciamus vobis — — ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate.

Argumentum. I. Servi Dei ad profectum fervere debent, permoti ſpe, ad palmam ſe eſſe perventuros (1—15). II (16—66). In fervido emendandæ vitæ ſtudio hoc potiſſimum ſpectare debent, ut abjiciant anxietatem inter ſpem et metum fluctuantem (16—35), ut horrore difficultatis ſeu labore certaminis vinci ſe non patiantur (36—51), ut ubique profectum ſuum capiant, nec malis exemplis aliorum in vitia inducantur (52—66). III (67—151). Incitamento eſſe debent memoria Crucifixi (62—89); exempla religioſorum (90—127); recordatio mortis et irreparabilis vitæ decurſus (128—151). — Th. ipſe ſententiarum nexum lit. C v. 16 et v. 67 poſita ſignificavit.





Diſpoſitio Sommalii. 1) Eſto vigilans — fias (1—15); 2) Quum quidam — perficiendum (16—32); 3) Spera — mortificat (33—42); 4) Sed non — displicent (43—51); 5) Ubique — inclinare (52—66); 6) Memor eſto — docti eſſemus (67—76); 7) Religioſus — displicebit (77—89); 8) Quomodo — jubilare (90-107); 9) O ſi nihil — deguſtamus (108—118); 10) Quando homo — deſerviunt (119-127); 11) Memento — intuleris (128-151).

# ADMONITIONES

# AD INTERNA TRAHENTES.

## LIBER SECUNDUS.

## De interna conversatione.

## Cap. I.

I. Regnum Dei intra vos eſt dicit Dominus.
Converte te ex toto corde ad Dominum⹎
et relinque hunc miſerum mundum:
et inveniet anima tua requiem.
Diſce exteriora contemnere et ad interiora te dare:
et videbis regnum Dei in te venire.
Eſt enim regnum Dei pax et gaudium in ſpiritu ſancto:
quod non datur impiis.
Veniet ad te Chriſtus oſtendens tibi conſolationem ſuam:
ſi dignam illi ab intus paraveris manſionem.
Omnis gloria ejus et decor ab intra eſt:
et ibi complacet ſibi.
Frequens illi viſitatio cum homine interno⹎
dulcis ſermocinatio grata conſolatio:
multa pax,
familiaritas ſtupenda nimis.

Eia anima fidelis præpara huic ſponſo cor tuum:
quatenus ad te venire,
et in te habitare dignetur.
Sic enim dicit.
Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit⹎
et ad eum veniemus:
et manſionem apud eum faciemus.
Da ergo Chriſto locum:
et ceteris omnibus nega introitum.

Quum Chriſtum habueris:
dives es et ſufficit tibi.
Ipſe erit proviſor tuus et fidelis procurator in omnibus:
ut non ſit opus in hominibus ſperare.
Homines enim cito mutantur et deficiunt velociter;
Chriſtus autem manet in æternum:
et adſtat usque in finem firmiter.
Non eſt magna fiducia ponenda in homine fragili et mortali,
etiamſi utilis ſit et dilectus;
neque triſtitia multa ex hoc capienda:
ſi interdum adverſetur et contradicat.
Qui hodie tecum ſunt,
cras contrariari poſſunt:
et e converſo ſæpe ut aura vertuntur.

II. Pone totam fiduciam tuam in Deo:
et ſit ipse timor tuus et amor tuus.
Ipſe pro te reſpondebit:
et faciet bene ſicut melius fuerit.
Non habes hic manentem civitatem:
et ubicumque fueris extraneus es et peregrinus;
nec requiem aliquando habebis:
niſi Chriſto intime fueris unitus.
Quid hic circumſpicis;
quum iſte non ſit locus tuæ requietionis?
In cæleſtibus debet eſſe habitatio tua:
et ſicut in tranſitu cuncta terrena ſunt aſpicienda.
Tranſeunt omnia:
et tu cum eis pariter.





Vide ut non inhæreas:
ne capiaris et pereas.
Apud Altiſſimum ſit cogitatio tua:
et deprecatio tua ad Chriſtum ſine intermiſſione dirigatur.

Si neſcis ſpeculari alta et cæleſtia;
requieſce in paſſione Chriſti:
et in ſacris vulneribus ejus libenter habita.
Si enim ad vulnera et pretioſa ſtigmata Jeſu devote confugis:
magnam in tribulatione confortationem ſenties;
nec multum curabis hominum deſpectiones:
faciliterque verba detrahentia perferes.
Chriſtus fuit etiam in mundo ab hominibus deſpectus:
et in maxima neceſſitate a notis et amicis inter opprobria derelictus.
Chriſtus pati voluit et deſpici;
et tu audes de aliquo conqueri?
Chriſtus habuit adverſarios et oblocutores;
et tu vis omnes habere amicos et benefactores?
Unde coronabitur patientia tua;
ſi nihil adverſitatis occurrerit?
Si nihil contrarium vis pati;
quomodo eris amicus Chriſti?
Suſtine te cum Chriſto et pro Chriſto:
ſi vis regnare cum Chriſto.
Si ſemel perfecte introiſſes in interiora Jeſu,
et modicum de ardente amore ejus ſapuiſſes:
tunc de proprio commodo vel incommodo nihil curares;
ſed magis de opprobrio illato gauderes:
quia amor Jeſu facit hominem ſe ipſum contemnere.

Amator Jeſu et veritatis,
et verus internus et liber ab affectionibus inordinatis:
poteſt ſe ad Deum libere convertere,
et elevare ſupra ſe ipſum in ſpiritu ac fruitive quie-
Cui ſapiunt omnia prout ſunt, [ſcere.
non ut dicuntur aut aeſtimantur:
hic vere ſapiens eſt:
et doctus magis a Deo quam ab hominibus.
Qui ab intra ſcit ambulare,
et modicum ab extra res ponderare:
non requirit loca nec exſpectat tempora:
ad habenda devota exercitia.
Homo internus cito ſe recolligit:
quia numquam ſe totum ad exteriora effundit.
Non illi obeſt labor exterior,
aut occupatio ad tempus neceſſaria:
ſed ſicut res eveniunt:
ſic ſe illis accommodat.
Qui intus bene diſpoſitus eſt et ordinatus:
non curat mirabiles et perverſos hominum geſtus.
Tantum homo impeditur et distrahitur:
quantum ſibi res attrahit.
Si recte tibi eſſet et bene purgatus eſſes:
omnia tibi in bonum cederent et profectum.
Ideo multa tibi displicent et ſæpe conturbant:
quia adhuc non es perfecte tibi ipſi mortuus:
nec ſegregatus ab omnibus terrenis.
Nil ſic maculat et implicat cor hominis:
ſicut impurus amor in creaturis.





Si renuis conſolari exterius:
poteris ſpeculari cæleſtia et frequenter jubilare interius.

Confer ad v. 1 Luc. 17, 20 et 21: Interrogatus autem a Phariſaeis: Quando venit regnum Dei? reſpondens eis dixit: Non venit regnum Dei cum obſervatione; neque dicent: Ecce hic aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos eſt. — Ad v. 7 Rom. 14, 17: Non eſt enim regnum Dei eſca et potus, ſed juſtitia et pax et gaudium in ſpiritu ſancto. — Ad vv. 21—23: Joan. 14,23: Reſpondit Jeſus et dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et manſionem apud eum faciemus. — Ad v. 31 Joan. 12, 34: Reſpondit ei turba: Nos audivimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum. — Ad v. 44 Hebr. 13, 14: Non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus. — Ad v. 56 Sap. 5, 16: Juſti autem in perpetuum vivent, et apud Dominum eſt merces eorum, et cogitatio illorum apud Altiſſimum. — Ad vv. 86-88 Bernard. ſerm. ad div. XVIII: Eſt enim ſapiens, cui quæque res ſapiunt prout ſunt.

Argumentum. Cap., quod bipartitum Th. ipſe indicat lit. C inter v. 39 et 40 poſita, agit de internæ converſationis neceſſitate et effectu. I. Oportet converſationem noſtram eſſe internam, quia regnum Dei intra nos eſt et gloria Jeſu ab intra (1—16). Quæ quum ita ſint, cor præparandum eſt Chriſto, proviſori noſtro et fideli procuratori in omnibus; et introitus negandus hominibus, non magna fiducia dignis (17—40). II. Internæ converſationis fructus requies eſt, fruſtra in hoc mundo quæſita (41—57). Cernitur autem iſta requies his potiſſimum rebus: ut, qui in Chriſti vulneribus libenter habitant, magnam in tribulatione confortationem ſentiant, nec multum curent hominum deſpectiones, nec proprium commodum vel incommodum (58—81); ut (82—112), qui Jeſum amant et veritatem et liberi ſunt ab affectionibus inordinatis, poſſint ſe ad Deum libere convertere (82—103),

et elevare ſupra ſe ipſos in ſpiritu ac fruitive quieſcere (104—112).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Regnum Dei — ſtupenda nimis (1—16); 2) Eia anima — finem firmiter (17—32); 3) Non eſt — fueris unitus (33—48); 4) Quid hic — perferes (48—64); 5) Chriſtus fuit — regnare cum Chriſto (65—76); 6) Si ſemel — quieſcere (77—85); 7) Cui ſapiunt — attrahit (86—103); 8) Si recte — interius (104—112).

### De humili submissione.

## Cap. II.

I. Non magni pendas quis pro te vel contra te ſit:
ſed hoc age et cura,
ut Deus tecum ſit in omni re quam facis.
Habeas conſcientiam bonam:
et Deus bene te defenſabit.
Quem enim Deus adjuvare voluerit:
nullius perverſitas nocere poterit.
Si tu ſcis tacere et pati:
videbis procul dubio auxilium Domini.
Ipſe novit tempus et modum liberandi te:
et ideo te debes illi reſignare.
Dei eſt adjuvare:
et ab omni confuſione liberare.

Sæpe valde prodeſt ad majorem humilitatem ſervandam:
quod defectus noſtros alii ſciunt et redarguunt.
Quando homo pro defectibus ſuis ſe humiliat tunc faciliter alios placat:
et leviter ſatisfacit ſibi iraſcentibus.





II. Humilem Deus protegit et liberat:
humilem diligit et conſolatur.
Humili homini ſe inclinat:
humili largitur gratiam magnam:
et poſt ſuam depreſſionem levat ad gloriam.
Humili ſua ſecreta revelat:
et ad ſe dulciter trahit et invitat.
Humilis accepta confuſione ſatis bene eſt in pace:
quia ſtat in Deo et non in mundo.
Non reputes te aliquid profeciſſe:
niſi omnibus inferiorem te eſſe ſentias.

Argumentum. I (1—17). In quo cernatur humilis ſubmiſſio (1—13), et quid ad eam ſervandam proſit (14—17), exponitur. II (18—28). Humilis ſubmiſſionis præmia divina deſcribuntur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Non magni — redarguunt (1—15); 2) Quando homo — ſentias (16—28).

### De bono pacifico homine.

## Cap. III.

I. Tene te primo in pace:
et tunc poteris alios pacificare.
Homo pacificus magis prodeſt:
quam bene doctus.
Homo paſſionatus etiam bonum in malum trahit:
et faciliter malum credit.
Bonus pacificus homo:
omnia ad bonum convertit.

Qui bene in pace eſt:
de nullo ſuſpicatur.
Qui autem male contentus eſt et commotus:
variis ſuſpicionibus agitatur.
Nec ipſe quieſcit:
nec alios quieſcere permittit.
Dicit ſæpe quod dicere non deberet:
et omittit quod ſibi magis facere expediret.
Conſiderat quid alii facere tenentur:
et negligit quid ipſe teneatur.
Habe ergo primo zelum ſuper te ipſum:
et tunc juſte zelare poteris etiam proximum tuum.
Tu bene ſcis facta tua excuſare et colorare:
et aliorum excuſationes non vis recipere.
Juſtius eſſet,
ut te accuſares:
et fratrem tuum excuſares.
Si portari vis:
porta et alium.

II. Vide quam longe es adhuc a vera caritate et
[humilitate:
quæ nulli novit iraſci vel indignari,
niſi tantum ſibi.
Non eſt magnum cum bonis et manſuetis converſari:
hoc enim omnibus naturaliter placet:
et unusquisque libenter pacem habet:
et ſecum ſentientes magis diligit.
Sed cum duris et perverſis aut indiſciplinatis pacifice
[poſſe vivere:
magna gratia eſt et laudabile nimis,
virileque factum.





III. Sunt qui ſe ipſos in pace tenent:
et cum aliis etiam pacem habent.
Et ſunt qui nec pacem habent:
nec alios in pace dimittunt.
Aliis ſunt graves:
ſed ſibi ſemper graviores.
Et ſunt qui ſe ipſos in pace retinent:
et ad pacem alios reducere ſtudent.
Eſt tamen tota pax noſtra in hac miſera vita potius
[in humili ſufferentia ponenda:
quam in non ſentiendo contraria.
Qui melius ſcit pati:
majorem tenebit pacem.
Iſte eſt victor ſui et dominus mundi:
amicus Chriſti et heres cæli.

Argumentum. I (1—27). Ut cum aliis pacem habere poſſis, oportet, paſſionum expertem, pacem te habere tecum ipſo (1—18), et vitiorum tuorum memorem, in excuſandis aliorum vitiis facilem eſſe (18—27). II (28—37). Cum omnibus pax habenda eſt, non ſolum cum bonis et manſuetis, ſed etiam cum duris et perverſis. III (38—51). Diverſi, quod attinet ad pacis ſtudium, ſunt inter ſe homines; is tamen majorem tenebit pacem, qui melius ſcit pati.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Tene te — proximum tuum (1—20); 2) Tu bene — factum (20—37); 3) Sunt qui — cæli (38—51).

## De pura mente et simplici intentione.

## Cap. IV.

I. Duabus alis homo fublevatur a terrenis:
fimplicitate fcilicet et puritate.
Simplicitas debet effe in intentione:
puritas in affectione.
Simplicitas intendit Deum:
puritas apprehendit et guftat.

II. Nulla bona actio te impediet:
fi liber intus ab inordinato affectu fueris.
Si nihil aliud quam Dei beneplacitum et proximi uti-
[litatem intendis et quæris:
interna libertate perfrueris.

Si rectum cor tuum effet:
tunc omnis creatura fpeculum vitæ et liber fanctæ
Non eft creatura tam parva et vilis: [doctrinæ effet.
quæ Dei bonitatem non repræfentet.
Si tu effes intus bonus et purus:
tunc omnia fine impedimento videres et bene caperes.
Cor purum,
penetrat cælum et infernum.

Qualis unusquisque intus eft:
taliter judicat exterius.
Si eft gaudium in mundo:





hoc utique poffidet puri cordis homo.
Et fi eft alicubi tribulatio et anguftia:
hoc melius novit mala confcientia.

Sicut ferrum miffum in ignem amittit rubiginem,
et totum candens efficitur:
fic homo integre ad Deum fe convertens a torpore ex-
et in novum hominem transmutatur. [uitur:
Quando homo incipit tepefcere,
tunc parvum metuit laborem:
et libenter externam accipit confolationem.
Sed quando perfecte incipit fe vincere et viriliter in
tunc minus ea reputat: [via Dei ambulare:
quæ fibi prius gravia effe fentiebat.

Argumentum. I (1—6). Defcribuntur duæ alæ — fimplicitas et puritas — quibus homo a terrenis fublevatur. II (7—33). Qui fiat, ut his alis homo fublevetur, exponitur. Jam enim homo non impeditur ulla bona actione (7 — 10): omnis creatura ei eft fpeculum vitæ et liber fanctæ doctrinæ (11—18); de rebus exterioribus recte judicat, et femper bonæ confcientiæ gaudio fruitur (19 — 24); a torpore denique exuitur, et laborem metuere definit (25—34).

Difpofitio Sommalii. 1) Duabus alis — repræfentet (1 — 14); 2) Si tu — transmutatur (15 — 28); 3) Quando homo — fentiebat (29—34).

### De propria conſideratione.

## Cap. V.

I. Non poſſumus nobis ipſis nimis credere:
quia ſæpe gratia nobis deeſt et ſenſus.
Modicum lumen eſt in nobis:
et hoc cito per negligentiam amittimus.
Sæpe etiam non advertimus:
quod tam cæci intus ſumus.
Sæpe male agimus:
et pejus excuſamus.
Paſſione interdum movemur:
et zelum putamus.
Parva in aliis reprehendimus:
et noſtra majora pertranſimus.
Satis cito ſentimus et ponderamus quid ab aliis ſuſtinemus:
ſed quantum alii de nobis ſuſtinent non advertimus.
Qui bene et recte ſua ponderaret:
non eſſet quod de alio graviter judicaret.

II. Internus homo,
ſui ipſius curam omnibus curis anteponit.
Et qui ſibi ipſi diligenter intendit:
faciliter de aliis tacet.
Numquam eris internus et devotus:
niſi de alienis ſilueris,
et ad te ipſum ſpecialiter reſpexeris.





Si tibi et Deo totaliter intendis:
modicum te movebit quod foris percipis.
Ubi es quando tibi ipſi præſens non es?
Et quando omnia percurriſti?
quid te neglecto profeciſti?
Si debes habere pacem et unionem veram?
oportet quod totum adhuc poſtponas:
et te ſolum præ oculis habeas.
Multum proinde proficies:
ſi te feriatum ab omni temporali cura conſerves.
Valde deficies:
ſi aliquid temporale reputaveris.

III. Nil magnum nil altum nil gratum nil acceptum tibi ſit:
niſi pure Deus aut de Deo ſit.
Totum vanum exiſtima:
quidquid conſolationis occurrit de aliqua creatura.
Amans Deum anima:
ſub Deo deſpicit univerſa.
Solus Deus æternus et immenſus implens omnia:
ſolatium animæ et vera cordis lætitia.

Argumentum. I (1—16). Non poſſumus nobis ipſis nimis credere, quia ſæpe gratia nobis deeſt et ſenſus. Rem ita ſe habere, a Th. illuſtratur exemplis. II (17—35). Iſtud malum procedit, tamquam ex intimo fonte, ex eo, quod homines non interni ſunt et devoti. III (36—43). Adjicitur commendatio devotionis.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Non poſſumus — judicaret (1—16); 2) Internus homo — oculis habeas (17—31); 3) Multum proinde — lætitia (32—43).

### De lætitia bonæ conscientiæ.

## Cap. VI.

I. Gloria boni hominis:
teſtimonium bonæ conſcientiæ.
Habe bonam conſcientiam:
et habebis ſemper lætitiam.
Bona conſcientia valde multa poteſt portare:
et valde læta eſt inter adverſa.
Mala conſcientia,
ſemper timida eſt et inquieta.
Suaviter requieſces:
ſi cor tuum te non reprehenderit.
Noli lætari:
niſi quum bene feceris.
Mali numquam habent veram lætitiam nec internam ſentiunt pacem:
quia non eſt pax impiis dicit Dominus.
Et ſi dixerint,
in pace ſumus,
non venient ſuper nos mala,
et quis nobis nocere audebit:
ne credas eis:
quoniam repente exſurget ira Dei,
et in nihilum redigentur actus eorum:
et cogitationes eorum peribunt.
Gloriari in tribulatione,
non eſt grave amanti:
ſic enim gloriari eſt gloriari in cruce Domini.





Brevis gloria:
quæ ab hominibus datur et accipitur.
Mundi gloriam ſemper comitatur triſtitia.

II. Bonorum gloria in conſcientiis eorum:
et non in ore hominum.
Juſtorum lætitia de Deo et in Deo eſt:
et gaudium eorum de veritate.
Qui veram et æternam gloriam deſiderat:
temporalem non curat.
Et qui temporalem requirit gloriam aut non ex animo contemnit:
minus amare convincitur cæleſtem.
Magnam habet cordis tranquillitatem:
qui nec laudes curat nec vituperia.
Facile erit contentus et pacatus:
cujus conſcientia munda eſt.
Non es ſanctior ſi laudaris:
nec vilior ſi vituperaris.
Quod es hoc es:
nec major dici vales quam Deo teſte ſis.
Si attendis quid apud te ſis intus:
non curabis quid de te loquantur homines.
Homo videt in facie:
Deus autem in corde.
Homo conſiderat actus:
Deus vero penſat intentiones.

Bene ſemper agere et modicum de ſe tenere:
humilis animæ indicium eſt.

Nolle conſolari ab aliqua creatura,
magnæ puritatis et internæ fiduciæ ſignum eſt.
Qui nullum extrinſecus pro ſe teſtimonium quærit:
liquet quod totaliter ſe Deo commiſit.
Non enim qui ſe ipſum commendat ille probatus eſt
ſed quem Deus commendat. [ait beatus Paulus,
Ambulare cum Deo intus,
nec aliqua affectione teneri foris:
ſtatus eſt interni hominis.

Confer ad v. 10 I Joan. 3, 21: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. — Ad v. 14 Iſai. 48, 22; 57, 21: Non eſt pax impiis, dicit Dominus. — Ad v. 17 Mich. 3, 11: Non venient ſuper nos mala. — Ad v. 22 Pſ. 145, 4: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. — Ad vv. 23 et 24 Rom. 5, 3—5: Gloriamur in tribulationibus ſcientes quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio vero ſpem. Spes autem non confundit, quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum. Cf. etiam Gal. 6, 14: Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti. — Ad vv. 47 et 48 I Reg. (Sam.) 16, 7: Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor. — Ad vv. 57 et 58 II Cor. 10, 18: Non enim qui ſe ipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem Deus commendat.

Argumentum. I (1—28). Sola bona conſcientia fons eſt lætitiæ perpetuæ, veræ, etiam in tribulationibus nullo negotio ſervandæ. II (29—61). Qui ad hanc lætitiam aſpirat, hominum nec laudes nec vituperia curat, ſed ſolum reſpicit Deum (29—50); cum quo animo humili et fidenti ab intus ambulare, ſtatus eſt interni hominis (51—61).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Gloria boni — peribunt (1—22); 2) Gloriari in — vituperia (23—38); 3) Facile erit — ſignum eſt (39—54); 4) Qui nullum — interni hominis (55—61).





### De amore Jesu super omnia.

## Cap. VII.

I. Beatus qui intelligit quid ſit amare Jeſum:
et contemnere ſe ipſum propter Jeſum.
Oportet dilectum pro dilecto relinquere:
quia Jeſus vult ſolus ſuper omnia amari.
Dilectio creaturæ fallax et inſtabilis:
dilectio Jeſu fidelis et perſeverabilis.
Qui adhæret creaturæ cadet cum labili:
qui amplectitur Jeſum firmabitur in ævum.

II. Illum dilige et amicum tibi retine;
qui omnibus recedentibus te non relinquet:
nec patietur in fine perire.
Ab omnibus oportet te aliquando ſeparari:
ſive velis ſive nolis.
Teneas te apud Jeſum vivens ac moriens et illius
[fidelitati te committe:
qui omnibus deficientibus ſolus te poteſt juvare.
Dilectus tuus talis eſt naturæ,
ut alienum non velit admittere;
ſed ſolus vult cor tuum habere:
et tamquam rex in proprio throno ſedere.
Si ſcires te bene ab omni creatura evacuare:
Jeſus deberet libenter tecum habitare.

III. Pæne totum perditum invenies:
quidquid extra Jeſum in hominibus poſueris.
Non confidas nec innitaris ſuper calamum ventoſum;
quia omnis caro fœnum:
et omnis gloria ejus ut flos fœni cadet.
Cito decipieris:
ſi ad externam hominum apparentiam tantum aſpexeris.
Si enim tuum in aliis quæris ſolatium et lucrum:
ſenties ſæpius detrimentum.
Si quæris in omnibus Jeſum:
invenies utique Jeſum.
Si autem quæris te ipſum,
invenies etiam te ipſum:
ſed ad tuam perniciem.
Plus enim homo nocivior ſibi ſi Jeſum non quærit:
quam totus mundus et omnes ſui adverſarii.

Confer ad vv. 25 et 26 Iſai. 40, 6 et 7: Omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus quaſi flos agri. Exſiccatum eſt fœnum et cecidit. Cf. etiam I Petr. 1, 24.

Argumentum. I (1—8). Beatus, qui non creaturam amat, ſed Jeſum eumque ſolum ſuper omnia. II (9—21). Jeſus igitur diligendus eſt; fiducia noſtra collocanda in Jeſu, quippe qui libenter nobiſcum habitet, ſi ſoli ipſi cor noſtrum damus. III (22—37). Non autem confidendum eſt, excluſo Jeſu, hominibus, ne deceptiones pernicioſas experiamur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Beatus — nolis (1—13); 2) Teneas — cadet (14—21); 3) Cito — adverſarii (22—37).





## De familiari amicitia Jesu.

## Cap. VIII.

I a. Quando Jeſus adeſt totum bonum eſt:
nec quidquam difficile videtur.
Quando vero Jeſus non adeſt:
totum durum eſt.
Quando Jeſus intus non loquitur:
conſolatio vilis eſt.
Si autem Jeſus unum tantum verbum loquitur:
magna conſolatio ſentitur.
Nonne Maria Magdalena ſtatim ſurrexit de loco in quo flevit;
quando Martha illi dixit magiſter adeſt et vocat te?
Felix hora:
quando Jeſus vocat de lacrimis ad gaudium ſpiritus.
Quam aridus et durus es ſine Jeſu.
Quam inſipiens et vanus:
ſi cupis aliquid extra Jeſum.
Nonne hoc eſt majus damnum;
quam ſi totum perderes mundum?
Quid poteſt tibi mundus cenferre ſine Jeſu?
Eſſe ſine Jeſu gravis eſt infernus:
et eſſe cum Jeſu dulcis paradiſus.
Si fuerit tecum Jeſus:
nullus poterit nocere inimicus.
Qui invenit Jeſum invenit theſaurum bonum:
immo bonum ſuper omne bonum.
Et qui perdit Jeſum perdit nimis multum:

et plus quam totum mundum.
Pauperrimus eſt qui vivit ſine Jeſu:
et ditiſſimus qui bene eſt cum Jeſu.

Ib. Magna ars eſt,
ſcire cum Jeſu converſari:
et ſcire Jeſum tenere magna prudentia.
Eſto humilis et pacificus:
et erit tecum Jeſus.
Sis devotus et quietus:
et manebit tecum Jeſus.
Potes cito fugare Jeſum et gratiam ejus perdere:
ſi volueris ad exteriora declinare.
Et ſi illum effugaveris et perdideris;
ad quem fugies et quem tunc quæres amicum?
Sine amico non potes bene vivere;
et ſi Jeſus non fuerit tibi præ omnibus amicus:
eris nimis triſtis et deſolatus.
Fatue igitur agis:
ſi in aliquo altero confidis aut lætaris.
Eligendum eſt magis totum mundum habere contrarium:
quam Jeſum offenſum.
Ex omnibus ergo caris:
ſit Jeſus ſolus dilectus ſpecialis.

II. Diligantur omnes propter Jeſum:
Jeſus autem propter ſe ipſum.
Solus Jeſus Chriſtus ſingulariter eſt amandus:





qui ſolus bonus et fidelis præ omnibus invenitur amicis.
Propter ipſum et in ipſo tam amici quam inimici ſint tibi cari;
et pro omnibus his exorandus eſt:
ut omnes ipſum cognoſcant et diligant.
Numquam cupias ſingulariter laudari vel amari;
quia hoc ſolius Dei eſt:
qui ſimilem ſibi non habet.
Nec velis quod aliquis tecum in corde ſuo occupetur;
neque tu cum alicujus occuperis amore:
ſed ſit Jeſus in te et in omni bono homine.

Eſto purus et liber ab intus:
ſine alicujus creaturæ implicamento.
Oportet te eſſe nudum et purum cor ad Deum gerere:
ſi vis vacare et videre quam ſuavis ſit Dominus.
Et revera ad hoc non pervenies niſi gratia ejus fueris præventus et intractus;
ut omnibus evacuatis et licentiatis:
ſolus cum ſolo uniaris.
Quando enim gratia Dei venit ad hominem:
tunc potens fit ad omnia.
Et quando recedit,
tunc pauper et infirmus erit:
et quaſi tantum ad flagella relictus.
In his non debet dejici nec deſperare,
ſed ad voluntatem Dei æquanimiter ſtare:
et cuncta ſupervenientia ſibi ad laudem Jeſu Chriſti perpeti;
quia poſt hiemem ſequitur æſtas:

poſt noctem redit dies,
et poſt tempeſtatem magna ſerenitas.

Confer ad v. 10 Joan. 11, 28: Magiſter adeſt et vocat te. — Ad v. 65 Pſ. 33, 9: Guſtate et videte, quoniam ſuavis eſt Dominus. Pſ. 45, 11: Vacate et videte, quoniam ego ſum Dominus.

Argumentum. Capituli partitio a Th. ipſo literis P et C indicata eſt. I a (1—28). Familiari amicitia Jeſu frui quantum bonum, amicitia Jeſu carere quantum malum ſit, exponitur. — I b (30—49). Familiarem cum Jeſu amicitiam habere et retinere, magna ars eſt et prudentia; Jeſum fugare declinando ad exteriora, ſtultitia. — II (49—79). Diligendi omnes alii a nobis et nos ab omnibus aliis propter Jeſum, Jeſus propter ſe ipſum (49—61); talis autem cum Jeſu familiaritatis ſuavitatem guſtare non poſſumus niſi ope divinæ gratiæ, quæ venit et recedit, et cujus reditus, quum diſceſſerit, humiliter a nobis exſpectandus eſt (62—79).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quando Jeſus — perderes mundum (1—17); 2) Quid poteſt — cum Jeſu (18—28); 3) Magna ars — ſpecialis (29—48); 4) Diligantur — bono homine (49—61); 5) Eſto purus — ſerenitas (62—79).

## De carentia omnis solatii.

## Cap. IX.

I. Non eſt grave humanum contemnere ſolatium:
quum adeſt divinum.
Magnum eſt et valde magnum tam humano quam divino poſſe carere ſolatio⹎
et pro honore Dei libenter exſilium cordis velle ſuſtinere,
et in nullo ſe ipſum quærere:





nec ad proprium meritum reſpicere.
Quid magni eſt,
ſi hilaris ſis et devotus adveniente gratia?
Optabilis cunctis hæc hora.
Satis ſuaviter equitat:
quem gratia Dei portat.
Et quid mirum ſi onus non ſentit,
qui portatur ab omnipotente⹎
et ducitur a ſummo ductore?

Libenter habemus aliquid pro ſolatio:
et difficulter homo exuitur a ſe ipſo.
Vicit ſanctus martyr Laurentius ſæculum cum ſuo ſacerdote:
quia omne quod in mundo delectabile videbatur deſpexit⹎
et ſummum Dei ſacerdotem Sixtum quem maxime diligebat:
pro amore Chriſti etiam a ſe tolli clementer ferebat.
Amore igitur creatoris amorem hominis ſuperavit:
et pro humano ſolatio divinum beneplacitum magis elegit.
Ita et tu aliquem neceſſarium et dilectum amicum pro amore Dei diſce relinquere⹎
nec graviter feras quum ab amico derelictus fueris:
ſciens quoniam oportet nos omnes tandem ab invicem ſeparari.

Multum et diu oportet hominem in ſe ipſo certare,
antequam diſcat ſe ipſum plene ſuperare:
et totum affectum ſuum in Deum trahere.
Quando homo ſtat ſuper ſe ipſum:

facile labitur ad conſolationes humanas.
Sed verus amator Chriſti et ſtudioſus ſectator virtutum,
non cadit ſuper conſolationesˀ
nec quærit tales ſenſibiles dulcedines:
ſed magis fortes exercitationes et pro Chriſto duros
[ſuſtinere labores.

II. Quum igitur ſpiritualis a Deo conſolatio datur,
cum gratiarum actione accipe eamˀ
ſed Dei munus intellige eſſe:
non tuum meritum.
Noli extolli,
noli nimium gaudere nec inaniter præſumereˀ
ſed eſto magis humilior ex dono,
cautior quoque et timoratior in cunctis actibus tuis:
quoniam tranſibit hora illa et ſequetur tentatio.
Quum ablata fuerit conſolatio non ſtatim deſperesˀ
ſed cum humilitate et patientia exſpecta cæleſtem viſi-
[tationem:
quoniam potens eſt Deus ampliorem tibi redonare con-
[ſolationem.

Iſtud non eſt novum nec alienum viam Dei expertis:
quia in magnis ſanctis et in antiquis prophetis,
fuit ſæpe talis alternationis modus.
Unde quidam præſente jam gratia dicebat.
Ego dixi in abundantia mea:
non movebor in æternum.
Abſente vero gratia quid in ſe fuerit expertus:
adjungit dicens.





Avertiſti faciem tuam a me:
et factus ſum conturbatus.
Inter hæc tamen nequaquam deſperat:
ſed inſtantius Dominum rogat et dicit.
Ad te Domine clamabo:
et ad Deum meum deprecabor.
Denique orationis ſuæ fructum reportat:
et ſe exauditum teſtatur dicens.
Audivit Dominus et miſertus eſt mei:
Dominus factus eſt adjutor meus.
Sed in quo?
Convertiſti inquit planctum meum in gaudium
et circumdediſti me lætitia. [mihi:
Si ſic actum eſt cum magnis ſanctisˀ
non eſt deſperandum nobis infirmis et pauperibus,
ſi interdum in fervore et interdum in frigiditate ſumus:
quoniam ſpiritus venit et recedit ſecundum ſuæ bene-
Unde beatus Job ait. [placitum voluntatis.
Viſitas eum diluculo:
et ſubito probas illum.

III. Super quid igitur ſperare poſſum aut in quo
niſi in ſola magna miſericordia Dei, [confidere debeoˀ
et in ſola ſpe gratiæ cæleſtis?
Sive enim adſint homines boni ſive devoti fratres vel
ſive libri ſancti vel tractatus pulchri, [amici fideles:
ſive dulcis cantus et hymni:
omnia hæc modicum juvant,
modicum ſapiunt:

quando desertus ſum a gratia et in propria paupertate [relictus.
Tunc non eſt melius remedium:
quam patientia et abnegatio mei in voluntate Dei.
Numquam inveni aliquem tam religioſum et devotum,
qui non habuerit interdum gratiæ ſubtractionem:
aut non ſenſerit fervoris diminutionem.
Nullus ſanctus fuit tam alte raptus et illuminatus:
qui prius vel poſtea non fuerit tentatus.
Non enim dignus eſt alta Dei contemplatione:
qui pro Deo non eſt exercitatus aliqua tribulatione.
Solet enim ſequentis conſolationis:
tentatio præcedens eſſe ſignum.
Nam tentationibus probatis:
cæleſtis promittitur conſolatio.
Qui vicerit inquit dabo ei edere de ligno vitæ.
Datur autem conſolatio divina:
ut homo fortior ſit ad ſuſtinendum adverſa.
Sequitur etiam tentatio:
ne ſe elevet de bono.
Non dormit diabolus nec caro adhuc mortua eſt?
ideo non ceſſes te præparare ad certamen:
quia a dextris et a ſiniſtris hoſtes ſunt qui numquam [quieſcunt.

Confer ad vv. 51 et 52 Pſ. 29, 7: Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum. — Ad vv. 55 et 56 Pſ. 29, 8: Avertiſti faciem tuam a me, et factus ſum conturbatus. — Ad vv. 59 et 60 Pſ. 29, 9: Ad te, Domine, clamabo; et ad Deum meum deprecabor. — Ad vv. 63 et 64 Pſ. 29, 11: Audivit Dominus et miſertus eſt mei; Dominus factus eſt adjutor meus. — Ad vv. 66 et 67 Pſ. 29, 12: Convertiſti planctum meum in gaudium mihi; conſcidiſti ſaccum meum,





et circumdediſti me lætitia. — Ad vv. 73 et 74 Job. 7, 18: Viſitas eum diluculo, et ſubito probas illum. — Ad v. 97 Apoc. 2, 7: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.

Argumentum. In disponendo cap. auctoritatem Thomæ ſecuti ſumus. Tres ſunt ſecundum Thom. partes majores. I (1—34). Valde magnum eſt, tam humano quam divino carere poſſe ſolatio (1—14). Difficulter enim homo exuitur a ſe ipſo; et ut Laurentii veſtigia prementes pro humano ſolatio divinum beneplacitum magis eligere diſcamus, multum et diu nobis certandum eſt in nobis ipſis (15—34). II (35—74). Conſolatio divina quum adeſt, ſis animo grato et humili; quum abeſt ne deſeſperes. Venit et recedit alternis vicibus, ut vita ſanctorum et prophetarum docet. III (75—104). Sola igitur ſpes noſtra ſit in miſericordia Dei, quippe qui, ut exempla religioſorum et devotorum monſtrant, ordinandis conſolationis et tentationis vicibus ſaluti noſtræ conſulere velit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Non eſt — ductore (1—14); 2) Libenter — ſeparari (15—25); 3) Multum — labores (26—34); 4) Quum igitur — modus (35—49); 5) Unde quidam — probas illum (50—74); 6) Super quid — voluntate Dei (75—85); 7) Numquam inveni — ligno vitæ (86—97); 8) Datur — quieſcunt (98—104).

## De gratitudine pro gratia Dei.

## Cap. X.

I. Cur quæris quietem?
quum natus ſis ad laborem?
Pone te ad patientiam magis quam ad conſolationes:
et ad crucem portandam magis quam ad lætitiam.

Quis enim ſæcularium non libenter conſolationem et
[lætitiam ſpiritualem acciperet?
ſi ſemper obtinere poſſet?
Excedunt enim ſpirituales conſolationes:
omnes mundi delicias et carnis voluptates.
Nam omnes deliciæ mundanæ:
aut vanæ ſunt aut turpes.
Spirituales vero deliciæ ſolæ jucundæ et honeſtæ:
ex virtutibus progenitæ,
et a Deo puris mentibus infuſæ.
Sed iſtis divinis conſolationibus nemo ſemper pro ſuo
[affectu frui valet:
quia tempus tentationis non ceſſat.

Multum autem contrariatur ſupernæ viſitationi:
falſa libertas animi et magna confidentia ſui.
Deus bene facit conſolationis gratiam dando:
ſed homo male agit,
non totum Deo cum gratiarum actione retribuendo.
Et ideo non poſſunt in nobis dona gratiæ fluere?
quia ingrati ſumus auctori:
nec totum refundimus fontali origini.
Semper enim debetur gratia digne gratias referenti:
et auferetur ab elato quod dari ſolet humili.
Nolo conſolationem:
quæ mihi aufert compunctionem.
Nec affecto contemplationem:
quæ ducit in elationem.
Non enim omne altum ſanctum?
nec omne dulce bonum nec omne deſiderium purum:





nec omne carum Deo gratum.
Libenter accepto gratiam,
unde ſemper humilior et timoratior inveniar:
atque ad relinquendum me paratior fiam.

II. Doctus dono gratiæ et eruditus ſubtractionis ver-
[bere non ſibi audebit quidquam boni attri-
ſed potius ſe pauperem et nudum confitebitur. [buere:
Da Deo quod Dei eſt,
et tibi adſcribe quod tuum eſt:
hoc eſt Deo gratias pro gratia tribue?
tibi autem ſoli culpam:
et dignam pœnam pro culpa deberi ſentias.
Pone te ſemper ad infimum,
et dabitur tibi ſummum:
nam ſummum non ſtat ſine infimo.
Summi ſancti apud Deum:
minimi ſunt apud ſe.
Et quanto glorioſiores:
tanto in ſe humiliores.
Pleni veritate et gloria cæleſti:
non ſunt vanæ gloriæ cupidi.
In Deo fundati et confirmati:
nullo modo poſſunt eſſe elati.
Et qui totum Deo adſcribunt quidquid boni acceperunt,
gloriam ab invicem non quærunt:
ſed gloriam quæ a ſolo Deo eſt volunt?
et Deum in ſe et in omnibus ſanctis laudari ſuper omnia
et ſemper in id ipſum tendunt. [cupiunt:

Efto igitur gratus pro minimo:
et eris dignus majora accipere.
Sit tibi minimum etiam pro maximo:
et magis contemptibile pro fpeciali dono.
Si dignitas datoris infpicitur:
nullum datum parvum aut nimis vile videbitur.
Non enim parvum eft:
quod a fummo Deo donatur.
Etiamfi pœnas et verbera dederit,
gratum effe debet:
quia femper pro falute noftra facit quidquid nobis
[advenire permittit.

Qui gratiam Dei retinere defiderat,
fit gratus pro gratia data:
patiens pro fublata.
Oret ut redeat:
cautus fit et humilis ne amittat.

Confer ad v. 2 Job. 5, 7: Homo nafcitur ad laborem, et avis ad volatum. — Ad v. 38 Matth. 22, 21: Reddite ergo quæ funt Cæfaris, Cæfari; et quæ funt Dei, Deo. — Ad vv. 55 et 56 Joan. 5, 44: Quomodo vos poteftis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam quæ a folo Deo eft, non quæritis?

Argumentum. I (1—34). Divinæ gratiæ vifitatione, quamvis cupiunda, nemo femper frui valet, quia tempus tentationis nondum ceffat. (1—15). Multum autem contrariatur ifti vifitationi falfa libertas et confidentia eorum, qui divinis confolationibus non ad gratias agendas moventur, fed ad elationem ducuntur (15—34). II (35—74). Da igitur Deo, quod Dei eft, ut gratiam divinam retineas et majora accipere di-





gnus fis: pone te femper ad infimum, exempla fequens fanctorum (35—58), et gratiam habe pro omnibus, etiam pro minimo, etiam pro verberibus (59—74).

Difpofitio Sommalii. 1) Cur quæris — diu ceffat (1—15); 2) Multum autem — humili (16—26); 3) Nolo confolationem — deberi fentias (26—42); 4) Pone te — tendunt (43—58); 5) Efto igitur — amittat (57—74).

## De paucitate amatorum crucis Jesu.

## Cap. XI.

I. Habet Jefus nunc multos amatores regni fui cæ-
fed paucos bajulatores fuæ crucis. [leftis:
Multos habet defideratores confolationis:
fed paucos tribulationis.
Plures invenit focios menfæ:
fed paucos abftinentiæ.
Omnes cupiunt cum eo gaudere:
pauci volunt pro eo aliquid fuftinere.
Multi Jefum fequuntur ufque ad fractionem panis:
fed pauci ufque ad bibendum calicem paffionis.
Multi miracula ejus venerantur:
pauci ignominiam crucis fequuntur.
Multi Jefum diligunt:
quamdiu adverfa non contingunt.
Multi illum laudant et benedicunt:
quamdiu confolationes aliquas ab ipfo percipiunt.
Si autem Jefus fe abfconderit et modicum eos reliquerit:
aut in querimoniam vel in dejectionem nimiam cadunt.

Qui autem Jeſum propter Jeſum et non propter ſuam
[propriam aliquam conſolationem diligunt:
ipſum in omni tribulatione et anguſtia cordis ſicut in
[ſumma conſolatione benedicunt.
Et ſi numquam eis conſolationem dare vellet?
ipſum tamen ſemper laudarent:
et ſemper gratias agere vellent.
O quantum poteſt amor Jeſu purus:
nullo proprio commodo vel amore permixtus.
Nonne omnes mercenarii ſunt dicendi?
qui conſolationes ſemper quærunt?
Nonne amatores ſui magis quam Chriſti probantur?
qui ſua commoda et lucra ſemper meditantur?

II. Ubi invenietur talis?
qui velit Deo ſervire gratis?
Raro invenitur tam ſpiritualis aliquis:
qui omnibus ſit nudatus.
Nam verum pauperem ſpiritu,
et ab omni creatura nudum quis inveniet?
Procul et de ultimis finibus,
pretium ejus.
Si dederit homo omnem ſubſtantiam ſuam,
adhuc nihil eſt:
et ſi fecerit pœnitentiam magnam adhuc exiguum eſt,
et ſi apprehenderit omnem ſcientiam adhuc longe eſt:
et ſi habuerit virtutem magnam,
et devotionem nimis ardentem?
adhuc multum ſibi deeſt:





ſcilicet unum quod ſumme ſibi neceſſarium eſt.
Quid illud?
Ut omnibus relictis ſe relinquat et a ſe totaliter exeat:
nihilque de privato amore retineat.
Quumque omnia fecerit quæ facienda noverit,
nil ſe feciſſe ſentiat:
non grande ponderet quod grande æſtimari poſſit?
ſed in veritate ſervum inutilem ſe pronuntiet:
ſicut Veritas ait.
Quum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis:
dicite,
ſervi inutiles ſumus.
Tunc vere pauper et nudus ſpiritu eſſe poterit:
et cum propheta dicere.
Quia unicus et pauper ſum ego.
Nemo tamen iſto ditior nemo potentior nemo libe-
qui ſe et omnia relinquere ſcit: [rior,
et ad infimum ſe ponere.

Confer ad vv. 36—37 Prov. 31, 10: Mulierem fortem quis inveniet? Procul et de ultimis finibus pretium ejus. — Ad v. 40 Cant. 8, 7: Si dederit hom[illegible]mnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. — Ad vv. 54 et 55 Luc. 17, 10: Sic et vos, quum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus. — Ad v. 59 Pſ. 24, 16: Reſpice in me et miſerere mei, quia unicus et pauper ſum ego. —

Argumentum. I (1—29). Multi ſunt amatores regni cæleſtis, conſolationis etc. Jeſu, pauci amatores ejus crucis (1—18). Ii ſoli etiam crucem amant, qui Jeſum propter Jeſum amant. Horum amor purus (19—25). Ceteri omnes mercenarii (26—29). II (30—62). Rariſſimus amor purus, quia in

iis ſolis invenitur, qui pauperes ſunt ſpiritu et ab omni creatura nudi (30 — 37). Ad veram paupertatem et nuditatem autem pervenire, res difficillima (38—56), eadem tamen fructuoſiſſima (57—62).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Habet Jeſus — cadunt (1—18); 2) Qui autem — agere vellent (19—23); 3) O quantum — ſervire gratis (24—31); 3) Raro invenitur — feciſſe ſentiat (32—50); 5) Non grande — ſe ponere (51—62).

## De regia via sanctæ crucis.

## Cap. XII.

I. Durus multus videtur hic ſermo abnega temet [ipſum:
tolle crucem tuam,
et ſequere Jeſum.
Sed multo durius erit audire illud extremum verbum:
diſcedite a me maledicti in ignem æternum.
Qui enim modo libenter audiunt et ſequuntur verbum [crucis:
tunc non timebunt ab auditione æternæ damnationis.
Hoc ſignum crucis erit in cælo:
quum Dominus ad judicandum venerit.
Tunc omnes ſervi crucis qui ſe Crucifixo conformave-[runt in vita:
accedent ad Chriſtum judicem cum magna fiducia.
Quid igitur times tollere crucem ϟ
per quam itur ad regnum?
In cruce ſalus,
in cruce vita ϟ
in cruce protectio ab hoſtibus:
in cruce infuſio ſupernæ ſuavitatis ϟ





in cruce robur mentis,
in cruce gaudium ſpiritus:
in cruce ſumma virtutis,
in cruce perfectio ſanctitatis.
Non eſt ſalus animæ nec ſpes æternæ vitæ:
niſi in cruce.
Tolle ergo crucem tuam et ſequere Jeſum:
et ibis in vitam æternam.
Præceſſit ille bajulans ſibi crucem,
et mortuus eſt pro te in cruce ϟ
ut et tu tuam portes crucem:
et mori affectes in cruce.
Quia ſi commortuus fueris:
etiam cum illo pariter vives.
Et ſi ſocius fueris pœnæ:
eris et gloriæ.

Ecce in cruce totum conſtat,
et in moriendo totum jacet ϟ
et non eſt alia via ad vitam et ad veram internam pacem:
niſi via ſanctæ crucis et quotidianæ mortificationis.
Ambula ubi vis,
quære quodcumque volueris ϟ
et non invenies altiorem viam ſupra,
nec ſecuriorem viam infra:
niſi viam ſanctæ crucis.
Diſpone et ordina omnia ſecundum tuum velle et vi-[dere ϟ
et non invenies niſi ſemper aliquid pati debere,
aut ſponte aut invite:
et ita crucem ſemper invenies.

Aut enim in corpore dolorem ſenties:
aut in anima ſpiritus tribulationem ſuſtinebis.
Interdum a Deo relinqueris,
interdum a proximo exercitaberis:
et quod amplius eſt ſæpe tibimet ipſi gravis eris⸌
nec tamen aliquo remedio vel ſolatio liberari ſeu alle-
[viari poteris:
ſed donec Deus voluerit oportet ut ſuſtineas.
Vult enim Deus ut tribulationem ſine conſolatione pati
et ut illi totaliter te ſubjicias, [diſcas⸌
et humilior ex tribulatione fias.
Nemo ita cordialiter ſentit paſſionem Chriſti:
ſicut is cui contigerit ſimilia pati.
Crux ergo ſemper parata eſt:
et ubique te exſpectat.
Non potes effugere,
ubicumque cucurreris⸌
quia ubicumque veneris te ipſum tecum portas:
et ſemper te ipſum invenies.
Converte te ſupra,
converte te infra⸌
converte te extra,
converte te intra:
et in his omnibus invenies crucem⸌
et neceſſe eſt te ubique tenere patientiam:
ſi internam vis habere pacem,
et perpetuam promereri coronam.

IIa. Si libenter crucem portas portabit te,
et ducet ad deſideratum finem,





ubi ſcilicet finis patiendi erit:
quamvis hic non erit.
Si invite portas onus tibi facis,
et te ipſum magis gravas:
et tamen oportet ut ſuſtineas.
Si abjicis unam crucem,
aliam procul dubio invenies:
et forſitan graviorem.
Credis tu evadere⸌
quod nullus mortalium potuit præterire?
Quis ſanctorum in mundo ſine cruce et tribulatione fuit?
Nec enim Jeſus Chriſtus Dominus noſter una hora ſine
[dolore paſſionis fuit quamdiu vixit.
Oportebat ait Chriſtum pati,
et reſurgere a mortuis:
et ita intrare in gloriam ſuam.
Et quomodo tu aliam viam quæris⸌
quam hanc regiam viam quæ eſt via ſanctæ crucis?
Tota vita Chriſti crux fuit et martyrium:
et tu tibi quæris requiem et gaudium?
Erras erras ſi aliud quæris quam pati tribulationes:
quia tota iſta vita mortalis plena eſt miſeriis et circum-
[ſignata crucibus.
Et quanto altius quis in ſpiritu profecerit tanto gra-
[viores ſæpe cruces invenit:
quia exſilii ſui pœna magis ex amore creſcit.

IIb. Sed tamen iſte ſic multipliciter afflictus,
non eſt ſine levamine conſolationis:

quia fructum maximum ſibi ſentit accreſcere ex ſufferentia ſuæ crucis.
Nam dum ſponte ſe illi ſubjicit:
omne onus tribulationis in fiduciam divinæ conſolationis convertitur.

Et quanto caro magis per afflictionem atteritur:
tanto ſpiritus amplius per internam gratiam roboratur.
Et nonnumquam in tantum confortatur ex affectu tribulationis et adverſitatis ob amorem conformitatis crucis Chriſti:
ut ſe ſine dolore et tribulatione eſſe non vellet⹎
quoniam tanto ſe acceptiorem Deo credit:
quanto plura et graviora pro eo perferre potuerit.

Non eſt iſtud hominis virtus ſed gratia Chriſti:
quæ tanta poteſt et agit in carne fragili⹎
ut quod naturaliter ſemper abhorret et fugit:
hoc fervore ſpiritus aggrediatur et diligat.
Non eſt ſecundum hominem crucem portare,
crucem amare⹎
corpus caſtigare et ſervituti ſubjicere:
honores fugere,
contumelias libenter ſuſtinere⹎
ſe ipſum deſpicere,
et deſpici optare:
adverſa quæque cum damnis perpeti,
et nihil proſperitatis in hoc mundo deſiderare.
Si ad te ipſum reſpicis:
nihil hujuſmodi ex te poteris.
Sed ſi in Domino confidis,
dabitur tibi fortitudo de cælo:
et ſubjicientur ditioni tuæ mundus et caro.





Sed nec inimicum diabolum timebis:
ſi fueris fide armatus et cruce Chriſti ſignatus.

Pone te ergo ſicut bonus et fidelis ſervus Chriſti ad portandum viriliter crucem Domini tui:
pro te ex amore crucifixi.
Præpara te ad toleranda multa adverſa et varia incommoda in hac miſera vita⹎
quia ſic tecum erit ubicumque fueris:
et ſic revera invenies ubicumque latueris.
Oportet ita eſſe⹎
et non eſt remedium evadendi a tribulatione malorum et dolore:
quam ut te patiaris.
Calicem Domini affectanter bibe:
ſi amicus ejus eſſe et partem cum eo habere deſideras.
Conſolationes Deo committe:
faciat ipſe cum talibus ſicut ſibi magis placuerit.
Tu vero pone te ad ſuſtinendum tribulationes et reputa eas maximas conſolationes⹎
quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam promerendam:
etiamſi ſolus omnes poſſes ſuſtinere.

III. Quando ad hoc veneris quod tribulatio tibi dulcis eſt et ſapit pro Chriſto⹎
tunc bene tecum eſſe æſtima:
quia inveniſti paradiſum in terra.
Quamdiu pati grave tibi eſt et fugere quæris⹎
tamdiu male habebis:
et ſequetur te ubique fuga tribulationis.

Si ponis te ad quod esse debes?
videlicet ad patiendum et moriendum:
fiet cito melius et pacem invenies.
Etiamsi raptus fueris usque ad tertium cælum cum
[Paulo:
non es propterea securatus de nullo contrario patiendo.
Ego inquit Jesus ostendam illi:
quanta oporteat eum pro nomine meo pati.
Pati ergo tibi remanet:
si Jesum diligere et perpetue illi servire placet.
Utinam dignus esses aliquid pro nomine Jesu pati:
quam magna gloria remaneret tibi?
quanta exsultatio omnibus sanctis Dei:
quanta quoque ædificatio esset proximi.
Nam patientiam omnes recommendant:
quamvis pauci tamen pati velint.
Merito deberes libenter modicum pati pro Christo:
quum multi graviora patiuntur pro mundo.

IV. Scias pro certo:
quia morientem te oportet ducere vitam.
Et quanto quisque plus sibi moritur:
tanto magis Deo vivere incipit.
Nemo aptus est ad comprehendendum cælestia:
nisi se submiserit ad portandum pro Christo adversa.
Nihil Deo acceptius nihil tibi salubrius in mundo
quam libenter pati pro Christo. [isto:
Et si eligendum tibi esset:
magis optare deberes pro Christo adversa pati quam
[multis consolationibus recreari?





quia Christo similior esses:
et omnibus sanctis magis conformior.
Non enim stat meritum nostrum et profectus status no-
[stri in multis suavitatibus et consolationibus:
sed potius in magnis gravitatibus et tribulationibus per-
[ferendis.
Siquidem aliquid melius et utilius saluti hominum
[quam pati fuisset:
Christus utique verbo et exemplo ostendisset.
Nam et sequentes se discipulos,
omnesque eum sequi cupientes:
manifeste ad crucem portandam hortatur et dicit.
Si quis vult venire post me:
abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur
Omnibus ergo perlectis et scrutatis: [me.
sit hæc conclusio finalis.
Quoniam per multas tribulationes:
oportet nos intrare in regnum Dei.

Confer ad vv. 1—3 Matth. 16, 24: Si quis vult post me venire, abneget semet ipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Cf. etiam Luc. 9, 23, ubi post crucem suam adhuc legitur quotidie. — Ad v. 5 Matth. 25, 41: Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. — Ad vv. 30 et 31 Rom. 6, 8: Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. — Ad vv. 87—89 Luc. 24, 26: Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Cf. etiam Luc. 24, 46: Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die. — Ad v. 115 I. Cor. 9, 27: Castigo corpus meum et in servitutem redigo. — Ad v. 142 Rom. 8, 18: Existimo enim, quod non sunt condignæ pas-

ſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. — Ad vv. 142 et 143 Bernard. in f. annunt. B. M. V. ſermo prim.: Jam vero de æterna vita ſcimus, quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, nec ſi unus omnes ſuſtineat. — Ad 153 II. Cor. 12, 2: Scio hominem in Chriſto — raptum hujusmodi uſque ad tertium cælum. — Ad vv. 155 et 156 Act. 9, 16: Ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. — Ad vv. 186 et 187 Matth. 16, 24: Jam ſupra (ad vv. 1—3) idem locus aſcriptus eſt. — Ad vv. 190 et 191 Act. 14, 21: Confirmantes animas discipulorum exhortantesque, ut permanerent in fide, et quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Argumentum. Quatuor ſunt cap. partes maximæ, quas Thomas ipſe lit. C indicavit; præterea autem etiam ſecundæ partis diſpoſitionem ſigno paragraphi (v. 98) monſtravit. — I (1—72). Via crucis auctore Chriſto, cujus ſermo de cruce tollenda injuria durus putatur, ducit ad regnum (1—13), ad ſumma bona ſpiritualia (14—33). Nec eſt alia via, quæ eodem ducat, niſi crucis, quæ quidem ſemper parata eſt, et ubique nos exſpectat (34—72). II a (73—97). Crux ut ad deſideratum finem nos ducat, libenter eſt portanda, non invite. Non eſt abjicienda: abjicere nihil prodeſt, quum nemo mortalium, nemo ſanctorum, ne Chriſtus quidem, crucem evaſerit. II b (98—143). Eſt tamen, qui cruce affligitur, non ſine levamine conſolationis; quod quidem non propriæ virtuti, ſed gratiæ Chriſti debetur (98—127). Viriliter igitur crux eſt portanda (128—143). III (144—166). Quando ad hoc veneris, quod tribulatio tibi dulcis eſt, tunc bene tecum eſſe æſtima. Sunt magna gloria, exſultatio ſanctorum, ædificatio proximi eorum præmia, quos amor Chriſti ad portandam crucem inevitabilem impellit. IV (167—191). Certiſſimum eſt, nihil Deo acceptius, nihil homini ſalubrius eſſe, quam libenter pati pro Chriſto. Sin minus, Chriſtus nobis oſtendiſſet.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Duris multis — magna fiducia (1—11); 2) Quid igitur — gloriæ (12—33); 3) Ecce —





ſuſtinebis (34—48); 4) Interdum a Deo — coronam (49—72); 5) Si libenter — graviorem (73—82); 6) Credis tu — ſanctæ crucis (83—91); 7) Tota vita — creſcit (92—97); 8) Sed tamen — diligat (98—112); 9) Non eſt ſecundum — ſignatus (113—128); 10) Pone te — poſſes ſuſtinere (129—143); 11) Quando ad hoc — tribulationis (144—149); 12) Si ponis — ſervire placet (150—158); 13) Utinam dignus — pro mundo (159—166); 14) Scias pro — perferendis (167—180); 15) Siquidem — regnum Dei (181—191).

# DE INTERNA CONSOLATIONE.

## LIBER TERTIUS.

## De interna Christi locutione ad animam fidelem.

## Cap. I.

I. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.
Beata anima quæ Dominum in ſe loquentem audit:
et de ore ejus conſolationis verbum accipit.
Beatæ aures quæ venas divini ſuſurri ſuscipiunt:
et de mundi hujus ſuſurrationibus nihil advertunt.
Beatæ plane aures quæ non vocem foris ſonantem:
ſed intus auſcultant veritatem docentem.
Beati oculi:
qui exterioribus clauſi,
interioribus autem ſunt intenti.
Beati qui interna penetrant:
et ad capienda arcana cæleſtia,
magis ac magis per quotidiana exercitia ſe ſtudent præparare.
Beati qui Deo vacare geſtiunt:
et ab omni impedimento ſæculi ſe excutiunt.

II. Animadverte hæc anima mea!
et claude ſenſualitatis tuæ oſtia:
ut poſſis audire quid in te loquatur Dominus Deus tuus.
Hæc dicit dilectus tuus.
Salus tua ego ſum:
pax tua et vita tua.
Serva te apud me:
et pacem invenies.
Dimitte omnia tranſitoria:

quære æterna.
Quid funt omnia temporalia?
nifi feductoria?
Et quid juvant omnes creaturæ?
fi fueris a creatore deferta?
Omnibus ergo abdicatis,
creatori tuo te redde placitam ac fidelem:
ut veram valeas apprehendere beatitudinem.

Confer ad v. 1 Pf. 84, 9: Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus. — Ad v. 4 Job. 4, 12: Ad me dictum eft verbum abfconditum, et quafi furtive fufcepit auris mea venas fufurri ejus.

Argumentum. I (1—15). Beata prædicatur anima, quæ Dominum in fe loquentem audit. II (16—32). Admonetur anima, ut Dominum in fe loquentem audiendo veram valeat apprehendere beatitudinem.

Difpofitio Sommalii non differt a noftra. Rosweydius et Gencius fecundæ partis initium faciunt a v. 19.

Quod veritas intus loquitur sine strepitu verborum.

## Cap. II.

I. Loquere Domine:
quia audit fervus tuus.
Servus tuus fum ego:
da mihi intellectum ut fciam teftimonia tua.
Inclina cor meum in verba oris tui:
fluat ut ros eloquium tuum.
Dicebant olim filii Israel ad Moyfen.
Loquere tu nobis et audiemus?
non loquatur nobis Dominus:





ne forte moriamur.
Non fic Domine non fic oro:
fed magis cum Samuele propheta humiliter ac defi-[deranter obfecro.
Loquere Domine quia audit fervus tuus.

II. Non loquatur mihi Moyfes aut aliquis ex pro-[phetis:
fed tu potius loquere Domine Deus infpirator et illu-[minator omnium prophetarum?
quia tu folus fine eis potes me perfecte imbuere:
illi autem fine te nihil proficient.
Poffunt quidem verba fonare:
fed fpiritum non conferunt.
Pulchriter dicunt:
fed te tacente cor non accendunt.
Literas tradunt:
fed tu fenfum aperis.
Myfteria proferunt:
fed tu referas intellectum fignatorum.
Mandata edicunt:
fed tu juvas ad perficiendum.
Viam oftendunt:
fed tu confortas ad ambulandum.
Illi foris tantum agunt:
fed tu corda inftruis et illuminas.
Illi exterius rigant:
fed tu fecunditatem donas.
Illi clamant verbis:
fed tu auditui intelligentiam tribuis.

Non ergo loquatur mihi Moyſes  ſed tu Domine
[Deus æterna veritas:
ne forte moriar et ſine fructu efficiar,
ſi fuero tantum foris admonitus  et intus non accenſus †
ne ſit mihi ad judicium verbum auditum  et non
cognitum  nec amatum: [factum,
creditum  et non ſervatum.
Loquere igitur Domine quia audit ſervus tuus:
verba enim vitæ æternæ habes.
Loquere mihi ad qualemcumque animæ meæ conſolatio-
[nem et ad totius vitæ meæ emendationem:
tibi autem ad laudem et gloriam et perpetuum honorem.

Confer ad vv. 1 et 2; v. 13; v. 42 I Reg. (Sam.) 3, 10: Et venit Dominus et ſtetit; et vocavit, ſicut vocaverat ſecundo: Samuel, Samuel, Samuel! Et ait Samuel: Loquere, Domine, quia audit ſervus tuus. — Ad vv. 3 et 4 Pſ. 118, 125: Servus tuus ſum ego; da mihi intellectum, ut ſciam teſtimonia tua. — Ad v. 5 Pſ. 77, 1: Attendite, populus meus, legem meam; inclinate aurem veſtram in verba oris mei. (Similia ſæpius leguntur in bibliis). — Ad v. 6 Deut. 32, 2: Concreſcat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum etc. (ex cantico Moyſi). — Ad vv. 8—10 Exod. 20, 19: Dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, et audiemus; non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. — Ad v. 23 Luc. 24, 45: Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. — Ad v. 43 Joan. 6, 69: Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.

Argumentum. I (1—13). Cum Samuele oro: Loquere mihi, Domine; non cum filiis Israel rogo, ut loquatur Moyſes. II (14 — 45). Moyſes enim et prophetæ ſine Domino nihil proficiunt, quum quidem verba ſonare poſſint, ſed ſpiritum non conferant. Dominus autem, quippe qui intus loquendo accendat corda, auctor eſt vitæ æternæ.





Diſpoſitio Sommalii. 1) Loquere Domine — nihil proficient (1 — 17); 2) Poſſunt quidem — tribuis (18—35); 3) Non ergo — honorem (36—45).

## Quod verba Dei cum humilitate sunt audienda, et quod multi ea non ponderant.

## Cap. III.

I. Audi fili verba mea verba ſuaviſſima:
omnium philoſophorum et ſapientium hujus mundi ſcien-
Verba mea ſpiritus et vita ſunt: [tiam excedentia.
nec humano ſenſu penſanda.
Non ſunt ad vanam complacentiam trahenda †
ſed in ſilentio audienda:
et cum omni humilitate atque magno affectu ſuſcipienda.
Et dixi.
Beatus quem tu erudieris Domine:
et de lege tua docueris eum.
Ut mitiges ei a diebus malis:
et non deſoletur in terra.

II. Ego  inquit Dominus  docui prophetas ab ini-
[tio  et uſque nunc non ceſſo omnibus loqui:
ſed multi ad vocem meam ſurdi ſunt et duri.
Plures mundum libentius audiunt quam Deum †
facilius ſequuntur carnis ſuæ appetitum:
quam Dei beneplacitum.
Promittit mundus temporalia et parva  et ſervitur
[ei aviditate magna †

ego promitto ſumma et æterna:
et torpeſcunt mortalium corda.
Quis tanta cura mihi in omnibus ſervit et obedit;
ſicut mundo et dominis ejus ſervitur?
Erubeſce Sidon ait mare.
Et ſi cauſam quæris:
audi quare.
Pro modica præbenda longa via curritur:
pro æterna vita a multis vix pes ſemel a terra levatur.
Vile pretium quæritur,
pro uno numismate interdum turpiter litigatur;
pro vana re et parva promiſſione die noctuque fatigari non timetur:
ſed proh pudor pro bono incommutabili pro præmio inæſtimabili,
pro ſummo honore et gloria interminabili vel ad modicum fatigari pigritatur.
Erubeſce ergo ſerve piger et querulofe;
quod illi paratiores inveniuntur ad perditionem:
quam tu ad vitam.
Gaudent illi amplius ad vanitatem:
quam tu ad veritatem.
Equidem a ſpe ſua nonnumquam fruſtrantur;
ſed promiſſio mea neminem fallit:
nec confidentem mihi dimittit inanem.
Quod promiſi dabo;
quod dixi implebo:
ſi tamen uſque in finem fidelis in dilectione mea quis permanſerit.
Ego remunerator ſum omnium bonorum:
et fortis probator omnium devotorum.





Scribe verba mea in corde tuo et pertracta diligenter:
erunt enim in tempore tentationis valde neceſſaria.
Quod non intelligis quum legis:
cognoſces in die viſitationis.
Dupliciter ſoleo electos meos viſitare:
tentatione ſcilicet et conſolatione.
Et duas lectiones eis quotidie lego;
unam increpando eorum vitia:
alteram exhortando ad virtutum incrementa.
Qui habet verba mea et ſpernit ea:
habet qui judicet eum in noviſſimo die.

### III. Oratio ad implorandam devotionis gratiam.

Domine Deus meus omnia bona mea tu es.
Et quis ego ſum ut audeam ad te loqui?
Ego ſum pauperrimus ſervulus tuus et abjectus vermiculus:
multo pauperior et contemptibilior quam ſcio et dicere audeo.
Memento tamen Domine:
quia nihil ſum,
nihil habeo,
nihilque valeo.
Tu ſolus bonus juſtus et ſanctus;
tu omnia potes,
omnia præſtas omnia imples:
ſolum peccatorem inanem relinquens.
Reminiſcere miſerationum tuarum,
et imple cor meum gratia tua:
qui non vis eſſe vacua opera tua.

Quomodo poſſum me tolerare in hac miſera vitaʕ
niſi me confortaveris miſericordia et gratia tua?
Noli avertere faciem tuam a me,
noli viſitationem tuam prolongareʕ
noli conſolationem tuam abſtrahere:
ne fiat anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.
Domine doce me facere voluntatem tuam:
doce me coram te digne et humiliter converſariʕ
quia ſapientia mea tu es qui in veritate me cognoſcis:
et cognoviſti antequam fieret mundus et antequam na-
[tus eſſem in mundo.

Confer ad v. 3 Joan. 6, 64: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus et vita ſunt. — Ad vv. 9—11 Pſ. 93, 12—13: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum! Ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea. — Ad v. 23 Iſai. 23, 4: Erubeſce, Sidon; ait enim mare, fortitudo maris, dicens: Non parturivi et non peperi, et non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines. — Ad vv. 55—56 Joan. 12, 48: Qui ſpernit me et non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die. — Ad v. 66 Job. 44, 2: Scio quia omnia potes. — Ad v. 67 I Tim. 6, 17: Divitibus — præcipe — ſperare — in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum. — Ad v. 67 Jer. 23, 24: Numquid non cælum et terram ego impleo? dicit Dominus. — Ad v. 69 Pſ. 24, 6: Reminiſcere miſerationum tuarum. — Ad v. 71 Sap. 14, 5: Ut non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera etc. — Ad v. 74. Simillima leguntur ſæpius in bibliis, ex. gr. Pſ. 142, 7: Non avertas faciem tuam a me. — Ad v. 77 Pſ. 142, 6: Expandi manus meas ad te; anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. — Ad v. 78 Pſ. 142, 10: Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.





Argumentum. I (1—12). Verba Domini cum humilitate audienda ſunt. II (13—56). Multi ea non ponderant; quare quantum erubeſcere debeant, exponitur (13—45). Admonitio apta additur (46—56). III (57—81) Oratio.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Audi — duri (1—14); 2) Plures — timetur (15—30); 3) Sed proh — devotorum (31—45); 4) Scribe — die (46—56); 5) Domine — opera tua (57—71); 6) Quomodo — mundo (72—81). — Secundum Rosweydii ſententiam, quam ſequitur Gencius, cap. diſponendum eſt ita: 1) Audi ſuſcipienda (1—7); 2) Et dixi — terra (8—12); 3) Ego inquit — timetur (13—30). Reliquarum partium diſpoſitio concordat cum diſpoſitione Sommalii. — Gregorius has facit partes: 1) Audi — terra (1—12); Ego inquit — timetur (13—30). Quæ reliqua ſunt, etiam Gr. eodem modo quo Somm. diſpoſuit.

## Quod in veritate et humilitate coram Deo conversandum est.

## Cap. IV.

I. Fili.
Ambula coram me in veritate:
et in ſimplicitate cordis tui quære me ſemper.
Qui ambulat coram me in veritateʕ
tutabitur ab incurſibus malis:
et veritas liberabit eum a ſeductoribus et detractionibus
Si veritas te liberaverit vere liber eris: [iniquorum.
et non curabis de vanis hominum verbis.
Domine verum eſt.
Sicut dicis,
ita quæſo mecum fiat.
Veritas tua me doceatʕ

ipſa me cuſtodiat:
et usque ad ſalutarem finem conſervet.
Ipſa me liberet ab omni affectione mala et inordinata
[dilectione:
et ambulabo tecum in magna cordis libertate.

II. Ego te docebo   ait Veritas   quæ recta ſunt:
et placita coram me.

Cogita peccata tua cum diſplicentia magna et mœ-
[rore:
et numquam reputes te aliquid eſſe propter opera bona.
Revera peccator es:
et multis paſſionibus obnoxius et implicatus.
Ex te ſemper ad nihil tendis⹎
cito laberis,
cito vinceris:
cito turbaris,
cito diſſolveris.
Non habes quidquam unde poſſis gloriari⹎
ſed multa unde te debeas vilificare:
quia multo infirmior es quam vales comprehendere.
Nil ergo magnum tibi videatur ex omnibus quæ agis.
Nil grande nil pretioſum et admirabile,
nil reputatione appareat dignum⹎
nil altum nil vere laudabile et deſiderabile:
niſi quod æternum eſt.
Placeat tibi ſuper omnia æterna Veritas:
diſpliceat tibi ſemper tua maxima vilitas.





Nil ſic timeas   ſic vituperes et ſugias,
ſicut vitia et peccata tua:
quæ magis diſplicere debent quam quælibet rerum
[damna.

Quidam non ſincere coram me ambulant⹎
ſed quadam curioſitate et arrogantia ducti volunt ſecreta
[mea ſcire et alta Dei intelligere:
ſe et ſuam ſalutem negligentes.
Hi ſæpe in magnas tentationes et peccata propter ſuam
[ſuperbiam et curioſitatem me eis adverſante
Time judicia Dei:   [labuntur.
expaveſce iram Omnipotentis.
Noli autem diſcutere opera Altiſſimi⹎
ſed tuas iniquitates perſcrutare in quantis deliquiſti:
et quam multa bona neglexiſti.

Quidam ſolum portant ſuam devotionem in libris⹎
quidam in imaginibus:
quidam autem in ſignis exterioribus et figuris.
Quidam habent me in ore:
ſed modicum eſt in corde.
Sunt alii qui intellectu illuminati et affectu purgati ad
de terrenis graviter audiunt,   [æterna ſemper anhelant⹎
neceſſitatibus naturæ dolenter inſerviunt:
et hi ſentiunt quid ſpiritus veritatis loquitur in eis⹎
quia docet eos terrena deſpicere,
et amare cæleſtia:
mundum negligere,
et cælum tota die ac nocte deſiderare.

Confer ad v. 2 III Reg. 2, 4: Si cuſtodierint filii tui vias ſuas, et ambulaverint coram me in veritate — non auferetur tibi vir de ſolio Israel. (Similia etiam aliis locis bibl. leguntur). — Ad v. 3 Sap. 1, 1: Sentite de Domino in bonitate, et in ſimplicitate cordis quærite illum. — Ad vv. 6 et 7 Joan. 8, 32: Veritas liberabit vos; Joan. 8, 36: Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis — Ad vv. 53 et 54 Iſai. 29, 13: Et dixit Dominus: Eo quod appropinquat populus iſte ore ſuo, et labiis ſuis glorificat me, cor autem ejus longe eſt a me. Cf. etiam Matth. 15, 8; Mc. 7, 6.

Argumentum. Auctore Thoma duæ cap. partes majores diſtinguendæ ſunt. Altera (1—16) docetur, cui bono ſit in veritate et humilitate coram Deo converſari; altera (17—62), quid id ſit: in veritate et humilitate coram Deo converſari. Utuntur autem tali cum Deo commercio ii, qui non gloriantur de operibus bonis, ſed maxime dolent de peccatis ſuis (19—40); qui non curant, ut ſecreta Dei ſciant, ſed ſaluti ſuæ provident (41—49); qui non exteriorem devotionis ſpeciem affectant, ſed ſincera fide terrena deſpiciunt et cæleſtia amant (50—62).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — libertate (1—16); 2) Ego te — comprehendere (17—30); 3) Nihil ergo — labuntur (31—44); 4) Time — deſiderare (45—62). — Rosweydius, cum quo faciunt Gencius et Gregorius, eam cap. partem, quæ apud Sommalium prima eſt, in duas dividit (Fili — verbis, 1—8; Domine — libertate, 9—16). Reliqua nihil differunt a diſpoſitione Sommalii.

## De mirabili effectu divini amoris.

## Cap. V.

I. Benedico te Pater cæleſtis  Pater Domini mei
[Jeſu Chriſti:
quia mei pauperis dignatus es recordari.





O Pater miſericordiarum et Deus totius conſolationis
[gratias tibi:
qui me indignum omni conſolatione  quandoque tua
[recreas conſolatione.
Benedico te ſemper et glorifico  cum unigenito Filio
in ſæcula ſæculorum.  [tuo et Spiritu Sancto paraclito:
Eia Domine Deus  amator ſancte meus,
quum tu veneris in cor meum:
exſultabunt omnia interiora mea.
Tu es gloria mea:
et exſultatio cordis mei.
Tu ſpes mea et refugium meum:
in die tribulationis meæ.
Sed quia adhuc debilis ſum in amore et imperfectus
[in virtute:
ideo neceſſe habeo a te confortari et conſolari.
Propterea viſita me ſæpius et inſtrue diſciplinis ſanctis;
libera me a paſſionibus malis:
et ſana cor meum ab omnibus affectionibus inordinatis;
ut intus ſanatus et bene purgatus  aptus efficiar ad
fortis ad patiendum,  [amandum:
ſtabilis ad perſeverandum.

II. Magna res eſt amor,
magnum omnino bonum;
quod ſolum leve facit omne oneroſum:
et fert æqualiter omne inæquale.
Nam onus ſine onere portat:
et omne amarum dulce ac ſapidum efficit.

Amor Jeſu nobilis ad magna operanda impellit:
et ad deſideranda ſemper perfectiora excitat.
Amor vult eſſe ſurſum:
nec ullis infimis rebus retineri.
Amor vult eſſe liber,
et ab omni mundana affectione alienus:
ne internus ejus impediatur aſpectusʼ
ne per aliquod commodum temporale implicationes ſuſ-
aut per incommodum ſuccumbat. [tineat:

Nihil dulcius eſt amoreʼ
nihil fortius,
nihil altius nihil latius:
nihil jucundius nihil plenius nec melius in cælo et in
quia amor ex Deo natus eſt: [terraʼ
nec poteſt niſi in Deo ſuper omnia creata quieſcere.
Amans volat currit et lætaturʼ
liber eſt et non tenetur.
Dat omnia pro omnibus:
et habet omnia in omnibusʼ
quia in uno ſummo ſuper omnia quieſcit:
ex quo omne bonum fluit et procedit.
Non reſpicit ad dona:
ſed ad donantem ſe convertit ſuper omnia bona.

Amor modum ſæpe neſcit:
ſed ſuper omnem modum ferveſcit.
Amor onus non ſentit:
labores non reputat,
plus affectat quam valetʼ





de impoſſibilitate non cauſatur:
quia cuncta ſibi poſſe et licere arbitratur.
Valet igitur ad omniaʼ
et multa implet et effectui mancipat:
ubi non amans deficit et jacet.
Amor vigilat et dormiens non dormitatʼ
fatigatus non laſſatur,
artatus non artatur,
territus non conturbatur:
ſed ſicut vivax flamma et ardens facula ſurſum erum-
Si quis amat: [pit ſecureque pertranſit.
novit quid hæc vox clamet.
Magnus clamor in auribus Dei eſt:
ipſe ardens affectus animæ,
quæ dicit.
Deus meus amor meus:
tu totus meus,
et ego totus tuus.
Dilata me in amoreʼ
ut diſcam interiori cordis ore deguſtare quam ſuave
et in amore liquefieri et natare. [ſit amare:
Tenear amore:
vadens ſupra me præ nimio fervore et ſtupore.
Cantem amoris canticum,
ſequar te dilectum meum in altum:
deficiat in laude tua anima mea jubilans ex amore.
Amem te plus quam me,
nec me niſi propter te,
et omnes in te qui vere amant te:
ſicut jubet lex amoris lucens ex te.

Eſt amor velox ſincerus pius jucundus et amœnus ꝗ
fortis patiens fidelis,
prudens longanimis virilis:
et ſe ipſum numquam quærens.
Ubi enim ſe ipſum aliquis quærit:
ibi ab amore cadit.

Eſt amor circumſpectus humilis et rectus ꝗ
non mollis non levis nec vanis intendens rebus:
ſobrius caſtus ſtabilis quietus et in cunctis ſenſibus
[cuſtoditus.
Eſt amor ſubjectus et obediens prælatis:
ſibi vilis et deſpectus,
Deo devotus et gratificus ꝗ
fidens et ſperans ſemper in eo etiam quum ſibi non ſa-
quia ſine dolore non vivitur in amore. [pit Deus:
Qui non eſt paratus omnia pati et ad voluntatem ſtare
non eſt dignus amator appellari. [dilecti:
Oportet amantem omnia dura et amara propter dilectum
[libenter amplecti:
nec ob contraria accidentia ab eo deflecti.

Confer ad. vv. 1 — 3 II. Cor. 1, 3: Benedictus Deus et Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum et Deus totius conſolationis. — Ad vv. 12 et 13 Pſ. 58, 17: Ego — cantabo — quia factus es ſuſceptor meus, et refugium meum in die tribulationis meæ. — Ad vv. 68 et 69 Bernard. in Pſ. XC ſerm. XVI: Siquidem in Dei auribus deſiderium vehemens clamor magnus: e regione autem remiſſa intentio vox ſubmiſſa.





Argumentum. Etiam apud Thom. bipartitum invenitur cap. — I (1 — 21). Gratiis divino amori perſolutis (1 – 13), imploratur Deus, ut animum aptum efficiat ad amandum (14 — 21). II (22 — 103). Pingitur mirabilis effectus divini amoris, et quidem ita, ut primum dicatur, quantum amor hominis ex Deo natus poſſit et velit (23 — 73), deinde, interpoſito voto (74 – 85), qualis iſte amor ſit (86 – 103).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Benedico — tribulationis meæ (1 — 13); 2) Sed — quia perſeverandum (14 — 21); 3) Magna — quieſcere (22 – 42); 4) Amans volat — jacet (43 — 60); 5) Amor vigilat — totus tuus (61 — 73); 6) Dilata — ex te (74 — 85); 7) Eſt amor — in amore (86 — 99); 8) Qui non — deflecti (100 – 103).

## De probatione veri amatoris.

## Cap. VI.

I. Fili non es adhuc fortis et prudens amator.
Quare Domine?
Quia propter modicam contrarietatem deficis a cœ-
et nimis avide conſolationem quæris. [ptis:
Fortis amator ſtat in tentationibus:
nec callidis credit perſuaſionibus inimici.
Sicut ei in proſperis placeo:
ita nec in adverſis diſpliceo.
Prudens amator non tam donum amantis conſiderat:
quam dantis amorem.
Affectum potius attendit quam cenſum:
et infra dilectum omnia data ponit.
Nobilis amator non quieſcit in dono:
ſed in me ſuper omne donum.

Non eſt ideo totum perditum,
ſi quandoque minus bene de me vel de ſanctis meis
[ſentis quam velles.
Affectus ille bonus et dulcis quem interdum percipis:
effectus gratiæ præſentis eſt,
et quidam prægustus patriæ cæleſtis.
Super quo non nimium innitendum:
quia vadit et venit.
Certare autem adverſus incidentes malos motus animi,
ſuggeſtionemque ſpernere diaboli:
inſigne eſt virtutis et magni meriti.
Non ergo te conturbent alienæ phantaſiæ:
de quacumque materia ingeſtæ.
Forte ſerva propoſitum:
et intentionem rectam ad Deum.
Nec eſt illuſio quod aliquando in exceſſum ſubito ra-
et ſtatim ad ſolitas ineptias cordis reverteris. [peris:
Illas enim invite magis pateris quam agis!
et quamdiu diſplicent et reniteris:
meritum eſt et non perditio.

Scito quod antiquus inimicus omnino nititur impedire
[deſiderium tuum in bono,
et ab omni devoto exercitio evacuare!
a ſanctorum ſcilicet cultu a pia paſſionis meæ memo-
a peccatorum utili recordatione, [ria,
a proprii cordis cuſtodia:
et a firmo propoſito proficiendi in virtute.
Multas malas cogitationes ingerit,





ut tædium tibi faciat et horrorem:
ut ab oratione revocet et ſacra lectione.
Diſplicet ſibi humilis confeſſio:
et ſi poſſet a communione ceſſare faceret.
Non credas ei neque cures illum:
licet ſæpius tibi deceptionis tetenderit laqueos.
Sibi imputa:
quum mala inferit et immunda.
Dicito illi.
Vade immunde ſpiritus,
erubeſce miſer!
valde immundus es tu!
qui talia infers auribus meis.
Diſcede a me ſeductor peſſime!
non habebis in me partem ullam:
ſed Jeſus mecum erit tamquam bellator fortis,
et tu ſtabis confuſus.
Malo mori et omnem pœnam ſubire:
quam tibi conſentire.
Tace et obmuteſce!
non audiam te amplius:
licet plures mihi moliaris moleſtias.
Dominus illuminatio mea et ſalus mea:
quem timebo?
Si conſiſtant adverſus me caſtra:
non timebit cor meum.
Dominus adjutor meus:
et redemptor meus.

II. Certa tamquam miles bonus ˥
et ſi interdum ex fragilitate corruis,
reſume vires fortiores prioribus confidens de ampliori [gratia mea:
et multum præcave a vana complacentia et ſuperbia.
Propter hoc multi in errorem ducuntur:
et in cæcitatem pæne incurabilem quandoque labuntur.
Sit tibi in cautelam et perpetuam humilitatem:
ruina hæc ſuperborum de ſe ſtulte præſumentium.

Confer ad vv. 56 et 57 Jerem. 20, 11: Dominus autem mecum eſt quaſi bellator fortis; idcirco qui perſequuntur me cadent — confundentur etc. — Ad vv. 63 et 64 Pſ. 26, 1: Dominus illuminatio mea et ſalus mea; quem timebo? — Ad vv. 65 et 66 Pſ. 26, 3: Si conſiſtant adverſus me caſtra, non timebit cor meum. — Ad vv. 67 et 68 Pſ. 18, 15: Domine, adjutor meus, et redemptor meus. — Ad v. 69 2 Tim. 2, 3: Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu.

Argumentum. I (1—68). Verus amator eſt, qui fortis eſt et prudens (1—14). Non deſperandum igitur, ſed certandum (15—33). Quid mali intendat antiquus inimicus, et qua ratione cum eo agendum ſit, fuſius exponitur (34—68). II. Cavendum tamen eſt a vana complacentia (69—76). — Thomas v. 69 novæ cap. partis initium indicavit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — diſpliceo (1—8); 2) Prudens — meriti (9—24); 3) Non ergo — perditio (25—33); 4) Scito — redemptor meus (34—68); 5) Certa — præſumentium (69—76). — Rosweydius eam cap. partem, quæ ſecundum Sommalium prima eſt, in tres diviſit (1, Fili — amator, v. 1; 2, Quare Domine, v. 2; 3, Quia — diſpliceo, v. 3—8). Rosweydii exemplum imitatus eſt Gencius.





### De occultanda gratia sub humilitatis custodia.

## Cap. VII.

I. Fili.
Utilius eſt tibi et ſecurius devotionis gratiam abſcondere:
nec in altum te efferre,
nec multum inde loqui neque multum ponderare ˥
ſed magis temet ipſum deſpicere:
et tamquam indigno datam timere.
Non eſt huic affectioni tenacius inhærendum:
quæ citius poteſt mutari in contrarium.
Cogita in gratia:
quam miſer et inops eſſe ſoles ſine gratia.
Nec eſt in eo tantum ſpiritualis vitæ profectus,
quum conſolationis habueris gratiam:
ſed quum humiliter et abnegate patienterque tuleris [ejus ſubtractionem ˥
ita quod tunc ab orationis ſtudio non torpeas:
nec reliqua opera tua ex uſu facienda omnino dilabi [permittas ˥
ſed ſicut melius potueris et intellexeris libenter quod in [te eſt facias:
nec propter ariditatem ſeu anxietatem mentis quam ſen- [tis te totaliter negligas.
Multi enim ſunt,
qui quum non bene eis ſucceſſerit:
ſtatim impatientes fiunt aut deſides.
Non enim ſemper eſt in poteſtate hominis via ejus ˥
ſed Dei eſt dare et conſolari quando vult et quantum [vult et cui vult:
ſicut ſibi placuerit et non amplius.

II. Quidam incauti propter devotionis gratiam ſe [ipſos deſtruxerunt;
quia plus agere voluerunt quam potuerunt,
non penſantes ſuæ parvitatis menſuram:
ſed magis cordis affectum ſequentes quam rationis ju-[dicium.
Et quia majora præſumpſerunt quam Deo placitum fuit:
idcirco gratiam cito perdiderunt.
Facti ſunt inopes et viles relicti:
qui in cælum poſuerunt nidum ſibi;
ut humiliati et depauperati diſcant non in alis ſuis vo-[lare:
ſed ſub pennis meis ſperare.
Qui adhuc novi ſunt et imperiti in via Domini:
niſi conſilio diſcretorum ſe regant,
faciliter decipi poſſunt et elidi.
Quodſi ſuum ſentire magis ſequi quam aliis exercitatis [credere volunt;
erit eis periculoſus exitus:
ſi tamen retrahi a proprio conceptu noluerint.
Raro ſibi ipſis ſapientes:
ab aliis regi humiliter patiuntur.
Melius eſt ſapere modicum cum humilitate et parva in-[telligentia:
quam magni ſcientiarum theſauri cum vana complacen-[tia.
Melius eſt tibi minus habere;
quam multum,
unde poſſes ſuperbire.

III. Non ſatis diſcrete agit,
qui ſe totum lætitiæ tradit:
obliviſcens priſtinæ inopiæ ſuæ et caſti timoris Domini,





qui timet gratiam oblatam amittere.
Nec etiam ſatis virtuoſe ſapit;
qui tempore adverſitatis et cujusque gravitatis nimis [deſperate ſe gerit:
et minus fidenter de me quam oportet recogitat ac ſen-[tit.
Qui tempore pacis nimis ſecurus eſſe voluerit:
ſæpe tempore belli nimis dejectus et formidoloſus re-[perietur.
Si ſcires ſemper humilis et modicus in te permanere;
nec non ſpiritum tuum bene moderare et regere:
non incideres tam cito in periculum et offenſam.
Conſilium bonum eſt,
ut fervoris ſpiritu concepto:
mediteris quid futurum ſit abscedente lumine.
Quod dum contigerit,
recogita et denuo lucem poſſe reverti:
quam ad cautelam tibi,
mihi autem ad gloriam ad tempus ſubtraxi.
Utilior eſt ſæpe talis probatio:
quam ſi ſemper proſpera pro tua haberes voluntate.
Nam merita non ſunt ex hoc exiſtimanda ſi quis plu-[res viſiones aut conſolationes habeat:
vel ſi peritus ſit in ſcripturis:
aut in altiori ponatur gradu;
ſed ſi vera fuerit humilitate fundatus et divina caritate [repletus:
ſi Dei honorem pure et integre ſemper quærat;
ſi ſe ipſum nihil reputet,
et in veritate deſpiciat:
atque ab aliis etiam deſpici et humiliari magis gaudeat [quam honorari.

Confer ad v. 21 Jerem. 10, 23: Scio, Domine, quia non eſt hominis via ejus. — Ad v. 31 Abdiæ v. 4: Si exaltatus fueris ut aquila, et ſi inter ſidera poſueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. — Ad v. 33 Pſ. 90, 4: Sub pennis ejus ſperabis. — Ad v. 40 Rom. 11, 25: Ut non ſitis vobis ipſis ſapientes.

Argumentum. I (1—23). Occultanda eſt gratia ſub humilitatis cuſtodia; nam citius mutatur gratia et ſimul cum ea etiam affectio noſtra (7—10). Præterea non eſt in eo tantum ſpiritualis vitæ profectus, quod gratiam habemus, ſed quod ejus ſubtractionem humiliter ferimus (11—23). II (24—46). Qui humilitate carent, in gravia pericula ſe offerunt. Imminent hæc pericula imprimis iis, qui adhuc novi ſunt et imperiti in via Domini. III (47—75). Humilitas, tempore pacis ſervata, efficit, ut etiam tempore adverſitatis nos Deo humiliter committamus. Viciſſitudines autem iſtæ pacis et adverſitatis nobis utiliſſimæ.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — negligas (1—17); 2) Multi enim — elidi (18—36); 3) Quodſi — ſentit (37—53); 4) Qui tempore — ſubtraxi (54—65); 5) Utilior — honorari (66—75).

### De vili æstimatione sui ipsius in oculis Dei.

## Cap. VIII.

I. Loquar ad Dominum meum:
quum ſim pulvis et cinis.

Si me amplius reputaveroʼ
ecce tu ſtas contra me,
et dicunt teſtimonium verum iniquitates meæ:
nec poſſum contradicere.





Si autem me vilificavero,
et ad nihilum redegero:
et ab omni propria reputatione defecero,
atque ſicut ſum pulveriſaveroʼ
erit mihi propitia gratia tua et vicina cordi meo lux tua:
et omnis æſtimatio quantulacumque minima in valle nihileitatis meæ ſubmergetur et peribit in æternum.
Ibi oſtendis me mihi,
quid ſum quid fui et quo deveni:
quia nihil ſum et neſcivi.
Si mihi ipſi relinquor:
ecce nihil et tota infirmitas.
Si autem ſubito me reſpexerisʼ
ſtatim fortis efficior:
et novo repleor gaudio.
Et mirum valde,
quod ſic repente ſublevor et tam benigne a te complector:
qui proprio pondere ſemper ad ima feror.
Facit hoc amor tuus gratis præveniens me,
et in tam multis ſubveniens neceſſitatibusʼ
a gravibus quoque cuſtodiens me periculis:
et ab innumeris ut vere dicam eripiens malis.
Me ſiquidem male amando me perdidiʼ
et te ſolum quærendo et pure amando me et te pariter inveni:
atque ex amore profundius ad nihilum me redegi.
Quia tu o dulciſſime facis mecum ſupra meritum omne:
et ſupra id quod audeo ſperare vel rogare.

II. Benedictus ſis Deus meus ♮
quia licet ego omnibus bonis ſim indignus:
tua tamen nobilitas et infinita bonitas numquam ceſſat
[benefacere etiam ingratis et longe a te averſis.
Converte nos ad te,
ut ſimus grati humiles et devoti:
quia ſalus noſtra tu es,
virtus et fortitudo noſtra.

Confer ad vv. 1 et 2 Gen. 18, 27: Reſpondensque Abraham, ait: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, quum ſim pulvis et cinis. — Ad v. 15 Pſ. 72, 22: Et ego ad nihilum redactus ſum, et neſcivi. — Ad v. 28 Joan. 12, 25. Qui amat animam ſuam, perdet eam. Cf. etiam Matth. 10, 39 et 16, 25; Marc. 8, 35; Luc. 9, 24 et 17, 33.

Argumentum. I (1 - 32). Vili æſtimatione ſui ipſius homo elevatur ad fortitudinem et gaudium (1 - 23) per amorem divinum (24—32). II (33—39). Laus bonitatis Dei et precatio.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Loquar — feror (1—23); 2) Facit — rogare (24—32); 3) Benedictus — noſtra (33—39).

## Quod omnia ad Deum sicut ad finem ultimum sunt referenda.

## Cap. IX.

I. Fili.
Ego debeo eſſe finis tuus ſupremus et ultimatus:
ſi vere deſideras eſſe beatus.
Ex hac intentione purificabitur affectus tuus:
ſæpius ad ſe ipſum et ad creaturas male incurvatus.





Nam ſi te ipſum in aliquo quæris:
ſtatim in te deficis et areſcis.
Omnia ergo ad me principaliter referas:
quia ego ſum qui omnia dedi.
Sic ſingula conſidera ſicut ex ſummo bono manantia:
et ideo ad me tamquam ad ſuam originem cuncta ſunt
[reducenda.

II. Ex me puſillus et magnus,
pauper et dives,
tamquam ex fonte vivo aquam vivam hauriunt ♮
et qui mihi ſponte et libere deſerviunt:
gratiam pro gratia accipient.
Qui autem extra me voluerit gloriari,
vel in aliquo privato bono delectari ♮
non ſtabilietur in vero gaudio,
neque in corde ſuo dilatabitur:
ſed multipliciter impedietur et anguſtiabitur.
Nihil ergo tibi de bono adſcribere debes:
nec alicui homini virtutem attribuas ♮
ſed totum da Deo:
ſine quo nihil habet homo.

Ego totum dedi ♮
ego totum rehabere volo:
et cum magna diſtrictione gratiarum actiones requiro.
Hæc eſt veritas:
qua fugatur gloriæ vanitas.
Et ſi intraverit cæleſtis gratia et vera caritas ♮
non erit aliqua invidia,

nec contractio cordis:
neque privatus amor occupabit.
Vincit enim omnia divina caritas:
et dilatat omnes animæ vires.
Si recte ſapis in me ſolo gaudebis,
in me ſolo ſperabis⁏
quia nemo bonus niſi ſolus Deus:
qui eſt ſuper omnia laudandus et in omnibus benedi-
[cendus.

Confer ad v. 39 Luc. 18, 19: Dixit autem ei Jeſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi ſolus Deus.

Argumentum. Quid boni eveniat iis, qui omnia ad Deum ſicut ad finem ultimum referunt; quid mali iis, qui Deo honorem debitum non tribuunt: id, ſubjunctis aptis admonitionibus, priori parte (I, 1—11) brevius, poſteriori (II, 12—40) fuſius exponitur; et quidem poſteriori ita, ut primum (12—25) mali eventus falſæ gloriationis, deinde (26—40) boni eventus humilitatis accuratius deſcribantur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — reducenda (1—11); 2) Ex me — requiro (12—28); 3) Hæc eſt — benedicendus (29—40).

### Quod spreto mundo dulce est servire Deo.

## Cap. X.

I. Nunc iterum loquar Domine et non ſilebo⁏
dicam in auribus Dei mei,
Domini mei et Regis mei:
qui eſt in excelſo.





O quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine:
quam abscondiſti timentibus te.
Sed quid es amantibus⁏
quid toto corde tibi ſervientibus?
Vere ineffabilis dulcedo contemplationis tuæ:
quam largiris amantibus te.
In hoc maxime oſtendiſti mihi dulcedinem caritatis tuæ,
quia quum non eſſem feciſti me:
et quum errarem longe a te,
reduxiſti me ut ſervirem tibi:
et præcepiſti ut diligam te.
O fons amoris perpetui.
Quid dicam de te?
Quomodo potero tui oblivisci⁏
qui mei dignatus es recordari,
etiam poſtquam contabui et perii?
Feciſti ultra omnem ſpem miſericordiam cum ſervo tuo:
et ultra omne meritum gratiam et amicitiam exhibuiſti.
Quid retribuam tibi pro gratia iſta?
Non enim omnibus datum eſt,
ut omnibus abdicatis ſæculo renuncient:
et monaſticam vitam aſſumant.
Numquid magnum eſt ut tibi ſerviam⁏
cui omnis creatura ſervire tenetur?
Non magnum mihi videri debet ſervire tibi⁏
ſed hoc potius magnum mihi et mirandum apparet:
quod tam pauperem et indignum dignaris in ſervum
[recipere et dilectis ſervis tuis adunare.
Ecce omnia tua ſunt:
quæ habeo et unde tibi ſervio.

Verumtamen vice verſa tu magis mihi ſervis quam ego tibi.
Ecce cælum et terra quæ in miniſterium hominis creaſti præſto ſunt:
et faciunt quotidie quæcumque mandaſti.
Et hoc parum eſt:
quin etiam angelos in miniſterium hominis ordinaſti.
Tranſcendit autem hæc omnia,
quod tu ipſe homini ſervire dignatus es:
et te ipſum daturum ei promiſiſti.
Quid dabo tibi pro omnibus iſtis milibus bonis?
Utinam poſſem tibi ſervire cunctis diebus vitæ meæ.
Utinam vel uno die dignum ſervitium exhibere ſufficerem.
Vere tu es dignus omni ſervitio:
omni honore et laude æterna.
Vere Dominus meus es,
et ego pauper ſervus tuus
qui totis viribus teneor tibi ſervire:
nec umquam in laudibus tuis debeo faſtidire.
Sic volo ſic deſidero:
et quidquid mihi deeſt,
tu digneris ſupplere.

II. Magnus honor magna gloria tibi ſervire:
et omnia propter te contemnere.
Habebunt enim gratiam magnam:
qui ſponte ſe ſubjecerint tuæ ſanctiſſimæ ſervituti.
Invenient ſuaviſſimam ſpiritus ſancti conſolationem:
qui pro amore tuo omnem carnalem abjecerint delectationem.





Conſequentur magnam mentis libertatem
qui artam pro nomine tuo ingrediuntur viam:
et omnem mundanam neglexerint curam.
O grata et jucunda Dei ſervitus:
qua homo veraciter efficitur liber et ſanctus.
O ſacer ſtatus religioſi famulatus
qui hominem angelis reddit æqualem,
Deo placabilem,
dæmonibus terribilem:
et cunctis fidelibus commendabilem.
O amplectendum et ſemper optandum ſervitium,
quo ſummum promeretur bonum:
et gaudium acquiritur ſine fine manſurum.

Confer ad vv. 5 et 6 Pſ. 30, 20: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te! — Ad v. 35 Deut. 4, 19: Ne forte — videas ſolem et lunam et omnia aſtra cæli, et errore deceptus adores ea et colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus. — Ad v. 38 Hebr. 1, 14: Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capient ſalutis?

Argumentum. I (1—53). Prædicatur ineffabilis magnitudo caritatis divinæ, in vitæ monaſticæ dulcedine, quam largita eſt, maxime conſpicua. II (54—72). Prædicantur eximii vitæ monaſticæ fructus. — Bipartiendum cap. eſſe, Thomas ſignificavit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Nunc iterum — diligam te (1—15); 2) O fons — adunare (16—31); 3) Ecce omnia — promiſiſti (32—41); 4) Quid dabo — ſupplere (42—53); 5) Magnus honor — curam (54—62); 6) O grata — manſurum (63—72).

### Quod desideria cordis examinanda sunt et moderanda.

## Cap. XI.

I. Fili.
Oportet te adhuc multa addiſcere:
quæ necdum bene didiciſti.

Quæ ſunt hæc Domine?

Ut deſiderium tuum ponas totaliter ſecundum bene-
et tui ipſius amator non ſis: [placitum meum⁏
ſed meæ voluntatis cupidus æmulator.
Deſideria te ſæpe accendunt et vehementer impellunt:
ſed conſidera an propter honorem meum an propter
[tuum commodum magis movearis.
Si ego ſum in cauſa:
bene contentus eris,
quomodocumque ordinavero.
Si autem de proprio quæſitu aliquid latet:
ecce hoc eſt quod te impedit et gravat.
Cave ergo ne nimium innitaris ſuper deſiderio præcon-
[cepto me non conſulto⁏
ne forte poſtea pœniteat aut displiceat:
quod primo placuit et quaſi pro meliore zelaſti.
Non enim omnis affectio quæ videtur bona ſtatim eſt
[ſequenda:
ſed neque omnis contraria affectio ad primum fugienda.





II. Expedit interdum refrenatione uti etiam in bonis
[ſtudiis et deſideriis:
ne per importunitatem mentis distractionem incurras⁏
ne aliis per indiſciplinationem ſcandalum generes⁏
vel etiam per reſiſtentiam aliorum ſubito turberis et
[corruas.
Interdum vero oportet violentia uti et viriliter appeti-
[tui ſenſitivo contraire⁏
nec advertere quid velit caro et quid non velit:
ſed hoc magis ſatagere,
ut ſubjecta ſit etiam nolens ſpiritui.
Et tamdiu caſtigari debet et cogi ſervituti ſubeſſe,
donec parata ſit ad omnia⁏
paucisque contentari diſcat et ſimplicibus delectari:
nec contra aliquod inconveniens muſſitare.

Argumentum. Deſideria cordis ſunt examinanda (1—19) et moderanda (20—31).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — gravat (1—14); 2) Cave — corruas (15—23); 3) Interdum — muſſitare (24—31). — Rosweydius, cum quo conſentit Gencius, earum, quas Sommalius fecit, partium primam diviſit in has tres: 1) Fili — didiciſti (1—3); 2) Quæ — Domine (4); 3) Ut deſiderium — gravat (5—14).

De informatione patientiæ et luctamine adversus concupiscentias.

## Cap. XII.

I. Domine Deus ut video patientia eſt mihi valde
[neceſſariaʕ
multa enim in hac vita accidunt contraria.
Nam qualitercumque ordinavero de pace mea:
non poteſt eſſe ſine bello et dolore vita mea.
Ita eſt fili.
Sed volo te non talem quærere pacem quæ tentatio-
[nibus careat aut contraria non ſentiatʕ
ſed tunc etiam æſtimare te pacem inveniſſe:
quum fueris variis tribulationibus exercitatus,
et in multis contrarietatibus probatus.
Si dixeris te non poſſe multa patiʕ
quomodo tunc ſuſtinebis ignem purgatorii?
De duobus malis minus eſt ſemper eligendum.
Ut ergo æterna futura ſupplicia poſſis evadere:
mala præſentia ſtudeas pro Deo æquanimiter tolerare.
An putas quod homines ſæculi hujus nihil vel pa-
Nec hoc invenies: [rum patiantur?
etiamſi delicatiſſimos quæſieris.
Sed habent inquis multas delectationes et proprias
[ſequuntur voluntates:
ideoque parum ponderant ſuas tribulationes.
Eſto ita ſit:
ut habeant quidquid voluerint.





Sed quamdiu putas durabit?
Ecce quemadmodum fumus deficient abundantes in ſæ-
et nulla erit recordatio præteritorum gaudiorum. [culo:
Sed et quum adhuc vivunt:
non ſine amaritudine et tædio ac timore in eis quieſcunt.
Ex eadem namque re unde ſibi delectationem conci-
inde doloris pœnam frequenter recipiunt. [piunt
Juſte illis ſit,
ut quia inordinate delectationes quærunt et ſequuntur:
non ſine confuſione et amaritudine eas expleant.
O quam breves,
quam falſæ:
quam inordinatæ et turpes omnes ſunt.
Verumtamen præ ebrietate et cæcitate non intelligunt:
ſed velut muta animalia propter modicum corruptibilis
[vitæ delectamentum mortem animæ incurrunt.

II. Tu ergo fili poſt concupiſcentias tuas non eas:
et a voluntate tua avertere.
Delectare in Domino:
et dabit tibi petitiones cordis tui.
Etenim ſi veraciter vis delectari et abundantius a me
[conſolariʕ
ecce in contemptu omnium mundanorum et in abſciſione
[omnium infimarum delectationum erit benedictio
et copioſa tibi reddetur conſolatio. [tua:
Et quanto te plus ab omni creaturarum ſolatio ſub-
[traxeris:
tanto in me ſuaviores et potentiores conſolationes in-
[venies.

Sed primo non ſine quadam triſtitia et labore cer-
[taminis ad has pertinges.
Obſiſtet inolita conſuetudo:
ſed meliori conſuetudine devincetur.
Remurmurabit caro:
ſed fervore ſpiritus frenabitur.
Inſtigabit et exacerbabit te ſerpens antiquusϟ
ſed oratione fugabitur:
inſuper et labore utili aditus ei magnus obſtruetur.

Confer ad v. 23 Pſ. 72, 12: Ecce ipſi peccatores, et abundantes in ſæculo etc.; Pſ. 36, 20: Inimici vero Domini — quemadmodum fumus deficient. — Ad vv. 37 et 38 Sap. 18, 30: Poſt concupiſcentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. — Ad vv. 39 et 40 Pſ. 36, 4: Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

Argumentum. De informatione patientiæ (1—36) et de luctamine adverſus concupiſcentias (37—53).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — probatus (1—9); 2) Si dixeris — durabit (10—22); 3) Ecce quemadmodum — expleant (23—31); 4) O quam breves — cordis tui (32—40); 5) Etenim ſi — obſtruetur (41—53). — Cum Sommalio convenit Gregorius; Rosweydius autem fecit has partes: 1) Domine — mea (1—4); 2) Ita — quæſieris (5—17); 3) Sed habent — tribulationes (18—19); 4) Eſto — cordis tui (20—40); 5) Etenim ſi — obſtruetur (41—53). — Gencius cap. diſpoſuit hoc modo: 1) Domine — mea (1—4); 2) Ita — tolerare (5—14); 3) An putas — tribulationes (15—19); 4) Eſto — cordis tui (20—40); 5) Etenim — obſtruetur (41—53).





## De obedientia humilis subditi ad exemplum Jesu Christi.

## Cap. XIII.

I. Fili.
Qui ſe ſubtrahere nititur ab obedientia:
ipſe ſe ſubtrahit a gratia.
Et qui quærit privata:
amittit communia.
Qui non libenter et ſponte ſuo ſuperiori ſe ſubditϟ
ſignum eſt quod caro ſua necdum perfecte ſibi obedit:
ſed ſæpe recalcitrat et remurmurat.
Diſce ergo celeriter ſuperiori tuo te ſubmittere:
ſi carnem propriam optas ſubjugare.
Citius namque exterior vincitur inimicus:
ſi interior homo non fuerit devaſtatus.
Non eſt moleſtior et pejor animæ hoſtis:
quam tu ipſe tibi,
non bene concordans ſpiritui.
Oportet omnino verum te aſſumere tui ipſius contem-
ſi vis prævalere adverſus carnem et ſanguinem. [ptum:
Quia adhuc nimis inordinate te diligis:
ideo plene te reſignare aliorum voluntati trepidas.

II. Sed quid magnum,
ſi tu qui pulvis es et nihil,
propter Deum te homini ſubdisϟ

quando ego omnipotens et altiſſimus qui cuncta creavi
[ex nihilo me homini propter te humiliter ſubjeci?
Factus ſum omnium humillimus et infimus:
ut tuam ſuperbiam mea humilitate vinceres.
Diſce obtemperare pulvis;
diſce te humiliare terra et limus:
et ſub omnium pedibus incurvare.
Diſce voluntates tuas frangere:
et ad omnem ſubjectionem te dare.
Exardeſce contra te,
nec patiaris tumorem in te vivere;
ſed ita ſubjectum et parvulum te exhibe:
ut omnes ſuper te ambulare poſſint et ſicut lutum pla-
[tearum conculcare.
Quid habes homo inanis conqueri:
quid ſordide peccator potes contradicere exprobranti-
qui toties Deum offendiſti, [bus tibi;
et infernum multoties meruiſti?
Sed pepercit tibi oculus meus;
quia pretioſa fuit anima tua in conſpectu meo:
ut cognoſceres dilectionem meam et gratus ſemper bene-
[ficiis meis exſiſteres;
et ut ad veram ſubjectionem et humilitatem te jugiter
patienterque proprium contemptum ferres. [dares:

Argumentum. I (1—19). Qui ſe ſubtrahere nititur ab obedientia, ſe ſubtrahit a gratia; amittit communia; monſtratur nondum perfectam in carnem ſuam habere dominationem. II (20—43). Ad humilem obedientiam impellere nos debet exemplum Dei facti omnium humillimi (20—34), miſericordia divina peccatis noſtris adhibita (35—43).





Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — ſanguinem (1—17); 2) Quia adhuc — te dare (18—30); 3) Exardeſce — ferres (31—44). — Apud Rosweydium, Gencium, Gregorium ſecunda pars initium ſumit a v. 20 et finitur v. 30 (Sed quid — dare).

## De occultis Dei judiciis conſiderandis: ne extollamur in bonis.

## Cap. XIV.

I. Intonas ſuper me judicia tua Domine;
et timore ac tremore concutis omnia oſſa mea:
et expaveſcit anima mea valde.
Sto attonitus et conſidero:
quia cæli non ſunt mundi in conſpectu tuo.
Si in angelis reperiſti pravitatem nec tamen pepercisti;
quid fiet de me?
Ceciderunt ſtellæ de cælo;
et ego pulvis quid præſumo?
Quorum opera videbantur laudabilia ceciderunt ad
et qui comedebant panem angelorum: [infima;
vidi ſiliquis delectari porcorum.
Nulla eſt ergo ſanctitas ſi manum tuam Domine ſub-
nulla prodeſt ſapientia, [trahas:
ſi gubernare deſiſtas;
nulla juvat fortitudo,
ſi conſervare deſinas;
nulla ſecura caſtitas,
ſi eam non protegas;
nulla propria prodeſt cuſtodia:

ſi non adſit tua ſacra vigilantia.
Nam relicti mergimur et perimus:
viſitati vero erigimur et vivimus.
Inſtabiles quippe ſumus ſed per te confirmamur:
tepeſcimus,
ſed a te accendimur.

II. O quam humiliter et abjecte mihi de me ipſo [ſentiendum eſt:
quam nihili pendendum ſi quid boni videar habere.
O quam profunde ſubmittere me debeo ſub abyſſalibus [judiciis tuis Domine:
ubi nihil aliud me eſſe invenio,
quam nihil et nihil.
O pondus immenſum?
o pelagus intransnatabile:
ubi nihil de me reperio quam in toto nihil.
Ubi eſt ergo latebra gloriæ?
ubi confidentia de virtute concepta?
Abſorpta eſt omnis gloriatio vana,
in profunditate judiciorum tuorum ſuper me.
Quid eſt omnis caro in conſpectu tuo?
Numquid gloriabitur lutum contra formantem ſe?
Quomodo poteſt erigi vaniloquio?
cujus cor in veritate ſubjectum eſt Deo?
Non eum totus mundus eriget:
quem veritas ſibi ſubjecit?
nec omnium laudantium ore movebitur:
qui totam ſpem ſuam in Deo firmavit.





Nam et ipſi qui loquuntur,
ecce omnes nihil?
deficient enim cum ſonitu verborum:
veritas autem Domini manet in æternum.

Confer ad v. 5 Job. 15, 15: Cæli non ſunt mundi in conſpectu ejus. — Ad v. 6 Job. 4, 18: Ecce qui ſerviunt ei, non ſunt ſtabiles, et in angelis ſuis reperit pravitatem; II Petr. 2, 4: Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit etc. — Ad v. 8 Apoc. 6, 13: Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram. — Ad v. 11 Pſ. 77, 25: Panem angelorum manducavit homo. — Ad v. 12 Luc. 15, 16: Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant. — Ad v. 29 Pſ. 35, 7: Juſtitia tua ſicut montes Dei; judicia tua abyſſus multa. — Ad v. 40. Similia leguntur Iſai. 45, 9; Jerem. 18, 6; Rom. 9, 20 etc. — Ad v. 50 Pſ. 116, 2: Et veritas Domini manet in æternum.

Argumentum. I (1 – 26). Occulta Dei judicia conſideranda proponuntur. II (27 — 50). Monere nos debent iſta judicia, ne extollamur in bonis.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Intonas — porcorum (1—12); 2) Nulla eſt — accendimur (13—26); 3) O quam humiliter — ſuper me (27—38); 4) Quid eſt — æternum (39—50).

## Qualiter standum sit ac dicendum in omni re desiderabili.

## Cap. XV.

I. Fili.
Sic dicas in omni re.
Domine ſi tibi placitum fuerit:
fiat hoc ita.

Domine ſi fuerit honor tuus:
fiat hoc in nomine tuo.
Domine ſi mihi videris expedire,
et utile eſſe probaveris:
tunc dona mihi hoc uti ad honorem tuum.
Sed ſi mihi nocivum fore cognoveris nec animæ meæ [ſaluti prodeſſe:
aufer a me tale deſiderium.
Non enim omne deſiderium eſt a ſpiritu ſancto:
etiamſi homini videatur rectum et bonum.
Difficile eſt pro vero judicare,
utrum ſpiritus bonus,
an alienus te impellat ad deſiderandum hoc vel illud:
an etiam ex proprio movearis ſpiritu.
Multi in fine ſunt decepti:
qui primo bono ſpiritu videbantur inducti.
Igitur ſemper cum timore Dei et cordis humilitate [deſiderandum eſt et petendum,
quidquid deſiderabile menti occurrit:
maximeque cum propria reſignatione mihi totum com- [mittendum eſt,
atque dicendum.
Domine tu ſcis,
qualiter melius eſt:
fiat hoc vel illud ſicut volueris.
Da quod vis et quantum vis:
et quando vis.
Fac mecum ſicut ſcis et ſicut tibi magis placuerit:
et major honor tuus fuerit.
Pone me ubi vis:
et libere age mecum in omnibus.





In manu tua ſum:
gyra et reverſa me per circuitum.
En ſervus tuus ego,
paratus ad omniaˀ
quoniam non deſidero mihi vivere ſed tibi:
utinam digne et perfecte.

### II. Oratio pro beneplacito Dei perficiendo.

Concede mihi benigniſſime Jeſu gratiam tuamˀ
ut mecum ſit et mecum laboret:
mecumque uſque in finem perſeveret.
Da mihi hoc ſemper deſiderare et velle:
quod tibi magis acceptum eſt et carius placet.
Tua voluntas mea ſit:
et mea voluntas tuam ſemper ſequatur et optime ei [concordet.
Sit mihi unum velle et nolle tecumˀ
nec aliud poſſe velle aut nolle:
niſi quod tu vis et nolis.
Da mihi omnibus mori quæ in mundo ſunt:
et propter te amare contemni et neſciri in hoc ſæculo.
Da mihi ſuper omnia deſiderata in te requieſcere:
et cor meum in te pacificare.
Tu vera pax cordis tu ſola requies:
extra te dura ſunt omnia et inquieta.
In hac pace,
in id ipſum:
hoc eſt in te uno ſummo æterno bono dormiam et [requieſcam.
Amen.

Confer ad v. 40 Sap. 9, 10: Mitte illam (ſc. ſapientiam) — ut mecum ſit et laboret. — Ad v. 56 et 57 Pſ. 4, 9: In pace in id ipſum dormiam et requieſcam.

Argumentum. I (1 — 38). Cum timore Dei et cordis humilitate maximeque cum propria reſignatione in omni re deſiderabili ſtandum eſſe ac dicendum, docetur et precibus inſertis illuſtratur. II (39—58). Taliter ſtandi et dicendi facultatem animæ ut velit largiri, Deus imploratur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — inducti (1 — 19); 2) Igitur ſemper — perfecte (20—38); 3) Concede — nolis (39—48); 4) Da mihi — Amen (49—58).

### Quod verum solatium in solo Deo est quærendum.

## Cap. XVI.

I. Quidquid deſiderare poſſum vel cogitare ad ſo-
non hic exſpecto, [latium meum:
ſed in poſterum.
Quodſi omnia ſolatia mundi ſolus haberem et omni-
[bus deliciis frui poſſem:
certum eſt quod diu durare non poſſent.
Unde non poteris anima mea plene conſolari nec
[perfecte recreari:
niſi in Deo conſolatore pauperum ac ſuſceptore hu-
Exſpecta modicum anima mea? [milium.
exſpecta divinum promiſſum:
et habebis abundantiam omnium bonorum in cælo.
Si nimis inordinate iſta appetis præſentia:
perdes æterna et cæleſtia.





Sint temporalia in uſu:
æterna in deſiderio.

Non potes aliquo bono temporali ſatiari:
quia ad hæc fruenda non es creata.
Etiamſi omnia creata bona haberes,
non poſſes eſſe felix et beata?
ſed in Deo qui cuncta creavit,
tota beatitudo tua et felicitas conſiſtit:
non qualis videtur et laudatur a ſtultis mundi amato-
ſed qualem exſpectant boni Chriſti fideles, [ribus?
et prægustant interdum ſpirituales ac mundicordes:
quorum converſatio eſt in cælis.
Vanum eſt et breve omne humanum ſolatium.
Beatum et verum ſolatium:
quod intus a veritate percipitur.

II. Devotus homo ubique ſecum fert conſolatorem
et dicit ad eum. [ſuum Jeſum:
Adeſto mihi Domine Jeſu in omni loco et tempore.
Hæc mihi ſit conſolatio:
libenter velle carere omni humano ſolatio.
Et ſi tua defuerit conſolatio:
ſit mihi tua voluntas et juſta probatio pro ſummo ſo-
Non enim in perpetuum iraſceris: [latio.
neque in æternum comminaberis.

Confer ad v. 24 Phil. 3, 20: Noſtra autem converſatio in cælis eſt. — Ad vv. 35 et 36 Pſ. 102, 9: Non in perpetuum iraſcetur, neque in æternum comminabitur.

Argumentum. I (1—27). Verum ſolatium quale ſit, dicitur; ne nimis inordinate appetantur præſentia, monetur (1—14). Cur non in aliquo bono temporali, ſed in ſolo Deo verum ſolatium quærendum ſit, docetur (15—27). II (28—36). Additur precatio devoti hominis, qui ubique ſecum fert conſolatorem ſuum Jeſum.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quidquid — creata (1—16); 2) Etiamſi omnia — comminaberis (17—36).

## Quod omnis sollicitudo in Deo statuenda sit.

## Cap. XVII.

I. Fili.
Sine me tecum agere quod volo:
ego ſcio quid expedit tibi.
Tu cogitas ſicut homo:
tu ſentis in multis ſicut humanus ſuadet affectus.

Domine verum eſt quod dicis.
Major eſt ſollicitudo tua pro me:
quam omnis cura quam ego gerere poſſum pro me.
Nimis enim caſualiter ſtat:
qui non projicit omnem ſollicitudinem ſuam in te.
Domine dummodo voluntas mea recta et firma ad te permaneat:
fac de me quidquid tibi placuerit.
Non enim poteſt eſſe niſi bonum:
quidquid de me feceris.
Si me vis eſſe in tenebris ſis benedictus;
et ſi me vis eſſe in luce:
ſis iterum benedictus.
Si me dignaris conſolari ſis benedictus;





et ſi me vis tribulari:
ſis æque ſemper benedictus.

II. Fili,
ſic oportet te ſtare:
ſi mecum deſideras ambulare.
Ita promptus eſſe debes ad patiendum:
ſicut ad gaudendum.
Ita libenter debes eſſe inops et pauper:
ſicut plenus et dives.

Domine,
libenter patiar pro te:
quidquid volueris venire ſuper me.
Indifferenter volo de manu tua bonum et malum dulce et amarum lætum et triſte ſuſcipere:
et pro omnibus mihi contingentibus gratias agere.
Cuſtodi me ab omni peccato:
et non timebo mortem nec infernum.
Dummodo in æternum me non projicias,
nec deleas de libro vitæ:
non mihi nocebit quidquid venerit tribulationis ſuper me.

Confer ad v. 35 Pſ. 76, 8: Numquid in æternum projiciet Deus? — Ad v. 36 Apoc. 3, 5: Qui vicerit — non delebo nomen ejus de libro vitæ.

Argumentum. Duæ cap. partes forma et argumento inter ſe congruunt. Altera generalior, altera ſpecialior. Generaliore (I, 1—20), omnino omnia, ſpecialiore, (II, 21—37) in primis etiam mala de manu ſua libenter ſuſcipienda eſſe,

præcipit Dominus. Præcipienti Domino annuit filius; quidquid voluerit Dominus, æquo animo ſe accepturum eſſe, dummodo ab omni peccato cuſtodiatur (I, 11 ſeqq. II, 28 ſeqq.), promittit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — feceris (1—14); 2) Si me vis — dives (15—27); 3) Domine libenter — ſuper me (28—37). — Rosweydius, cum quo congruunt Gencius et Gregorius, cap. diſpoſuit hoc modo: 1) Fili — affectus (1—5); 2) Domine — benedictus (6—20); 3) Fili — dives (21—27); 4) Domine — ſuper me (28—37).

## Quod temporales miſeriæ exemplo Chriſti æquanimiter ſunt ferendæ.

## Cap. XVIII.

I. Fili.
Ego deſcendi de cælo pro tua ſalute;
ſuſcepi tuas miſerias non neceſſitate ſed caritate tra-
ut patientiam diſceres, [hente:
et temporales miſerias non indignanter ferres.
Nam ab hora ortus mei,
uſque ad exitum in cruce:
non defuit mihi tolerantia doloris.
Defectum rerum temporalium magnum habui;
multas querimonias de me frequenter audivi:
confuſiones et opprobria benigne ſuſtinui;
pro beneficiis ingratitudinem recepi:
pro miraculis blasphemias,
pro doctrina reprehenſiones.





II. Domine,
quia tu patiens fuiſti in vita tua,
in hoc maxime implendo præceptum Patris tui;
dignum eſt ut ego miſellus peccator ſecundum volun-
[tatem tuam patienter me ſuſtineam:
et donec ipſe volueris onus corruptibilis vitæ pro ſa-
[lute mea portem.
Nam etſi oneroſa ſentitur præſens vita:
facta eſt tamen jam per gratiam tuam valde meritoria,
atque exemplo tuo et ſanctorum tuorum veſtigiis infir-
[mis tolerabilior et clarior;
ſed et multo magis conſolatoria quam olim in lege ve-
quum porta cæli clauſa perſiſteret, [teri fuerat:
et obſcurior etiam via ad cælum videbatur;
quando tam pauci regnum cælorum quærere curabant:
ſed neque qui tunc juſti erant et ſalvandi ante paſ-
[ſionem tuam et ſacræ mortis debitum cæleſte
[regnum poterant introire.
O quantas tibi gratias teneor referre:
quod viam rectam et bonam dignatus es mihi et cunctis
[fidelibus ad æternum regnum tuum oſtendere.
Nam vita tua vita noſtra:
et per ſanctam patientiam ambulamus ad te qui es co-
Niſi tu nos præceſſiſſes et docuiſſes; [rona noſtra.
quis ſequi curaret?
Heu quanti longe retroque manerent:
niſi tua præclara exempla inſpicerent.
Ecce adhuc tepeſcimus auditis tot ſignis tuis et doctrinis;
quid fieret ſi tantum lumen ad ſequendum te non ha-
[beremus?

Argumentum. I. Patientiæ exemplum, quod præbuit, deſcribit Dominus (1 – 14). II (15—37). Dominum ſe ſecuturum eſſe profitetur (15 — 27) filius, idemque pro exemplo ab illo propoſito gratiam reddit (28 — 37).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili – reprehenſiones (1 - 14); 2) Domine — introire (15 — 27); 3) O quantas — haberemus (28 — 37).

## De tolerantia injuriarum, et quis verus patiens probetur.

## Cap. XIX.

I. Quid eſt quod loqueris fili?
Ceſſa conqueri:
conſiderata mea et aliorum ſanctorum paſſione.
Nondum uſque ad ſanguinem reſtitiſti.
Parum eſt quod tu pateris in comparatione eorum qui
tam fortiter tentati, [tam multa paſſi ſunt,
tam graviter tribulati:
tam multipliciter probati et exercitati.
Oportet te igitur aliorum graviora ad mentem reducere:
ut levius feras tua minima.
Et ſi tibi minima non videntur:
vide ne et hoc tua faciat impatientia.
Sive tamen parva ſive magna ſint:
ſtude cuncta patienter ſufferre.
Quanto melius ad patiendum te diſponis:
tanto ſapientius agis et amplius promereris?
feres quoque levius:
animo et uſu ad hoc non ſegniter paratis.





Nec dicas,
non valeo hæc ab homine tali pati?
nec hujuſcemodi mihi patienda ſunt,
grave enim intulit damnum,
et improperat mihi quæ numquam cogitaveram:
ſed ab alio libenter patiar,
et ſicut patienda videro.
Inſipiens eſt talis cogitatio,
quæ virtutem patientiæ non conſiderat,
nec a quo coronanda erit:
ſed magis perſonas et offenſas ſibi illatas perpendit.
Non eſt verus patiens qui pati non vult niſi quantum
et a quo ſibi placuerit. [ſibi viſum fuerit:
Verus autem patiens non attendit a quo homine utrum
an ab aliquo æquali aut inferiori: [a prælato ſuo,
utrum a bono et ſancto viro vel a perverſo et indigno
[exerceatur?
ſed indifferenter ab omni creatura quantumcumque et
[quotieſcumque ei aliquid adverſi acciderit,
totum hoc de manu Dei gratanter accipit et ingens lu-
[crum reputat:
quia nil apud Deum quantumlibet parvum pro Deo
[tamen paſſum poterit ſine merito tranſire.
Eſto itaque expeditus ad pugnam:
ſi vis habere victoriam.
Sine certamine,
non potes venire ad patientiæ coronam.
Si pati non vis:
recuſas coronari.

Si autem coronari deſideras:
certa viriliter,
ſuſtine patienter.
Sine labore non tenditur ad requiem:
nec ſine pugna venitur ad victoriam.

II. Fiat Domine mihi poſſibile per gratiam:
quod mihi impoſſibile videtur per naturam.
Tu ſcis,
quod modicum poſſum pati:
et quod cito dejicior levi exſurgente adverſitate.
Efficiatur mihi quælibet exercitatio tribulationis pro no-
[mine tuo amabilis et optabilis:
nam pati et vexari pro te:
valde ſalubre eſt animæ meæ.

Confer ad v. 4 Hebr. 12, 4: Nondum enim ad ſanguinem reſtitiſtis.

Argumentum. I (1—48): a, (1—18) de tolerantia injuriarum (ut levius feramus noſtra, Chriſti et ſanctorum paſſionem conſiderare et nos ad patiendum bene præparare debemus); b, (19—48) quis verus patiens probetur. II (49—56). Oratio.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quid eſt — ſufferre (1—14); 2) Quanto melius — perpendit (15—29); 3) Non eſt — transire (30—37); 4) Eſto itaque — victoriam (38—48); 5) Fiat Domine — animæ meæ (49—56).





### De confessione propriæ infirmitatis et hujus vitæ miseriis.

### Cap. XX.

I. Confitebor adverſum me injuſtitiam meam:
confitebor tibi Domine infirmitatem meam.
Sæpe parva res eſt:
quæ me dejicit et contriſtat.
Propono me fortiter acturum⁏
ſed quum modica tentatio venerit:
magna mihi anguſtia fit.
Valde vilis quandoque res eſt:
unde gravis tentatio provenit.
Et dum puto me aliquantulum tutum quum non ſentio:
invenio me nonnumquam pæne devictum ex levi flatu.
Vide ergo Domine humilitatem meam et fragilitatem
[tibi undique notam⁏
miſerere et eripe me de luto ut non infigar:
ne permaneam dejectus uſquequaque.
Hoc eſt quod me frequenter reverberat et coram te
[confundit:
quod tam labilis ſum et infirmus ad reſiſtendum paſ-
[ſionibus.
Et ſi non omnino ad conſenſionem⁏
tamen mihi etiam moleſta et gravis eſt earum infectatio:
et tædet valde ſic quotidie vivere in lite.
Exhinc nota mihi fit infirmitas mea:
quia multo facilius irruunt abominandæ ſemper phan-
[taſiæ quam diſcedunt.

Utinam fortiſſime Deus Iſrael zelator animarum fide-
[lium reſpicias ſervi tui laborem et dolorem:
aſſiſtaſque illi in omnibus ad quæcumque perrexerit.
Robora me cæleſti fortitudine ɥ
ne vetus homo miſera caro ſpiritui necdum plene ſub-
[acta prævaleat dominari:
adverſus quam certare oportebit,
quamdiu ſpiratur in hac vita miſerrima.

II. Heu qualis eſt hæc vita:
ubi non deſunt tribulationes et miſeriæ,
ubi plena laqueis et hoſtibus ſunt omnia?
Nam una tribulatione ſeu tentatione recedente alia acce-
ſed et priore adhuc durante conflictu: [dit ɥ
alii plures ſuperveniunt et inſperate.
Et quomodo poteſt amari vita tantas habens ama-
tot ſubjecta calamitatibus et miſeriis? [ritudines ɥ
Quomodo etiam dicitur vita ɥ
tot generans mortes et peſtes?
Et tamen amatur:
et delectari in ea a multis quæritur.
Reprehenditur frequenter mundus quod fallax ſit et va-
nec tamen facile relinquitur: [nus ɥ
quia concupiſcentiæ carnis nimis dominantur.
Sed alia trahunt ad amandum:
alia ad contemnendum.
Trahunt ad amorem mundi,
deſiderium carnis,
deſiderium oculorum et ſuperbia vitæ:





ſed pœnæ ac miſeriæ juſte ſequentes ea,
odium mundi pariunt et tædium.
Sed vincit proh dolor delectatio prava mentem mundo
et eſſe ſub ſentibus delicias reputat: [deditam ɥ
quia Dei ſuavitatem et internam virtutis amœnitatem
[nec vidit nec guſtavit.
Qui autem mundum perfecte contemnunt,
et Deo vivere ſub ſancta diſciplina ſtudent ɥ
iſti divinam dulcedinem veris abrenuntiatoribus pro-
[miſſam non ignorant:
et quam graviter mundus errat et varie fallitur,
clarius vident.

Confer ad v. 1 Pſ. 31, 5: Dixi: Confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino. — Ad v. 13 Pſ. 68, 15: Eripe me de luto, ut non infigar. — Ad v. 23 Joſ. 1, 9: Tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris. — Ad vv. 46 et 47 I Joan. 2, 16: Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt et concupiſcentia oculorum et ſuperbia vitæ. — Ad v. 51 Job 30, 7: Eſſe ſub ſentibus delicias computabant.

Argumentum. I (1—27). De confeſſione propriæ infirmitatis. II (28—57). De hujus vitæ miſeriis.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Confitebor — flatu (1—11); 2) Vide ergo — diſcedunt (12—21); 3) Utinam — inſperate (22—33); 4) Et quomodo — tædium (34—49); 5) Sed vincit — vident (50—57).

### Quod in Deo super omnia bona et dona requiescendum est.

## Cap. XXI.

Super omnia et in omnibus requiefces anima mea
[in Domino femper:
quia ipfe fanctorum æterna requies.

I. Da mihi dulciffime et amantiffime Jefu in te fu-
[per omnem creaturam requiefcere⹎
fuper omnem falutem et pulchritudinem,
fuper omnem gloriam et honorem:
fuper omnem potentiam et dignitatem,
fuper omnem fcientiam et fubtilitatem⹎
fuper omnes divitias et artes,
fuper omnem lætitiam et exfultationem:
fuper omnem famam et laudem,
fuper omnem fuavitatem et confolationem⹎
fuper omnem fpem et promiffionem,
fuper omne meritum et defiderium:
fuper omnia dona et munera quæ potes dare et infun-
fuper omne gaudium et jubilationem, [dere⹎
quam poteft mens capere et fentire:
denique fuper angelos et archangelos et fuper omnem
fuper omnia vifibilia et invifibilia: [exercitum cæli⹎
et fuper omne quod tu Deus meus non es.
Quia tu Domine Deus meus fuper omnia optimus es:
tu folus altiffimus tu folus potentiffimus⹎
tu folus fufficientiffimus,





et pleniffimus:
tu folus fuaviffimus et folatiofiffimus,
tu folus pulcherrimus et amantiffimus⹎
tu folus nobiliffimus et gloriofiffimus fuper omnia:
in quo cuncta bona fimul et perfecte funt et femper
[fuerunt et erunt⹎
atque ideo minus eft et infufficiens quidquid præter te
[ipfum mihi donas:
aut de te ipfo revelas vel promittis te non vifo nec
[plene adepto.
Quoniam quidem non poteft cor meum veraciter re-
nifi in te requiefcat: [quiefcere nec totaliter contentari,
et omnia dona,
omnemque creaturam tranfcendat.
O mi dilectiffime fponfe Jefu Chrifte amator purif-
[fime dominator univerfæ creaturæ⹎
quis mihi det pennas veræ libertatis ad volandum et
[paufandum in te?
O quando ad plenum dabitur mihi vacare et videre
[quam fuavis es Domine Deus meus?
Quando ad plenum me recolligam in te:
ut præ amore tuo non fentiam me,
fed te folum fupra omnem fenfum et modum:
in modo non omnibus noto.
Nunc autem frequenter gemo:
et infelicitatem meam cum dolore porto.
Quia multa mala in hac valle miferiarum occurrunt quæ
[me fæpius conturbant contriftant et obnubilant⹎
fæpius impediunt et distrahunt,
alliciunt et implicant:.

ne liberum habeam acceſſum ad te,
et ne jucundis fruar amplexibus præſto ſemper beatis
[ſpiritibus.
Moveat te ſuſpirium meum et deſolatio multiplex in
o Jeſu ſplendor æternæ gloriæ, [terra:
ſolamen peregrinantis animæ.
Apud te eſt os meum ſine voce:
et ſilentium meum loquitur tibi.
Uſquequo tardat venire Dominus meus?
Veniat ad me pauperculum ſuum:
et lætum faciat.
Mittat manum ſuam:
et miſerum eripiat de omni anguſtia.
Veni veni:
quia ſine te nulla erit læta dies aut hora:
quia tu lætitia mea et ſine te vacua eſt menſa mea.
Miſer ſum et quodammodo incarceratus et compedi-
[bus gravatus;
donec luce præſentiæ tuæ me reficias ac libertati dones:
vultumque amicabilem demonſtres.
Quærant alii pro te aliud quodcumque libuerit;
mihi aliud interim nil placet nec placebit:
niſi tu Deus meus ſpes mea,
ſalus æterna.
Non reticebo nec deprecari ceſſabo;
donec gratia tua revertatur:
mihique tu intus loquaris.

II. Ecce adſum;
ecce ad te:





quia invocaſti me.
Lacrimæ tuæ et deſiderium animæ tuæ:
humiliatio tua et contritio cordis inclinaverunt me et
[adduxerunt ad te.

III. Et dixi.
Domine vocavi te,
et deſideravi frui te:
paratus omnia reſpuere propter te.
Tu enim prior excitaſti me:
ut quærerem te.
Sis ergo benedictus Domine:
qui feciſti hanc bonitatem cum ſervo tuo ſecundum
[multitudinem miſericordiæ tuæ.
Quid habet ultra dicere ſervus tuus coram te:
niſi ut humiliet ſe valde ante te,
memor ſemper propriæ iniquitatis et vilitatis?
Non enim eſt ſimilis tui:
in cunctis mirabilibus cæli et terræ.
Sunt opera tua bona valde;
judicia vera:
et providentia tua reguntur univerſa.
Laus ergo tibi et gloria o Patris Sapientia;
te laudet et benedicat os meum:
anima mea et cuncta creata ſimul.

Confer ad v. 28 Auguſtini confeſſ. XIII, 8: — ſatis oſtendis, quam magnam creaturam rationalem feceris, cui nullo modo ſufficit ad beatam requiem quidquid te minus eſt. — Ad vv. 30 et 31: Auguſtini confeſſ. I, 1: — inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. — Ad v. 36 Pſ. 33, 9:

Guſtate et videte, quoniam ſuavis eſt Dominus. — Ad v. 49 Hebr. 1, 3: Qui quum ſit ſplendor gloriæ.

Argumentum. I (1 — 33). Super omnia bona et dona (ex quibus permulta enumerantur) in Deo requieſcendum eſt (1—19). Qua de cauſa fieri id debeat, exponitur (20 — 33). II (34—94). Imploratur Dominus, ut dare velit iſtam, quam anima deſiderat, quietem (35 – 70). Annuit Dominus; adeſt animæ (71—75). Gratiæ et laudes aguntur Domino annuenti (76—94). — Diſpoſitio cap. a Thoma ipſo indicata eſt.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Super omnia — meus non es (1 — 19); 2) Quia tu Domine — creaturam tranſcendat (20—33); 3) O mi dilectiſſime — in terra (34—48); 4) O Jeſu, ſplendor — amicabilem demonſtres (49—63); 5) Quærant alii — miſericordiæ tuæ (64 — 83); 6) Quid habet — creata ſimul (84 – 94). — Duarum extremarum partium loco Rosweydius habet has tres: 5) Quærant alii — loquaris (64—70); 6) Ecce — ad te (71—75); 7) Et dixi — creata ſimul (76—94). Cum Rosweydio conveniunt Gencius et Gregorius.

## De recordatione multiplicium beneficiorum Dei.

## Cap. XXII.

I. Aperi Domine cor meum in lege tua:
et in præceptis tuis doce me ambulare.
Da mihi intelligere voluntatem tuam ʮ
et cum magna reverentia ac diligenti conſideratione be-
[neficia tua tam in generali quam in ſpe-
[ciali memorari:
ut digne tibi exhinc valeam gratias referre.
Verum ſcio et confiteor:





nec pro minimo puncto me poſſe debitas gratiarum
[laudes perſolvere.
Minor ego ſum omnibus bonis mihi præſtitis ʮ
et quum tuam nobilitatem attendo:
deficit præ magnitudine ſpiritus meus.

II. Omnia quæ in anima habemus et corpore,
et quæcumque exterius vel interius naturaliter vel ſu-
[pernaturaliter poſſidemus tua ſunt beneficia ʮ
et te beneficum pium ac bonum commendant:
a quo bona cuncta accepimus.

Etſi alius plura alius pauciora accepit ʮ
omnia tamen tua ſunt:
et ſine te nec minimum poteſt haberi.
Ille qui majora accepit non poteſt merito ſuo glo-
neque ſuper alios extolli, [riari:
nec minori inſultare ʮ
quia ille major et melior qui ſibi minus adſcribit:
et in regratiando humilior eſt atque devotior.
Et qui omnibus viliorem ſe exiſtimat et indigniorem ſe
aptior eſt ad percipienda majora. [judicat:
Qui autem pauciora accepit:
contriſtari non debet nec indignanter ferre,
neque ditiori invidere ʮ
ſed te potius attendere et tuam bonitatem maxime lau-
quod tam affluenter, [dare:
tam gratis et libenter ſine perſonarum acceptione tua
[munera largiris.

Omnia ex te:
et ideo in omnibus es laudandus.

III. Tu fcis quid unicuique donari expediat ɥ
et cur ifte minus et ille amplius habeat,
non noftrum fed tuum eft hoc discernere:
apud quem. fingulorum definita funt merita.
Unde Domine Deus pro magno etiam reputo bene-
[ficio non multa habere unde exterius et fe-
[cundum homines laus et gloria apparet:
ita ut confiderata quis paupertate et vilitate perfonæ
[fuæ non modo gravitatem aut triftitiam vel
[dejectionem inde concipiat ɥ
fed potius confolationem et hilaritatem magnam:
quia tu Deus pauperes et humiles atque huic mundo
tibi elegifti in familiares et domefticos. [defpectos,
Teftes funt ipfi apoftoli tui:
quos principes fuper omnem terram conftituifti.
Fuerunt tamen fine querela converfati in mundo:
tam humiles et fimplices fine omni malitia et dolo ɥ
ut etiam pati contumelias gauderent pro nomine tuo:
et quæ mundus abhorret ipfi amplecterentur affectu
[magno.
Nihil ergo amatorem tuum et cognitorem beneficio-
[rum tuorum ita lætificare debet:
ficut voluntas tua in eo et beneplacitum æternæ dispo-
[fitionis tuæ ɥ
de qua tantum contentari debet et confolari:





ut ita libenter velit effe minimus ficut aliquis optaret
[effe maximus ɥ
et ita pacificus et contentus in noviffimo ficut in loco
[primo:
atque ita libenter defpicabilis et abjectus nullius quo-
[que nominis et famæ,
ficut ceteris honorabilior et major in mundo.
Nam voluntas tua et amor honoris tui omnia excedere
et plus eum confolari magisque placere: [debet ɥ
quam omnia beneficia fibi data vel danda.

Confer ad v. 43 Pf. 44, 17: Pro patribus tuis nati funt tibi filii; conftitues eos principes fuper omnem terram.

Argumentum. I (1—10). Da, Domine, ut digne valeam tibi pro beneficiis tuis gratias referre. II (11—32). Omnia quæ habemus, tua funt beneficia. Sive plura, five pauciora quis accepit: omnia ex te. III (33—57). Pro fapientia tua ea hominibus distribuifti. Pro magno igitur beneficio etiam id reputandum eft, quod non multa habeamus quæ hominum laudem excitent; in beneplacito æternæ dispofitionis tuæ nobis femper acquiefcendum.

Difpofitio Sommalii. 1) Aperi — fpiritus meus (1—10); 2) Omnia quæ — percipienda majora (11—24); 3) Qui autem — funt merita (25—36); 4) Unde, Domine — affectu magno (37—47); 5) Nihil ergo — danda (48—57).

### De quatuor magnam importantibus pacem.

## Cap. XXIII.

I. Fili,
nunc docebo te viam pacis et veræ libertatis.
Fac Domine quod dicis:
quia hoc mihi gratum eſt audire.

Stude fili alterius potius facere voluntatem quam tuam.
Elige ſemper minus quam plus habere.
Quære ſemper inferiorem locum:
et omnibus ſubeſſe.
Opta ſemper et ora:
ut voluntas Dei integre in te fiat.
Ecce talis homo ingreditur fines pacis et quietis.
Domine ſermo tuus iſte brevis:
multum in ſe continet perfectionis.
Parvus eſt dictu:
ſed plenus ſenſu et uber in fructu.
Nam ſi poſſet a me fideliter cuſtodiri:
non deberet tam facilis in me turbatio oriri.
Nam quoties me impacatum ſentio et gravatum:
ab hac doctrina me receſſiſſe invenio.
Sed tu qui omnia potes et animæ profectum ſemper diligis;
adauge majorem gratiam:
ut poſſim tuum complere ſermonem,
et meam perficere ſalutem.





### II. Oratio contra cogitationes malas.

Domine Deus meus ne elongeris a me:
Deus meus in auxilium meum reſpice;
quoniam inſurrexerunt in me variæ cogitationes et timores magni:
affligentes animam meam.
Quomodo pertranſibo illæſus?
Quomodo perfringam eas?
Ego inquit ante te ibo:
et glorioſos terræ humiliabo.
Aperiam januas carceris:
et arcana ſecretorum revelabo tibi.
Fac Domine ut loqueris:
et fugiant a facie tua omnes iniquæ cogitationes.
Hæc ſpes et unica conſolatio mea,
ad te in omni tribulatione confugere;
tibi confidere,
te ex intimo invocare:
et patienter conſolationem tuam exſpectare.

### III. Oratio pro illuminatione mentis.

Clarifica me Jeſu bone claritate interni luminis:
et educ de habitaculo cordis mei tenebras univerſas.
Cohibe evagationes multas:
et vim facientes elide tentationes.
Pugna fortiter pro me et expugna malas beſtias,
concupiſcentias dico illecebroſas;
ut fiat pax in virtute tua:
et abundantia laudis tuæ reſonet in aula ſancta hoc eſt in conſcientia pura.

Impera ventis et tempeſtatibus:
dic mari quieſce et aquiloni ne flaveris:
et erit tranquillitas magna.
Emitte lucem tuam et veritatem ut luceant ſuper [terramˀ
quia terra ſum inanis et vacua:
donec illumines me.
Effunde gratiam deſuper,
perfunde cor meum rore cæleſtiˀ
miniſtra devotionis aquas,
ad irrigandam faciem terræ:
ad producendum fructum bonum et optimum.
Eleva mentem preſſam mole peccatorum:
et ad cæleſtia totum deſiderium meum ſuſpendeˀ
ut guſtata ſuavitate ſupernæ felicitatis:
pigeat de terrenis cogitare.
Rape me et eripe ab omni creaturarum indurabili [conſolatione:
quia nulla res creata appetitum meum valet plenarie [quietare et conſolari.
Junge me tibi inſeparabili dilectionis vinculoˀ
quoniam tu ſolus ſufficis amanti:
et absque te frivola ſunt univerſa.

Confer ad vv. 24 et 27 Pſ. 70, 12: Deus, ne elongeris a me; Deus meus, in auxilium meum reſpice. — Ad vv. 30—33 Iſai. 45, 2 et 3: Ego ante te ibo, et glorioſos terræ humiliabo; portas æreas conteram, et vectes ferreos confringam, et dabo tibi theſauros absconditos et arcana ſecretorum etc. — Ad vv. 47 et 48 Pſ. 121, 7: Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. — Ad v. 52 Pſ. 42, 3: Emitte lucem tuam et veritatem tuam. — Ad v. 53 Gen. 1, 2: Terra autem erat inanis et vacua.





Argumentum trium capituli partium majorum quum a Thoma ipſo titulis præſcriptis ſufficienter indicatum ſit, expoſitione noſtra opus non eſt.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — quietis (1—11); 2) Domine — ſalutem (12—23); 3) Domine — exſpectare (24—40); 4) Clarifica — magna (41—51); 5) Emitte — cogitare (52—63); 6) Rape — univerſa (64—68). — Rosweydius et qui eum ſequuntur, Gencius et Gregorius cap. disponunt hoc modo: 1) Fili — libertatis (1—2); 2) Fac — audire (3—4); 3) Stude — quietis (5—11); 4) Domine — ſalutem (12—23); 5) Domine — eas (24—29); 6) Ego — tibi (30—33); 7) Fac — exſpectare (34—40); 8) Clarifica — magna (41—51); 9) Emitte — cogitare (52—63); 10) Rape — univerſa (64—68).

## De evitatione curiosæ inquisitionis super alterius vita.

## Cap. XXIV.

I. Fili,
noli eſſe curioſus:
nec vacuas gerere ſollicitudines.
Quid hoc vel illud ad te:
tu me ſequere.
Quid enim ad te utrum ille ſit talis vel talisˀ
aut iſte ſic et ſic agit vel loquitur?
Tu non indiges reſpondere pro aliis:
ſed pro te ipſo rationem reddes.
Quid ergo te implicas?
Ecce ego omnes cognoſco et cuncta quæ ſub ſole [fiunt videoˀ
et ſcio qualiter cum unoquoque ſit,
quid cogitet,
quid velit:

et ad quem finem tendat ejus intentio.
Mihi igitur omnia committenda funt,
tu vero ferva te in bona pace:
et dimitte agitantem agitare quantum voluerit.
Veniet fuper eum quidquid fecerit vel dixerit:
quia me fallere non poteft.

II. Non fit tibi curæ de magni nominis umbra⸮
non de multorum familiaritate:
nec de privata hominum dilectione.
Ifta enim generant distractiones:
et magnas in corde obfcuritates.
Libenter loquerer tibi verbum meum et abscondita re-
fi adventum meum diligenter obfervares: [velarem⸮
et oftium cordis mihi aperires.
Efto providus,
et vigila in orationibus:
et humilia te in omnibus.

Confer ad vv. 3 et 4 Joan. 21, 22: Dicit ei (fc. Petro) Jefus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me fequere. — Ad v. 21 Lucan. Pharfal. I, 135: Magni nominis umbra; Bernardus primo fermone de circumcifione: Non eft in eo (fc. Jefu) magni nominis umbra, fed veritas. — Ad v. 29 et 30 I Petr. 4, 7: Eftote itaque prudentes, et vigilate in orationibus.

Argumentum. I (1—20). Non fit tibi curæ de alterius moribus. II (21—31). Non fit tibi curæ de magni nominis umbra etc. — Utramque partem Th. ita disponit, ut non modo dicat, quid nobis curæ non effe debeat, fed etiam caufas evitandæ curiofitatis addat.

Difpofitio Sommalii a noftra non differt.





### In quibus firma pax cordis et verus profectus consistit.

### Cap. XXV.

I. Fili.
Ego locutus fum   pacem relinquo vobis pacem meam
non quomodo mundus dat ego do vobis. [do vobis:
Pacem omnes defiderant⸮
fed quæ ad veram pacem pertinent non omnes curant.
Pax mea cum humilibus et manfuetis corde.
Pax tua erit in multa patientia.
Si me audieris et vocem meam fecutus fueris:
poteris multa pace frui.

Quid igitur faciam?

In omni re attende tibi quid facias et quid dicas⸮
et omnem intentionem tuam ad hoc dirige,
ut mihi foli placeas:
et extra me nihil cupias vel quæras⸮
fed et de aliorum dictis vel factis nil temere judices,
nec cum rebus tibi non commiffis te implices:
et poterit fieri ut parum vel raro turberis.
Numquam autem fentire aliquam turbationem,
nec aliquam pati cordis vel corporis moleftiam⸮
non eft præfentis temporis:
fed ftatus æternæ quietis.

II. Non ergo æſtimes te veram pacem inveniſſe ſi
nec tunc totum eſſe bonum, [nullam ſenſeris gravitatem ˀ
ſi neminem pateris adverſarium:
nec hoc eſſe perfectum ſi cuncta fiant ſecundum tuum
neque tunc aliquid magni te reputes, [affectum ˀ
aut ſpecialiter dilectum exiſtimes:
ſi in magna fueris devotione atque dulcedine ˀ
quia in iſtis non cognoſcitur verus amator virtutis:
nec in iſtis conſiſtit profectus et perfectio hominis.

In quo ergo Domine?

In offerendo te ex toto corde tuo voluntati divinæ:
non quærendo quæ tua ſunt nec in parvo nec in magno,
nec in tempore nec in æternitate ˀ
ita ut una æquali facie in gratiarum actione permaneas,
inter proſpera et contraria:
omnia æqua lance penſando.
Si fueris tam fortis et longanimus in ſpe,
ut ſubtracta interiori conſolatione,
etiam ad ampliora ſuſtinenda cor tuum præparaveris ˀ
nec te juſtificaveris quaſi hæc tantaque pati non deberes:
ſed me in omnibus diſpoſitionibus juſtificaveris et ſan-
[ctum laudaveris ˀ
tunc in vera et recta via pacis ambulas:
et ſpes indubitata erit,
quod rurſus in jubilo faciem meam ſis viſurus.
Quodſi ad plenum tui ipſius contemptum perveneris:
ſcito quod tunc abundantia pacis perfrueris ſecundum
[poſſibilitatem tui incolatus.





Confer ad vv. 2 et 3: Joan. 14, 27, ubi eadem ſine ulla exceptione verba et quidem eodem ordine leguntur. — Ad v. 6 Matth. 11, 29: Diſcite a me, quia mitis ſum et humilis corde; et invenietis requiem animabus veſtris.

Argumentum. In quibus firma pax cordis et verus profectus conſiſtat, duabus cap. partibus ita exponitur, ut altera (1—21) potiſſimum dicatur de pace (1—21): de Chriſto ejus auctore et hominum quibus a Chriſto datur, indole (1—9), deinde de ejus adminiculis et impedimentis (10—21); altera vero parte potiſſimum agatur de profectu (22—47), et quidem primum de profectus falſa ſpecie (22—30), tum de firma ejusdem probatione (31—47).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — turberis (1—21); 2) Numquam — hominis (22—30); 3) In quo — incolatus (31—47). — Rosweydius, cum quo convenit Gencius, has cap. facit partes: 1) Fili — frui (1—9); 2) Quid igitur faciam? (v. 10); 3) In omni — hominis (11—30); 4) In quo ergo Domine? (v. 31); 5) In offerendo — incolatus (32—47). — Gregorii diſpoſitio eadem quæ Sommalii.

## De eminentia liberæ mentis quam supplex oratio magis meretur quam lectio.

## Cap. XXVI.

I. Domine hoc opus eſt perfecti viri:
numquam ab intentione cæleſtium animum relaxare ˀ
et inter multas curas quaſi ſine cura tranſire,
non more torpentis,
ſed prærogativa quadam liberæ mentis:
nulli creaturæ inordinata affectione adhærendo.

II. Obſecro te piiſſime Deus meus præſerva me a [curis hujus vitæ ne nimis implicer ʕ
a multis neceſſitatibus corporis,
ne voluptate capiar:
ab univerſis animæ obſtaculis,
ne moleſtiis fractus dejiciar.
Non dico ab his rebus quas toto affectu ambit vanitas [mundana ʕ
ſed ab his miſeriis quæ animam ſervi tui communi [maledicto mortalitatis pœnaliter gravant et [retardant:
ne in libertatem ſpiritus quoties voluerit valeat introire.

III. O Deus meus dulcedo ineffabilis ʕ
verte mihi in amaritudinem,
omnem conſolationem carnalem ab æternorum amore [me abſtrahentem:
et ad ſe intuitu cujusdam boni delectabilis præſentis [male allicientem.
Non me vincat Deus meus non vincat caro et ſan-[guis ʕ
non me decipiat mundus et brevis gloria ejus:
non me ſupplantet diabolus et aſtutia illius.
Da mihi fortitudinem reſiſtendi ʕ
patientiam tolerandi:
conſtantiam perſeverandi.
Da pro omnibus mundi conſolationibus ſuaviſſimam [ſpiritus tui unctionem:
et pro carnali amore tui nominis infunde amorem.
Ecce cibus potus veſtis,
ac cetera utenſilia ad corporis ſuſtentaculum pertinentia:





ferventi ſpiritui ſunt oneroſa.
Tribue talibus fomentis temperate uti:
non deſiderio nimio implicari.
Abjicere omnia non licet:
quia natura ſuſtentanda eſt.
Requirere autem ſuperflua et quæ magis delectant lex [ſancta prohibet:
nam alias caro adverſus ſpiritum inſoleſceret.
Inter hæc quæſo manus tua me regat et doceat ʕ
ne quid nimium fiat.

Argumentum. Cap. quomodo diſponendum ſit, Thomas ipſe indicavit. I. Eminentia liberæ mentis eſt perfecti viri (1—6). II. Præſerva me, ut ad eam provehar, a curis hujus vitæ (7—14). III. Da etiam, ut vincam carnem et ſanguinem etc. (15—26), et iis, quæ ad ſuſtentaculum corporis pertinent, temperate utar (27—37).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — adhærendo (1—6); 2) Obſecro — introire (7—14); 3) O Deus — amorem (15—26); 4) Ecce — fiat (27—37).

## Quod privatus amor a ſummo bono maxime retardat.

## Cap. XXVII.

I. Fili.
Oportet te dare totum pro toto:
et nihil tui ipſius eſſe.
Scito quod amor tui ipſius magis nocet tibi:
quam aliqua res mundi.
Secundum amorem et affectum quem geris:

quælibet res plus vel minus adhæret.
Si fuerit amor tuus purus ſimplex et bene ordinatus:
eris ſine captivitate rerum.
Noli concupiſcere:
quod non licet habere.
Noli habere:
quod te poteſt impedire et libertate interiori privare.
Mirum quod non ex toto fundo cordis te ipſum mihi
[committis cum omnibus quæ deſiderare
Quare vano mœrore conſumeris; [potes vel habere.
cur ſuperfluis curis fatigaris?
Sta ad beneplacitum meum:
et nullum patieris detrimentum.

Si quæris hoc vel illud,
et volueris eſſe ibi vel ibi propter tuum commodum et
[proprium beneplacitum magis habendum:
numquam eris in quietudine,
nec liber a ſollicitudine;
quia in omni re reperietur aliquis defectus:
et in omni loco erit qui adverſetur.
Juvat igitur non quælibet res adepta vel multiplicata
[exterius:
ſed potius contempta et deciſa ex corde radicitus.
Quod non tantum de cenſu æris et divitiarum intelligas;
ſed de honoris etiam ambitu ac vanæ laudationis de-
quæ omnia tranſeunt cum mundo. [ſiderio:
Munit parum locus:
ſi deeſt ſpiritus fervoris.
Nec diu ſtabit pax illa quæſita forinſecus:





ſi vacat a vero fundamento ſtatus cordis.
Hoc eſt niſi ſteteris in me:
permutare te potes ſed non meliorare.
Nam occaſione orta et accepta:
invenies quod fugiſti et amplius.

## II. Oratio pro purgatione cordis et cælesti sapientia.

Confirma me Deus per gratiam ſancti Spiritus.
Da virtutem corroborari in interiori homine et cor meum
[ab omni inutili ſollicitudine et angore evacuare;
nec variis deſideriis trahi cujuscumque rei vilis aut pre-
ſed omnia inſpicere ſicut tranſeuntia, [tioſi:
et me pariter cum illis tranſiturum;
quia nihil permanens ſub ſole:
ubi omnia vanitas et afflictio ſpiritus.
O quam ſapiens qui ita conſiderat.
Da mihi Domine cæleſtem ſapientiam ut diſcam te
[ſuper omnia quærere et invenire;
ſuper omnia ſapere et diligere:
et cetera ſecundum ordinem ſapientiæ tuæ prout ſunt
Da prudenter declinare blandientem: [intelligere.
et patienter ferre adverſantem;
quia hæc magna ſapientia,
non moveri omni vento verborum,
nec aurem male blandienti præbere ſirenæ:
ſic enim incepta pergitur via ſecure.

Confer ad v. 39 Eph. 3, 16: ut det vobis ſecundum divitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per ſpiritum ejus in interiorem hominem.

Argumentum. I (1–37). Privatum amorem a ſummo bono maxime retardare exponitur (1–9); adjiciuntur admonitiones (10—18), notantur errores de rerum exteriorum vel de locorum quorundam virtute (19–37). II (38—54). Oratio pro purgatione cordis et cæleſti ſapientia.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — vel habere (1–12); 2) Quare vano — adverſetur (13–22); 3) Juvat — amplius (23–35); 4) Confirma — confiderat (35–43); 5) Da — ſecure (44–52).

## Contra linguas obtrectatorum.

## Cap. XXVIII.

I. Fili.
Non ægre feras ſi quidam de te male ſenſerint:
et dixerint quod non libenter audias.
Tu deteriora de te ipſo ſentire debes:
et neminem infirmiorem te credere.
Si ambulas ab intra:
non multum ponderabis volantia verba.
Eſt non parva prudentia ſilere in tempore malo et in- [trorſus ad me converti:
nec humano judicio disturbari.

II. Non ſit pax tua in ore hominum.
Sive enim bene ſive male interpretati fuerint:
non es ideo alter homo.
Ubi eſt vera pax et vera gloria?
Nonne in me?
Et qui non appetit hominibus placere nec timet displi- [cere:
multa perfruetur pace.
Ex inordinato amore et vano timore:
oritur omnis inquietudo cordis et distractio ſenſuum.





Argumentum. I (1–9). Linguis obtrectatorum ne disturberis. II (10–18). Omnino quidquid dicant de te homines, ne cures: vera pax in ſolo Deo.

Diſpoſitio Sommalii eadem quæ noſtra.

## Qualiter instante tribulatione Deus invocandus est et benedicendus.

## Cap. XXIX.

I. Sit nomen tuum Domine benedictum in ſæcula:
qui voluiſti hanc tentationem et tribulationem venire [ſuper me.
Non poſſum eam effugere?
ſed neceſſe habeo ad te confugere:
ut me adjuves et in bonum mihi convertas.

II. Domine,
modo ſum in tribulatione?
et non eſt cordi meo bene:
ſed multum vexor a præſenti paſſione.
Et nunc Pater dilecte quid dicam?
Deprehenſus ſum inter anguſtias.
Salvifica me ex hora hac.
Sed propterea veni in hanc horam,
ut tu clarificeris:
quum fuero valide humiliatus et per te liberatus.
Complaceat tibi Domine ut eruas me:
nam ego pauper quid agere poſſum?
et quo ibo ſine te?

Da patientiam Domine:
etiam hac vice.
Adjuva me Deus meusˀ
et non timebo quantumcumque gravatus fuero.
Et nunc inter hæc quid dicam?
Domine fiat voluntas tua:
ego bene merui tribulari et gravari.
Oportet utique ut ſuſtineamˀ
et utinam patienter:
donec tranſeat tempeſtas et melius fiat.
Potens eſt autem omnipotens manus tua etiam hanc [tentationem a me auferreˀ
et ejus impetum mitigare ne penitus ſuccumbam:
quemadmodum et prius ſæpius egiſti mecum Deus meus [miſericordia mea.
Et quanto mihi difficilius:
tanto tibi facilior eſt hæc mutatio dexteræ Excelſi.

Confer ad vv. 10—14 Joan. 12, 27 et 28: Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen tuum. — Ad v. 24 Matth. 26, 42: Pater mi fiat voluntas tua. — Ad v. 33 Pſ. 76, 11: Et dixi: Nunc cœpi; hæc mutatio dexteræ Excelſi.

Argumentum. I (1—5). Introitus et ſumma totius orationis. II. Imploratur auxilium Domini (6—33). Quod qui implorat, profitetur ſe multum vexari a præſenti paſſione (6—22); idem intelligit, ſe bene meruiſſe tribulari et gravari (23—33).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Sit nomen — fuero (1—22); 2) Et nunc — Excelſi (23—33).





### De divino petendo auxilio et confidentia recuperandæ gratiæ.

## Cap. XXX.

I. Fili.
Ego Dominus confortans in die tribulationis.
Venias ad me:
quum tibi non fuerit bene.
Hoc eſt quod maxime conſolationem impedit cæ- [leſtem:
quia tardius te convertis ad orationem.
Nam antequam me intente rogesˀ
multa interim ſolatia quæris:
et recreas te in externis.
Ideoque fit ut parum omnia proſintˀ
donec advertas quia ego ſum qui eruo ſperantes in me:
nec eſt extra me valens auxiliumˀ
neque utile conſilium:
ſed neque durabile remedium.
Sed jam reſumpto ſpiritu poſt tempeſtatem,
reconvaleſce in luce miſerationum mearumˀ
quia prope ſum dicit Dominus ut reſtaurem uni- [verſa non ſolum integre:
ſed et abundanter ac cumulate.
Numquid mihi quidquam eſt difficileˀ
aut ero ſimilis dicenti et non facienti?
Ubi eſt fides tua?
Sta firmiter,
et perſeveranter.
Eſto longanimis,

et vir fortis:
veniet tibi conſolatio in tempore ſuo.
Exſpecta me exſpecta:
veniam et curabo te.

II. Tentatio eſt quæ te vexat:
et formido vana quæ te exterret.
Quid importat ſollicitudo de futuris contingentibusˀ
niſi ut triſtitiam ſuper triſtitiam habeas?
Sufficiat diei malitia ſua.
Vanum eſt et inutile de futuris conturbari vel gratulari:
quæ forte numquam evenient.
Sed humanum eſt hujusmodi imaginationibus illudiˀ
et parvi adhuc animi ſignum:
tam leviter trahi ad ſuggeſtionem inimici.
Ipſe enim non curat utrum veris an falſis illudat et [decipiat:
utrum præſentium amore,
aut futurorum formidine proſternat.
Non ergo turbetur cor tuum:
neque formidet.
Crede in me:
et in miſericordia mea habeto fiduciam.
Quando tu putas te elongatum a me:
ſæpe ſum propinquior.
Quando tu æſtimas pæne totum perditum:
tunc ſæpe majus merendi inſtat lucrum.
Non eſt totum perditum:
quando res accidit in contrarium.
Non debes judicare ſecundum præſens ſentireˀ
nec ſic gravitati alicui undecumque venienti inhærere [et accipere:





tamquam omnis ſpes ſit ablata emergendi.
Noli putare te relictum ex totoˀ
quamvis ad tempus tibi miſerim aliquam tribulationem:
vel etiam optatam ſubtraxerim conſolationem.
Sic enim tranſitur ad regnum cælorum.

Et hoc ſine dubio magis expedit tibi et ceteris ſer- [vis meis ut exercitemini adverſis:
quam ſi cuncta ad libitum haberetis.
Ego novi cogitationes absconditas:
quia multum expedit pro ſalute tua ut interdum ſine [ſapore relinquarisˀ
ne forte eleveris in bono ſucceſſu:
et tibi ipſi placere velis in eo quod non es.
Quod dedi auferre poſſum:
et reſtituere quum mihi placuerit.
Quum dedero meum eſt:
quum retraxero tuum non tuliˀ
quia meum eſt omne datum bonum:
et omne donum perfectum.
Si tibi admiſero gravitatem aut quamlibet contrarieta- [tem:
ne indigneris,
neque concidat cor tuumˀ
ego cito ſublevare poſſum:
et omne onus in gaudium transmutare.
Veruntamen juſtus ſum,
et recommendabilis multum:
quum ſic facio tecum.
Si recte ſapis et in veritate aſpicis:
numquam debes propter adverſa tam dejecte contriſtariˀ
ſed magis gaudere et gratias agere,

immo hoc unicum reputare gaudium:
quod affligens te doloribus non parco tibi.
Sicut dilexit me Pater,
et ego vos diligo,
dixi dilectis difcipulis meis:
quos utique non mifi ad gaudia temporalia fed ad
non ad honores, [magna certaminaϟ
fed ad defpectiones:
non ad otium fed ad laboresϟ
non ad requiem:
fed ad afferendum fructum multum in patientia.
Horum memento fili mi verborum.

Confer ad v. 2 Nahum 1, 7: Bonus Dominus, et confortans in die tribulationis. — Ad v. 19 Jerem. 32, 27: Numquid mihi difficile erit omne verbum? — Ad v. 20 Num. 23, 19: Non eft Deus quafi homo — Dixit ergo, et non faciet? locutus eft, et non implebit? — Ad v. 28 Matth. 8, 7: Et ait illi Jefus: Ego veniam, et curabo eum. — Ad v. 33 Matth. 6, 34: Sufficit diei malitia fua. — Ad vv. 42—44 Joan. 14, 1: Non turbetur cor veftrum. Creditis in Deum, et in me credite. Præterea cf. Joan. 14, 27: Non turbetur cor veftrum, neque formidet. — Ad vv. 69 et 70 Jacob. 1, 17: Omne datum optimum et omne donum perfectum. — Ad v. 83 Job 6, 10: Et hæc mihi fit confolatio, ut affligens me dolore non parcat. — Ad vv. 84 et 85: Joan. 15, 9: Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. — Ad v. 92 Luc. 8, 15: Et fructum afferunt in patientia.

Argumentum. Duæ, quas fecimus, partes majores a Th. titulo cap. plane indicatæ funt. I (1—28). Cito petendum eft divinum auxilium, ne confolatio impediatur cæleftis. II (29—93). Non formidini vanæ dandus eft animus, fed confidendum divinæ gratiæ (29—58). Multum expedit homini, ut interdum exercitetur adverfis; numquam igitur debet propter





adverfa tam dejecte contriftari, fed magis gaudere et gratias agere (59—93).

Difpofitio Sommalii. 1) Fili — cumulate (1—18); 2) Numquid — evenient (19—35); 3) Sed humanum — emergendi (36—54); 4) Noli — placuerit (55—66); 5) Quum dedero — totum (67—78); 6) Si recte — verborum (79—93).

## De neglectu omnis creaturæ ut creator possit inveniri.

## Cap. XXXI.

I. Domine,
bene indigeo adhuc majori gratia,
fi debeam illuc pervenire:
ubi me nemo poterit nec ulla creatura impedire.
Nam quamdiu res aliqua me retinet:
non poffum libere ad te volare.
Cupiebat libere volare:
qui dicebat.
Quis dabit mihi pennas ficut columbæϟ
et volabo et requiefcam?
Quid fimplici oculo quietius?
Et quid liberiusϟ
nil defiderante in terris?
Oportet igitur omnem fupertranfire creaturam et fe ipfum
[perfecte deferere:
ac in exceffu mentis ftare et videre te omnium con-
[ditorem cum creaturis nil fimile habere.
Et nifi quis ab omnibus creaturis fuerit expeditusϟ
non poterit libere intendere divinis.
Ideo enim pauci inveniuntur contemplativi:
quia pauci fciunt fe a perituris et creaturis ad plenum
[fequeftrari.

Ad hoc magna requiritur gratia:
quæ animam levet,
et ſupra ſemet ipſam rapiat.

Et niſi homo ſit in ſpiritu elevatus et ab omnibus creaturis liberatus ac Deo totus unitus;
quidquid ſcit,
quidquid etiam habet:
non eſt magni ponderis.
Diu parvus erit et infra jacebit:
qui aliquid magnum æſtimat niſi ſolum unum immenſum æternum bonum.
Et quidquid Deus non eſt:
nihil eſt,
et pro nihilo computari debet.
Eſt magna differentia,
ſapientia illuminati et devoti viri:
et ſcientia literati atque ſtudioſi clerici.
Multo nobilior eſt illa doctrina quæ deſurſum ex divina influentia manat:
quam quæ laborioſe humano acquiritur ingenio.

II. Plures reperiuntur contemplationem deſiderare:
ſed quæ ad eam requiruntur non ſtudent exercere.
Eſt magnum impedimentum quia in ſignis et ſenſibilibus rebus ſtatur:
et parum de perfecta mortificatione habetur.
Neſcio quid eſt,
quo ſpiritu ducimur,
et quid prætendimus qui ſpirituales dici videmur;
quod tantum laborem et ampliorem ſollicitudinem pro tranſitoriis et vilibus rebus agimus:





et de interioribus noſtris vix raro plene recollectis ſenſibus cogitamus.
Proh dolor ſtatim poſt modicam recollectionem foras erumpimus:
nec opera noſtra diſtricta examinatione trutinamus.
Ubi jacent affectus noſtri non attendimus:
et quam impura ſint omnia non deploramus.
Omnis quippe caro corruperat viam ſuam:
et ideo ſequebatur diluvium magnum.
Quum ergo interior affectus noſter multum corruptus ſit:
neceſſe eſt,
ut actio ſequens index carentiæ interioris vigoris corrumpatur.
Ex puro corde procedit fructus bonæ vitæ.

Quantum quis fecerit quæritur;
ſed ex quanta virtute agit non tam ſtudioſe penſatur.
Si fuerit fortis dives pulcher habilis vel bonus ſcriptor,
bonus cantor,
bonus laborator inveſtigatur:
quam pauper ſit ſpiritu,
quam patiens et mitis,
quam devotus et internus a multis tacetur.
Natura exteriora hominis reſpicit:
gratia ad interiora ſe convertit.
Illa frequenter fallitur:
iſta in Deo ſperat ut non decipiatur.

Confer ad vv. 9 et 10 Pſ. 54, 7, ubi eadem verba leguntur. — Ad v 15 Pſ. 30, 23: Ego autem dixi in exceſſu mentis meæ. Cf. etiam Pſ. 67, 28; Act. 10, 10: Et quum eſuriret,

voluit guftare; parantibus autem illis, cecidit fuper eum mentis exceffus; Act. 11, 5: Ego eram in civitate Joppe orans, et vidi in exceffu mentis vifionem. — Ad v. 50 Gen. 6, 12: Omnis quippe caro corruperat viam fuam fuper terram. —

Argumentum. I (1 — 36). Omnis creatura negligenda eft, ut inveniatur creator (1—36). Ut negligi poffit ab homine, magna requiritur gratia (1—22). Nifi homo ab omnibus creaturis liberatus ac Deo totus unitus fit: quidquid fcit, quidquid habet, non eft magni ponderis (23—36). II (37—67). Falluntur igitur qui contemplationem defiderant, fed quæ ad eam requiruntur, non ftudent exercere (37—55). Falluntur etiam qui, quantum quis fecerit, quærunt; fed ex quanta virtute agat, non tam ftudiofe penfant (56—67).

Difpofitio Sommalii. 1) Domine — fequeftrari (1—19); 2) Ad hoc — ingenio (20—36); 3) Plures — cogitamus (37—45); 4) Proh — vitæ (46—55); 5) Quantum — decipiatur (56—67).

## De abnegatione sui et abdicatione omnis cupiditatis.

## Cap. XXXII.

I. Fili non potes perfectam poffidere libertatem:
nifi totaliter abneges temet ipfum.
Compediti funt omnes proprietarii et fui ipfius ama-
cupidi curiofi gyrovagi, [tores,
quærentes femper mollia non quæ Jefu Chrifti:
fed hoc fæpe fingentes et componentes quod non ftabit.
Peribit enim totum:
quod non eft ex Deo ortum.
Tene breve et confummatum verbum.
Dimitte omnia et invenies omnia ʮ
relinque cupidinem:





et reperies requiem.
Hoc mente pertracta:
et quum impleveris intelliges omnia.

II. Domine,
hoc non eft opus unius diei,
nec ludus parvulorum:
immo in hoc brevi includitur omnis perfectio religio-
[forum.

III. Fili non debes averti nec ftatim dejici audita
fed magis ad fublimiora provocari: [via perfectorum ʮ
et ad minus ad hæc ex defiderio fufpirare.
Utinam fic tecum effet et ad hoc perveniffes,
ut tui ipfius amator non effes:
fed ad nutum meum pure ftares,
et ejus quem tibi præpofui patris ʮ
tunc mihi valde placeres:
et tota vita tua in gaudio et pace tranfiret.
Adhuc multa habes ad relinquendum ʮ
quæ nifi mihi ex integro refignaveris:
non acquires quod poftulas.

Suadeo tibi emere a me aurum ignitum ut locuples
[fias:
id eft cæleftem fapientiam omnia infima conculcantem.
Poftpone terrenam fapientiam:
omnem humanam et propriam complacentiam.

Dixi viliora tibi emenda pro pretioſis et altis in rebus
nam valde vilis et parva, [humanis ⁊
ac pæne oblivioni tradita videtur vera cæleſtis ſa-
[pientia ⁊
non ſapiens alta de ſe nec magnificari quærens in terra ⁊
quam multi ore tenus prædicant,
ſed vita longe diſſentiunt ⁊
ipſa tamen eſt pretioſa margarita a multis abscondita.

Confer ad v. 31 Apoc. 3, 18: Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias.

Argumentum. I (1—14). Abnegatio ſui ipſius via eſt ad libertatem. II (15—18). Ardua eſt hæc via. III (19—41). Tamen ingredienda eſt (19—30). Auxiliatur cæleſtis ſapientia (31—41).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — intelliges omnia (1—14); 2) Domine — complacentiam (15—34); 3) Dixi — abscondita (35—41). — Rosweydius fecit has quatuor partes: 1) Fili — intelliges omnia (1—14); 2) Domine — religioſorum (15—18); 3) Fili — complacentiam (19—34); 4) Dixi — abscondita (35—41). Rosweydium in diſponendo cap. ſecuti ſunt Gencius et Gregorius.

### De instabilitate cordis et de intentione finali ad Deum habenda.

## Cap. XXXIII.

I. Fili noli credere affectui tuo qui nunc eſt:
cito mutabitur in aliud.
Quamdiu vixeris mutabilitati ſubjectus es etiam nolens ⁊
ut modo lætus modo triſtis,





modo pacatus modo turbatus:
nunc devotus nunc indevotus ⁊
nunc ſtudioſus nunc accidioſus:
nunc gravis nunc levis inveniaris.

II. Sed ſtat ſuper hæc mutabilia ſapiens et bene
[doctus in ſpiritu ⁊
non attendens quid in ſe ſentiat vel qua parte ſlet ven-
[tus inſtabilitatis:
ſed ut tota intentio mentis ejus ad debitum et opta-
[tum proficiat finem.
Nam ſic poterit unus et idem inconcuſſusque permanere:
ſimplici intentionis oculo per tot varios eventus ad me
[imprætermiſſe directo.

Quanto autem purior fuerit intentionis oculus:
tanto conſtantius inter diverſas itur procellas.
Sed in multis caligat oculus puræ intentionis:
reſpicitur enim cito in aliquod delectabile quod oc-
[currit:
nam et raro totus liber quis invenitur a nævo propriæ
[exquiſitionis.
Sic Judaei olim venerant in Bethaniam ad Martham et
non propter Jeſum tantum: [Mariam,
ſed ut Lazarum viderent.
Mundandus eſt ergo intentionis oculus ut ſit ſimplex
[et rectus:
atque ultra omnia varia media ad me dirigendus.

Confer ad v. 1 S. Bernard. de conſid. I, 2: Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc eſt. — Ad vv. 19—21 Joan. 12, 9:

Cognovit ergo turba multa ex Judaeis, quia illic eſt; et venerunt, non propter Jeſum tantum, ſed ut Lazarum viderent.

Argumentum. Altera pars agit de inſtabilitate cordis. Pingitur iſta inſtabilitas (1—8). Altera pas agit de intentione finali ad Deum habenda (9—23). Inſtabilitate cordis non attenta is, qui ſapiens eſt, ſimplicem intentionis oculum impraetermiſſe ad Deum dirigit (9—12). Quanto purior eſt intentionis oculus, tanto conſtantior ad Deum directio: mundandus igitur oculus, quippe qui in multis caliget (13—23).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — directo (1—13); 2) Quanto — dirigendus (14—23).

## Quod amanti ſapit Deus ſuper omnia et in omnibus.

## Cap. XXXIV.

I. Ecce Deus meus et omnia.
Quid volo amplius?
et quid felicius deſiderare poſſum?
O ſapidum et dulce verbum?
ſed amanti Verbum:
non mundum nec ea quae in mundo ſunt.
Deus meus et omnia.
Intelligenti ſatis dictum eſt:
et ſaepe repetere jucundum eſt amanti.
Te ſiquidem praeſente jucunda ſunt omnia:
te autem abſente,
faſtidiunt cuncta.
Tu facis cor tranquillum et pacem magnam:
laetitiamque feſtivam.





Tu facis bene ſentire de omnibus et in omnibus te laudare:
nec poteſt aliquid ſine te diu placere?
ſed ſi debet gratum eſſe et bene ſapere:
oportet gratiam tuam adeſſe,
et condimento tuae ſapientiae condiri.
Cui tu ſapis,
quid ei recte non ſapiet?
Et cui tu non ſapis?
quid ei ad jucunditatem eſſe poterit?
Sed deficiunt in ſapientia tua mundi ſapientes et qui carnem ſapiunt:
quia ibi plurima vanitas,
et hic mors invenitur.
Qui autem te per contemptum mundanorum et carnis mortificationem ſequuntur?
vere ſapientes eſſe cognoſcuntur:
quia de vanitate ad veritatem de carne ad ſpiritum transferuntur.
Iſtis ſapit Deus?
et quidquid boni invenitur in creaturis:
totum ad laudem referunt ſui conditoris.
Diſſimilis tamen et multum diſſimilis ſapor creatoris et creaturae,
aeternitatis et temporis:
lucis increatae et illuminatae.

II. O lux perpetua,
cuncta creata tranſcendens lumina:
fulgura coruſcationem de ſublimi penetrantem omnia cordis mei intima.
Purifica,
laetifica,
clarifica et vivifica ſpiritum meum cum ſuis potentiis:

ad inhærendum tibi jubiloſis exceſſibus.
O quando veniet hæc beata et deſiderabilis horaϟ
ut tua me faties præſentia:
et ſis mihi omnia in omnibus.
Quamdiu hoc datum non fuerit:
nec plenum gaudium erit.
Adhuc proh dolor vivit in me vetus homo:
non eſt totus crucifixus,
non eſt perfecte mortuusϟ
adhuc concupiſcit fortiter contra ſpiritum,
bella movet inteſtina:
nec regnum animæ patitur eſſe quietum.
Sed tu qui dominaris poteſtatis maris et motum [fluctuum ejus mitigas:
exſurge adjuva me.
Diſſipa gentes quæ bella volunt:
contere eas in virtute tuaϟ
oſtende quæſo magnalia tua:
et glorificetur dextera tuaϟ
quia non eſt ſpes alia nec refugium mihi:
niſi in te Domine Deus meus.

Confer ad v. 6 I Joan. 2, 15: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. — Ad v. 38 Pſ. 143, 6: Fulgura coruſcationem. — Ad v. 45 I Cor. 15, 28: Ut ſit Deus omnia in omnibus. — Ad vv. 48—52 Gal. 5, 17: Caro enim concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem; hæc enim ſibi invicem adverſantur.! — Ad v. 54 Pſ. 88, 10: Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas. (Thom. ſcripſit poteſtatis, non poteſtati). — Ad v. 56 Pſ. 67, 31: Diſſipa gentes, quæ bella volunt.

Argumentum. I (1—35). Deſcribitur felicitas eorum, quibus Deus ſapit ſuper omnia et in omnibus. Talis felicitas





non contingit mundi ſapientibus, ſed tantummodo vere ſapientibus i. e. iis, qui Deum amant. II (36—61). Imploratur Deus, ut talem felicitatem dare, ea autem, quæ illam impediunt, diſſipare velit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Ecce — condiri (1—19); 2) Cui tu — illuminatæ (20—35); 3) O lux — quietum (36—53); 4) Sed tu — meus (54—62).

## Quod non est securitas a tentatione in hac vita.

## Cap. XXXV.

I. Fili.
Numquam ſecurus es in hac vita:
ſed quoad vixeris ſemper arma ſpiritualia tibi ſunt neceſſaria.
Inter hoſtes verſaris:
et a dextris et a ſiniſtris impugnaris.
Si ergo non uteris undique ſcuto patientiæ:
non eris diu ſine vulnere.
Inſuper ſi non ponis cor tuum fixe in me cum mera voluntate cuncta patiendi propter me:
non poteris ardorem iſtum ſuſtinere,
nec ad palmam pertingere beatorum.
Oportet te ergo viriliter omnia pertranſire:
et potenti manu uti adverſus objecta.
Nam vincenti datur manna:
et torpenti relinquitur multa miſeria.

II. Si quæris in hac vita requiemϟ
quomodo tunc pervenies ad æternam requiem?
Non ponas te ad multam requiem:
ſed ad magnam patientiam.

Quære veram pacem non in terris ſed in cælis⹎
non in hominibus nec in ceteris creaturis:
ſed in Deo ſolo.
  Pro amore Dei debes omnia libenter ſubire,
labores ſcilicet et dolores⹎
tentationes,
vexationes anxietates neceſſitates infirmitates injurias
[oblocutiones reprehenſiones humiliationes:
confuſiones correctiones et deſpectiones.
Hæc juvant ad virtutem⹎
hæc probant Chriſti tironem:
hæc fabricant cæleſtem coronam.
Ego reddam mercedem æternam pro brevi labore:
et infinitam gloriam pro tranſitoria confuſione.

III. Putas tu quod ſemper habebis pro tua volun-
[tate conſolationes ſpirituales?
Sancti mei non ſemper habuerunt tales⹎
ſed multas gravitates et tentationes varias:
magnasque deſolationes.
Sed patienter ſuſtinuerunt ſe in omnibus⹎
et magis confiſi ſunt Deo quam ſibi:
ſcientes quia non ſunt condignæ paſſiones hujus tem-
[poris ad futuram gloriam promerendam.
Vis tu ſtatim habere⹎
quod multi poſt multas lacrimas et magnos labores vix
[obtinuerunt?
Exſpecta Dominum viriliter age,
et confortare⹎
noli diffidere noli diſcedere:





ſed corpus et animam expone conſtanter pro gloria Dei.
Ego reddam pleniſſime:
ego tecum ero in omni tribulatione.

Confer ad v. 12 Apoc. 2, 17: Vincenti dabo manna. — Ad v. 38 Rom. 8, 18: Exiſtimo enim, quod non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

Argumentum. Th. ipſe tres, quas fecimus, partes capituli indicavit. — I (1—14). Quia non eſt ſecuritas a tentationibus in hac vita, pugnandum eſt armis ſpiritualibus. II (15—31). Niſi qui pro amore Dei libenter in hac vita pugnat, mercedem æternam non accipiet. III (32—46). Imitandum eſt exemplum ſanctorum.

Diſpoſitio Sommalii concordat cum noſtra.

### Contra vana hominum judicia.

## Cap. XXXVI.

I. Fili.
Jacta cor tuum firmiter in Domino⹎
et humanum ne metuas judicium:
ubi te conſcientia pium reddit et inſontem.
  Bonum eſt et beatum taliter pati:
nec hoc erit grave humili cordi,
et Deo magis quam ſibi ipſi confidenti.
Multi multa loquuntur:
et ideo parva fides eſt adhibenda.
Sed et omnibus ſatis eſſe:
non eſt poſſibile.

Etsi Paulus omnibus studuit in Domino placere,
et omnibus omnia factus est:
tamen etiam pro minimo duxit quod ab humano die
[judicatus fuit.
Egit satis pro aliorum ædificatione et salute quantum
[in se erat et poterat:
sed ne ab aliis aliquando judicaretur vel non despice-
cohibere non potuit. [retur,
Ideo totum Deo commisit qui totum noverat:
et patientia ac humilitate contra ora loquentium iniqua,
aut etiam vana ac mendosa cogitantium atque pro libitu
[suo quæque jactantium se defendit.
Respondit tamen interdum:
ne infirmis ex sua taciturnitate generaretur scandalum.

II. Quis tu,
ut timeas a mortali homine?
Hodie est:
et cras non comparet.
Deum time:
et hominum terrores non expavesces.
Quid potest aliquis in te verbis aut injuriis?
Sibi potius nocet quam tibi:
nec poterit judicium Dei effugere quicumque est ille.
Tu habe Deum præ oculis:
et noli contendere verbis querulosis.
Quodsi ad præsens tu videris succumbi,
et confusionem pati quam non meruisti:
ne indigneris ex hoc,





neque per impatientiam minuas coronam tuam:
sed ad me potius respice in cælum,
qui potens sum eripere ab omni confusione et injuria:
et unicuique reddere secundum opera sua.

Confer ad v. 13 I Cor. 9, 22: Omnibus omnia factus sum. — Ad v. 14 I Cor. 4, 3: Mihi autem pro minimo est, ut a vobis judicer aut ab humano die. — Ad vv. 23 et 24 Isai. 51, 12: Quis tu, ut timeres ab homine mortali? — Ad v. 40 Matth. 16, 27: Reddet unicuique secundum opera ejus (sc. filius hominis); Rom. 2, 6: Qui reddet unicuique secundum opera ejus (sc. Deus).

Argumentum. I (1—22). Cur non metuenda sint vana hominum judicia, exponitur (1—11); Pauli exemplum commendatur (12—22). II (23—40). Non ad homines, sed ad Deum respiciendum esse monetur.

Dispositio Sommalii. 1) Fili — fuit (1—14); 2) Egit — scandalum (15—22); 3) Quis — sua (23—40).

## De pura et integra resignatione sui ad obtinendam cordis libertatem.

## Cap. XXXVII.

I. Fili.
Relinque te:
et invenies me.
Sta sine electione et omni proprietate:
et lucraberis semper.
Nam et adjicietur tibi amplior gratia:
statim ut te resignaveris,
nec resumpseris.

II. Domine quoties me reſignabo⁏
et in quibus me relinquam?

Semper et omni hora:
ſicut in parvo ſic in magno.
Nihil excipio:
ſed in omnibus te nudatum inveniri volo.
Alioquin quomodo poteris eſſe meus et ego tuus⁏
niſi fueris ab omni propria voluntate intus et foris ſpo-
[liatus?
Quanto celerius hoc agis tanto melius habebis⁏
et quanto plenius et ſincerius:
tanto mihi plus placebis,
et amplius lucraberis.
Quidam ſe reſignant:
ſed cum aliqua exceptione⁏
non enim plene Deo confidunt:
ideo ſibi providere ſatagunt.
Quidam etiam primo totum offerunt⁏
ſed poſtea tentatione pulſati ad propria redeunt:
ideo minime in virtute proficiunt.
Hi ad veram puri cordis libertatem,
et jucundæ familiaritatis meæ gratiam non pertingent,
niſi integra reſignatione et quotidiana ſui immolatione
ſine qua non ſtat nec ſtabit unio fruitiva. [prius facta⁏

III. Dixi tibi ſæpiſſime:
et nunc iterum dico.





Relinque te,
reſigna te:
et frueris magna interna pace.
Da totum pro toto,
nil exquire,
nil repete⁏
ſta pure et inhæſitanter in me:
et habebis me.
Eris liber in corde:
et tenebræ non conculcabunt te.
Ad hoc conare,
hoc ora,
hoc deſidera:
ut ab omni proprietate poſſis exſpoliari et nudus nu-
tibi mori: [dum Jeſum ſequi⁏
et mihi æternaliter vivere.
Tunc deficient omnes vanæ phantaſiæ:
conturbationes iniquæ,
et curæ ſuperfluæ.
Tunc etiam recedet immoderatus timor:
et inordinatus amor morietur.

Confer ad v. 43 Pſ. 138, 11: Et dixi: Forſitan tenebræ conculcabunt me.

Argumentum. I (1—8). Reſignatio ſui breviter commendatur ejusque merces indicatur. II (9—31). Vera reſignatio ſui quibus rebus contineatur, exponitur (9—20); falſæ reſignationis exempla notantur (21—31). III (32—54). Uberius reſignatio ſui commendatur ejusque merces deſcribitur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — lucraberis (1—20); 2) Quidam ſe — fruitiva (21—31); 3) Dixi — morietur (32—54). — Rosweydius cap. diſpoſuit hoc modo: 1) Fili — reſum-

pferis (1—8); 2) Domine — relinquam (9—10); 3) Semper lucraberis (11—20); 4) Quidam — fruitiva (21—31); 5) Dixi — morietur (32—54). — Rosweydii exemplum fecuti funt Gencius et Gregorius.

### De bono regimine in externis et recursu ad Deum in periculis.

## Cap. XXXVIII.

I. Fili.
Ad iftud diligenter tendere debes,
ut in omni loco et actione feu occupatione externa fis
[intimus liber et tui ipfius potens;
et fint omnia fub te et tu non fub eis:
ut fis dominus actionum tuarum et rector,
non fervus nec emptitius;
fed magis exemptus verusque Hebræus in fortem ac
[libertatem tranfiens filiorum Dei:
qui ftant fuper præfentia et fpeculantur æterna;
qui tranfitoria finiftro intuentur oculo et dextro cæleftia:
quos temporalia non trahunt ad inhærendum;
fed trahunt ipfi magis ea ad bene ferviendum prout or-
[dinata funt a Deo et inftituta a fummo opifice:
qui nil inordinatum in fua reliquit creatura.

II. Si etiam in omni eventu ftas non in apparentia
nec oculo carnali luftras vifa vel audita; [externa,
fed mox in qualibet caufa intras cum Moyfe in taber-
[naculum ad confulendum Dominum;





audies nonnumquam divinum refponfum:
et redies inftructus de multis præfentibus et futuris.
Semper enim Moyfes recurfum habuit ad tabernaculum
[pro dubiis et quæftionibus folvendis:
fugitque ad orationis adjutorium pro periculis et im-
[probitatibus hominum fublevandis.
Sic et tu confugere debes in cordis tui fecretarium:
divinum intentius implorando fuffragium.
Propterea namque Jofue et filii Ifrael a Gabaonitis
[leguntur decepti,
quia os Domini prius non interrogaverunt:
fed nimium creduli dulcibus fermonibus,
falfa pietate delufi funt.

Confer ad v. 23 Jof. 9, 14: Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os Domini non interrogaverunt.

Argumentum. Cap. bipartiendum eft, ut Th. ipfe fignificavit. I (1—12). Quid fit boni regiminis in externis, docetur. II (13—25). Ad tale regimen habendum aptus efficitur homo recurfu ad Deum.

Difpofitio Sommalii cum noftra congruit.

### Quod homo non sit importunus in negotiis.

## Cap. XXXIX.

I. Fili.
Committe mihi femper caufam tuam:
ego bene difponam in tempore fuo.
Exfpecta ordinationem meam:
et fenties inde profectum.

Domine ſatis libenter tibi omnes res committo:
quia parum poteſt cogitatio mea proficere.
Utinam non multum adhærerem futuris eventibus:
ſed ad beneplacitum tuum incunctanter me offerrem.

II. Fili ſæpe homo rem aliquam vehementer agitat [quam deſiderat:
ſed quum ad eam pervenerit,
aliter ſentire incipit;
quia affectiones circa idem non ſunt durabiles:
ſed magis de uno ad aliud impellunt.
Non eſt ergo minimum etiam in minimis ſe ipſum re- [linquere.
Verus profectus hominis:
eſt abnegatio ſui ipſius.
Et homo abnegatus:
valde liber eſt et ſecurus.
Sed antiquus hoſtis omnibus bonis adverſans a tenta- [tione non ceſſat;
ſed die noctuque graves molitur inſidias:
ſi forte in laqueum deceptionis poſſit præcipitare incau- [tum.
Vigilate et orate dicit Dominus:
ut non intretis in tentationem.

Confer ad vv. 23 et 24 Matth. 26, 41: Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem.

Argumentum. Præeunte Thoma in duas partes majores deſcripſimus cap. — I (1—9). Deo committere debet homo cauſam ſuam. II (10—24). Quod ut homini ſuccedat, opus ei eſt abnegatione ſui, ne affectionibus ſuis (10—15) vel inſidiis diaboli (16—24) decipiatur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — offerrem (1—9); 2) Fili — relinquere (10—15); 3) Verus — tentationem (16—24). — Rosweydius, cum quo conſpirant Gencius et Gregorius, primam partem dividit in duas (1—5; 6—9).





### Quod homo nihil boni ex se habet, et de nullo gloriari poteſt.

## Cap. XL.

I. Domine quid eſt homo quod memor es ejus;
aut filius hominis quia viſitas eum?
Quid promeruit homo;
ut dares illi gratiam tuam?
Domine quid poſſum conqueri ſi me deſeris;
aut quid juſte obtendere poſſum ſi quod peto non ſe- [ceris?
Certe hoc in veritate cogitare poſſum et dicere.
Domine nihil ſum,
nihil poſſum;
nihil boni ex me habeo:
ſed in omnibus deficio,
et ad nihil ſemper tendo.
Et niſi a te fuero adjutus et interius informatus:
totus efficior tepidus et diſſolutus.

Tu autem Domine ſemper idem ipſe es et permanes [in æternum ſemper bonus juſtus et ſanctus;
bene juſte ac ſancte agens omnia et diſponens in ſa- [pientia;
ſed ego qui ad defectum ſum magis pronus quam ad [profectum,
non ſum ſemper in uno ſtatu perdurans:
quia ſeptem tempora mutantur ſuper me.
Verumtamen cito melius fit quum tibi placuerit et ma- [num porrexeris adjutricem:

quia tu folus fine humano fuffragio poteris auxiliari,
et in tantum confirmareʻ
ut vultus meus amplius in diverfa non mutetur:
fed in te uno cor meum convertatur et quiefcat.
Unde fi bene fcirem omnem humanam confolationem
five propter devotionem adipifcendam: [abjicere,
five propter neceffitatem qua compellor te quærere,
quia non eft homo qui me confoleturʻ
tunc poffem merito de gratia tua fperare:
et de dono novæ confolationis exfultare.

II. Gratias tibi unde totum venitʻ
quotiescumque mihi bene fuccedit.
Ego autem vanitas et nihilum ante te:
inconftans homo et infirmus.
Unde ergo poffum gloriariʻ
aut cur appeto reputari?
Numquid de nihilo?
Et hoc vaniffimum eft.
Vere inanis gloria mala peftis vanitas maximaʻ
quia a vera trahit gloria:
et cælefti fpoliat gratia.
Dum enim homo complacet fibi displicet tibi:
dum inhiat laudibus humanis privatur veris virtutibus.
Eft autem vera gloria et exfultatio fancta,
gloriari in te et non in fe:
gaudere in nomine tuo non in propria virtute:
nec in aliqua creatura delectari nifi propter te.





Laudetur nomen tuum non meum:
magnificetur opus tuum non meumʻ
benedicatur nomen fanctum tuum:
nihil mihi autem attribuatur de laudibus hominum.
Tu gloria mea tu exfultatio cordis meiʻ
in te gloriabor et exfultabo tota die:
pro me autem nihil nifi in infirmitatibus meis.
Quærant Judæi gloriam quæ ab invicem eft:
ego hanc requiram quæ a folo Deo eft.
Omnis quidem gloria humana,
omnis honor temporalis,
omnis altitudo mundana,
æternæ gloriæ tuæ comparata:
vanitas eft et ftultitia.
O veritas mea et mifericordia mea Deus meus Trinitas
tibi foli laus honor virtus gloria: [beataʻ
per infinita fæculorum fæcula.

Confer ad vv. 1 et 2 Pf. 8, 5: Quid eft homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam vifitas eum? — Ad v. 6 Gen. 44, 16: Quid loquemur aut jufte poterimus obtendere? — Ad v. 19 Dan. 4, 13 (4, 20; 4, 22): Septem tempora mutentur fuper eum. — Ad v. 23 I Reg. (Sam.) 1, 18: Vultusque illius (fc. Annæ) non funt amplius in diverfa mutati. — Ad v. 54 II Cor. 12, 5: Pro me nihil gloriabor nifi in infirmitatibus meis. — Ad vv. 55 et 56 Joan. 5, 44: Gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quæ a folo Deo eft, non quæritis.

Argumentum. Duce Thoma cap. in duas partes majores divifimus. I (1—30). Homo nihil boni ex fe habet (1—14), fed quidquid habet, habet ex Deo, qui femper idem eft, bonus, fanctus, fapiens (15—24); cujus de gratia homo merito

ſperare poſſet, ſi bene ſciret omnem humanam conſolationem abjicere (25—30). II (31—64) De nullo igitur homo gloriari poteſt niſi de Deo (31—47), cujus nomen laudetur in æternum (48—64).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — diſſolutus (1—14); 2) Tu autem — quieſcat (15—24); 3) Unde — exſultare (25—30); 4) Gratias — virtutibus (31—43); 5) Eſt autem — meis (44—54); 6) Quærant — ſæcula (55—64).

## De contemptu omnis temporalis honoris.

## Cap. XLI.

I. Fili noli tibi attrahere,
ſi videas alios honorari et elevari:
te autem deſpici et humiliari.
Erige cor tuum ad me in cælum:
et non contriſtabit te contemptus hominum in terris.

II. Domine in cæcitate ſumus:
et vanitate cito ſeducimur.
Si recte me inſpicioˀ
numquam mihi facta eſt injuria ab aliqua creatura:
unde nec juſte habeo conqueri adverſum te.
Quia autem frequenter et graviter peccavi tibi:
merito armatur contra me omnis creatura.
Mihi igitur juſte debetur confuſio et contemptus:
tibi autem laus honor et gloria.
Et niſi me ad hoc præparavero quod velim libenter
[ab omni creatura deſpici et relinqui,





atque penitus nihil videriˀ
non poſſum interius pacificari et ſtabiliri:
nec ſpiritualiter illuminari neque plene tibi uniri.

Argumentum. I (1—5). Commendatur contemptus omnis temporalis honoris. II (6—18). Qui non contemnunt iſtum honorem, cæci ſunt et vani (6—7). Qui in cæcitate non ſunt, intelligere debent ſe juſte deſpici (8—14). Niſi qui vanitatem exuerit, non poterit interiora bona a Deo accipere (15—18).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — adverſum te (1—10); 2) Quia — uniri (11—18). — Rosweydii diſpoſitio hæc: 1) Fili — in terris (1—5); 2) Domine — uniri (6—18). Eodem modo quo Rosweydius cap. diſpoſuerunt Gencius et Gregorius.

## Quod pax non est ponenda in hominibus.

## Cap. XLII.

I. Fili.
Si ponis pacem tuam cum aliqua perſona propter tuum
inſtabilis eris et implicatus. [ſentire et convivere:
Sed ſi recurſum habes ad ſemper viventem et manen-
[tem veritatem:
non contriſtabit amicus recedens aut moriens.
In me debet amici dilectio ſtareˀ
et propter me diligendus eſt quisquis tibi bonus viſus
et multum carus in hac vita. [eſt:
Sine me non valet nec durabit amicitiaˀ
nec eſt vera et munda dilectio:
quam ego non copulo.

II. Ita mortuus debes eſſe talibus affectionibus di-
[lectorum hominum:
ut quantum ad te pertinet ſine omni humano optares
[eſſe conſortio.
Tanto homo Deo magis appropinquat:
quanto ab omni ſolatio terreno longius recedit.
Tanto etiam altius ad Deum aſcendit:
quanto profundius in ſe deſcendit et plus ſibi ipſi vi-
[leſcit.
Qui autem ſibi aliquid boni attribuit?
gratiam Dei in ſe venire impedit:
quia gratia Spiritus ſancti cor humile ſemper quærit.
Si ſcires te perfecte annihilare atque ab omni creato
[amore evacuare:
tunc deberem in te cum magna gratia emanare.
Quando tu reſpicis ad creaturas:
ſubtrahitur tibi aſpectus Creatoris.
Diſce te in omnibus propter Creatorem vincere:
tunc ad divinam valebis cognitionem pertingere.
Quantumcumque modicum ſit ſi inordinate diligitur et
[reſpicitur:
retardat a ſummo et vitiat.

Argumentum. I (1—11). Pax non eſt ponenda in hominibus, ſed in Deo. Sine Deo enim non eſt vera et durabilis hominum amicitia. II (12—28). Præterea homo tanto magis Deo appropinquat, quanto ab omni ſolatio terreno longius recedit.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — vileſcit (1—17); 2) Qui autem — vitiat (18—28).





Contra vanam et ſæcularem ſcientiam.

## Cap. XLIII.

I. Fili.
Non te moveant pulchra et ſubtilia hominum dicta.
Non enim eſt regnum Dei in ſermone:
ſed in virtute.
Attende verba mea quæ corda accendunt et mentes
[illuminant:
inducunt compunctionem et variam ingerunt conſolatio-
[nem.
Numquam ad hoc legas verbum:
ut doctior aut ſapientior poſſis videri.
Stude mortificationi vitiorum:
quia hoc amplius tibi proderit quam notitia multarum
[difficilium quæſtionum.
Quum multa legeris et cognoveris:
ad unum ſemper oportet redire principium.
Ego ſum,
qui doceo hominem ſcientiam?
et clariorem intelligentiam parvulis tribuo:
quam ab homine poſſit doceri.
Cui ego loquor cito ſapiens erit:
et multum in ſpiritu proficiet.
Væ eis qui multa curioſa ab hominibus inquirunt:
et de via mihi ſerviendi parum curant.
Veniet tempus quando apparebit magiſter magiſtrorum
[Chriſtus dominus angelorum,
cunctorum auditurus lectiones:

hoc eſt ſingulorum examinaturus conſcientias⹎
et tunc ſcrutabitur Jeruſalem in lucernis:
et manifeſta erunt abscondita tenebrarum,
tacebuntque argumenta linguarum.

II. Ego ſum qui humilem in puncto elevo mentem⹎
ut plures æternæ veritatis capiat rationes:
quam ſi quis decem annis ſtuduiſſet in ſcholis.
Ego doceo ſine ſtrepitu verborum,
ſine confuſione opinionum:
ſine faſtu honoris,
ſine pugnatione argumentorum.
Ego ſum qui doceo terrena deſpicere præſentia ſa-
æterna quærere, [ſtidire⹎
æterna ſapere:
honores fugere,
ſcandala ſufferre⹎
omnem ſpem in me ponere,
extra me nil cupere:
et ſuper omnia me ardenter amare.
Nam quidam amando me intime,
didicit divina:
et loquebatur mirabilia.
Plus profecit in relinquendo omnia:
quam in ſtudendo ſubtilia.
Sed aliis loquor communia aliis ſpecialia⹎
aliquibus in ſignis et figuris dulciter appareo:
quibusdam vero in multo lumine revelo myſteria.
Una vox librorum ſed non omnes æque informat⹎





quia intus ſum doctor veritas ſcrutator cordis cogita-
actionum promotor: [tionum intellector,
distribuens ſingulis ſicut dignum judicavero.

Confer ad vv. 3 et 4 I Cor. 4, 20: Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute. — Ad v. 14 Pſ. 93, 10: Qui docet hominem ſcientiam? — Ad v. 24 Sophon. 1, 12: Scrutabor Jeruſalem in lucernis. — Ad v. 25 I Cor. 4, 5: Illuminabit abscondita tenebrarum. —

Argumentum. I (1—26). Monet Dominus, ne vana et ſæculari ſcientia imbui nos patiamur. II (27—53. Exponit Dominus ſuam homines docendi rationem.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — quæſtionum (1—10); 2) Quum multa — linguarum (11—26); 3) Ego ſum — amare (27—41); 4) Nam quidam — judicavero (42—53).

### De non attrahendo sibi res exteriores.

## Cap. XLIV.

I. Fili.
In multis oportet te eſſe inſcium,
et æſtimare te tamquam mortuum ſuper terram,
et cui totus mundus crucifixus ſit.
Multa etiam oportet ſurda aure pertranſire,
et quæ tuæ pacis ſunt,
magis cogitare.
Utilius eſt oculos a rebus displicentibus avertere,
et unicuique ſuum ſentire relinquere,
quam contentioſis ſermonibus deſervire.
Si bene ſteteris cum Deo,
et ejus judicium aſpexeris,
facilius te victum portabis:

II. O Domine,
quousque venimus?
Ecce damnum defletur temporale;
pro modico quæſtu laboratur et curritur:
et ſpirituale detrimentum in oblivionem tranſit,
et vix ſero reditur.
Quod parum,
vel nihil prodeſt attenditur,
et quod ſumme neceſſarium eſt,
negligenter præteritur:
quia totus homo ad externa defluit et niſi cito reſi-
libens in exterioribus jacet. [piſcat,

Confer ad v. 3 Gal. 6, 14: Mihi mundus crucifixus eſt.

Argumentum. In bipartiendo cap. auctoritatem Th. ſecuti ſumus. I (1—13). Non attrahendas ſibi eſſe res exteriores, filius docetur. II (14—25). Regulam iſtam parum obſervari, doletur.

Diſpoſitio Sommalii cum noſtra convenit.

## Quod omnibus non est credendum, et de facili lapsu verborum.

## Cap. XLV.

I. Da mihi auxilium Domine de tribulatione,
quia vana ſalus hominis.
Quam ſæpe ibi non inveni fidem,
ubi me habere putavi.
Quoties etiam ibi reperi,





ubi minus præſumpſi.
Vana ergo ſpes in hominibus,
ſalus autem juſtorum in te Deus.
Benedictus ſis Domine Deus meus,
in omnibus quæ accidunt nobis.
Infirmi ſumus et inſtabiles,
cito fallimur et permutamur.
Quis eſt homo,
qui ita caute et circumſpecte in omnibus ſe cuſtodire
[valet,
ut aliquando in aliquam deceptionem vel perplexitatem
Sed qui in te Domine confidit, [non veniat?
ac ſimplici ex corde quærit,
non tam facile labitur.
Et ſi inciderit aliquam tribulationem,
quocumque modo fuerit etiam implicatus,
citius per te eruetur,
aut a te conſolabitur:
quia tu non deſeres in te ſperantem uſque in finem.
Rarus fidus amicus,
in cunctis amici perſeverans preſſuris.
Tu Domine,
tu ſolus es fideliſſimus in omnibus,
et præter te non eſt alter talis.

II. O quam bene ſapuit ſancta illa anima,
quæ dixit.
Mens mea ſolidata eſt,
et in Chriſto fundata.

Si ita mecum foret,
non tam facile timor humanus me ſollicitaret,
nec verborum jacula moverent.

Quis omnia prævidere,
quis præcavere futura mala ſufficit?
Si prævisa ſæpe etiam lædunt,
quid improviſa niſi graviter feriunt?
Sed quare mihi miſero non melius providi?
Cur etiam tam facile aliis credidi?
Sed homines ſumus,
nec aliud quam fragiles homines ſumus,
etiamſi angeli a multis æſtimamur et dicimur.

Cui credam Domine?
Cui,
niſi tibi?
Veritas es,
quæ non fallis;
nec falli potes.
Et rurſum omnis homo mendax,
infirmus,
inſtabilis,
et labilis maxime in verbis:
ita ut ſtatim vix credi debeat,
quod rectum in facie ſonare videtur.

Quam prudenter præmonuiſti cavendum ab homi-
et quia inimici hominis domeſtici ejus: [nibus;
nec credendum ſi quis dixerit ecce hic aut ecce illic.
Doctus ſum damno meo:
et utinam ad cautelam majorem et non ad inſipien-
[tiam mihi.





Cautus eſto ait quidam cautus eſto:
ſerva apud te quod dico.
Et dum ego ſileo et absconditum credo;
nec ille ſilere poteſt quod ſilendum petiit:
ſed ſtatim prodit me et ſe et abiit.

Ab hujusmodi fabulis et incautis hominibus protege
[me Domine ne in manus eorum incidam:
nec umquam talia committam.
Verbum verum et ſtabile da in os meum:
et linguam callidam fac a me.
Quod pati nolo:
omnimode cavere debeo.

III. O quam bonum et pacificum,
de aliis ſilere;
nec indifferenter omnia credere,
neque de facili ulterius effari:
paucis ſe ipſum revelare;
te ſemper inſpectorem cordis quærere,
nec omni vento verborum circumferri:
ſed omnia intima et externa ſecundum placitum tuæ
[voluntatis optare perfici.

Quam tutum pro conſervatione cæleſtis gratiæ hu-
[manam fugere apparentiam;
nec appetere quæ foris admirationem videntur præbere:
ſed ea tota ſedulitate ſectari quæ vitæ emendationem
[dant et fervorem.
Quam multis nocuit virtus ſcita ac præpropere laudata;
quam ſane profuit gratia ſilentio ſervata in hac fragili
quæ tota tentatio fertur et militia. [vita:

Confer ad vv. 1 et 2 Pſ. 59, 13: Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana ſalus hominis. — Ad vv. 31 et 32 Act. Sanct. 5. Febr. (Pag. 615, B, 3) in vita S. Agathæ, ex qua iſta verba: Mens mea ſeqq. — Ad v. 51 Pſ. 115, 2: Omnis homo mendax. Cf. etiam Rom. 3, 4. — Ad v. 57 Matth. 10, 17: Cavete ab hominibus. — Ad v. 58 Mich. 7, 6: Et inimici hominis domeſtici ejus; cf. etiam Matth. 10, 36. — Ad v. 59 Matth. 24, 23: Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Cf. etiam Marc. 13, 21; Luc. 17, 23. — Ad v. 61 Pſ. 21, 3: Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; et nocte, et non ad inſipientiam mihi. — Ad v. 78 Prov. 24, 12: Qui inſpector eſt cordis. — Ad v. 79 Epheſ. 4, 14: Ut jam non — circumferamur omni vento doctrinæ. — Ad 86 Job. 7, 1: Militia eſt vita hominis ſuper terram. (Cf. quæ ad lib. I cap. 13 v. 4 annotavimus.)

Argumentum. Diſpoſitio cap. nititur auctoritate Thomæ. I (1—28). Cur in nemine niſi Deo plena fiducia collocanda ſit, exponitur. II (29—72). Deplorantur vitia commiſſa; imploratur auxilium Domini, ne eadem vitia denuo committantur. III (73—86.) Quam bene eveniat, ſi vitia iſta vitentur, dicitur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Da — permutamur (1—12); 2) Quis — talis (13—28); 3) O quam — videtur (29—56); 4) Quam prudenter — debeo (57—72); 5) O quam — fervorem (73—83); 6) Quam multis — militia (84—86). — Rosweydius partium iſtarum duas extremas conjunxit in unam. Idem fecerunt Gencius et Gregorius.





## De confidentia in Deo habenda quando insurgunt verborum jacula.

## Cap. XLVI.

I. Fili.
Sta firmiter et ſpera in me.
Quid enim ſunt verba niſi verba?
Per aërem volant:
ſed lapidem non lædunt.
Si reus es:
cogita quod libenter emendare te velis.
Si nihil tibi conſcius es:
penſa quod velis libenter pro Deo hoc ſuſtinere.
Parum ſatis eſt ut vel verba interdum ſuſtineas:
qui necdum fortia verbera tolerare vales.
Et quare tam parva tibi ad cor tranſeunt?
niſi quia adhuc carnalis es,
et homines magis quam oportet attendis?
Nam quia deſpici metuis reprehendi pro exceſſibus [non vis:
et excuſationum umbracula quæris.
Sed inſpice te melius,
et agnoſces quia vivit adhuc in te mundus:
et vanus amor placendi hominibus.
Quum enim baſſari refugis et confundi pro defectibus?
conſtat utique quod nec verus humilis ſis:
nec vere mundo mortuus,
nec mundus tibi crucifixus.

Sed audi verbum meum:
et non curabis decem milia verba hominum.

Ecce ſi cuncta contra te dicerentur quæ fingi malitio-
quid tibi nocerent, [ſiſſime poſſentꜗ
ſi omnino tranſire permitteres,
nec plus quam feſtucam perpenderes?
Numquid vel unum capillum tibi extrahere poſſent?

Sed qui cor intus non habet nec Deum præ oculis:
faciliter verbo movetur vituperationis.
Qui autem in me confidit nec proprio judicio ſtare
abſque humano terrore erit. [appetit:
Ego enim ſum judex et cognitor omnium ſecretorumꜗ
ego ſcio qualiter res acta eſt:
ego injuriantem novi et ſuſtinentem.
A me exiit verbum iſtudꜗ
me permittente hoc accidit:
ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.
Ego reum et innocentem judicabo:
ſed occulto judicio utrumque ante probare volui.
Teſtimonium hominum ſæpe fallitꜗ
meum judicium verum eſt:
ſtabit et non ſubvertetur.
Latet plerumque et paucis ad ſingula patet:
numquam tamen errat nec errare poteſt:
etiamſi oculis inſipientium non rectum videatur.

Ad me ergo currendum eſt in omni judicio:
nec proprio innitendum arbitrio.
Juſtus enim non conturbabitur:
quidquid a Deo ei acciderit.
Etiamſi injuſte aliquid contra eum prolatum fuerit:
non multum curabit.
Sed nec vane exſultabit:





ſi per alios rationabiliter excuſetur.
Penſat namque quia ego ſum ſcrutans corda et renes:
qui non judico ſecundum faciem et humanam apparen-
Nam ſæpe in oculis meis reperitur culpabile: [tiam.
quod hominum judicio creditur laudabile.

II. Domine Deus judex juſte fortis et patiens,
qui hominum noſti fragilitatem et pravitatemꜗ
eſto robur meum et tota fiducia mea:
non enim mihi ſufficit conſcientia mea.
Tu noſti quod ego non novi:
et ideo in omni reprehenſione humiliare me debui et
Ignoſce quoque mihi propitius, [manſuete ſuſtinere.
quoties ſic non egi:
et dona iterum gratiam amplioris ſufferentiæ.
Melior eſt enim mihi tua copioſa miſericordia ad con-
[ſecutionem indulgentiæ:
quam mea opinata juſtitia pro defenſione latentis con-
Et ſi nihil mihi conſcius ſum: [ſcientiæ.
tamen in hoc juſtificare me non poſſum:
quia remota miſericordia tua non juſtificabitur in con-
[ſpectu tuo omnis vivens.

Confer ad v. 30 Luc. 21, 18: Et capillus de capite veſtro non peribit; Act. 27, 34: Quia nullius veſtrum capillus de capite peribit. — Ad v. 35 Dan. 13, 42: Deus æterne, qui absconditorum es cognitor. — Ad v. 40 Luc. 2, 35: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. — Ad v. 51 et 52 Prov. 12, 21: Non contriſtabit juſtum quidquid ei acciderit; impii autem replebuntur malo. — Ad v. 57 Apoc. 2, 23: Quia ego ſum ſcru-

tans renes et corda; cf. etiam Pſ. 7, 10. — Ad v. 58 Joan. 7, 24 Nolite judicare ſecundum faciem; I Reg. (Sam.) 16, 7: Nec juxta intuitum hominis ego judico. — Ad v. 61 Pſ. 7, 12: Deus judex juſtus, fortis et patiens. — Ad vv. 72 et 73 I Cor. 4, 4: Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum. — Ad v. 74 Pſ. 142, 2: Et non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.

Argumentum. I. Dominus loquitur ad filium (1—60). Non metuenda ſunt verborum jacula (1—11); metuuntur tamen a filio, quia adhuc carnalis eſt (12—23). Ne minime quidem metuenda ſunt (24—32); ſed confidendum eſt in Domino (33—60). II (61—74). Implorat filius Domini auxilium et miſericordiam.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — quæris (1—16); 2) Sed inſpice — extrahere poſſent (17—30); 3) Sed qui — volui (31—42); 4) Teſtimonium — laudabile (43—60); 5) Domine — vivens (61—74).

## Quod omnia gravia pro æterna vita sunt toleranda.

## Cap. XLVII.

I. Fili.
Non te frangant labores quos aſſumpſiſti propter me nec tribulationes te dejiciant uſquequaque:
ſed mea promiſſio in omni eventu te roboret et conſoletur.
Ego ſufficiens ſum ad reddendum ſupra omnem modum et menſuram.
Non diu hic laborabis:
nec ſemper gravaberis doloribus.
Exſpecta pauliſper:
et videbis celerem finem malorum.
Veniet una hora:





quando ceſſabit omnis labor et tumultus.
Modicum eſt et breve:
omne quod tranſit cum tempore.
Age quod agis˥
fideliter labora in vinea mea:
ego ero merces tua.
Scribe lege canta,
geme tace ora˥
ſuſtine viriliter contraria:
digna eſt his omnibus et majoribus prœliis vita æterna.
Veniet pax in die una quæ nota eſt Domino˥
et erit non dies neque nox hujus ſcilicet temporis:
ſed lux perpetua claritas infinita,
pax firma et requies ſecura.
Non dices tunc quis me liberabit de corpore mortis hujus˥
neque clamabis heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt:
quoniam præcipitabitur mors,
et ſalus erit indefectiva˥
anxietas nulla,
jucunditas beata,
ſocietas dulcis et decora.

II. O ſi vidiſſes ſanctorum in cælo coronas perpetuas:
quanta quoque nunc exſultant gloria,
qui huic mundo olim contemptibiles et quaſi vita ipſa indigni putabantur˥
profecto te ſtatim humiliares uſque ad terram,
et affectares potius omnibus ſubeſſe quam uni præeſſe:

nec hujus vitæ lætos dies concupiſceres;
ſed magis pro Deo tribulari gauderes:
et pro nihilo inter homines computari maximum lucrum
[duceres.
O ſi tibi hæc ſaperent et profunde ad cor tranſirent;
quomodo auderes vel ſemel conqueri?
Nonne pro vita æterna cuncta laborioſa ſunt toleranda?
Non eſt parvum quid,
perdere aut lucrari regnum Dei.
Leva igitur faciem tuam in cælo;
ecce,
ego et omnes ſancti mei mecum:
qui in hoc ſæculo magnum habuere certamen.
Modo gaudent,
modo conſolantur;
modo ſecuri ſunt modo requieſcunt:
et ſine fine mecum in regno Patris mei permanebunt.

Confer ad v. 15 Gen. 15, 1: Noli timere, Abram, ego protector tuus ſum et merces tua magna nimis. — Ad v. 24 Rom. 7, 24: Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus? — Ad v. 25 Pſ. 119, 5: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. — Ad v. 26 Iſai. 25, 8: Præcipitabit mortem in ſempiternum.

Argumentum. I (1—30). Omnia gravia, quippe quæ modica ſint et brevi tranſeant, patienter toleranda ſunt pro æterna vita, cujus ſummus ſplendor pluribus extollitur. II (31—51). Levanda eſt igitur facies in cælo, contemplanda imprimis gloria ſanctorum, ut omnia laborioſa hujus temporis bono animo ferre diſcamus. — Diſpoſitio cap. a Th. indicata eſt.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — tempore (1—12); 2) Age — decora (13—30); 3) O ſi vidiſſes — duceres (31—38); 4) O ſi tibi — permanebunt (39—51).





### De die æternitatis et hujus vitæ angustiis.

## Cap. XLVIII.

I. O ſupernæ civitatis manſio beatiſſima.
O dies æternitatis clariſſima;
quam nox non obſcurat:
ſed ſumma veritas ſemper irradiat;
dies ſemper læta ſemper ſecura:
et numquam ſtatum mutans in contraria.
O utinam dies illa illuxiſſet:
et cuncta hæc temporalia finem accepiſſent.
Lucet quidem ſanctis perpetua claritate ſplendida:
ſed non niſi a longe et per ſpeculum peregrinantibus
[in terra.
Norunt cæli cives quam gaudioſa ſit illa:
gemunt exſules filii Evæ quod amara et tædioſa ſit iſta.
Dies hujus temporis parvi et mali;
pleni doloribus et anguſtiis:
ubi homo multis peccatis inquinatur,
multis paſſionibus irretitur;
multis timoribus ſtringitur,
multis curis distenditur:
multis curioſitatibus distrahitur,
multis vanitatibus implicatur;
multis erroribus circumfunditur,
multis laboribus atteritur tentationibus gravatur:
deliciis enervatur,
egeſtate cruciatur.
O quando finis horum malorum;
quando liberabor a miſera ſervitute vitiorum?

Quando memorabor Domine tui ſolius⹎
quando ad plenum lætabor in te?
Quando ero ſine omni impedimento,
in vera libertate ſine omni gravamine mentis et corporis?
Quando erit pax ſolida pax imperturbabilis et ſecura⹎
pax intus et foris,
pax ex omni parte firma?
Jeſu bone quando ſtabo ad videndum te,
quando contemplabor gloriam regni tui⹎
quando eris mihi omnia in omnibus?
O quando ero tecum in regno tuo⹎
quod præparaſti dilectis tuis ab æterno?
Relictus ſum pauper et exſul in terra hoſtili:
ubi bella quotidiana,
et infortunia maxima.

II. Conſolare exſilium meum⹎
mitiga dolorem meum:
quia ad te ſuſpirat omne deſiderium meum.
Nam onus mihi totum eſt:
quidquid hic mundus offert ad ſolatium.
Deſidero te intime frui:
ſed nequeo apprehendere.
Opto inhærere cæleſtibus:
ſed deprimunt res temporales et immortificatæ paſſiones.
Mente omnibus rebus ſupereſſe volo:
carne autem invite ſubeſſe cogor.
Sic ego homo infelix mecum pugno⹎





et factus ſum mihimet ipſi gravis:
dum ſpiritus ſurſum et caro quærit eſſe deorſum.
O quid intus patior dum mente cæleſtia tracto:
et mox carnalium turba occurrit oranti.
Deus meus ne elongeris a me:
neque declines in ira a ſervo tuo.
Fulgura coruſcationem tuam et diſſipa eas:
emitte ſagittas tuas et conturbentur omnes phantaſiæ inimici.
Recollige ſenſus meos ad te:
fac me oblivіſci omnium mundanorum:
da cito abjicere et contemnere phantaſmata vitiorum.
Succurre mihi æterna Veritas:
ut nulla me moveat vanitas⹎
adveni cæleſtis ſuavitas:
et fugiat a facie tua omnis impuritas.

Ignoſce quoque mihi et miſericorditer indulge:
quoties præter te aliud in oratione revolvo.
Confiteor etenim vere:
quia valde distracte me habere conſuevi.
Nam ibi multoties non ſum,
ubi corporaliter ſto aut ſedeo⹎
ſed ibi magis ſum:
quo cogitationibus feror.
Ibi ſum ubi cogitatio mea eſt:
ibi eſt frequenter cogitatio mea,
ubi eſt quod amo,
hoc mihi cito occurrit:
quod naturaliter delectat aut ex uſu placet.
Unde tu Veritas aperte dixiſti.

Ubi enim eſt theſaurus tuus:
ibi eſt et cor tuum.
Si cælum diligo:
libenter de cæleſtibus penſo.
Si mundum amoϟ
mundi felicitatibus congaudeo:
et de adverſitatibus ejus triſtor.
Si carnem diligo:
quæ carnis ſunt ſæpe imaginor.
Si ſpiritum amo:
de ſpiritualibus cogitare delector.
Quæcumque enim diligoϟ
de his libenter loquor et audio:
atque talium imagines mecum ad domum reporto.
Sed beatus ille homo,
qui propter te Domine omnibus creaturis licentiam abe-
[undi tribuitϟ
qui naturæ vim facit:
et concupiſcentias carnis fervore ſpiritus crucifigitϟ
ut ſerenata conſcientia puram tibi orationem offerat:
dignusque ſit angelicis intereſſe choris,
omnibus terrenis foris et intus excluſis.

Confer ad v. 10 I Cor. 13, 12: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. — Ad v. 13 Gen. 47, 9: Dies peregrinationis meæ — parvi et mali. — Ad v. 38 Matth. 25, 34: Poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi. — Ad v. 53 Rom. 7, 24: Infelix ego homo! — Ad v. 54 Job. 7, 20: Quare — factus ſum mihimet ipſi gravis? — Ad v. 58 Pſ. 70, 12: Deus ne elongeris a me. — Ad v. 59 Pſ. 26, 9: Ne declines in ira a ſervo tuo. — Ad vv. 60 et 61 Pſ. 143, 6: Fulgura coruſcationem, et diſſipabis eos; emitte ſagittas tuas, et conturbabis eos. — Ad vv. 83 et 84 Matth. 6, 21, ubi eadem verba leguntur.





Argumentum. I (1—41). Exoptatur votis ardentiſſimis dies æternitatis clariſſima, quum hujus vitæ anguſtiæ tot et tantæ ſint. — II (42—103). Imploratur divinum ſolatium, ut anima, rebus temporalibus et immortificatis paſſionibus, quas cupiens devincere non poteſt, depreſſa, valeat inhærere cæleſtibus (42—68). Rogatur Dominus, ut animæ in oratione ſæpe in aliena distractæ ignoſcat; quid in cauſa ſit, ut anima diſtrahi ſe patiatur, docetur (69—96). Beati prædicantur, qui propter Dominum naturæ vim faciunt, ut ſerenata conſcientia Deo puram orationem offerre poſſint (97—103).

Diſpoſitio Sommalii. 1) O ſupernæ — terra (1—10); 2) Norunt — cruciatur (11—24); 3) O quando — maxima (25—41); 4) Conſolare — deorſum (42—55); 5) O quid — placet (56—81); 6) Unde — excluſis (82—103).

## De desiderio æternæ vitæ, et quanta sint certantibus bona promissa.

## Cap. XLIX.

I. Fili.
Quum tibi deſiderium æternæ beatitudinis deſuper in-
[fundi ſentis,
et de tabernaculo corporis exire concupiſcis,
ut claritatem meam ſine viciſſitudinis umbra contem-
[plari poſſis:
dilata cor tuum et omni deſiderio hanc ſanctam inſpi-
[rationem ſuſcipe.
Redde ampliſſimas ſupernæ bonitati gratias:
quæ tecum ſic dignanter agitϟ
clementer viſitat ardenter excitat potenter ſublevat:
ne proprio pondere ad terrena labaris.
Neque enim hoc cogitatu tuo aut conatu accipis:

ſed ſola dignatione ſupernæ gratiæ et divini reſpectus;
quatenus in virtutibus et majori humilitate proficias:
et ad futura certamina te præpares;
mihique toto cordis affectu adhærere:
ac ferventi voluntate ſtudeas deſervire.

II. Fili.
Sæpe ignis ardet:
ſed ſine fumo flamma non aſcendit.
Sic et aliquorum deſideria ad cæleſtia flagrant:
et tamen a tentatione carnalis affectus liberi non ſunt.
Idcirco nec omnino pure pro honore Dei agunt:
quod tam deſideranter ab eo petunt.
Tale eſt et tuum ſæpe deſiderium:
quod inſinuaſti fore tam importunum.
Non enim eſt hoc purum et perfectum:
quod propria commoditate eſt infectum.
Pete non quod tibi eſt delectabile et commodum;
ſed quod mihi eſt acceptabile atque honorificum:
quia ſi recte judicas,
meam ordinationem tuo deſiderio et omni deſiderato [præferre debes ac ſequi.
Novi deſiderium tuum:
et frequentes gemitus audivi.
Jam velles eſſe in libertate gloriæ filiorum Dei;
jam te delectat domus æterna et cæleſtis patria gau- [dio plena:
ſed nondum venit hora iſta;
ſed eſt adhuc aliud tempus:
ſcilicet tempus belli tempus laboris et probationis.
Optas ſummo repleri bono:
ſed non potes hoc aſſequi modo.





Ego ſum:
exſpecta me   dicit Dominus   donec veniat regnum Dei.

Probandus es adhuc in terris:
et in multis exercitandus.
Conſolatio tibi interdum dabitur:
ſed copioſa ſatietas non conceditur.
Confortare igitur et eſto robuſtus:
tam in agendo quam in patiendo naturæ contraria.
Oportet te novum induere hominem:
et in alterum virum mutari.
Oportet te ſæpe agere quod non vis:
et quod vis oportet relinquere.
Quod aliis placet proceſſum habebit:
quod tibi placet ultra non proficiet.
Quod alii dicunt audietur:
quod tu dicis,
pro nihilo computabitur.
Petent alii et accipient;
tu petes nec impetrabis.
Erunt alii magni in ore hominum:
de te autem tacebitur.
Aliis hoc vel illud committetur:
tu autem ad nihil utile judicaberis.
Propter hoc natura quandoque contriſtabitur:
et magnum,
ſi ſilens portaveris.
In his et ſimilibus multis probari ſolet fidelis Domini [ſervus:
qualiter ſe abnegare et in omnibus frangere quiverit.

Vix eſt aliquid tale in quo tantumdem mori indiges
[ſicut videre et pati quæ voluntati tuæ ad-
[verſa ſunt:
maxime autem quum disconvenientia et quæ minus
[utilia tibi apparent fieri jubentur.
Et quia non audes reſiſtere altiori poteſtati ſub domi-
[nio conſtitutus ʕ
ideo durum tibi videtur ad nutum alterius ambulare:
et omne proprium ſentire omittere.

Sed penſa fili horum fructum laborum,
celerem finem atque præmium nimis magnum ʕ
et non habebis inde gravamen:
ſed fortiſſimum patientiæ tuæ ſolamen.
Nam et pro modica hac voluntate quam nunc ſponte
habebis ſemper voluntatem tuam in cælis. [deferis:
Ibi quippe invenies omne quod volueris,
omne,
quod deſiderare poteris:
ibi aderit tibi totius facultas boni,
ſine timore amittendi.
Ibi voluntas tua una ſemper mecum:
nil cupiet extraneum vel privatum.
Ibi nullus reſiſtet tibi,
nemo de te conqueretur,
nemo impediet,
nihil obviabit ʕ
ſed cuncta deſiderata ſimul erunt præſentia:
totumque affectum tuum reficient et adimplebunt uſque
[ad ſummum.





Ibi reddam gloriam pro contumelia perpeſſa ʕ
pallium laudis pro mœrore:
pro loco noviſſimo ſedem regni in ſæcula.
Ibi apparebit fructus obedientiæ ʕ
gaudebit labor pœnitentiæ:
et humilis ſubjectio coronabitur glorioſe.

Nunc ergo inclina te humiliter ſub omnium manibus ʕ
nec ſit tibi curæ quis hoc dixerit vel juſſerit:
ſed hoc magnopere curato ʕ
ut ſive prælatus ſive junior aut æqualis aliquid a te
pro bono totum accipias: [expoſcerit vel innuerit,
et ſincera voluntate ſtudeas adimplere.
Quærat alius hoc alius illud ʕ
glorietur ille in illo et iſte in iſto,
laudeturque millies mille:
tu autem nec in iſto nec in illo ʕ
ſed in tui ipſius gaude contemptu:
et in mei ſolius beneplacito ac honore.
Hoc optandum eſt tibi:
ut ſive per vitam ſive per mortem Deus ſemper in te
[glorificetur.

Confer ad v. 3 II Petr. 1, 13: Quamdiu ſum in hoc tabernaculo. — Ad v. 4 Joan. 17, 24: Pater, quos dediſti mihi, volo, ut ubi ſum ego, et illi ſint mecum, ut videant claritatem meam; Jacob. 1, 17: Apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. — Ad v. 33 Rom. 8, 21: Quia et ipſa creatura liberabitur a ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. — Ad v. 41 Sophon. 3, 8: Quapropter exſpecta me, dicit Dominus, in die reſurrectionis meæ; Luc. 22, 18: Donec regnum Dei veniat. — Ad v. 46 Joſ. 1, 7:

Confortare igitur et eſto robuſtus valde. — Ad v. 48 Epheſ. 4, 24: Et induite novum hominem. — Ad v. 49 I Reg. (Sam.) 10, 6: Et inſiliet in te (ſc. Saul) ſpiritus Domini, et — — mutaberis in virum alium. — Ad v. 76 Hebr. 6, 18: Ut per duas res immobiles — — fortiſſimum ſolatium habeamus. — Ad v. 93 Iſai. 63, 3: Ut ponerem lugentibus Sion — pallium laudis pro ſpiritu mœroris. — Ad v. 94 I Macc. 2, 57: David in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem regni in ſæcula. — Ad v. 111 Phil. 1, 20: Magnificabitur Chriſtus in corpore meo ſive per vitam, ſive per mortem.

Argumentum. I (1—15). Deſiderium æternæ beatitudinis deſuper infuſum dilatato corde cum gratiarum actione ſuſcipiendum eſt. Cur bonitati ſupremæ, quæ ita nobiscum agit, ampliſſimæ gratiæ reddendæ ſint, accuratius exponitur. II (16—111). Sed deſideria hominum ad cæleſtia flagrantia non ſemper pura ſunt (17—30). Jam volunt homines eſſe in gloria, quum adhuc ſit tempus probationis (31—41). Probandi ſunt variis modis (42—72). Certantibus autem maxima bona ſunt promiſſa (73—97). Humiliter igitur ſe inclinando homo Deum glorificare debet (98—111). — Diſpoſitio cap. a Thoma litera C (v. 16) ſignificata eſt.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — deſervire (1—15); 2) Fili — infectum (16—26); 3) Pete — regnum Dei (27—41); 4) Probandus — impetrabis (42—58); 5) Erunt — omittere (59—72); 6) Sed penſa — glorioſe (73—97); 7) Nunc ergo — glorificetur (98—111).





### Qualiter homo desolatus se debet in manus Dei offerre.

## Cap. L.

I. Domine Deus ſancte Pater ſis nunc et in æter-
quia ſicut vis ſic factum eſt: [num benedictus ʮ
et quod facis bonum eſt.
Lætetur in te ſervus tuus ʮ
non in ſe nec in aliquo alio:
quia tu ſolus lætitia vera ʮ
tu ſpes mea et corona mea:
tu gaudium meum et honor meus Domine.
Quid habet ſervus tuus ʮ
niſi quod a te accepit etiam ſine merito ſuo?
Tua ſunt omnia quæ dediſti,
et quæ feciſti.
Pauper ſum et in laboribus meis a juventute mea:
et contriſtatur anima mea nonnumquam uſque ad la-
[crimas:
quandoque etiam conturbatur ad ſe propter imminen-
Deſidero pacis gaudium ʮ [tes paſſiones.
pacem filiorum tuorum flagito,
qui in lumine conſolationis a te paſcuntur.
Si das pacem,
ſi gaudium ſanctum infundis ʮ
erit anima ſervi tui plena modulatione:
et devota in laude tua.
Sed ſi te ſubtraxeris ſicut ſæpiſſime ſoles ʮ

non poterit currere viam mandatorum tuorum:
ſed magis ad tundendum pectus genua ejus incurvantur˒
quia non eſt illi ſicut heri et nudius tertius quando
[ſplendebat lucerna tua ſuper caput ejus:
et ſub umbra alarum tuarum protegebatur a tentatio-
[nibus irruentibus.

II. Pater juſte et ſemper laudande:
venit hora ut probetur ſervus tuus.
Pater amande:
dignum eſt ut hac hora patiatur pro te aliquid ſervus
[tuus.
Pater perpetue venerande venit hora quam ab æterno
[præſciebas affuturam˒
ut ad modicum tempus ſuccumbat foris ſervus tuus:
vivat vero ſemper apud te intus.
Paululum vilipendatur˒
humilietur et deficiat coram hominibus:
paſſionibus conteratur et languoribus˒
ut iterum tecum in aurora novæ lucis reſurgat:
et in cæleſtibus clarificetur.
Pater ſancte˒
tu ſic ordinaſti et ſic voluiſti:
et hoc factum eſt quod ipſe præcepiſti.
Hæc eſt enim gratia ad amicum tuum˒
pati et tribulari in mundo pro amore tuo:
quotiescumque et a quocumque id permiſeris fieri.
Sine conſilio et providentia tua:
et ſine cauſa nihil fit in terra.





Bonum mihi Domine quod humiliaſti me ut diſcam
[juſtificationes tuas:
et omnes elationes cordis atque præſumptiones abjiciam.
Utile mihi quod confuſio cooperuit faciem meam:
ut te potius quam homines ad conſolandum requiram.
Didici etiam ex hoc inſcrutabile judicium tuum expa-
qui affligis juſtum cum impio: [veſcere˒
ſed non ſine æquitate et juſtitia.
Gratias tibi quia non peperciſti malis meis˒
ſed attriviſti me verberibus amaris:
infligens dolores et immittens anguſtias foris et intus.
Non eſt qui me conſoletur ex omnibus quæ ſub cælo
[ſunt:
niſi tu Domine Deus meus cæleſtis medicus animarum˒
qui percutis et ſanas:
deducis ad inferos et reducis.
Diſciplina tua ſuper me:
et virga tua ipſa me docebit.

Ecce Pater dilecte in manibus tuis ſum ego:
ſub virga correctionis tuæ me inclino˒
percute dorſum meum et collum meum:
ut incurvem ad voluntatem tuam tortuoſitatem meam.
Fac me pium et humilem diſcipulum ſicut bene facere
ut ambulem ad omnem nutum tuum. [conſueviſti:
Tibi me et omnia mea ad corrigendum commendo˒
melius eſt hic corripi quam in futuro.
Tu ſcis omnia et ſingula:
et nil te latet in humana conſcientia.
Antequam fiant noſti ventura:

et non opus eſt tibi ut quis te doceat aut admoneat
[de his quæ geruntur in terra.
Tu ſcis quid expedit ad profectum meum:
et quantum deſervit tribulatio ad rubiginem vitiorum pur-
Fac mecum deſideratum beneplacitum tuum; [gandam.
et ne deſpicias peccaminoſam vitam meam:
nulli melius nec clarius quam tibi ſoli notam.
Da mihi Domine ſcire quod ſciendum eſt,
hoc amare quod amandum eſt:
hoc laudare quod tibi ſumme placet;
hoc reputare quod tibi pretioſum apparet:
hoc vituperare quod oculis tuis ſordeſcit.
Non me ſinas ſecundum viſionem oculorum exterio-
[rum judicare;
neque ſecundum auditum aurium hominum imperitorum
[ſententiare:
ſed in judicio vero de viſibilibus et ſpiritualibus diſcer-
[nere;
atque ſuper omnia voluntatem beneplaciti tui ſemper in-
Falluntur ſæpe hominum ſenſus in judicando: [quirere.
falluntur et amatores ſæculi viſibilia tantummodo amando.
Quid eſt homo inde melior;
quia reputatur ab homine major?
Fallax fallacem,
vanus vanum cæcus cæcum infirmus infirmum decipit
[dum exaltat:
et veraciter magis confundit dum inaniter laudat.
Nam quantum unusquisque eſt in oculis tuis,
tantum eſt et non amplius:
ait humilis ſanctus Franciſcus.





Confer ad vv. 9 et 10 I Cor. 4, 7: Quid autem habes, quod non accepiſti? — Ad v. 13 Pſ. 87, 16: Pauper ſum ego, et in laboribus a juventute mea. — Ad v. 24 Pſ. 118, 32: Viam mandatorum tuorum cucurri. — Ad v. 26. »Heri et nudius tertius« ſæpius leguntur in Sc. S.; cf. imprimis Gen. 31, 2 et 5; I Macc. 9, 44. — Ad eund. v. Job. 29, 3: Quando ſplendebat lucerna ejus ſuper caput meum. — Ad v. 27 Pſ. 16, 8: Sub umbra alarum tuarum protege me. — Ad v. 47 Job. 5, 6: Nihil in terra ſine cauſa ſit. — Ad v. 48 Pſ. 118, 71: Bonum mihi quia humiliaſti me. — Ad v. 50 Pſ. 68, 8: Operuit confuſio faciem meam. — Ad v. 60 Deut. 32, 39: Percutiam, et ego ſanabo. — Ad v. 61 Tob. 13, 2: Deducis ad inferos et reducis. — Ad vv. 62 et 63 Pſ. 17, 36: Et diſciplina tua correxit me in finem, et diſciplina tua ipſa me docebit. — Ad vv. 86 et 87 Iſai. 11, 3: Non ſecundum viſionem oculorum judicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet. — Ad vv. 97—99: S. Bonavent. Legenda S. Franciſci cap. 6.: Sed et verbum hoc dicere ſolitus erat (ſc. Franciſcus): Quantum homo eſt in oculis Dei, tantum eſt et non plus.

Argumentum. Præeunte Thoma duæ partes majores ſunt diſtinguendæ, altera generalior, altera ſpecialior. I (1—27). Dominum implorat ſervus pauper, ut ſibi det pacis gaudium. II (28—99). Decreto Patris, qui miſit horam probationis, ſubjicit ſe humiliter ſervus; gratiæ divinæ in iſto decreto conſpicuæ gratias agit (29—63). Scientiſſimum et ſapientiſſimum Dominum rogat, ut virga correctionis ipſum faciat pium et humilem diſcipulum (64—80). Memorat nonnulla, quæ imprimis Dei correctione indigeant, inter hæc in exitu cap. errores in judicando (81—99). —

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — paſſiones (1—15); 2) Deſidero — irruentibus (16—27); 3) Pater juſte — præcepiſti (28—42); 4) Hæc eſt — juſtitia (43—54); 5) Gratias — docebit (55—63); 6) Ecce — notam (64—80); 7) Da mihi — inquirere (81—89); 8) Falluntur — Franciſcus (90—99).

### Quod humilibus insistendum est operibus quum deficitur a summis.

## Cap. LI.

I. Fili non vales ſemper in ferventiori deſiderio virtutum ſtare:
nec in altiori gradu contemplationis conſiſtere⹎
ſed neceſſe habes interdum ob originalem corruptelam ad inferiora deſcendere:
et onus corruptibilis vitæ etiam invite et cum tædio portare.
Quamdiu mortale corpus geris:
tædium ſenties et gravamen cordis.
Oportet ergo ſæpe in carne de carnis onere gemere:
eo quod non vales ſpiritualibus ſtudiis et divinæ contemplationi indeſinenter inhærere.

II. Tunc expedit tibi ad humilia et exteriora opera confugere:
et in bonis actibus te recreare⹎
adventum meum et ſupernam viſitationem firma confidentia exſpectare:
exſilium tuum et ariditatem mentis patienter ſufferre⹎
donec iterum a me viſiteris:
et ab omnibus anxietatibus libereris.
Nam faciam te laborum oblivіſci,
et interna quiete perfrui⹎
expandam coram te prata ſcripturarum:
ut dilatato corde currere incipias viam mandatorum meorum.
Et dices.





Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis:
ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.

Confer ad v. 4 II Macc. 6, 25: Propter modicum corruptibilis vitæ tempus. — Ad v. 18 Pſ. 118, 32: Viam mandatorum tuorum cururri, quum dilataſti cor meum. — Ad vv. 20 et 21 Rom. 8, 18: Exiſtimo enim, quod non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

Argumentum. I (1—8). Cur ſæpius a ſummis deficiatur, exponitur. II (9—21). Quum deficitur, humilibus inſiſtendum eſt operibus. Inſiſtentibus Deus præſto aderit.

Diſpoſitio Sommalii eadem quæ noſtra.

### Quod homo non reputet se consolatione dignum sed magis verberibus reum.

## Cap. LII.

I. Domine non ſum dignus conſolatione tua:
nec aliqua ſpirituali viſitatione.
Et ideo juſte mecum agis:
quando me inopem et deſolatum relinquis.
Si enim ad inſtar maris lacrimas fundere poſſem:
adhuc conſolatione tua dignus non eſſem.
Unde nihil dignus ſum quam flagellari et puniri⹎
quia graviter et ſæpe te offendi:
et in multis valde deliqui.
Ergo vera penſata ratione
nec minima ſum dignus conſolatione.
Sed tu clemens et miſericors Deus qui non vis perire opera tua ad oſtendendum divitias bonitatis tuæ in vaſa miſericordiæ,

etiam præter omne proprium meritum dignaris con-
[ſolari ſervum tuum ſupra humanum modum.
Tuæ enim conſolationes:
non ſunt ſicut humanæ confabulationes.
Quid egi Domine;
ut mihi conferres aliquam cæleſtem conſolationem?
Ego nihil boni me egiſſe recolo;
ſed ſemper ad vitia pronum:
et ad emendationem pigrum fuiſſe.
Verum eſt:
et negare non poſſum.
Si aliter dicerem,
tu ſtares contra me:
et non eſſet qui defenderet.
Quid merui pro peccatis meis;
niſi infernum et ignem æternum?
In veritate confiteor quoniam dignus ſum omni ludi-
[brio et contemptu:
nec decet me inter tuos devotos commemorari.
Et licet hoc ægre audiam;
tamen adverſum me pro veritate peccata mea arguam:
ut facilius miſericordiam tuam merear impetrare.
Quid dicam reus,
et omni confuſione plenus?
Non habeo os loquendi niſi hoc tantum verbum;
peccavi Domine peccavi:
miſerere mei,
ignoſce mihi.
Sine me paululum ut plangam dolorem meum:
antequam vadam ad terram tenebroſam et opertam mor-
[tis caligine.





II. Quid tam maxime a reo et miſero peccatore re-
[quiris;
niſi ut conteratur et humiliet ſe pro delictis ſuis?
In vera contritione et cordis humiliatione naſcitur ſpes
reconciliatur perturbata conſcientia: [veniæ;
reparatur gratia perdita;
tuetur homo a futura ira:
et occurrunt ſibi mutuo in oſculo ſancto Deus et pœ-
Humilis peccatorum contritio, [nitens anima.
acceptabile tibi eſt Domine ſacrificium:
longe ſuavius odorans in conſpectu tuo quam thuris
[incenſum.
Hæc eſt gratum etiam unguentum quod ſacris pedibus
[tuis infundi voluiſti:
quia cor contritum et humiliatum numquam deſpexiſti.
Ibi eſt locus refugii a facie iræ inimici;
ibi emendatur et abluitur:
quidquid aliunde contractum eſt et inquinatum.

Confer ad v. 12 II Reg. (Sam.) 14, 14: Nec vult Deus perire animam; Rom. 9, 23: Ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. — Ad vv. 39 et 40 Job. 10, 20 et 21: Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, et non revertar, ad terram tenebroſam et opertam mortis caligine. — Ad vv. 48, 49, 52 Pſ. 50, 19: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum, Deus, non deſpicies.

Argumentum. I (1—40). Cur homo ſe humiliare debeat, ita ut non reputet ſe conſolatione dignum, ſed magis verberibus reum, exponitur. II (41—55). Salutares iſtius humiliationis fructus deſcribuntur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — confabulationes (1—15); 2) Quid egi — impetrare (16—32); 3) Quid dicam — anima (33—47); 4) Humilis — inquinatum (48—55).

## Quod gratia Dei non miscetur terrena sapientibus.

## Cap. LIII.

I. Fili.
Pretioſa eſt gratia mea:
non patitur ſe miſceri extraneis rebus,
nec conſolationibus terrenis.
Abjicere ergo oportet omnia impedimenta gratiæ:
ſi optas ejus infuſionem ſuſcipere.
Pete ſecretum tibiϟ
ama ſolus habitare tecum:
nullius require confabulationemϟ
ſed magis ad Deum devotam effunde precem:
ut compunctam teneas mentem et puram conſcientiam.
Totum mundum nihil æſtima:
Dei vacationem omnibus exterioribus antepone.
Non enim poteris mihi vacare:
et in tranſitoriis pariter delectari.
A notis et a caris oportet elongari:
et ab omni temporali ſolatio mentem tenere privatam.
Sic obſecrat beatus apoſtolus Petrus:
ut tamquam advenas et peregrinos in hoc mundo ſe
[contineant Chriſti fideles.
O quanta fiducia erit morituro:
quem nullius rei affectus detinet in mundo.





Sed ſic ſegregatum cor habere ab omnibus:
æger necdum capit animus:
nec animalis homo novit interni hominis libertatem.
Attamen ſi vere velit eſſe ſpiritualisϟ
oportet eum renuntiare tam remotis quam propinquis:
et a nemine magis cavere quam a ſe ipſo.
Si temet ipſum perfecte viceris:
cetera facilius ſubjugabis.
Perfecta victoria eſt:
de ſemet ipſo triumphare.
Qui enim ſemet ipſum ſubjectum tenet,
ut ſenſualitas rationi,
et ratio in cunctis obediat mihi:
hic vere victor eſt ſui et dominus mundi.

II. Si ad hunc apicem ſcandere gliſcisϟ
oportet viriliter incipere et ſecurim ad radicem ponere:
ut evellas et deſtruas occultam inordinatam inclinatio-
[nem ad te ipſum et ad omne privatum
[et materiale bonum.
Ex hoc vitio quod homo ſemet ipſum nimis inordi-
[nate diligit:
pæne totum pendet,
quidquid radicaliter vincendum eſt.
Quo devicto et ſubacto malo pax magna et tranquilli-
[tas erit continuo.
Sed quia pauci ſibi ipſis perfecte mori laborant,
nec plene extra ſe tenduntϟ
propterea in ſe implicati remanent:
nec ſupra ſe in ſpiritu elevari poſſunt.

Qui autem libere mecum ambulare deſideratꝭ
neceſſe eſt ut omnes pravas et inordinatas affectiones ſuas mortificet:
atque nulli creaturæ privato amore concupiſcenter inhæreat.

Confer ad vv. 18 et 19 I Petr. 2, 11: Obſecro vos tamquam advenas et peregrinos abſtinere vos a carnalibus deſideriis quæ militant adverſus animam.

Argumentum. I (1—35). Abjicienda ſunt gratiæ impedimenta (1—6). Quænam ea ſint, accuratius exponitur (7—35). Maximum eſt homo ipſe (20—35). II (36—49). Ut ſuperentur iſta impedimenta, neceſſe eſt viriliter laborare et pugnare. — Eodem modo Thom. ipſe diſpoſuit cap.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — fideles (1—19); 2) O quanta — mundi (20—35); 3) Si ad — inhæreat (36—49).

### De diverſis motibus naturæ et gratiæ.

## Cap. LIV.

I. Fili diligenter adverte motus naturæ et gratiæꝭ
quia valde contrarie et ſubtiliter moventur:
et vix,
niſi a ſpirituali et intimo illuminato homine diſcernuntur.
Omnes quidem bonum appetuntꝭ
et aliquid boni in ſuis dictis vel factis prætendunt:
ideo ſub ſpecie boni multi falluntur.

II. Natura callida eſt et multos trahit illaqueat et decipit:
et ſe ſemper pro ſine habetꝭ
ſed gratia ſimpliciter ambulat,





ab omni ſpecie mala declinat,
fallacias non prætendit:
et omnia pure propter Deum agit,
in quo et finaliter requieſcit.
Natura invite vult mori nec premi nec ſuperari:
nec ſubeſſe nec ſponte ſubjugariꝭ
gratia vero ſtudet mortificationi propriæ:
reſiſtit ſenſualitati,
quærit ſubjiciꝭ
appetit vinci,
nec propria vult libertate fungi:
ſub diſciplina amat teneri,
nec alicui cupit dominariꝭ
ſed ſub Deo ſemper vivere,
ſtare et eſſe:
atque propter Deum omni humanæ creaturæ humiliter parata eſt inclinari.

Natura pro ſuo commodo laborat:
et quid lucri ex alio ſibi proveniat attenditꝭ
gratia autem non quid ſibi utile et commodoſum ſit
ſed quod multis proficiat magis conſiderat.
Natura libenter honorem et reverentiam accipit:
gratia vero omnem honorem et gloriam Deo fideliter attribuit.
Natura confuſionem timet et contemptum:
gratia autem gaudet pro nomine Jeſu pati contumeliam.
Natura otium amat et quietem corporalemꝭ
gratia vero vacua eſſe non poteſt:
ſed libenter amplectitur laborem.
Natura quærit habere curioſa et pulchra:

abhorret vilia et groſſa;
gratia vero ſimplicibus delectatur et humilibus:
aſpera non aſpernatur,
nec vetuſtis refugit indui pannis.
Natura reſpicit temporalia,
gaudet ad lucra terrena:
triſtatur de damno,
irritatur levi injuriæ verbo;
ſed gratia attendit æterna,
non inhæret temporalibus,
nec in perditione rerum turbatur,
neque verbis durioribus acerbatur:
quia theſaurum ſuum et gaudium in cælo ubi nil perit conſtituit.

Natura cupida eſt et libentius accipit quam donat:
amat propria et privata;
gratia autem pia eſt et communis:
vitat ſingularia contentatur paucis,
beatius dare judicat quam accipere.
Natura inclinat ad creaturas ad carnem propriam,
ad vanitates et diſcurſus;
ſed gratia trahit ad Deum et ad virtutes:
renunciat creaturis fugit mundum;
odit carnis deſideria,
reſtringit evagationes:
erubeſcit in publico apparere.
Natura libenter aliquod ſolatium habet externum in quo delectetur ad ſenſum;
ſed gratia in ſolo Deo quærit conſolari:
et in ſummo bono ſuper omnia viſibilia delectari.





Natura totum agit propter lucrum et commodum proprium:
nihil gratis facere poteſt;
ſed aut æquale aut melius,
aut laudem vel favorem pro benefactis conſequi ſperat:
et multum ponderari ſua geſta et dona et dicta concupiſcit;
gratia vero nil temporale quærit:
nec aliud præmium quam Deum ſolum pro mercede poſtulat;
nec amplius de temporalibus neceſſariis deſiderat:
niſi quantum hæc ſibi ad aſſecutionem æternorum valeant deſervire.

Natura gaudet de amicis multis et propinquis;
gloriatur de nobili loco et ortu generis:
arridet potentibus,
blanditur divitibus,
applaudit ſibi ſimilibus;
gratia autem et inimicos diligit,
nec de amicorum turba extollitur:
nec locum nec ortum natalium reputat niſi virtus major ibi fuerit;
favet magis pauperi quam diviti,
compatitur plus innocenti quam potenti:
congaudet veraci non fallaci;
exhortatur ſemper bonos meliora chariſmata æmulari:
et Filio Dei per virtutes aſſimilari.
Natura de defectu et moleſtia cito conqueritur:
gratia conſtanter fert inopiam.

Natura omnia ad ſe reflectit;
pro ſe certat et arguit;
gratia autem ad Deum cuncta reducit unde originaliter emanant:

nihil boni ſibi adſcribit nec arroganter præſumit ꝗ
non contendit nec ſuam ſententiam aliis præfert:
ſed in omni ſenſu et intellectu æternæ ſapientiæ ac [divino examini ſe ſubmittit.

Natura appetit ſcire ſecreta et nova audire ꝗ
vult exterius apparere et multa per ſenſus experiri:
deſiderat agnoſci et agere unde laus et admiratio proce- [dit ꝗ
ſed gratia non curat nova nec curioſa percipere,
quia totum hoc de vetuſtate corruptionis eſt ortum:
quum nihil novum et durabile ſit ſuper terram.
Docet itaque ſenſus reſtringere,
vanam complacentiam et oſtentationem devitare ꝗ
laudanda et digne miranda humiliter abſcondere:
et de omni re et in omni ſcientia utilitatis fructum,
atque Dei laudem et honorem quærere.
Non vult ſe nec ſua prædicari ꝗ
ſed Deum in donis ſuis optat benedici:
qui cuncta ex mera caritate largitur.

III. Hæc gratia ſupernaturale lumen et quoddam [Dei ſpeciale donum eſt:
et proprie electorum ſignaculum et pignus ſalutis æter- [næ ꝗ
quæ hominem de terrenis ad cæleſtia amanda ſuſtollit:
et de carnali ſpiritualem efficit.
Quanto igitur natura amplius premitur et vincitur ꝗ
tanto major gratia infunditur:
et quotidie novis viſitationibus interior homo ſecundum [imaginem Dei reformatur.





Confer ad v. 11 I Theſſ. 5, 22: Ab omni ſpecie mala abstinete vos. — Ad v. 26 I Petr. 2, 13: Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum. — Ad vv. 29 et 30 I Cor. 10, 33: Non quærens quod mihi utile eſt, ſed quod multis, ut ſalvi fiant. — Ad v. 34 Act. 5, 41: Et illi quidem ibant gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. — Ad v. 56 Act. 20, 35: Beatius eſt magis dare quam accipere. — Ad v. 86 I Cor. 13, 6: Non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. — Ad v. 87 I Cor. 12, 31: Aemulamini autem charismata meliora.

Argumentum. I. Introitus (1—7). Diligenter advertendi ſunt motus naturæ et gratiæ, quia haud facile discernuntur. II. Deſcribuntur diverſi motus gratiæ et naturæ (8—110). Exponitur autem diverſitas ita, ut doceatur primum, gratia et natura quales ſint (8—26), deinde, qualiter ſe exhibeant (27—90), denique, qualis utriusque ſit finis (91—110). III. Epilogus (111—117). Laus gratiæ, cujus effectus eo majores, quo amplius natura premitur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — requieſcit (1—14); 2) Natura invite — attribuit (15—32); 3) Natura confuſionem — conſtituit (33—51); 4) Natura cupida — delectari (52—66); 5) Natura totum — deſervire (67—75); 6) Natura gaudet — inopiam (76—90); 7) Natura omnia — largitur (91—110); 8) Hæc gratia — reformatur (111—117). — Rosweydius cap. distribuit in has ſeptendecim partes: 1) Fili — falluntur (1—7); 2) Natura callida — requieſcit (8—14); 3) Natura invite — inclinari (15—26); 4) Natura pro — conſiderat (27—30); 5) Natura libenter — attribuit (31—32); 6) Natura confuſionem — contumeliam (33—34); 7) Natura otium — laborem (35—37); 8) Natura quærit — pannis (38—42); 9) Natura reſpicit — conſtituit (43—51); 10) Natura cupida — accipere (52—56); 11) Natura inclinat — apparere (57—63); 12) Natura libenter — delectari (64—66); 13) Natura totum — deſervire (67—75); 14) Natura gaudet — aſſimilari (76—88); 15) Natura de — inopiam (89—90); 16) Natura omnia —

largitur (91—110); 17) Hæc gratia — reformatur (111—117). — Cum Rosweydio in dispartiendo cap. conſentit omnino Gencius; Gregorius autem a Rosweydio in eo ſolummodo differt, quod partem ſextam decimam diviſit in duas (Natura omnia ad ſe reflectit — ſubmittit, v. 91—96; Natura appetit — largitur, v. 97—110).

## De corruptione naturæ et efficacia gratiæ divinæ.

## Cap. LV.

I. Domine Deus meus qui me creaſti ad imaginem
[et ſimilitudinem tuam‸
concede mihi hanc gratiam quam oſtendiſti tam magnam
[et neceſſariam ad ſalutem:
ut vincam peſſimam naturam meam trahentem ad pec-
[cata et in perditionem.
Sentio enim in carne mea legem peccati contradicen-
[tem legi mentis meæ et captivum me ducen-
[tem ad obediendum ſenſualitati in multis‸
nec poſſum reſiſtere paſſionibus ejus:
niſi aſſiſtat tua ſanctiſſima gratia cordi meo ardenter
[infuſa.

Opus eſt gratia tua et magna gratia,
ut vincatur natura:
ad malum ſemper prona ab adoleſcentia ſua.
Nam per primum hominem Adam lapſa et vitiata per
[peccatum:
in omnes homines pœna hujus maculæ deſcendit‸
ut ipſa natura quæ bene et recta a te condita fuit,
pro vitio jam et infirmitate corruptæ naturæ ponatur:





eo quod motus ejus ſibi relictus ad malum et inferiora
[trahit.
Nam modica vis quæ remanſit:
eſt tamquam ſcintilla quædam latens in cinere.
Hæc eſt ipſa ratio naturalis circumfuſa magna caligine:
adhuc judicium habens boni et mali,
veri falſique diſtantiam‸
licet impotens ſit adimplere omne quod approbat:
nec pleno jam lumine veritatis nec ſanitate affectionum
[ſuarum potiatur.

Hinc eſt Deus meus quod condelector legi tuæ ſe-
[cundum interiorem hominem‸
ſciens mandatum tuum fore bonum juſtum et ſanctum:
arguens etiam omne malum et peccatum fugiendum‸
carne autem ſervio legi peccati:
dum magis ſenſualitati obedio quam rationi.
Hinc eſt quod velle bonum mihi adjacet:
perficere autem non invenio.
Hinc ſæpe multa bona propono‸
ſed quia gratia deeſt ad adjuvandam infirmitatem meam:
ex levi reſiſtentia reſilio et deficio.
Hinc accidit quod viam perfectionis agnoſco‸
et qualiter agere debeam clare ſatis video:
ſed propriæ corruptionis pondere preſſus,
ad perfectiora non aſſurgo.

II. O quam maxime eſt mihi neceſſaria Domine tua
[gratia,
ad inchoandum bonum,
ad proficiendum,
et ad perficiendum‸

nam ſine ea nihil poſſum facere:
omnia autem poſſum in te confortante me gratia.
O vere cæleſtis gratia⸵
ſine qua nulla ſunt propria merita:
nulla quoque dona naturæ ponderanda.
Nihil artes nihil divitiæ,
nihil pulchritudo vel fortitudo:
nihil ingenium vel eloquentia valent apud te Domine ſine gratia.
Nam dona naturæ bonis et malis ſunt communia⸵
electorum autem proprium donum eſt gratia ſive dilectio:
qua inſigniti digni habentur vita æterna.
Tantum eminet hæc gratia:
ut nec donum prophetiæ nec ſignorum operatio nec quantalibet alta ſpeculatio aliquid æſtimetur ſine ea.
Sed neque fides neque ſpes,
neque aliæ virtutes:
tibi acceptæ ſunt ſine caritate et gratia.

III. O beatiſſima gratia quæ pauperem ſpiritu virtutibus divitem facis:
et divitem multis bonis humilem corde reddis⸵
veni deſcende ad me,
reple me mane conſolatione tua:
ne deficiat præ laſſitudine et ariditate mentis anima mea.
Obſecro Domine ut inveniam gratiam in oculis tuis⸵
ſufficit enim mihi gratia tua:
ceteris non obtentis quæ deſiderat natura.
Si fuero tentatus et vexatus tribulationibus multis,





non timebo mala:
dum mecum fuerit gratia tua.
Ipſa fortitudo mea:
ipſa conſilium fert et auxilium.
Cunctis hoſtibus potentior eſt:
et ſapientior univerſis ſapientibus.
Magiſtra eſt veritatis,
doctrix diſciplinæ⸵
lumen cordis,
ſolamen preſſuræ,
fugatrix triſtitiæ:
ablatrix timoris,
nutrix devotionis,
productrix lacrimarum.
Quid ſum ſine ea niſi aridum lignum⸵
et ſtips inutilis ad ejiciendum?
Tua ergo me Domine gratia ſemper et præveniat et ſequatur⸵
ac bonis operibus jugiter præſtet eſſe intentum:
per Jeſum Chriſtum Filium tuum.
Amen.

Confer ad vv. 4 et 5 Rom. 7, 23: Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. — Ad v. 9 Gen. 8, 21: Senſus enim et cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. — Ad v. 22 Rom. 7, 22: Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem. — Ad v. 23 Rom. 7, 12: Mandatum ſanctum, juſtum et bonum. — Ad. v. 25 Rom. 7, 25: Ego ipſe mente ſervio legi Dei, carne autem legi peccati. — Ad vv. 27 et 28 Rom. 7, 18: Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. —

Ad v. 40 Joan. 15, 5: Sine me nihil poteſtis facere. — Ad v. 41 Phil. 4, 13: Omnia poſſum in eo qui me confortat. — Ad v. 59 Pſ. 89, 14: Repleti ſumus mane miſericordia tua. — Ad v. 62 II Cor. 12, 9: Sufficit tibi gratia mea.

Argumentum. In diſponendo cap. ſecuti ſumus ſignificationes Thomæ. I (1—35). Opus nobis eſt gratia divina ad vincendam naturam, de cujus corruptione pluribus dicitur. II (36—55). Neceſſaria nobis eſt gratia, quia ſine ea nihil boni poſſumus, et nulla ſunt propria merita. III (56—84). Beatiſſima eſt gratia propter efficaciam ſuam maximam, quæ uberius deſcribitur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — infuſa (1—6); 2) Opus eſt — potiatur (7—21); 3) Hinc eſt Deus — aſſurgo (22—35); 4) O quam — gratia (36—55). 5) O beatiſſima — ſapientibus (56—70); 6) Magiſtra — Amen (71—84).

## Quod nos ipsos abnegare et Christum imitari debemus per crucem.

## Cap. LVI.

I. Fili.
Quantum a te vales exire:
tantum in me poteris transire.
Sicut nihil foris concupiſcere internam pacem facit:
ſic ſe interius relinquere Deo conjungit.
Volo te addiſcere perfectam abnegationem tui,
in voluntate mea:
ſine contradictione et querela.

Sequere me,
ego ſum via veritas,
et vita.





Sine via non iturꜝ
ſine veritate non cognoſcitur:
ſine vita non vivitur.
Ego ſum via quam ſequi debesꜝ
veritas cui credere debes:
vita quam ſperare debes.
Ego ſum via inviolabilisꜝ
veritas infallibilis:
vita interminabilis.
Ego ſum via rectiſſimaꜝ
veritas ſuprema:
vita vera vita beata vita increata.
Si manſeris in via mea cognoſces veritatemꜝ
et veritas liberabit te:
et apprehendes vitam æternam.
Si vis ad vitam ingredi:
ſerva mandata.
Si vis veritatem cognoſcere:
crede mihi.
Si vis perfectus eſſe:
vende omnia.
Si vis eſſe diſcipulus meus:
abnega temet ipſum.
Si vis beatum vitam poſſidere:
præſentem vitam contemne.
Si vis exaltari in cælo:
humilia te in mundo.
Si vis regnare mecum:
porta crucem mecum.
Soli enim ſervi crucis:
inveniunt viam beatitudinis et veræ lucis.

II. Domine Jeſu quia arta erat via tua et mundo
dona mihi te cum mundi deſpectu imitari. [deſpecta:
Non enim major eſt ſervus domino ſuo:
nec diſcipulus ſupra magiſtrum.
Exerceatur ſervus tuus in vita tua:
quia ibi eſt ſalus mea,
et ſanctitas vera.
Quidquid extra eam lego vel audio:
non me recreat nec delectat plene.

III. Fili quia hæc ſcis et legiſti omnia:
beatus eris ſi feceris ea.
Qui habet mandata mea et ſervat ea:
ipſe eſt qui diligit me.
Et ego diligam eum;
et manifeſtabo ei me ipſum:
et faciam eum conſedere mecum in regno Patris mei.

Domine Jeſu ſicut dixiſti et promiſiſti:
ſic utique fiat et mihi promereri contingat.
Suſcepi ſuſcepi de manu tua crucem;
portabo et portabo eam uſque ad mortem:
ſicut impoſuiſti mihi.
Vere vita boni monachi crux eſt:
ſed dux paradiſi.
Inceptum eſt retro abire non licet:
nec relinquere oportet.





IV. Eia fratres pergamus ſimul:
Jeſus erit nobiſcum.
Propter Jeſum ſuſcepimus hanc crucem:
propter Jeſum perſeveremus in cruce.
Erit adjutor noſter:
qui eſt dux noſter et præceſſor.
En rex noſter ingreditur ante nos:
qui pugnabit pro nobis.
Sequamur viriliter,
nemo metuat terrores;
ſimus parati mori fortiter in bello:
noc inferamus crimen gloriæ noſtræ ut fugiamus a
[cruce.

Confer ad vv. 10 et 11 Joan. 14, 6: Ego ſum via, et veritas, et vita. Nemo venit ad Patrem, niſi per me. — Ad vv. 24 et 25 Joan. 8, 31 et 32: Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis, et cognoſcetis veritatem, et veritas liberabit vos. — Ad vv. 27 et 28 Matth. 19, 17: Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Ad vv. 31 et 32 Matth. 19, 21: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes. — Ad vv. 33 et 34 Matth. 16, 24: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemet ipſum. — Ad v. 45 Joan. 13, 16: Non eſt ſervus major domino ſuo. — Ad v. 46 Matth. 10, 24; Luc. 6, 40: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. — Ad vv. 52 et 53 Joan. 13, 17: Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea. — Ad vv. 54—57: Joan. 14, 21: Qui habet mandata mea et ſervat ea, ille eſt, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo; et ego diligam eum, et manifeſtabo ei me ipſum. — Ad v. 58 Apoc. 3, 21: Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut et ego vici, et ſedi cum Patre meo in throno ejus. — Ad vv. 64 et 65 cf. Thom. a Kempis cantica ſpiritualia (ed. Somm. in fine Tomi II.), in quibus ſunt quattuor verſus hexametri (dicti leonini) de ſancta

cruce, quorum primus: Vita boni monachi crux eſt, ſed dux paradiſi. — Ad v. 75 II Esdr. 4, 20: Deus noſter pugnabit pro nobis. — Ad vv. 78 et 79 I Macc. 9, 10: Moriamur in virtute propter fratres noſtros, et non inferamus crimen gloriæ noſtræ.

Argumentum. Diſpoſitio cap. a Th. ſignificata eſt. I. Alloquitur Dominus filium (1 – 42). Monetur filius, ut ſe ipſum abneget et Dominum ſequatur (1 – 8). Cur Dominus ſequendus ſit; quid ſit, Dominum ſequi; quid boni contingat ſectatori Domini: illuſtratur adhibito verſu: Ego ſum via, veritas et vita (9—42). II (43—51). Reſpondet filius. Ad Dominum imitandum paratus, expetit Domini auxilium. III (52—67). Colloquium Domini cum filio. Promittit Dominus filio pio beatitudinem æternam. Confirmat filius, ſe Domino fidem ſervaturum, imprimis crucem a Domino ſibi impoſitam uſque ad mortem portaturum eſſe. IV (68—79). Adhortatur filius fratres, ut ſimul Jeſum viriliter ſequantur auxilio ejus confiſi.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — æternam (1 – 26); 2) Si vis — lucis (27—42); 3) Domine Jeſu — plene (43—51); 4) Fili, quia — oportet (52—67); 5) Eia fratres — cruce (68—79). — Rosweydius eam partem, quæ apud Sommalium quarta eſt, dividit in has duas: Fili, quia — Patris mei (52—58); Domine Jeſu — oportet (59—67). Cum Rosweydio concordat Gencius.

## Quod homo non sit nimis dejectus quando in aliquos labitur defectus.

## Cap. LVII.

I. Fili.
Magis placent mihi patientia et humilitas in adverſis:
quam multa conſolatio et devotio in proſperis.
Ut quid te contriſtat parvum factum contra te dictum?
Si amplius fuiſſet:





commoveri non debuiſſes.
Sed nunc permitte tranſire.
Non eſt primum nec novum:
nec ultimum erit ſi diu vixeris.
Satis virilis es:
quamdiu nil obviat adverſi.
Bene etiam conſulis et alios noſti roborare verbis;
ſed quum ad januam tuam venit repentina tribulatio:
deficis conſilio et robore.
Attende magnam fragilitatem tuam:
quam ſæpius experiris in modicis objectis.
Tamen pro ſalute tua iſta fiunt:
quum hæc et ſimilia contingunt.

Pone ut melius noſti,
ex corde;
et ſi te tetigit:
non tamen dejiciat nec diu implicet.
Ad minus ſuſtine patienter:
ſi non potes gaudenter.
Etiamſi minus libenter audis et indignationem ſentis;
reprime te:
nec patiaris aliquid inordinatum ex ore tuo exire unde
[parvuli ſcandalizentur.
Cito conquieſcet commotio excitata:
et dolor internus revertente dulcorabitur gratia.
Adhuc vivo ego dicit Dominus juvare te paratus et
[ſolito amplius conſolari:
ſi confiſus fueris mihi et devote invocaveris.
Animæquior eſto:

et ad majorem ſuſtinentiam accingere.
Non eſt totum fruſtratum:
ſi te ſæpius percipis tribulatum vel graviter tentatum.
Homo es et non Deus.
Caro es,
non angelus.
Quomodo tu poſſes ſemper in eodem ſtatu virtutis permanere;
quando hoc defuit angelo in cælo,
et primo homini in paradiſo?
Ego ſum qui mœrentes erigo ſoſpitate;
et ſuam cognoſcentes infirmitatem:
ad meam proveho divinitatem.

II. Domine benedictum ſit verbum tuum:
dulce ſuper mel et favum ori meo.
Quid facerem in tantis tribulationibus et anguſtiis meis;
niſi me confortares tuis ſanctis ſermonibus?
Dummodo tandem ad portum ſalutis perveniam:
quid curæ eſt quæ et quanta paſſus fuero?
Da finem bonum:
da felicem ex hoc mundo tranſitum.
Memento mei Deus meus:
et dirige me recto itinere in regnum tuum.
Amen.

Confer ad v. 42 Job. 5, 11: Mœrentes erigit ſoſpitate. — Ad v. 46 Pſ. 18, 11: Dulciora ſuper mel et favum (ſc. judicia Domini); Pſ. 118, 103: Quam dulcia faucibus meis eloquia! ſuper mel ori meo.

Argumentum. I (1—44). Exprobrat Dominus filio, quod ſit nimis dejectus, quando in aliquos labatur defectus (1—18).





Docetur filius, quomodo ſe gerere debeat in tribulatione; tribulatio declaratur eſſe inevitabilis; Deum cum fide et devotione imploranti præſidium Dei promittitur (19—44). II (45—55). Gratias agit Domino filius; precatur, ut ſibi det felicem ex hoc mundo in regnum divinum tranſitum.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Fili — contingunt (1—18); 2) Pone — invocaveris (19—31); 3) Animæquior — divinitatem (32—44); 4) Domine — Amen (45—55).

## De altioribus rebus et occultis judiciis Dei non scrutandis.

## Cap. LVIII.

I. Fili.
Caveas diſputare de altis materiis et de occultis Dei judiciis:
cur iſte ſic relinquitur,
et ille ad tantam gratiam aſſumitur;
cur etiam iſte tantum affligitur:
et ille tam eximie exaltatur.
Iſta omnem humanam facultatem excedunt:
nec ad inveſtigandum judicium divinum ulla ratio prævalet vel diſputatio.
Quando ergo hæc tibi ſuggerit inimicus,
vel etiam quidam curioſi inquirunt homines;
reſponde illud prophetæ.
Juſtus es Domine:
et rectum judicium tuum.
Et illud.
Judicia Domini vera,
juſtificata in ſemet ipſa.
Judicia mea metuenda ſunt,

non discutienda;
quia humano intellectui ſunt incomprehenſibilia.

Noli etiam inquirere,
nec disputare de meritis ſanctorum:
quis alio ſit ſanctior,
aut quis major fuerit in regno cælorum.
Talia generant ſæpe lites et contentiones inutiles:
nutriunt quoque ſuperbiam et vanam gloriam unde oriun-
dum iſte illum ſanctum: [tur invidiæ et disſenſiones;
et alius alium conatur ſuperbe præferre.
Talia autem velle ſcire et inveſtigare nullum fructum
ſed magis ſanctis displicent: [afferunt;
quia non ſum Deus disſenſionis ſed pacis;
quæ pax magis in humilitate vera:
quam in propria exaltatione conſiſtit.
Quidam zelo dilectionis trahuntur ad hos vel ad illos
ſed humano potius quam divino. [ampliori affectu:
Ego ſum qui cunctos condidi ſanctos;
ego donavi gratiam:
ego præſtiti gloriam.
Ego novi ſingulorum merita;
ego præveni eos in benedictionibus dulcedinis meæ:
ego præſcivi dilectos ante ſæcula.
Ego eos elegi de mundo non ipſi me præelegerunt:
ego vocavi per gratiam,
attraxi per miſericordiam.
Ego perduxi eos per tentationes varias;
ego infudi conſolationes magnificas;
ego dedi perſeverantiam:





ego coronavi eorum patientiam.
Ego primum et noviſſimum agnoſco:
ego omnes inæſtimabili dilectione amplector.
Ego laudandus ſum in omnibus ſanctis meis;
ego ſuper omnia benedicendus ſum et honorandus in
[ſingulis:
quos ſic glorioſe magnificavi et prædeſtinavi ſine ullis
[præcedentibus propriis meritis.
Qui ergo unum de minimis meis contempſerit;
nec magnum honorat:
quia puſillum et magnum ego feci.
Et qui derogat alicui ſanctorum:
derogat et mihi et ceteris omnibus in regno cælorum.
Omnes unum ſunt per caritatis vinculum;
idem ſentiunt idem volunt:
et omnes in unum ſe diligunt.
Adhuc autem quod multo altius eſt:
plus me quam ſe et ſua merita diligunt.
Nam ſupra ſe rapti et extra propriam dilectionem tracti,
toti in amorem mei pergunt:
in quo et fruitive quieſcunt.
Nihil eſt quod eos avertere poſſit aut deprimere;
quippe qui æterna veritate pleni,
igne ardeſcunt inextinguibilis caritatis.
Taceant igitur carnales et animales homines de ſan-
[ctorum ſtatu diſſerere:
qui non norunt niſi privata gaudia diligere.
Demunt et addunt pro ſua inclinatione:
non prout placet æternæ veritati.
In multis eſt ignorantia:

eorum maxime qui parum illuminati,
raro aliquem perfecta dilectione ſpirituali diligere norunt.
Multum adhuc naturali affectu et humana amicitia ad
[hos vel ad illos trahuntur;
et ſicut in inferioribus ſe habent:
ita et de cæleſtibus imaginantur.
Sed eſt diſtantia incomparabilis quæ imperfecti cogi-
[tant:
et quæ illuminati viri per revelationem ſupernam ſpe-
[culantur.

II. Cave ergo fili de iſtis curioſe tractare quæ tuam
ſed hoc magis ſatage et intende: [ſcientiam excedunt;
ut vel minimus in regno Dei queas inveniri.
Etſi quiſpiam ſciret quis alio ſanctior eſſet vel major
[haberetur in regno cælorum;
quid ei hæc notitia prodeſſet,
niſi ſe ex hac cognitione coram me humiliaret et in
[majorem nominis mei laudem exſurgeret?
Multo acceptius Deo facit qui de peccatorum ſuorum
[magnitudine et virtutum ſuarum parvitate cogitat,
et quam longe a perfectione ſanctorum diſtat:
quam is qui de eorum majoritate vel parvitate diſputat.
Melius eſt ſanctos devotis precibus et lacrimis exorare,
et eorum glorioſa ſuffragia humili mente implorare:
quam eorum ſecreta vana inquiſitione perſcrutari.
Illi bene et optime contentantur:
ſi homines ſcirent contentari et vaniloquia ſua com-
Non gloriantur de propriis meritis; [peſcere.





quippe qui ſibi nihil bonitatis aſcribunt ſed totum mihi:
quoniam ipſis cuncta ex infinita caritate mea donavi.
Tanto amore divinitatis et gaudio ſupereffluenti replen-
ut nihil eis deſit gloriæ: [tur;
nihilque poſſit deeſſe felicitatis.
Omnes ſancti quanto altiores in gloria tanto humiliores
et mihi viciniores et dilectiores exſiſtunt. [in ſe ipſis:
Ideoque habes ſcriptum;
quia mittebant coronas ſuas ante Deum et ceciderunt
[in facies ſuas coram Agno:
et adoraverunt viventem in ſæcula ſæculorum.

III. Multi quærunt quis major ſit in regno Dei:
qui ignorant an cum minimis erunt digni computari.
Magnum eſt vel minimum eſſe in cælo,
ubi omnes magni ſunt:
quia omnes filii Dei vocabuntur et erunt.
Minimus erit in mille:
et peccator centum annorum morietur.
Quum enim quærerent diſcipuli quis major eſſet in regno
tale audierunt reſponſum. [cælorum:
Niſi converſi fueritis et efficiamini ſicut parvuli:
non intrabitis in regnum cælorum.
Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte:
hic major eſt in regno cælorum.
Væ eis qui cum parvulis humiliare ſe ſponte dedi-
[gnantur:
quoniam humilis janua regni cæleſtis eos non admittet
Væ etiam divitibus, [intrare.

qui habent hic conſolationes ſuasʕ
quia pauperibus intrantibus in regnum Dei:
ipſi ſtabunt foras ejulantes.
Gaudete humiles,
et exſultate pauperesʕ
quia veſtrum eſt regnum Dei:
ſi tamen in veritate ambulatis.

Confer ad vv. 12 et 13 Pſ. 118, 137: Juſtus es, Domine, et rectum judicium tuum. — Ad vv. 15 et 16 Pſ. 18, 10: Judicia Domini vera, juſtificata in ſemet ipſa. — Ad v. 30 I Cor. 14, 33: Non enim eſt disſenſionis Deus, ſed pacis. — Ad v. 39 Pſ. 20, 4: Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis. — Ad vv. 40—47 Rom. 8, 29 et 30: Nam quos præſcivit, et prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædeſtinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et juſtificavit; quos autem juſtificavit, illos et glorificavit. — Ad v. 41 Joan. 15, 19: Non vos me elegiſtis; ſed ego elegi vos. — Ad v. 55 Sap. 6, 8: Quoniam puſillum et magnum ipſe fecit. — Ad vv. 104 et 105 Apoc. 4, 10: Procidebant — ante ſedentem in throno, et adorabant viventem in ſæcula ſæculorum et mittebant coronas ſuas ante thronum. — Ad v. 111 Iſai. 60, 22: Minimus erit in mille. — Ad v. 112 Iſai. 65, 20: Peccator centum annorum maledictus erit. — Ad vv. 115—118 Matth. 18, 3 et 4: Niſi converſi fueritis, et efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in regno cælorum. — Ad vv. 121 et 122 Luc. 6, 24: Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram. — Ad vv. 126 et 127 Luc. 6, 20: Beati pauperes, quia veſtrum eſt regnum Dei. — Ad v. 128. »Ambulare in veritate« ſæpius in ſcr. ſ. legitur: ex. gr. Iſai. 38, 3; II Joan. 4; III Joan. 3 et 4.

Argumentum. Diſpoſitio cap. auctoritati Thomæ innititur. I (1—80). Caveas diſputare de altis materiis et de oc-





cultis Dei judiciis. Iſta omnem humanam facultatem excedunt. Metuenda, non diſcutienda ſunt judicia divina (1—19). Noli etiam diſputare de meritis ſanctorum. Talia generant ſæpe lites, nutriunt ſuperbiam, diſplicent ſanctis (20—32). Quidam zelo dilectionis trahuntur ad hos vel ad illos ampliori affectu; ſed humano potius quam divino. Non bene agunt, quia derogant et Deo et ceteris omnibus qui ſunt in regno cælorum (35—68). Cur Deo derogent, vv. 35—49, cur ceteris ſanctis, vv. 58—68 docetur. Monentur igitur carnales et animales homines, ut deſinant de ſanctorum ſtatu diſſerere (69—80). II (81—105). Præſtat humili mente de peccatorum ſuorum magnitudine cogitare et ſanctorum ſuffragia implorare, quam eorum ſecreta perſcrutari (81—92). Sancti, qui et ipſi humillimi ſunt, nolunt hominum vaniloquia (93—105). III (106—128). Caſtigantur qui quærunt, quis major ſit in regno Dei, quum ignorent, an cum minimis erunt digni computari; laudantur humiles.

Diſpoſitio Sommalii. Fili — incomprehenſibilia (1—19); 2) Noli — conſiſtit (20—32); 3) Quidam — patientiam (33—47); 4) Ego — diligunt (48—62); 5) Adhuc — veritati (63—72); 6) In multis — ſpeculantur (73—80); 7) Cave — perſcrutari (81—92); 8) Illi — ſæculorum (93—105); 9) Multi — cælorum (106—118); 10) Væ eis — ambulatis (119—128).

## Quod omnis ſpes et fiducia in ſolo Deo eſt figenda.

## Cap. LIX.

I. Domine quæ eſt fiducia mea quam in hac vita [habeoʕ
aut quod majus ſolatium meum ex omnibus apparentibus ſub cælo?
Nonne tu Domine Deus meusʕ
cujus miſericordiæ non eſt numerus?

Ubi mihi bene fuit ſine te?
Aut quando male eſſe potuit præſente te?
Malo pauper eſſe propter te:
quam dives ſine te.
Eligo potius tecum in terra peregrinari:
quam ſine te cælum poſſidere.
Ubi tu ibi cælum;
atque ibi mors et infernus:
ubi tu non es.
Tu mihi in deſiderio es:
et ideo poſt te gemere clamare et exorare neceſſe eſt.
In nullo denique poſſum plene confidere qui in ne-
[ceſſitatibus auxilietur opportunius:
niſi in te ſolo Deo meo.
Tu es ſpes mea tu fiducia mea:
tu conſolator meus et fideliſſimus in omnibus.

Omnes quæ ſua ſunt quærunt;
tu ſalutem meam et profectum meum ſolummodo præ-
et omnia in bonum mihi convertis. [tendis:
Etiamſi variis tentationibus et adverſitatibus exponas;
hoc totum ad utilitatem meam ordinas:
qui mille modis dilectos tuos probare conſueviſti.
In qua probatione non minus diligi debes et laudari:
quam ſi cæleſtibus conſolationibus me repleres.
In te ergo Domine Deus pono totam ſpem meam et
[refugium:
in te omnem tribulationem et anguſtiam meam conſti-
quia totum infirmum et inſtabile invenio: [tuo;
quidquid extra te conſpicio.





Non enim proderunt multi amici,
neque fortes auxiliarii adjuvare poterunt:
nec prudentes conſiliarii reſponſum utile dare,
neque libri doctorum conſolari;
nec aliqua pretioſa ſubſtantia liberare,
nec locus aliquis ſecretus et amœnus contutari:
ſi tu ipſe non aſſiſtas juves conſortes conſoleris inſtruas
[et cuſtodias.
Omnia namque quæ ad pacem videntur eſſe et felici-
te abſente nihil ſunt: [tatem habendam;
nihilque felicitatis in veritate conferunt.
Finis ergo omnium bonorum et altitudo vitæ,
et profunditas eloquiorum tu es:
et in te ſuper omnia ſperare fortiſſimum ſolatium ſer-
Ad te ſunt oculi mei: [vorum tuorum.
in te confido Deus meus miſericordiarum Pater.

II. Benedic et ſanctifica animam meam benedictione
[cæleſti,
ut fiat habitatio ſancta tua et ſedes æternæ gloriæ tuæ;
nihilque in templo tuæ dignitatis inveniatur:
quod oculos tuæ majeſtatis offendat.
Secundum magnitudinem bonitatis tuæ,
et multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me:
et exaudi orationem pauperis ſervi tui longe exſulantis
[in regione umbræ mortis.
Protege et conſerva animam ſervuli tui inter tot diſcri-
[mina vitæ corruptibilis:
ac comitante gratia tua dirige per viam pacis ad pa-
Amen. [triam perpetuæ claritatis.

Confer ad v. 20 Phil. 2, 21: Omnes enim, quæ fua funt, quærunt. — Ad v. 46 II Cor. 1, 3: Pater mifericordiarum. — Ad v. 54 II Macc. 6, 25: Propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur. — Ad v. 51 et 52: Pf. 50, 2: Miferere mei, Deus, fecundum magnam mifericordiam tuam, et fecundum multitudinem miferationum tuarum dele iniquitatem meam; Pf. 68, 17: Exaudi me, Domine, quoniam benigna eft mifericordia tua; fecundum multitudinem miferationum tuarum refpice in me. — Ad v. 53 Ifai. 9, 2: Habitantibus in regione umbræ mortis. (Verba umbra mortis præterea fæpius leguntur in bibliis.)

Argumentum. I (1—46). Profitetur anima, fe omnem fpem et fiduciam in folo Deo figere (1—19). Cur figat in folo Deo, exponitur (20—46); in caufa eft, quod omnes, quæ fua funt, quærunt (20—31), nec profunt multi amici etc. (32—46). II (47—56). Imploratur Dominus, ut animam fanctificet et per viam pacis ad patriam cæleftem dirigat.

Difpofitio Sommalii. 1) Domine in omnibus (1—19); 2) Omnes — repleres (20—27); 3) In te — cuftodias (28—38); 4) Omnia — Amen (39—56). — Gencius eam, quæ apud Sommalium poftrema eft, partem distribuit in has duas: Omnia — Pater (39—46); Benedic — Amen (47—56).



# DEVOTA EXHORTATIO AD SACRAM COMMUNIONEM.

## LIBER QUARTUS.

Vox Chriſti.

Venite ad me omnes qui laboratis et onerati eſtis:
et ego reficiam vos dicit Dominus.
Panis quem ego dabo:
caro mea eſt pro mundi vita.
Accipite et comedite
hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur:
hoc facite in meam commemorationem.
Qui manducat meam carnem et bibit meum ſanguinem:
in me manet,
et ego in illo.
Verba quæ ego locutus ſum vobis:
ſpiritus et vita ſunt.

## Cum quanta reverentia Christus sit suscipiendus.

## Cap. I.

Vox diſcipuli.

I. Hæc ſunt verba tua Chriſte Veritas æterna
quamvis non uno tempore prolata:
nec uno in loco conſcripta.
Quia ergo tua ſunt et vera:
gratanter mihi et fideliter cuncta ſunt accipienda.

Tua ſunt et tu ea protuliſti;
et mea quoque ſunt:
quia pro ſalute mea ea edidiſti.
Libenter ſuſcipio ea ex ore tuo:
ut artius inferantur cordi meo.
Excitant me verba tantæ pietatis:
plena dulcedinis et dilectionis.
Sed terrent me delicta propria:
et ad capienda tanta myſteria me reverberat impura
Provocat me dulcedo verborum tuorum: [conſcientia.
ſed onerat multitudo vitiorum meorum.

Jubes ut fiducialiter ad te accedam,
ſi tecum velim habere partem;
et ut immortalitatis accipiam alimoniam,
ſi æternam cupiam obtinere vitam et gloriam.
Venite inquis ad me omnes qui laboratis et onerati
et ego reficiam vos. [eſtis:
O dulce et amicabile verbum in aure peccatoris:
quod tu Domine Deus meus egenum et pauperem in-
[vitas ad communionem tui ſanctiſſimi corporis.
Sed quis ego ſum Domine;
ut ad te præſumam accedere?
Ecce cæli cælorum te non capiunt;
et tu dicis venite ad me omnes?
Quid ſibi vult iſta piiſſima dignatio;
et tam amicabilis invitatio?
Quomodo auſus ero venire;
qui nihil boni mihi conſcius ſum unde poſſim præſu-
Quomodo te introducam in domum meam; [mere?





qui ſæpius offendi benigniſſimam faciem tuam?
Reverentur angeli et archangeli,
metuunt ſancti et juſti;
et tu dicis venite ad me omnes?
Niſi tu Domine hoc diceres;
quis verum eſſe crederet?
Et niſi tu juberes;
quis accedere attentaret?

Ecce Noë vir juſtus in arcæ fabrica centum annis
[laboravit ut cum paucis ſalvaretur;
et ego quomodo me potero una hora præparare,
ut mundi fabricatorem cum reverentia ſumam?
Moyſes famulus tuus magnus et ſpecialis amicus tuus
[arcam ex lignis imputribilibus fecit,
quam et mundiſſimo veſtivit auro,
ut tabulas legis in ea reponeret;
et ego putrida creatura audebo te conditorem legis ac
[vitæ datorem tam facile ſuſcipere?
Salomon ſapientiſſimus regum Iſrael templum magni-
[ficum ſeptem annis in laudem nominis tui
[ædificavit,
et octo diebus feſtum dedicationis ejus celebravit,
mille hoſtias pacificas obtulit,
et arcam fœderis in clangore buccinæ et jubilo in lo-
[cum ſibi præparatum ſolemniter collocavit;
et ego infelix et pauperrimus hominum quomodo te in
[domum meam introducam,
qui vix mediam expendere devote novi horam et uti-
[nam vel ſemel digne fere mediam?

II. O mi Deus quantum illi ad placendum tibi ſtu-
Heu quam puſillum eſt quod ago: [duerunt.
quam breve expleo tempus,
quum me ad communicandum diſpono.
Raro totus collectus:
rariſſime ab omni distractione purgatus.
Et certe in tua ſalutari Deitatis præſentia,
nulla deberet occurrere indecens cogitatio;
nulla etiam occupare creatura:
quia non angelum,
ſed angelorum dominum ſuſcepturus ſum hoſpitio.
Eſt tamen valde magna diſtantia inter arcam fœde-
[ris cum ſuis reliquiis,
et mundiſſimum corpus tuum cum ſuis ineffabilibus
[virtutibus;
inter legalia illa ſacrificia futurorum præfigurativa:
et veram corporis tui hoſtiam omnium antiquorum
[ſacrificiorum completivam.
Quare igitur non magis ad tuam venerabilem inardeſco
[præſentiam,
cur non majori me præparo ſollicitudine ad tua ſancta
[ſumenda;
quando illi antiqui ſancti patriarchæ et prophetæ,
reges quoque et principes cum univerſo populo,
tantum devotionis demonſtrarunt affectum erga cultum
[divinum?

III. Saltavit devotiſſimus rex David coram arca Dei
recolens beneficia olim indulta patribus: [totis viribus,





fecit diverſi generis organa;
pſalmos edidit,
et cantare inſtituit cum lætitia:
cecinit et ipſe frequenter in cithara,
Spiritus ſancti afflatus gratia;
docuit populum Iſrael toto corde Deum laudare:
et ore conſono diebus ſingulis benedicere et prædicare.
Si tanta agebatur tunc devotio ac divinæ laudis ex-
coram arca teſtamenti; [ſtitit recordatio,
quanta nunc mihi et omni populo chriſtiano habenda
[eſt reverentia et devotio in præſentia ſacramenti,
in ſumptione excellentiſſimi corporis Chriſti?

IV. Currunt multi ad diverſa loca pro viſitandis reli-
[quiis ſanctorum:
et mirantur auditis geſtis eorum ampla ædificia tem-
[plorum;
inſpiciunt et oſculantur ſericis et auro involuta ſacra
[oſſa ipſorum:
et ecce tu præſens es hic apud me in altari Deus meus
[ſanctus ſanctorum creator hominum et domi-
[nus angelorum.
Sæpe in talibus videndis curioſitas eſt hominum et
[novitas inviſorum;
et modicus reportatur emendationis fructus:
maxime ubi eſt tam levis ſine vera contritione diſcurſus.
Hic autem in ſacramento altaris totus præſens es Deus
[meus homo Chriſtus Jeſus;
ubi et copioſus percipitur æternæ ſalutis fructus:

quotiescumque fueris digne ac devote ſusceptus.
Ad iſtud vero non trahit levitas aliqua nec curioſitas
[aut ſenſualitas:
ſed firma fides devota ſpes et ſincera caritas.

V. O inviſibilis conditor mundi Deus,
quam mirabiliter agis nobiscum⸮
quam ſuaviter et gratioſe cum electis tuis disponis:
quibus temet ipſum in ſacramento ſumendum proponis.
Hoc namque omnem intellectum ſuperat:
hoc ſpecialiter devotorum corda trahit et accendit af-
Ipſi enim veri fideles tui, [fectum.
qui totam vitam ſuam ad emendationem disponunt:
ex hoc digniſſimo ſacramento magnam devotionis gra-
[tiam et virtutis amorem frequenter recipiunt.

VI. O admirabilis et abscondita gratia ſacramenti⸮
quam norunt tantum Chriſti fideles:
infideles autem et peccatis ſervientes experiri non poſ-
In hoc ſacramento confertur ſpiritualis gratia⸮ [ſunt.
et reparatur in anima virtus amiſſa:
et per peccatum deformata redit pulchritudo.
Tanta eſt aliquando hæc gratia:
ut ex plenitudine collatæ devotionis non tantum mens
[ſed et debile corpus vires ſibi præſtitas ſentiat
[ampliores.

VII. Dolendum tamen valde et miſerandum ſuper
[tepiditate et negligentia noſtra⸮
quod non majori affectione trahimur ad Chriſtum ſu-
[mendum:





in quo tota ſpes ſalvandorum conſiſtit et meritum.
Ipſe enim eſt ſanctificatio noſtra et redemptio⸮
ipſe conſolatio viatorum et ſanctorum æterna fruitio.
Dolendum itaque valde quod multi tam parum hoc ſa-
quod cælum lætificat, [lutare myſterium advertunt:
et mundum conſervat univerſum.
Heu cæcitas et duritia cordis humani,
tam ineffabile donum non magis attendere:
et ex quotidiano uſu etiam ad inadvertentiam defluere.
Si enim hoc ſanctiſſimum ſacramentum in uno tantum
[celebraretur loco,
et ab uno tantum conſecraretur ſacerdote in mundo⸮
quanto putas deſiderio ad illum locum et ad talem Dei
[ſacerdotem homines afficerentur:
ut divina myſteria celebrari viderent.
Nunc autem multi facti ſunt ſacerdotes,
et in multis locis offertur Chriſtus⸮
ut tanto major appareat gratia et dilectio Dei ad ho-
[minem:
quanto latius eſt ſacra communio diffuſa per orbem.

Gratias tibi Jeſu bone paſtor æterne⸮
qui nos pauperes et exſules dignatus es pretioſo cor-
[pore et ſanguine tuo reficere:
et ad hæc myſteria percipienda etiam proprii oris tui
[alloquio invitare dicendo.
Venite ad me omnes qui laboratis et onerati eſtis:
et ego reficiam vos.

Confer ad vv. 1 et 2, vv. 21 et 22 Matth. 11, 28, ubi eadem verba leguntur. — Ad vv. 3 et 4 Joan. 5, 52, ubi eadem verba

leguntur. — Ad v. 5 Matth. 26, 26: Accipite et comedite. — Ad vv. 6 et 7 I Cor. 11, 24: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem. Cf. etiam Matth. 26, 26; Luc. 22, 19. — Ad vv. 8—10 Joan. 6, 57, ubi eadem verba leguntur. — Ad vv. 11 et 12 Joan. 6, 64, ubi eadem verba leguntur. — Ad v. 27 III Reg. 8, 27: Si enim cælum et cæli cælorum te capere non poſſunt. — Ad v. 45 »ex lignis imputribilibus« Exod. 25, 10 ſecund. LXX, qui habent »ἐκ ξύλων ἀσήπτων«. — Ad v. 50 II Macc. 2, 12: Similiter et Salomon octo diebus celebravit dedicationem; cf. etiam III Reg. 8, 66. — Ad v. 75 II Reg. (Sam.) 6, 14: David ſaltabat totis viribus ante Dominum.

Argumentum. Quomodo hoc cap. disponendum ſit, Thomas nonnullis ſignis, quæ accurate a nobis obſervata ſunt, indicavit. — I (1—54). Dulciſſimis verbis (1—16) quum ille, quem cæli cælorum non capiunt, angeli reverentur, ſancti metuunt, nos qui peccatores ſumus, ad ſanctiſſimi corporis ſui communionem invitet (17—41), ſumma cum reverentia nos præparare et accedere debemus, ſicut monent exempla pietatis a Noë, Moyſe, Salomone præbita (42—54). II (55—74). Illorum exemplis longe inferiores ſumus, quum multo ſuperiores eſſe debeamus. III (75—87). Exemplo nobis eſſe debet etiam David. IV (88—99). Reverentiam in adeundo ſacramento nos docet diligentiſſimus quoque, qui in multorum uſu eſt, ſanctorum reliquiarum cultus. V (100—108). Prædicatur Deus, quippe qui ſemet ipſum in ſacramento ſumendum nobis proponat. VI (109—116). Prædicatur ſumma ſpiritualis gratia, quam Deus in ſacramento ſuo nobis confert. VII (117—140). Dolendum tamen eſt ſuper tepiditate hominum, qui ex quotidiano uſu etiam ad inadvertentiam defluunt; nec cogitant, tanto majorem apparere dilectionem Dei, quanto latius ſacra communio diffuſa ſit per orbem (117—135). Domino, qui dignatus eſt corpore ſuo nos reficere, et ad percipiendum iſtud myſterium ipſe nos invitat, gratiæ aguntur (136—140).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Hæc — meorum (1—16); 2) Jubes — omnes (17—28); 3) Quid — ſumam (29—44); 4) Moyſes — mediam (45—54); 5) O mi — hoſpitio (55—65); 6) Eſt — divinum (66—74); 7) Saltavit — Chriſti (75—87); 8) Currunt — caritas (88—99); 9) O inviſibilis — recipiunt (100—108); 10) O admirabilis — ampliores (109—116); 11) Dolendum — defluere (117—127); 12) Si enim — vos (128—140). — Rosweydius cap. diſpoſuit hoc modo: 1) Hæc — meorum (1—16); 2) Jubes — omnes (17—28); 3) Quid — attentaret (29—41); 4) Ecce Noë — mediam (42—54); 5) O mi — hospitio (55—65); 6) Eſt — completivam (66—69); 7) Quare — divinum (70—74); 8) Saltavit — Chriſti (75—87); 9) Currunt — caritas (88—99); 10) O inviſibilis — recipiunt (100—108); 11) O admirabilis — ampliores (109—116); 12) Dolendum — defluere (117—127); 13) Si enim — vos (128—140). — Cum Rosweydio concordat Gencius. — Gregorius has fecit cap. partes: 1) Hæc — meorum (1—16); 2) Jubes — omnes (17—28); 3) Quid — tentaret (Gr. legit: tentaret pro attentaret, 29—41); 4) Ecce — fere ſemel mediam digne (Gr. legit: fere ſemel mediam digne pro ſemel digne fere mediam, 42—49); 5) O mi — purgatus (50—60); 6) Et certe — completivam (61—69); 7) Quare — divinum (70—74); 8) Saltavit — Chriſti (75—87); 9) Currunt — caritas (88—99); 10) O inviſibilis — recipiunt (100—108); 11) O admirabilis — ampliores (109—116); 12) Dolendum — defluere (117—127); 13) Si enim — orbem (128—135); 14) Gratias — vos (136—140).

## Quod magna bonitas et caritas Dei in sacramento homini exhibetur.

Vox diſcipuli.

### Cap. II.

I. Super bonitate tua et magna miſericordia tua Domine confiſus,
accedo æger ad Salvatorem:
eſuriens et ſitiens ad fontem vitæ,
egenus ad regem cæli;
ſervus ad dominum,
creatura ad creatorem:
deſolatus ad meum pium conſolatorem.
Sed unde hoc mihi;
ut venias ad me?
Quis ego ſum,
ut præſtes mihi te ipſum?
Quomodo audet peccator coram te apparere;
et tu quomodo dignaris ad peccatorem venire?
Tu noſti ſervum tuum:
et ſcis quia nil boni in ſe habet,
unde hoc illi præſtes.
Confiteor igitur vilitatem meam;
agnoſco tuam bonitatem,
laudo pietatem:
et gratias ago propter nimiam caritatem.
Propter temet ipſum enim hoc facis,
non propter mea merita;





ut bonitas tua mihi magis innoteſcat,
caritas amplior ingeratur:
et humilitas perfectius commendetur.
Quia ergo tibi hoc placet,
et tu ſic fieri juſſiſti;
placet et mihi dignatio tua:
et utinam iniquitas mea non obſiſtat.

O dulciſſime et benigniſſime Jeſu quanta tibi reverentia et gratiarum actio cum perpetua laude pro ſusceptione ſacri corporis tui debetur:
cujus dignitatem nullus hominum explicare potens invenitur.
Sed quid cogitabo in hac communione in acceſſu ad Dominum meum quem debite venerari nequeo;
et tamen devote ſuscipere deſidero?
Quid cogitabo melius et ſalubrius;
niſi me ipſum totaliter humiliando coram te,
et tuam infinitam bonitatem exaltando ſupra me?
Laudo te Deus meus et exalto in æternum:
deſpicio me et ſubjicio tibi in profundum vilitatis meæ.
Ecce tu ſanctus ſanctorum:
et ego ſordes peccatorum.
Ecce tu inclinas te ad me:
qui non ſum dignus ad te reſpicere.
Ecce tu venis ad me:
tu vis eſſe mecum,
tu invitas ad convivium tuum.
Tu mihi dare vis cæleſtem cibum:
et panem angelorum ad manducandum.

Non alium ſane quam te ipſum panem vivum qui de cælo deſcendiſti:
et das vitam mundo.
Ecce unde dilectio procedit?
qualis dignatio illuceſcit:
quam magnæ gratiarum actiones et laudes tibi pro his debentur.
O quam ſalutare et utile conſilium tuum quum iſtud inſtituiſti?
quam ſuave et jucundum convivium quum te ipſum in cibum donaſti.
O quam admirabilis operatio tua Domine?
quam potens virtus tua:
quam infallibilis veritas tua.
Dixiſti enim et facta ſunt omnia:
et hoc factum eſt quod ipſe juſſiſti.
Mira res et fide digna,
ac humanum vincens intellectum?
quod tu Domine Deus meus verus Deus et homo ſub modica ſpecie panis et vini integer contineris:
et ſine conſumptione a ſumente manducaris.
Tu Domine univerſorum qui nullius habes indigentiam voluiſti per ſacramentum tuum habitare in nobis:
conſerva cor meum et corpus immaculatum?
ut læta et pura conſcientia ſæpius tua valeam celebrare myſteria et ad meam perpetuam accipere ſalutem:
quæ ad tuum præcipue honorem et memoriale perenne ſanxiſti et inſtituiſti.





II. Lætare anima mea et gratias age Deo pro tam nobili munere et ſolatio ſingulari:
in hac lacrimarum valle tibi relicto.
Nam quoties hoc myſterium recolis et Chriſti corpus accipis?
toties tuæ redemptionis opus agis:
et particeps omnium meritorum Chriſti efficeris.
Caritas etenim Chriſti numquam minuitur:
et magnitudo propitiationis ejus numquam exhauritur.
Ideo nova ſemper mentis renovatione ad hoc diſponere te debes:
et magnum ſalutis myſterium attenta conſideratione penſare.
Ita magnum novum et jucundum tibi videri debet,
quum celebras aut miſſam audis?
ac ſi eodem die Chriſtus primum in uterum Virginis deſcendens homo factus eſſet:
aut in cruce pendens pro ſalute hominum pateretur et moreretur.

Confer ad v. 47 Pſ. 77, 25: Panem angelorum manducavit homo. — Ad vv. 48 et 49 Joan. 6, 51: Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi; Joan. 6, 33: Panis Dei eſt, qui de cælo deſcendit et dat vitam mundo. — Ad v. 58 Pſ. 148, 5: Laudent nomen Domini; quia ipſe dixit, et facta ſunt.

Argumentum. Cap. in duas partes majores ex auctoritate Th. a nobis diviſum eſt. — I (1 – 67). In ſola bonitate Dei, non in meritis noſtris ſitum eſt, quod ad ſacramentum aditus nobis patet (1 — 29). Laudandus igitur eſt Dominus; homo autem ſe ipſum humiliare debet (30 – 38). Sequitur laudatio Domini cum humanæ vilitatis commemoratione (39 – 63). Laudationi ſubjungitur brevis precatio (64 – 67).

— II (68 — 80). Sicut in aperiendo ad ſacramentum aditu, ſic etiam in ſacramento ipſo bonitas Domini elucet; quoties enim quis hoc myſterium recolit, totius redemptionis ſuæ opus agit (68—74). Quam ob rem ſemper attenta conſideratione ſacramentum penſandum eſt (75—80).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Super — obſiſtat (1—29); 2) O dulciſſime — meæ (30 — 38); 3) Ecce tu — mundo (39 — 49); 4) Ecce unde — juſſiſti (50 — 59); 5) Mira — inſtituiſti (60—67); 6) Lætare — moreretur (68—80). — Apud Gregorium quarta cap. pars hæc eſt: Ecce unde — manducaris (50—63); quinta hæc: Tu Domine — inſtituiſti (64—67).

## Quod utile sit sæpe communicare.

### Vox discipuli.

### Cap. III.

I. Ecce ego ad te venio Domineϟ
ut bene mihi ſit ex munere tuo,
et lætificer in convivio ſancto tuo:
quod paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.
Ecce in te eſt totum quod deſiderare poſſum et debeoϟ
tu ſalus mea et redemptio:
ſpes et fortitudo,
decus et gloria.
Lætifica ergo hodie animam ſervi tui:
quoniam ad te Domine Jeſu animam meam levavi.
Deſidero te nunc devote ac reverenter ſuſcipereϟ
cupio te in domum meam inducereϟ
quatenus cum Zachæo merear a te benedici:





ac inter filios Abrahæ computari.
Anima mea corpus tuum concupiſcit:
cor meum tecum uniri deſiderat.
Trade te mihi et ſufficit:
nam præter te nulla conſolatio valet.
Sine te eſſe nequeo:
et ſine viſitatione tua vivere non valeo.
Ideoque oportet me frequenter ad te accedere:
et in remedium ſalutis meæ recipereϟ
ne forte deficiam in via:
ſi fuero cæleſti fraudatus alimonia.
Sic enim tu miſericordiſſime Jeſu prædicans populis et
aliquando dixiſti. [varios curans languores:
Nolo eos jejunos dimittere in domum ſuam:
ne deficiant in via.
Age igitur hoc mecum modo:
qui te pro fidelium conſolatione in ſacramento reliquiſti.
Tu es enim ſuavis refectio animæϟ
et qui te digne manducaverit:
particeps et heres erit æternæ gloriæ.
Neceſſarium quidem mihi eſt qui tam ſæpe labor et
tam cito torpeſco et deficioϟ [pecco,
ut per frequentes orationes et confeſſiones ac ſacram
[corporis tui perceptionem me renovem mundem
[et accendam:
ne forte diutius abſtinendo a ſancto propoſito defluam.
Proni enim ſunt ſenſus hominis ad malum ab adole-
et niſi ſuccurrat divina medicina: [ſcentia ſuaϟ
labitur homo mox ad pejora.
Retrahit ergo ſancta communio a malo:

et confortat in bono.
Si enim modo tam ſæpe negligens ſum et tepidus quando
[communico aut celebro;
quid fieret ſi medelam non ſumerem et tam grande ju-
[vamen non quærerem?
Et licet omni die non ſim aptus nec ad celebrandum
[bene diſpoſitus;
dabo tamen operam congruis temporibus divina perci-
[pere myſteria:
ac tantæ gratiæ participem me præbere.
Nam hæc eſt una principalis fidelis animæ conſolatio
[quamdiu peregrinatur a te in mortali corpore:
ut ſæpius memor Dei ſui,
dilectum ſuum devota ſuſcipiat mente.

II. O mira circa nos tuæ pietatis dignatio;
quod tu Domine Deus creator et vivificator omnium
ad pauperculam dignaris venire animam: [ſpirituum,
et cum tota divinitate tua ac humanitate ejus impin-
O felix mens et beata anima; [guare eſuriem.
quæ te Dominum Deum ſuum meretur devote ſuſci-
et in tua ſuſceptione ſpirituali gaudio repleri. [pere:
O quam magnum ſuſcipit dominum;
quam dilectum inducit hoſpitem,
quam jucundum recipit ſocium:
quam fidelem acceptat amicum:
quam ſpecioſum et nobilem amplectitur ſponſum:
præ omnibus dilectis et ſuper omnia deſiderabilia aman-
[dum.





Sileant a facie tua dulciſſime dilecte meus cælum
[et terra et omnis ornatus eorum;
quoniam quidquid laudis habent ac decoris,
ex dignatione tuæ eſt largitatis:
nec ad decorem tui pervenient nominis,
cujus ſapientiæ non eſt numerus.

Confer ad v. 4 Pſ. 67, 11: Animalia tua habitabunt in ea (ſc. hereditate tua); paraſti in dulcedine tua pauperi, Deus. — Ad vv. 9 et 10 Pſ. 85, 4: Lætifica animam ſervi tui, quoniam ad te, Domine, animam meam levavi. — Ad vv. 13 et 14 Luc. 19, 9: Ait Jeſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt, eo quod et ipſe filius ſit Abrahæ. — Ad v. 25 Marc. 1, 34: Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus. — Ad vv. 27 et 28 Matth. 15, 32: Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. - Ad v. 38 Gen. 8, 21: Senſus enim et cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. — Ad v. 48 II Cor. 5, 6: Dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino. — Ad v. 68 Pſ. 146, 5: Sapientiæ ejus non eſt numerus.

Argumentum. In bipartiendo cap. ſecuti ſumus Thom. — I (1—50). Accedens ad ſacramentum ſervus implorat Dominum, in quo totum habet quod deſiderare poteſt, ut animam velit lætificare (1 — 18). Frequentem ſacramenti uſum opus ſibi eſſe declarat, quum ſacramentum ſit et cæleſtis alimonia (19—33), et divina medicina (34—50). II (51 — 68). Laudatur Dominus, quod ad pauperculam dignetur venire animam (51—54); beata prædicatur anima, quæ Dominum ſuſcipere mereatur (55—63); ſilere jubentur coram Domino dulciſſime dilecto cælum et terra et omnis ornatus eorum (64—68).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Ecce — deſiderat (1—16); 2) Trade — defluam (17 - 37); 3) Proni — mente (38—50); 4) O mira — numerus (51—68). — Gencius et Gregorius cap. diſpoſuerunt hoc modo: 1) Ecce — deſiderat (1—16); 2) Trade — gloriæ (17 — 33); 3) Neceſſarium — — mente (34—50); 4) O mira — numerus (51—68).

### Quod multa bona præſtantur devote communicantibus.

Vox diſcipuli.

## Cap. IV.

I. Domine Deus meus,
præveni ſervum tuum in benedictionibus dulcedinis tuæ:
ut ad tuum magnificum ſacramentum digne ac devote
[merear accedere.
Excita cor meum in te:
et a gravi torpore exue me.
Viſita me in ſalutari tuo ad guſtandum in ſpiritu ſua-
[vitatem tuam:
quæ in hoc ſacramento tamquam in fonte plenarie latet.
Illumina quoque oculos meos ad intuendum tantum
[myſterium:
et ad credendum illud indubitata fide me robora.
Eſt enim operatio tua:
non humana potentiaʕ
tua ſacra inſtitutio:
non hominis adinventio.
Non enim ad hæc capienda et intelligenda aliquis ido-
[neus per ſe reperitur:
quæ angelicam etiam ſubtilitatem tranſcendunt.
Quid ergo ego peccator indignus terra et cinisʕ
de tam alto ſecreto potero inveſtigare et capere?
Domine in ſimplicitate cordis mei in bona firma fide et
[in tua juſſione ad te cum ſpe ac reverentia accedoʕ





et vere credo:
quia tu præſens es hic in ſacramento Deus et homo.
Vis ergo ut te ſuſcipiam:
et me ipſum tibi in caritate uniam.
Unde tuam precor clementiam,
et ſpecialem ad hoc imploro mihi donari gratiam:
ut totus in te liqueſiam et amore pereffluam:
atque de nulla aliena conſolatione amplius me intro-
[mittam.
Eſt enim hoc altiſſimum et digniſſimum ſacramentum,
ſalus animæ et corporisʕ
medicina omnis ſpiritualis languoris:
in quo vitia mea curantur,
paſſiones frenanturʕ
tentationes vincuntur,
aut minuuntur:
gratia major infunditur,
virtus incœpta augeturʕ
firmatur fides,
ſpes roboratur:
et caritas igneſcit ac dilatatur.

II. Multa namque bona largitus es et adhuc ſæ-
[pius largiris in ſacramento dilectis tuis de-
[vote communicantibus Deus meus,
ſuſceptor animæ meæ:
reparator infirmitatis humanæ,
et totius dator conſolationis internæ.
Nam multam ipſis conſolationem adverſus variam tri-
[bulationem infundisʕ

et de imo dejectionis propriæ ad ſpem tuæ protectionis
[erigis:
atque nova quadam gratia eos intus recreas et illuſtras ᛋ
ut qui anxii primum et ſine affectione ſe ante commu-
poſtea refecti cibo potuque cæleſti, [nionem ſenſerant:
in melius ſe mutatos inveniant.
Quod idcirco cum electis tuis dispenſanter agis:
ut veraciter agnoſcant et patenter experiantur quantum
[infirmitatis ex ſe ipſis habeant,
et quid bonitatis ac gratiæ ex te conſequantur ᛋ
quia ex ſemet ipſis frigidi duri et indevoti:
ex te autem ferventes alacres et devoti eſſe merentur.
Quis enim ad fontem ſuavitatis humiliter accedens ᛋ
non modicum ſuavitatis inde reportat?
Aut quis juxta copioſum ignem ſtans,
non parum caloris inde percipit?
Et tu fons es ſemper plenus et ſuperabundans:
ignis jugiter ardens,
et numquam deficiens.
Unde ſi mihi non licet haurire de plenitudine fontis
[nec uſque ad ſatietatem potare:
apponam tamen os meum ad foramen cæleſtis fiſtulæ ᛋ
ut ſaltem modicam inde guttulam capiam ad refocillan-
et non penitus exareſcam. [dam ſitim meam:
Et ſi necdum totus cæleſtis et tam ignitus ut Cheru-
[bim et Seraphim eſſe poſſum ᛋ
conabor tamen devotioni inſiſtere et cor meum præ-
[parare:
ut vel modicam divini incendii flammam ex humili
[ſumptione vivifici ſacramenti conquiram.





Quidquid autem mihi deeſt Jeſu bone Salvator ſan-
tu pro me ſupple benigne ac gratioſe: [ctiſſime ᛋ
qui omnes ad te dignatus es vocare dicens.
Venite ad me omnes qui laboratis et onerati eſtis:
et ego reficiam vos.
Ego quidem laboro in ſudore vultus mei,
dolore cordis torqueor:
peccatis oneror,
tentationibus inquietor ᛋ
multis malis paſſionibus implicor et premor:
et non eſt qui adjuvet,
non eſt qui liberet et ſalvum faciat,
niſi tu Domine Deus Salvator meus ᛋ
cui committo me et omnia mea:
ut me cuſtodias et perducas in vitam æternam.
Suſcipe me in laudem et gloriam nominis tui:
qui corpus tuum et ſanguinem in cibum et potum mihi
Præſta Domine Deus ſalutaris meus: [paraſti.
ut cum frequentatione myſterii tui creſcat meæ devo-
[tionis affectus.

Confer ad v. 2 Pſ. 20, 4: Quoniam præveniſti eum (ſc. regem) in benedictionibus dulcedinis. — Ad v. 6 Pſ. 105, 4: Viſita nos in ſalutari tuo. — Ad v. 40 Pſalm. 53, 6: Dominus ſusceptor eſt animæ meæ. — Ad vv. 71 et 72 Matth. 11, 28. — Ad v. 73 Gen. 3, 19: In ſudore vultus tui veſceris pane.

Argumentum. Duæ, quas fecimus, partes majores cap. a Thoma indicatæ ſunt. Altera pars potiſſimum agit de devotione communicantibus neceſſaria; altera de bonis, quæ devote communicantibus a Deo præſtantur. I (1—38). Deſcribitur devotionis gratia, quæ expetenda eſt a Deo. Qui accedere vult ad ſacramentum, a torpore exuendus eſt, viſitandus

ad guſtandum divinam ſuavitatem, illuminandus et indubitata fide roborandus (1—20); idem totus liquefieri debet in Deo, quia ſacramentum eſt ſalus, medicina etc. (21—38). II (39—86). Deſcribuntur bona, quæ Dominus largitur devote communicantibus (39—48); docetur, cur Dominus ea largiatur electis ſuis (49—53); dicitur, unumquemque aliquid boni in communicando accipere et, ſi non multum, ſaltem modicum ſuavitatis inde reportare (54—67); ut cor ad bona iſta accipienda bene præparatum ſit, imploratur iterum auxilium Domini (68—86).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine — capere (1—17); 2) Domine in — dilatatur (18—38); 3) Multa — deficiens (39—60); 4) Unde — reficiam vos (61—72); 5) Ego — affectus (73—86).

## De dignitate sacramenti et statu sacerdotali.

Vox dilecti.

## Cap. V.

I. Si haberes angelicam puritatem et ſancti Joannis
[baptiſtæ ſanctitatem:
non eſſes dignus hoc ſacramentum accipere nec tractare.
Non enim hoc meritis debetur hominum,
quod homo conſecret et tractet Chriſti ſacramentum:
et ſumat in cibum panem angelorum.
Grande miniſterium,
et magna dignitas ſacerdotum ꝗ
quibus datum eſt quod angelis non eſt conceſſum.
Soli namque ſacerdotes rite in eccleſia ordinati:
poteſtatem habent celebrandi et corpus Chriſti conſe-
Sacerdos quidem miniſter eſt Dei: [crandi.
utens verbo Dei per juſſionem et inſtitutionem Dei,





Deus autem ibi principalis eſt auctor et inviſibilis ope-
cui ſubeſt omne quod voluerit: [rator ꝗ
et paret omne quod juſſerit.
Plus ergo credere debes Deo omnipotenti in hoc ex-
[cellentiſſimo ſacramento:
quam proprio ſenſui aut alicui ſigno viſibili.
Ideoque cum timore et reverentia:
ad hoc opus eſt accedendum.

II. Attende tibi:
et vide cujus miniſterium tibi traditum eſt per impo-
Ecce ſacerdos factus es: [ſitionem manus epiſcopi.
et ad celebrandum conſecratus.
Vide nunc ut fideliter et devote in ſuo tempore Deo
[ſacrificium offeras:
et te ipſum irreprehenſibilem exhibeas.
Non alleviaſti onus tuum:
ſed artiori jam alligatus es vinculo diſciplinæ:
et ad majorem teneris perfectionem ſanctitatis.
Sacerdos omnibus virtutibus debet eſſe ornatus:
et aliis bonæ vitæ exemplum præbere.
Ejus converſatio non cum popularibus et communibus
ſed cum angelis in cælo, [hominum viis:
aut cum perfectis viris in terra.

Sacerdos ſacris veſtibus indutus Chriſti vices gerit:
ut Deum pro ſe et pro omni populo ſuppliciter et hu-
[militer roget.
Habet ante ſe et retro dominicæ crucis ſignum:

ad guftandum divinam fuavitatem, illuminandus et indubitata fide roborandus (1—20); idem totus liquefieri debet in Deo, quia facramentum eft falus, medicina etc. (21—38). II (39—86). Delcribuntur bona, quæ Dominus largitur devote communicantibus (39—48); docetur, cur Dominus ea largiatur electis fuis (49—53); dicitur, unumquemque aliquid boni in communicando accipere et, fi non multum, faltem modicum fuavitatis inde reportare (54—67); ut cor ad bona ifta accipienda bene præparatum fit, imploratur iterum auxilium Domini (68—86).

Difpofitio Sommalii. 1) Domine — capere (1—17); 2) Domine in — dilatatur (18—38); 3) Multa — deficiens (39—60); 4) Unde — reficiam vos (61—72); 5) Ego — affectus (73—86).

### De dignitate sacramenti et statu sacerdotali.

Vox dilecti.

## Cap. V.

I. Si haberes angelicam puritatem et fancti Joannis
[baptiftæ fanctitatem:
non effes dignus hoc facramentum accipere nec tractare.
Non enim hoc meritis debetur hominum,
quod homo confecret et tractet Chrifti facramentum:
et fumat in cibum panem angelorum.
Grande minifterium,
et magna dignitas facerdotum ‹
quibus datum eft quod angelis non eft conceffum.
Soli namque facerdotes rite in ecclefia ordinati:
poteftatem habent celebrandi et corpus Chrifti confe-
Sacerdos quidem minifter eft Dei: [crandi.
utens verbo Dei per juffionem et inftitutionem Dei,





Deus autem ibi principalis eft auctor et invifibilis ope-
cui fubeft omne quod voluerit: [rator ‹
et paret omne quod jufferit.
Plus ergo credere debes Deo omnipotenti in hoc ex-
[cellentiffimo facramento:
quam proprio fenfui aut alicui figno vifibili.
Ideoque cum timore et reverentia:
ad hoc opus eft accedendum.

II. Attende tibi:
et vide cujus minifterium tibi traditum eft per impo-
Ecce facerdos factus es: [fitionem manus epifcopi.
et ad celebrandum confecratus.
Vide nunc ut fideliter et devote in fuo tempore Deo
[facrificium offeras:
et te ipfum irreprehenfibilem exhibeas.
Non alleviafti onus tuum:
fed artiori jam alligatus es vinculo difciplinæ:
et ad majorem teneris perfectionem fanctitatis.
Sacerdos omnibus virtutibus debet effe ornatus:
et aliis bonæ vitæ exemplum præbere.
Ejus converfatio non cum popularibus et communibus
fed cum angelis in cælo, [hominum viis:
aut cum perfectis viris in terra.

Sacerdos facris veftibus indutus Chrifti vices gerit:
ut Deum pro fe et pro omni populo fuppliciter et hu-
[militer roget.
Habet ante fe et retro dominicæ crucis fignum:

ad memorandam jugiter Chriſti paſſionem.
Ante ſe crucem in caſula portat:
ut Chriſti veſtigia diligenter inſpiciat et ſequi ferventer ſtudeat.
Poſt ſe cruce ſignatus eſt:
ut adverſa quælibet ab aliis illata clementer pro Deo toleret.
Ante ſe crucem gerit:
ut propria peccata lugeat,
poſt ſe,
ut aliorum etiam commiſſa per compaſſionem defleat:
et ſe medium inter Deum et peccatorem conſtitutum eſſe ſciat;
nec ab oratione et oblatione ſancta torpeſcat:
donec gratiam et miſericordiam impetrare mereatur.
Quando ſacerdos celebrat Deum honorat:
angelos lætificat,
eccleſiam ædificat:
vivos adjuvat,
defunctis requiem præſtat:
et ſeſe omnium bonorum participem efficit.

Argumentum. Sunt duæ cap. partes, titulo indicatæ. I. Deſcribitur dignitas ſacramenti (1—19). Dignitas eſt tanta, ut nullius meritis debeatur poteſtas ſacramenti conſecrandi (1—10). Sacerdos quidem miniſter Dei, Deus autem principalis auctor (11—19). II. Deſcribitur ſtatus ſacerdotalis (20—54). Sacerdos fideliter et devote in ſuo tempore Deo ſacrificium offerre et omnibus virtutibus ornatus eſſe debet (20—33). Sacris veſtibus indutus, Chriſti vices gerit. Crucis dominicæ ſignum in veſtibus conſpicuum quid moneat, dicitur (34—54).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Si — juſſerit (1—15); 2) Plus — terra (16—33); 3) Sacerdos — efficit (34—54).





Interrogatio de exercitio ante communionem.

Vox diſcipuli.

## Cap. VI.

Quum tuam dignitatem Domine et meam vilitatem penſo:
valde contremiſco,
et in me ipſo confundor.
Si enim non accedo,
vitam fugio;
et ſi indigne me ingeſſero:
offenſam incurro.
Quid ergo faciam Deus meus;
auxiliator meus et conſiliator in neceſſitatibus?
Tu doce me viam rectam;
propone breve aliquod exercitium:
ſacræ communioni congruum.
Utile eſt enim ſcire,
qualiter ſcilicet devote ac reverenter tibi præparare debeam cor meum,
ad recipiendum ſalubriter tuum ſacramentum:
ſeu etiam celebrandum tam magnum et divinum ſacrificium.

Argumentum. Diſcipulus, vilitatis ſuæ, quam cum dignitate Domini comparat, conſcientia conturbatus (1—9), rogat Dominum, ut ipſi breve aliquod exercitium ſacræ communioni congruum proponat (10—16).

Diſpoſitio Sommalii eadem quæ noſtra.

De discussione propriæ conscientiæ et emendationis proposito.

Vox dilecti.

## Cap. VII.

I. Super omnia cum ſumma humilitate cordis et ſupplici reverentia,
cum plena fide et pia intentione honoris Dei:
ad hoc ſacramentum celebrandum tractandum,
et ſumendum oportet Dei accedere ſacerdotem.
Diligenter examina conſcientiam tuam:
et pro poſſe tuo vera contritione et humili confeſſione eam munda et clarifica⹎
ita ut nil grave habeas aut ſcias quod te remordeat:
et liberum acceſſum impediat.
Habeas diſplicentiam omnium peccatorum tuorum in generali:
et pro quotidianis exceſſibus magis in ſpeciali doleas et gemas.
Et ſi tempus patitur:
Deo in ſecreto cordis cunctas confitere paſſionum tuarum miſerias.
Ingemiſce et dole quod adhuc ita carnalis ſis et mundanus⹎
tam immortificatus a paſſionibus:
tam plenus concupiſcentiarum motibus,
tam incuſtoditus in ſenſibus exterioribus⹎
tam ſæpe multis vanis phantaſiis implicatus:
tam multum inclinatus ad exteriora,
tam negligens ad interiora⹎





tam levis ad riſum et diſſolutionem:
tam durus ad fletum et compunctionem⹎
tam promptus ad laxiora et carnis commoda:
tam ſegnis ad rigorem et fervorem⹎
tam curioſus ad nova audienda et pulchra intuenda:
tam remiſſus ad humilia et abjecta amplectenda⹎
tam cupidus ad multa habenda:
tam parcus ad dandum,
tam tenax ad retinendum⹎
tam inconſideratus in loquendo:
tam incontinens in tacendo⹎
tam incompoſitus in moribus tam importunus in actibus:
tam effuſus ſuper cibum,
tam ſurdus ad Dei verbum⹎
tam velox ad quietem tam tardus ad laborem:
tam vigilans ad fabulas,
tam ſomnolentus ad vigilias ſacras⹎
tam feſtinus ad finem,
tam vagus ad attendendum:
tam negligens in horis perſolvendis,
tam tepidus in celebrando,
tam aridus in communicando⹎
tam cito distractus,
tam raro plene tibi collectus:
tam ſubito commotus ad iram,
tam facilis ad alterius diſplicentiam⹎
tam pronus ad judicandum,
tam rigidus ad arguendum:
tam lætus ad proſpera,
tam debilis in adverſis⹎

tam ſæpe multa bona proponens:
et modicum ad effectum perducens.
His et aliis defectibus tuis cum dolore et magna diſ-
[plicentia propriæ infirmitatis confeſſis ac
[deploratis ⹎
firmum ſtatue propoſitum ſemper emendandi vitam tuam:
et in melius proficiendi.
Deinde cum plena reſignatione et integra voluntate
[offer te ipſum in honorem nominis mei in
[ara cordis tui holocauſtum perpetuum:
corpus tuum ſcilicet et animam mihi fideliter commit-
[tendo ⹎
quatenus et ſic digne merearis ad offerendum Deo ſa-
[crificium accedere:
et ſacramentum corporis mei ſalubriter ſuſcipere.

II. Non eſt enim oblatio dignior et ſatisfactio major
[pro peccatis diluendis:
quam ſe ipſum pure et integre cum oblatione corpo-
[ris Chriſti in miſſa et in communione Deo
Si fecerit homo quod in ſe eſt, [offerre.
et vere pœnituerit ⹎
quotiescumque pro venia et gratia ad me acceſſerit:
vivo ego dicit Dominus qui nolo mortem pecca-
ſed magis ut convertatur et vivat ⹎ [toris,
quoniam peccatorum ſuorum non recordabor amplius:
ſed cuncta ſibi indulta erunt.

Confer ad vv. 64 et 65 Ezech. 33, 11: Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius a via ſua et vivat. — Ad v. 66 Ezech. 18, 22: Omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor; cf. etiam Iſai. 43, 25: Peccatorum tuorum non recordabor.





Argumentum. In diſponendo cap. auctoritatem Thomæ ſecuti ſumus. I, 1—58. Docetur, qualis ſit digna ſacerdotis ad ſacramentum acceſſuri præparatio. Opus eſt autem ſpeciali diſcuſſione propriæ conſcientiæ (5—51) et emendationis propoſito (52—54). II, 59—67. Dicitur, quinam ſit talis præparationis effectus.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Super — miſerias (1—12); 2) Ingemiſce — perducens (13—51); 3) His et — ſuſcipere (52—58); 4) Non eſt — erunt (59—67).

## De oblatione Christi in cruce et propria resignatione.

Vox dilecti.

## Cap. VIII.

Sicut ego me ipſum,
expanſis in cruce manibus et nudo corpore pro pecca-
[tis tuis Deo Patri ſponte obtuli ⹎
ita ut nihil in me remaneret quin totum in ſacrificium
[divinæ placationis tranſiret:
ita debes et tu temet ipſum mihi voluntarie in obla-
[tionem puram et ſanctam quotidie in miſſa
[cum omnibus viribus et affectibus tuis
[quanto intimius vales offerre.
Quid magis a te requiro ⹎
quam ut te ſtudeas mihi ex integro reſignare?
Quidquid præter te ipſum das nihil curo:
quia non quæro datum tuum ſed te.
Sicut non ſufficeret tibi omnibus habitis præter me:

ita nec mihi placere poterit quidquid dederis te non
Offer te mihi, [oblato.
et da te totum pro Deo:
et erit accepta oblatio.
Ecce ego me totum obtuli Patri pro te:
dedi etiam totum corpus meum et ſanguinem in cibum;
ut totus tuus eſſem:
et tu meus permaneres.
Si autem in te ipſo ſteteris nec ſponte te ad volunta-
non eſt plena oblatio: [tem meam obtuleris;
nec integra erit inter nos unio.
Igitur omnia opera tua præcedere debet ſpontanea
[tui ipſius in manus Dei oblatio:
ſi libertatem conſequi vis et gratiam.
Ideo enim tam pauci illuminati et liberi intus efficiuntur:
quia ſe ipſos ex toto abnegare neſciunt.
Eſt firma ſententia mea;
niſi quis renunciaverit omnibus:
non poteſt meus eſſe diſcipulus.
Tu ergo ſi optas meus eſſe diſcipulus:
offer te ipſum mihi cum omnibus affectibus tuis.

Confer ad vv. 26 et 27 Luc. 14, 33: Qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

Argumentum. Exemplum oblationis, a Chriſto in cruce præbitum, homo ſe ipſum reſignando imitari debet (1—4). Se, non ſua, et quidem totum ſe Deo offerre debet homo, ut oblatio ſit accepta Deo (5—20). Quod niſi fit, homo libertatem et gratiam conſequi non poteſt, nec eſſe Domini diſcipulus (21—29).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Sicut ego — ſed te (1—8). 2) Sicut non — affectibus tuis (9—29).





## Quod nos et omnia nostra Deo debemus offerre et pro omnibus orare.

Vox discipuli.

## Cap. IX.

I. Domine,
omnia tua ſunt:
quæ in cælo ſunt et quæ in terra.
Deſidero me ipſum tibi in ſpontaneam oblationem offerre:
et tuus perpetue permanere.
Domine in ſimplicitate cordis mei offero me ipſum
[tibi hodie in ſervum ſempiternum:
in obſequium et in ſacrificium laudis perpetuæ.
Suſcipe me cum hac ſancta oblatione tui pretioſi cor-
[poris;
quam tibi hodie in præſentia angelorum inviſibiliter aſſi-
[ſtentium offero:
ut ſit pro me et pro cuncto populo tuo in ſalutem.

II. Domine offero tibi omnia peccata et delicta
[mea quæ commiſi coram te et ſanctis
[angelis tuis a die quo primum peccare po-
[tui uſque ad horam hanc ſuper placabili
[altari tuo:
ut tu omnia pariter incendas et comburas igne cari-
[tatis tuæ,
et deleas univerſas maculas peccatorum meorum et con-
[ſcientiam meam ab omni delicto emundes;

et reſtituas mihi gratiam tuam quam peccando amiſi,
omnia mihi plene indulgendo:
et in oſculum pacis me miſericorditer aſſumendo.
Quid poſſum agere pro peccatis meis niſi humiliter
[ea confitendo et lamentando;
et tuam propitiationem inceſſanter deprecando?
Deprecor te exaudi me propitius:
ubi aſto coram te Deus meus.
Omnia peccata mea mihi maxime diſplicent:
nolo ea umquam amplius perpetrare;
ſed pro eis doleo et dolebo quamdiu vixero:
paratus pœnitentiam agere,
et pro poſſe ſatisfacere.
Dimitte mihi Deus dimitte mihi peccata mea propter
[nomen ſanctum tuum:
ſalva animam meam quam pretioſo ſanguine tuo rede-
Ecce committo me miſericordiæ tuæ; [miſti.
reſigno me manibus tuis:
age mecum ſecundum bonitatem tuam non ſecundum
[meam malitiam et iniquitatem.

III. Offero etiam tibi omnia bona mea quamvis
[valde pauca et imperfecta;
ut tu ea emendes et ſanctifices:
ut ea grata habeas et accepta tibi facias;
et ſemper ad meliora trahas:
nec non ad beatum ac laudabilem finem me pigrum
[et inutilem homuncionem perducas.





IV. Offero quoque tibi omnia pia deſideria devo-
neceſſitates parentum, [torum;
amicorum fratrum,
ſororum omniumque carorum meorum,
et eorum qui mihi vel aliis propter amorem tuum bene-
[fecerunt:
et qui orationes et miſſas pro ſe ſuiſque omnibus dici
[a me deſideraverunt et petierunt;
ſive in carne adhuc vivant ſive jam ſæculo defuncti
ut omnes ſibi auxilium gratiæ tuæ, [ſint:
opem conſolationis,
protectionem a periculis,
liberationem a pœnis advenire ſentiant;
et ut ab omnibus malis erepti:
gratias tibi magnificas læti perſolvant.

V. Offero etiam tibi preces et hoſtias placationis,
pro illis ſpecialiter qui me in aliquo læſerunt contriſta-
[verunt aut vituperaverunt,
vel aliquod damnum vel gravamen intulerunt;
pro his quoque omnibus quos aliquando contriſtavi con-
[turbavi gravavi et ſcandalizavi verbis factis
[ſcienter vel ignoranter:
ut nobis omnibus pariter indulgeas peccata noſtra et
[mutuas offenſiones.
Aufer Domine a cordibus noſtris omnem ſuſpicionem
[indignationem iram et diſceptationem;
et quidquid poteſt caritatem lædere:
et fraternam dilectionem minuere.

Miſerere miſerere Domine,
miſericordiam tuam poſcentibus,
da gratiam indigentibusˀ
et fac nos tales exſiſtere,
ut ſimus digni gratia tua perfrui:
et ad vitam proficiamus æternam.
Amen.

Argumentum. Omnes, in quas dispertivimus cap., partes a Thoma indicatæ ſunt. I, 1—10. Offert diſcipulus Domino ſe ipſum. II, 11—30. Offert peccata ſua. II, 31—35. Offert bona ſua. IV, 36—48. Offert pia deſideria devotorum, neceſſitates parentum etc. V, 49—63. Offert preces et hoſtias placationis. — Etiam titulo partes iſtæ ſignificatæ ſunt, et quidem ita, ut »nos« monſtret partem primam, »omnia noſtra« partem ſecundam et tertiam, »pro omnibus orare« partem quartam et quintam.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Domine, omnia — ſalutem (1—10); 2) Domine, offero — aſſumendo (11—16); 3) Quid — iniquitatem (17—30); 4) Offero etiam — perducas (31—36); 5) Offero quoque — perſolvant (37—48); 6) Offero etiam — Amen (49—63).

## Quod sacra communio de facili non est relinquenda.

### Vox dilecti.

### Cap. X.

I. Frequenter recurrendum eſt ad fontem gratiæ,
et divinæ miſericordiæ:
ad fontem bonitatis et totius puritatisˀ





quatenus a paſſionibus tuis et vitiis curari valeas:
et contra univerſas tentationes et fallacias diaboli for-
[tior atque vigilantior effici merearis.

Inimicus ſciens fructum et remedium maximum in
[ſacra communione poſitum:
omni modo et occaſione nititur fideles et devotos quan-
[tum prævalet retrahere et impedire.
Quum enim quidam ſacræ communioni ſe aptare dispo-
pejores ſatanæ immiſſiones patiuntur. [nunt:
Ipſe enim nequam ſpiritus,
ut in Job ſcribitur venit inter filios Dei:
ut ſolita illos nequitia ſua perturbet aut timidos nimium
[reddat et perplexosˀ
quatenus affectum eorum minuat vel fidem impugnando
ſi forte aut omnino communionem relinquant, [auferat:
aut cum tepore accedant.
Sed non eſt quidquam curandum de verſutiis et phan-
[taſiis illius quantumlibet turpibus et horridis:
ſed cuncta phantasmata in caput ejus ſunt retorquenda.
Contemnendus eſt miſer et deridendusˀ
nec propter inſultus ejus et commotiones quas ſuſcitat:
ſacra eſt omittenda communio.

Sæpe etiam impedit nimia ſollicitudo pro devotione
et anxietas quædam de confeſſione facienda. [habenda:
Age ſecundum conſilium ſapientum,
et depone anxietatem et ſcrupulumˀ
quia gratiam Dei impedit:
et devotionem mentis deſtruit.

Propter aliquam parvam turbationem vel gravitatem,
ſacram ne dimittas communionem;
ſed vade citius confiteri:
et omnes offenſiones aliis libenter indulge.
Si vero tu aliquem offendiſti;
veniam humiliter precare:
et Deus libenter indulgebit tibi.

II. Quid prodeſt diu tardare confeſſionem;
aut ſacram differre communionem?
Expurga te cumprimis:
exſpue velociter venenum,
feſtina accipere remedium:
et ſenties melius quam ſi diu distuleris.
Si hodie propter iſtud dimittis,
cras forſitan aliud majus eveniet;
et ſic diu poſſes a communione impediri:
et magis ineptus fieri.
Quanto citius vales a præſenti gravitate et inertia te
[excutias;
quia nihil importat diu anxiari diu cum turbatione trans-
et ob quotidiana obſtacula ſe a divinis ſequeſtrare. [ire:
Immo plurimum nocet diu communionem protelare:
nam et gravem torporem conſuevit inducere.
Proh dolor quidam tepidi et diſſoluti moras confi-
[tendi libenter accipiunt;
et communionem ſacram idcirco differri cupiunt:
ne ad majorem ſui cuſtodiam ſe dare teneantur.





Heu quam modicam caritatem et debilem devotionem
[habent:
qui ſacram communionem tam faciliter poſtponunt.

Quam felix ille et Deo acceptus habetur:
qui ſic vivit et in tali puritate conſcientiam ſuam cu-
[ſtodit;
ut etiam omni die communicare paratus et bene affecta-
ſi ei liceret, [tus eſſet:
et ſine nota agere poſſet.
Si quis interdum abstinet humilitatis gratia aut legi-
laudandus eſt de reverentia. [tima impediente cauſa:
Si autem torpor obrepſerit;
ſe ipſum excitare debet et facere quod in ſe eſt:
et Dominus aderit deſiderio ſuo pro bona voluntate
[quam ſpecialiter reſpicit.
Quum vero legitime præpeditus eſt,
habebit ſemper bonam voluntatem et piam intentionem
et ſic non carebit fructu ſacramenti. [communicandi:
Poteſt enim quilibet devotus omni die et omni hora ad
[ſpiritualem Chriſti communionem ſalubri-
[ter et ſine prohibitione accedere:
et tamen certis diebus et ſtatuto tempore corpus ſui Re-
[demptoris,
cum affectuoſa reverentia ſacramentaliter debet ſuſci-
et magis laudem Dei et honorem prætendere, [pere;
quam ſuam conſolationem quærere.
Nam toties myſtice communicat et inviſibiliter reficitur;
quoties incarnationis Chriſti myſterium paſſionemque
et in amore ejus accenditur. [devote recolit:

Qui aliter ſe non præparat,
niſi inſtante feſto vel conſuetudine compellente:
ſæpius imparatus erit.

Beatus qui ſe Domino in holocauſtum offert:
quoties celebrat aut communicat.
Non ſis in celebrando nimis prolixus aut feſtinus:
ſed ſerva bonum communem modum cum quibus vivis.
Non debes aliis generare moleſtiam et tædium;
ſed communem ſervare viam ſecundum majorum inſtitutionem:
et potius aliorum ſervire utilitati quam propriæ devotioni vel affectui.

Argumentum. In diſponendo cap. veſtigiis Thomæ inſtitimus. I (1—33). Neque pejores ſatanæ immiſſiones (1—20), neque nimia ſollicitudo pro devotione habenda (21—26), neque aliqua parva turbatio vel gravitas efficere debent, ut communionem relinquamus. II (34—84). Diu differre communionem, quod tepidorum eſt et diſſolutorum, nihil prodeſt, ſed plurimum nocet (35—54). Omni die ad communicandum parati eſſe debemus. Qui legitime præpeditus eſt, habeat bonam voluntatem communicandi. Etiam qui ſemper myſtice communicat, tamen certis diebus corpus Chriſti ſacramentaliter ſuſcipere debet. Cave, ne ſæpius imparatus ſis (55—77). Quoties quis celebrat aut communicat, ſemper honori Domini et utilitati aliorum ſervire debet. (78—84).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Frequenter — impedire (1—7); 2) Quum enim — communio (8—20); 3) Sæpe etiam — indulgebit tibi (21—33); 4) Quid prodeſt — teneantur (34—51); 5) Heu — reſpicit (52—63); 6) Quum vero — accenditur (64—75); 7) Qui aliter — affectui (75—84).





**Quod corpus Christi et sacra scriptura maxime sint animæ fideli necessaria.**

Vox discipuli.

## Cap. XI.

I. O dulciſſime Domine Jeſu quanta eſt dulcedo devotæ animæ tecum epulantis in convivio tuo;
ubi ei non alius cibus manducandus proponitur:
niſi tu unicus dilectus ejus,
ſuper omnia deſideria cordis ejus deſiderabilis.
Et mihi quidem dulce foret in præſentia tua ex intimo affectu lacrimas fundere:
et cum pia Magdalena pedes tuos lacrimis irrigare.
Sed ubi eſt hæc devotio;
ubi lacrimarum ſanctarum copioſa effuſio?
Certe in conſpectu tuo,
et ſanctorum angelorum tuorum totum cor meum ardere deberet:
et ex gaudio flere.
Habeo enim te in ſacramento vere præſentem:
quamvis aliena ſpecie occultatum.
Nam in propria et divina claritate te conſpicere,
oculi mei ferre non poſſent:
ſed neque totus mundus in fulgore gloriæ majeſtatis tuæ ſubſiſteret.
In hoc ergo imbecillitati meæ conſulis:
quod te ſub ſacramento abſcondis.
Habeo vere et adoro quem angeli adorant in cælo;
ſed ego adhuc interim in fide:
illi autem in ſpecie et ſine velamine.

Me oportet contentum eſſe in lumine veræ fidei,
et in ea ambulare donec aſpiret dies æternæ claritatis:
et umbræ figurarum inclinentur.
Quum autem venerit quod perfectum eſt,
ceſſabit uſus ſacramentorum;
quia beati in gloria cæleſti,
non egent medicamine ſacramentali:
gaudent enim ſine fine in præſentia Dei,
facie ad faciem gloriam ejus ſpeculantes;
et de claritate in claritatem abyſſalis Deitatis transfor-
[mati,
guſtant Verbum Dei caro factum ſicut fuit ab initio
[et manet in æternum.
Memor horum mirabilium,
grave mihi fit tædium etiam quodlibet ſpirituale ſo-
[latium;
quia quamdiu Dominum meum aperte in ſua gloria
[non video:
pro nihilo duco omne quod in mundo conſpicio et
[audio.
Teſtis es tu mihi Deus;
quod nulla res me poteſt conſolari,
nulla creatura quietare:
niſi tu Deus meus quem deſidero æternaliter contem-
[plari.
Sed non eſt hoc poſſibile durante me in hac morta-
[litate;
ideo oportet ut me ponam ad magnam patientiam:
et me ipſum in omni deſiderio tibi ſubmittam.
Nam et ſancti tui Domine qui tecum jam in regno
[cælorum exſultant:
in fide et patientia magna dum viverent adventum gloriæ
[tuæ exſpectabant.





Quod illi crediderunt ego credo;
quod illi ſperaverunt ego ſpero:
quo illi pervenerunt,
per gratiam tuam me venturum confido.
Ambulabo interim in fide exemplis confortatus ſancto-
[rum;
habebo etiam libros ſanctos pro ſolatio et vitæ ſpeculo:
atque ſuper hæc omnia ſanctiſſimum corpus tuum pro
[ſingulari remedio et refugio.

II. Duo namque mihi neceſſaria permaxime ſentio
[in hac vita:
ſine quibus mihi importabilis foret iſta miſerabilis vita.
In carcere corporis hujus detentus,
duobus me egere fateor:
cibo ſcilicet et lumine.
Dediſti itaque mihi infirmo ſacrum corpus tuum ad re-
[fectionem mentis et corporis:
et poſuiſti lucernam pedibus meis verbum tuum.
Sine his duobus bene vivere non poſſem;
nam verbum Dei lux animæ meæ:
et ſacramentum tuum panis vitæ.
Hæc poſſunt etiam dici menſæ duæ hinc et inde:
in gazophylacio ſanctæ eccleſiæ poſitæ.
Una menſa eſt ſacri altaris habens panem ſanctum
[id eſt corpus Chriſti pretioſum;
altera eſt divinæ legis continens doctrinam ſanctam:
erudiens fidem rectam,
et firmiter uſque ad interiora velaminis ubi ſunt ſancta
[ſanctorum perducens.

III. Gratias tibi Domine Jeſu lux lucis æternæ,
pro doctrinæ ſacræ menſa:
quam nobis per ſervos tuos prophetas et apoſtolos,
aliosque doctores miniſtraſti.
Gratias tibi Creator ac Redemptor hominum,
qui ad declarandam toti mundo caritatem tuam cœ-
in qua non agnum typicum, [nam paraſti magnam;
ſed tuum ſanctiſſimum corpus et ſanguinem propoſuiſti
lætificans omnes fideles convivio ſacro, [manducandum:
et calice inebrians ſalutari;
in quo ſunt omnes deliciæ paradiſi:
et epulantur nobiscum angeli ſancti,
ſed ſuavitate feliciori.

IV. O quam magnum et honorabile eſt officium ſa-
[cerdotum:
quibus datum eſt Dominum majeſtatis verbis ſacris con-
[ſecrare;
labiis benedicere,
manibus tenere,
ore proprio ſumere,
et ceteris miniſtrare.
O quam mundæ debent eſſe manus illæ,
quam purum os,
quam ſanctum corpus,
quam immaculatum cor erit ſacerdotis:
ad quem toties ingreditur auctor puritatis.
Ex ore ſacerdotis nihil niſi ſanctum nihil niſi honeſtum
[et utile procedere debet verbum:





qui tam ſæpe Chriſti accipit ſacramentum.
Oculi ejus ſimplices et pudici:
qui Chriſti corpus ſolent intueri.
Manus puræ et in cælum elevatæ:
quæ Creatorem cæli et terræ ſolent contrectare.
Sacerdotibus ſpecialiter in lege dicitur.
Sancti eſtote;
quoniam ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter.
Adjuvet nos gratia tua omnipotens Deus;
ut qui officium ſacerdotale ſuscepimus:
digne ac devote tibi in omni puritate et conſcientia
[bona famulari valeamus.
Et ſi non poſſumus in tanta innocentia vitæ converſari
[ut debemus;
concede nobis tamen digne flere mala quæ geſſimus:
et in ſpiritu humilitatis ac bonæ voluntatis propoſito
[tibi ferventius de cetero deſervire.

Confer ad v. 6 Luc. 7, 38: Et ſtans retro ſecus pedes ejus lacrimis cœpit rigare pedes ejus. — Ad v. 18 Hebr. 1, 6: Et quum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. — Ad vv. 23 et 24 Cant. 2, 16 et 17: Dilectus meus mihi et ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies et inclinentur umbræ. — Ad v. 25 I Cor. 13, 10: Quum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. — Ad vv. 30 et 31 I Cor. 13, 12: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; II Cor. 3, 18: Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tamquam a Domini Spiritu. — Ad v. 32 Joan. 1, 14: Et Verbum caro factum eſt; I Joan. 1, 1: Quod fuit ab initio — — — de verbo vitæ; I Petr. 1, 25: Verbum autem Domini manet in æternum. — Ad v. 45 Hebr. 6, 12: Ut non

ſegnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide et patientia hereditabunt poſſeſſiones; Tit, 2, 13: Exſpectantes beatam ſpem et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. — Ad v. 50 II Cor. 5, 7: Per fidem enim ambulamus et non per ſpeciem. — Ad v. 59 Pſ. 118, 105: Lucerna pedibus meis verbum tuum. — Ad vv. 63 et 64 Ezech. 40, 39: Et in veſtibulo portæ duæ menſæ hinc et duæ menſæ inde, ut immoletur ſuper eas holocauſtum et pro peccato et pro delicto. — Ad v. 68 Hebr. 6, 19: Quam (ſc. ſpem) ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam et incedentem uſque ad interiora velaminis; Hebr. 9, 3: Poſt velamentum autem ſecundum tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum. — Ad vv. 100 et 101 Levit. 19, 2: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. Similiter Lev. 11, 44 et 20, 26.

Argumentum. In diſponendo cap. Thomam ſecuti ſumus. — I (1—52). Quæ eſt dulcedo animæ devotæ cum Chriſto epulantis in ejus convivio, eadem mea eſſe debet: habeo enim Chriſtum in ſacramento vere præſentem, quamvis imbecillitatis meæ cauſa aliena ſpecie occultatum; habeo eum vere, quamvis in fide (1 – 20). Me oportet contentum eſſe in iſto veræ fidei lumine, uſquedum venerit tempus, quo ſine fine gaudebo in præſentia Dei (21—32). Memoria illius temporis grave quidem mihi ſit tædium etiam quodlibet ſpirituale ſolatium. Quum vero nondum poſſibile ſit Deum contemplari, oportet, ut me ponam ad patientiam. Confortent me exempla ſanctorum; libri ſancti et ſuper omnia ſacramentum corporis Chriſti (33—52). II (53—68). Duo iſta dona divina: verbum et ſacramentum, mihi neceſſaria permaxime ſentio in hac vita. III (69—81). Gratiæ aguntur Domino pro iſtis donis. IV (82—107). Magnum et honorabile eſt officium ſacerdotum; ſancti igitur debent eſſe. Ut ſancti ſimus, aut certe in ſpiritu humilitatis Domino deſerviamus, adjuvet nos Dominus gratia ſua.

Diſpoſitio Sommalii. 1) O dulciſſime — occultatum (1—13); 2) Nam in — æternum (14—32); 3) Memor — refugio (33—52); 4) Duo — miniſtraſti (53 — 12); 5) Gratias tibi





Creator — feliciori (73—81); 6) O quam — ſacramentum (82—94); 7) Oculi — veſter (95—101); 8) Adjuvet — deſervire (102—107).

## Quod magna diligentia se debeat communicaturus Christo præparare.

Vox dilecti.

## Cap. XII.

I. Ego ſum puritatis amator:
et dator omnis ſanctitatis.
Ego cor purum quæro:
et ibi eſt locus requietionis meæ.
Para mihi cœnaculum grande ſtratum:
et faciam apud te paſcha cum diſcipulis meis.
Si vis ut veniam ad te,
et apud te maneam ⁝
expurga vetus fermentum:
et munda cordis tui habitaculum.
Exclude totum ſæculum et omnem vitiorum tumultum ⁝
ſede tamquam paſſer ſolitarius in tecto:
et cogita exceſſus tuos in amaritudine animæ tuæ.
Omnis namque amans,
ſuo dilecto amatori optimum et pulcherrimum præpa-[rat locum:
quia in hoc cognoſcitur affectus ſuſcipientis dilectum.
Scito tamen te non poſſe ſatisfacere huic præpara-[tioni ex merito tuæ actionis:

etiamſi per integrum annum te præparares et nihil aliud in mente haberes.

Sed ex ſola pietate et gratia mea permitteris ad menſam meam accedere;
ac ſi mendicus ad prandium vocaretur divitis,
et ille nihil aliud habeat ad retribuendum beneficiis ejus:
niſi ſe humiliando et ei regratiando.

Fac quod in te eſt et diligenter facito,
non ex conſuetudine non ex neceſſitate:
ſed cum timore et reverentia,
et affectu accipe corpus dilecti Domini Dei tui dignantis ad te venire.
Ego ſum qui vocavi,
ego juſſi fieri;
ego ſupplebo quod tibi deeſt:
veni et ſuſcipe me.

II. Quum gratiam devotionis tribuo gratias age Deo tuo;
non quia dignus es:
ſed quia tui miſertus ſum.

Si non habes ſed magis aridum te ſentis;
inſiſte orationi,
ingemiſce et pulſa:
nec deſiſtas donec merearis micam aut guttam gratiæ ſalutaris accipere.
Tu mei indiges:
non ego tui indigeo.
Nec tu me ſanctificare venis:
ſed ego te ſanctificare et meliorare venio.
Tu venis ut ex me ſanctificeris et mihi uniaris;
ut novam gratiam recipias:





et de novo ad emendationem accendaris.
Noli negligere hanc gratiam;
ſed præpara cum omni diligentia,
cor tuum:
et introduc ad te dilectum tuum.

III. Oportet autem ut non ſolum te præpares ad devotionem ante communionem:
ſed ut etiam te ſollicite conſerves in ea poſt ſacramenti perceptionem.
Nec minor cuſtodia poſt exigitur,
quam devota præparatio prius.
Nam bona poſtmodum cuſtodia:
optima iterum eſt præparatio ad majorem gratiam conſequendam.
Ex eo quippe valde indiſpoſitus quis redditur:
ſi ſtatim fuerit nimis effuſus ad exteriora ſolatia.

Cave a multiloquio;
mane in ſecreto:
et fruere Deo tuo.
Ipſum enim habes:
quem totus mundus tibi auferre non poteſt.
Ego ſum,
cui te totum dare debes;
ita ut jam ultra non in te:
ſed in me abſque omni ſollicitudine vivas.

Confer ad vv. 5 et 6 Mc. 14, 12—15; Luc. 22, 7—12, imprimis Mc. 14, 15: Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum; et illic parate nobis. — Ad v. 9 I Cor. 5, 7: Expurgate vetus fermentum. — Ad v. 12 Pſ. 101, 8: Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

Argumentum. I (1—30). Diligentiſſima ad communicandum Chriſto neceſſaria eſt præparatio (1—16); poteſt tamen nemo iſti præparationi ſatisfacere ex merito ſuæ actionis (17—22), ſupplet autem gratia divina, quod deeſt homini (23—30). II (31—48). Pro gratia devotionis a Deo tributa gratiæ ſunt agendæ (31—33): ſi quis non habet gratiam, inſiſtat orationi, nec deſiſtat donec mereatur gratiæ ſalutaris, qua minime carere poteſt, guttam accipere (34—48). III (49—65). Conſervata poſt communionem devotio optima iterum eſt præparatio (49—56); cavendum ſpecialiter eſt a multiloquio, et fruendum Deo in ſecreto (57—65).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Ego — dilectum (1—16); 2) Scito — ſuſcipe me (17—30); 3) Quum gratiam — tuum (31—48); 4) Oportet — vivas (49—65).

## Quod toto corde anima devota Chriſti unionem in sacramento affectare debet.

Vox diſcipuli.

## Cap. XIII.

I. Quis mihi det,
Domine,
ut inveniam te ſolum et aperiam tibi totum cor meumˀ
et fruar te ſicut deſiderat anima mea:
et jam me nemo deſpiciat,
nec ulla creatura me moveat vel reſpiciatˀ
ſed tu ſolus mihi loquaris et ego tibi:
ſicut ſolet dilectus ad dilectum loqui,
et amicus cum amico convivari.
Hoc oro hoc deſideroˀ
ut tibi totus uniar,





et cor meum ab omnibus creatis rebus abſtraham:
magiſque per ſacram communionem ac frequentem ce-
[lebrationem cæleſtia et æterna ſapere diſcam.
Ah Domine Deus,
quando ero tecum totus unitus et abſorptus:
meique totaliter oblitus.
Tu in me et ego in te:
et ſic nos pariter in unum manere concede.
Vere tu es dilectus meus electus ex milibus:
in quo complacuit animæ meæ habitare omnibus die-
[bus vitæ ſuæ.
Vere tu pacificus meusˀ
in quo pax ſumma et requies vera:
extra quem labor et dolor et infinita miſeria.
Vere tu es Deus abſconditusˀ
et conſilium tuum non eſt cum impiis:
ſed cum humilibus et ſimplicibus ſermo tuus.

II. O quam ſuavis eſt Domine,
ſpiritus tuusˀ
qui ut dulcedinem tuam in filios demonſtrares,
pane ſuaviſſimo de cælo deſcendente illos reficere di-
[gnaris.
Vere non eſt alia natio tam grandis quæ habeat Deos
[appropinquantes ſibi:
ſicut tu Deus noſter ades univerſis fidelibus tuisˀ
quibus ob quotidianum ſolatium et cor erigendum in
te tribuis ad edendum et fruendum. [cælum:
Quæ eſt enim alia gens tam inclyta ſicut plebs chri-
[ſtianaˀ

aut quæ creatura ſub cælo tam dilecta ut anima devotaʕ
ad quam ingreditur Deus ut paſcat eam carne ſua glo-
O ineffabilis gratiaʕ [rioſa?
o admirabilis dignatio:
o amor immenſus homini ſingulariter impenſus.

Sed quid retribuam Domino pro gratia iſtaʕ
pro caritate tam eximia?
Non eſt aliud quod gratius donare queam:
quam ut cor meum Deo totaliter tribuam et intime
[conjungam.

Tunc exſultabunt omnia interiora mea:
quum perfecte fuerit unita Deo anima mea.
Tunc dicet mihi.
Si tu vis eſſe mecum,
ego volo eſſe tecum.
Et ego reſpondebo illi.
Dignare Domine manere mecum:
ego volo libenter eſſe tecum.
Hoc eſt totum deſiderium meum:
ut cor meum tibi ſit unitum.

Confer ad vv. 1—5 Cant. 8, 1: Quis mihi det — ut inveniam te — et jam me nemo deſpiciat? — Ad vv. 7—9 Exod. 33, 11: Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. — Ad v. 19 Cant. 5, 10: Dilectus meus — electus ex milibus. — Ad v. 24 Iſai. 45, 15: Vere tu es Deus abſconditus. — Ad vv. 27—30 Thom. Aquin. in off. ſacram. veſp. ad Magnificat: O quam ſuavis eſt, Domine, ſpiritus tuus, qui, ut dulcedinem tuam in filios demonſtrares, pane ſuaviſſimo de cælo præſtito eſurientes reples bonis. — Etiam in Thomæ noſtri tribus





tabernaculis 6, 3 fere eadem leguntur. — Ad vv. 31—32 Deut. 4, 7: Nec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. — Ad v. 35 Deut. 4, 8: Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, ut habeat ceremonias etc.

Argumentum. I (1—26). Sacramentalis Chriſti unio toto corde ab anima devota affectatur. II (27—54). Ad iſtam unionem admittere hominem, ineffabilis eſt gratiæ Dei (27–40); pro qua gratia nihil retribuendum eſt, niſi ut cor noſtrum Deo totaliter tribuamus (41—44); exſultabunt omnia interiora ejus, qui perfecte unitus fuerit Deo (45—54).

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quis — concede (1—18); 2) Vere tu es — fruendum (19—34); 3) Quæ eſt — unitum (35—54).

## De quorundam devotorum ardenti deſiderio ad corpus Chriſti.

Vox diſcipuli.

## Cap. XIV.

I. O quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine:
quam abscondiſti timentibus te.
Quando recordor devotorum aliquorum ad ſacramen-
[tum tuum Domine cum maxima devotione
[et affectu accedentium:
tunc ſæpius in me ipſo confundor et erubeſco,
quod ad altare tuum et ſacræ communionis menſam
[tam tepide et frigide accedoʕ

quod ita aridus et ſine affectione cordis maneo:
quod non ſum totaliter accenſus coram te Deo meo,
nec ita vehementer attractus et affectus ſicut multi de-
[voti fuerunt⁏
qui præ nimio deſiderio communionis et ſenſibili cor-
[dis amore a fletu ſe non potuerunt continere:
ſed ore cordis et corporis pariter ad te Deum fontem
[vivum medullitus inhiabant⁏
ſuam eſuriem non valentes aliter temperare nec ſatiare:
niſi corpus tuum cum omni jucunditate et ſpirituali avi-
[ditate accepiſſent.
O vera ardens fides eorum:
probabile exſiſtens argumentum ſacræ præſentiæ tuæ.
Iſti enim veraciter cognoſcunt Dominum ſuum in fra-
[ctione panis:
quorum cor tam valide ardet in eis de Jeſu ambulante
[cum eis.
Longe eſt a me ſæpe talis affectus et devotio:
tam vehemens amor et ardor.

II. Eſto mihi propitius Jeſu bone dulcis et benigne:
et concede pauperi mendico tuo vel interdum modi-
[cum de cordiali affectu amoris tui in ſacra
[communione ſentire⁏
ut fides mea magis convaleſcat,
ſpes in bonitate tua proficiat:
et caritas ſemel perfecte accenſa et cæleſte manna ex-
[perta numquam deficiat.
Potens eſt autem miſericordia tua etiam gratiam de-
[ſideratam mihi præſtare⁏





et in ſpiritu ardoris quum dies beneplaciti tui venerit
[me clementiſſime viſitare.
Etenim licet tanto deſiderio tam ſpecialium devotorum
[tuorum non ardeo⁏
tamen de gratia tua illius magni inflammati deſiderii
[deſiderium habeo:
orans et deſiderans omnium talium fervidorum amato-
[rum tuorum participem me fieri,
ac eorum ſancto conſortio annumerari.

Confer ad vv. 1 et 2 Pſ. 30, 20: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondiſti timentibus te! — Vv. 15 et 16 ſignificantur, quæ Luc. 24, 30—35 narravit.

Argumentum. I, 1—18. Dulcedo ſumma Domini guſtatur ab iis, qui cum maxima devotione ad ſacramentum accedunt. Erubeſco, quod longe eſt a me ſæpe talis devotio. — II, 19—29. Ut ad talem devotionem accendatur anima, imploratur miſericordia Domini.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Quam accepiſſent (1—12); 2) O vera — deficiat (13—23); 3) Potens — annumerari (24—29).

## Quod gratia devotionis humilitate et sui ipſius abnegatione acquiritur.

Vox dilecti.

## Cap. XV.

I. Oportet te devotionis gratiam inſtanter quærere,
deſideranter petere patienter et fiducialiter exſpectare;
gratanter recipere,
humiliter conſervare,
ſtudioſe cum ea operari:
ac Deo terminum et modum ſupernæ viſitationis do-
[nec veniat committere.

Humiliare præcipue te debes quum parum aut nihil
ſed non nimium dejici, [devotionis interius ſentis:
nec inordinate contriſtari.
Dat ſæpe Deus in uno brevi momento:
quod longo negavit tempore.
Dat quandoque in fine:
quod in principio orationis diſtulit dare.
Si ſemper cito gratia daretur,
et pro voto adeſſet:
non eſſet infirmo homini bene portabile.
Propterea in bona ſpe et humili patientia:
exſpectanda eſt devotionis gratia.

Tibi tamen et peccatis tuis imputa:
quum non datur vel etiam occulte tollitur.





Modicum quandoque eſt quod gratiam impedit et abs-
[condit;
ſi tamen modicum et non potius grande dici debeat:
quod tantum bonum prohibet.
Et ſi hoc ipſum modicum vel grande amoveris et per-
erit quod petiſti. [fecte viceris:
Statim namque ut te Deo ex toto corde tradideris,
nec hoc vel illud pro tuo libitu ſeu velle quæſieris,
ſed integre te in ipſo poſueris:
unitum te invenies et pacatum;
quia nil ita bene ſapiet et placebit:
ſicut beneplacitum divinæ voluntatis.

Quiſquis ergo intentionem ſuam ſimplici corde ſur-
[ſum ad Deum levaverit;
ſeque ab omni inordinato amore ſeu diſplicentia cu-
[juslibet rei creatæ evacuaverit:
aptiſſimus gratiæ percipiendæ ac dignus devotionis mu-
Dat enim Dominus ibi benedictionem ſuam: [nere erit.
ubi vaſa vacua invenerit.
Et quanto perfectius infimis quis renunciat,
et magis ſibi ipſi per contemptum ſui moritur;
tanto gratia celerius venit,
copioſius intrat:
et altius liberum cor elevat.

II. Tunc videbit et affluet,
et mirabitur et dilatabitur cor ejus in ipſo;
quia manus Domini cum eo:
et ipſe ſe poſuit totaliter in manu ejus uſque in ſæcu-
[lum.

Ecce ſic benedicetur homo,
qui quærit Deum in toto corde ſuo:
nec in vanum accipit animam ſuam.
Hic in accipiendo ſacram euchariſtiam,
magnam promeretur divinæ unionis gratiam˥
quia non reſpicit ad propriam devotionem et conſolationem:
ſed ſuper omnem devotionem et conſolationem ad Dei gloriam et honorem.

Confer ad vv. 41 et 42 Iſai. 60, 5: Tunc videbis et afflues, et mirabitur et dilatabitur cor tuum. — Ad v. 46 Pſ. 127, 4: Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Deum. — Ad v. 47 Pſ. 118, 2: Beati, qui — in toto corde exquirunt eum. — Ad v. 48 Pſ. 23, 4: Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam.

Argumentum. I, 1—41. Humilitate (1—18) et ſui ipſius abnegatione (19—41) acquiritur devotionis gratia. II, 42—52. Dicitur, quantopere benedicatur, qui ſic animo affectus eſt.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Oportet — dare (1—13); 2) Si ſemper — petiſti (14—25); 3) Statim — elevat (26—41); 4) Tunc — honorem (42—52).





**Quod necessitates nostras Christo aperire et ejus gratiam postulare debemus.**

Vox discipuli.

## Cap. XVI.

I. O dulciſſime atque amantiſſime Domine quem nunc devote deſidero ſuſcipere:
tu ſcis infirmitatem meam et neceſſitatem quam patior˥
in quantis malis et vitiis jaceo:
quam ſæpe ſum gravatus tentatus turbatus et inquinatus.
Pro remedio ad te venio:
pro conſolatione et ſublevamine te deprecor.
Ad omnia ſcientem loquor,
cui manifeſta ſunt omnia interiora mea:
et qui ſolus poteſt me perfecte conſolari et adjuvare.
Tu ſcis quibus bonis indigeo præ omnibus:
et quam pauper ſum in virtutibus.
Ecce ſto ante te pauper et nudus:
gratiam poſtulans et miſericordiam implorans.

II. Refice eſurientem mendicum tuum˥
accende frigiditatem meam igne amoris tui:
illumina cæcitatem meam claritate præſentiæ tuæ.
Verte mihi omnia terrena in amaritudinem˥
omnia gravia et contraria in patientiam:
omnia infima et creata in contemptum et oblivionem.
Erige cor meum ad te in cælum:
et ne dimittas me vagari ſuper terram.

Tu ſolus mihi ex hoc jam dulceſcas uſque in ſæculum ʕ
quia tu ſolus cibus et potus meus,
amor meus et gaudium meum:
dulcedo mea et totum bonum meum.
Utinam me totaliter ex tua præſentia accendas,
combures et in te transmutes ʕ
ut unus tecum efficiar ſpiritus per gratiam internæ unio-
et liquefactionem ardentis amoris. [nis:
Ne patiaris me jejunum et aridum a te recedere ʕ
ſed operare mecum miſericorditer:
ſicut ſæpius operatus es cum ſanctis tuis mirabiliter.
Quid mirum ſi totus ex te igneſcerem,
et in me ipſo deficerem ʕ
quum tu ſis ignis ſemper ardens et numquam deficiens,
amor corda purificans,
et intellectum illuminans?

Confer ad v. 28 I Cor. 6, 17: Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt.

Argumentum. I, 1—13. Neceſſitates Chriſto aperiuntur. II, 14—42. Ejus gratia poſtulatur.

Diſpoſitio Sommalii. 1) O dulciſſime — virtutibus (1—11); 2) Ecce — bonum meum (12—25); 3) Utinam — illuminans (26—42).





**De ardenti amore et vehementi affectu suscipiendi Christum.**

Vox discipuli.

## Cap. XVII.

I. Cum ſumma devotione et ardenti amore,
cum toto cordis affectu et fervore deſidero te Domine
[ſuſcipere:
quemadmodum multi ſancti et devotæ perſonæ in com-
[municando te deſideraverunt ʕ
qui tibi maxime in ſanctitate vitæ placuerunt:
et in ardentiſſima devotione fuerunt.
O Deus meus amor æternus totum bonum meum fe-
[licitas interminabilis ʕ
cupio te ſuſcipere cum vehementiſſimo deſiderio et di-
[gniſſima reverentia:
quam aliquis ſanctorum umquam habuit et ſentire po-
[tuit.
Et licet indignus ſum omnia illa ſentimenta devotionis
tamen offero tibi totum cordis mei affectum: [habere ʕ
ac ſi omnia illa gratiſſima inflammata deſideria ſolus
[haberem.
Sed et quæcumque poteſt pia mens concipere et deſi-
[derare:
hæc omnia tibi cum ſumma veneratione et intimo fa-
Nihil opto mihi reſervare: [vore præbeo et offero.
ſed me et omnia mea tibi ſponte et libentiſſime immo-
[lare.

Domine Deus meus creator meus et redemptor meus
[cum tali affectu reverentia laude et honore
[cum tali gratitudine dignitate et amore,
cum tali fide ſpe et puritate te affecto hodie ſuſcipere˥
ſicut te ſuſcepit et deſideravit ſanctiſſima mater tua glo-
[rioſa Virgo Maria quando angelo evange-
[lizanti ſibi incarnationis myſterium humiliter
[ac devote reſpondit:
ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum verbum tuum.
Et ſicut beatus præcurſor tuus excellentiſſimus ſancto-
[rum Johannes Baptiſta in præſentia tua læta-
[bundus exſultavit in gaudio Spiritus ſancti,
dum adhuc maternis clauderetur viſceribus:
et poſtmodum cernens inter homines Jeſum ambulan-
[tem valde ſe humilians devoto cum affectu
[dicebat,
amicus autem ſponſi qui ſtat et audit eum gaudio gau-
[det propter vocem ſponſi˥
ſic et ego magnis et ſacris deſideriis opto inflammari:
et tibi ex toto corde me ipſum præſentare.
Unde et omnium devotorum cordium jubilationes,
ardentes affectus,
mentales exceſſus,
ac ſupernaturales illuminationes et cælicas viſiones
[tibi offero et exhibeo cum omnibus virtutibus
[et laudibus ab omni creatura in cælo et in
[terra celebratis et celebrandis pro me et
[omnibus mihi in oratione commendatis˥
quatenus ab omnibus digne lauderis:
et in perpetuum glorificeris.





II. Accipe vota mea Domine Deus meus et deſideria
[infinitæ laudationis ac immenſæ benedictionis:
quæ tibi ſecundum multitudinem ineffabilis magnitudinis
[tuæ jure debentur.
Hæc tibi reddo et reddere deſidero per ſingulos dies
[et momenta temporum:
atque ad reddendum mecum tibi gratias et laudes,
omnes cæleſtes ſpiritus et cunctos fideles tuos precibus
[et affectibus invito et exoro.
Laudent te univerſi populi tribus et linguæ:
et ſanctum ac mellifluum nomen tuum cum ſumma
[jubilatione et ardenti devotione magnificent.
Et quicumque reverenter ac devote altiſſimum ſacramen-
[tum tuum celebrant et plena fide recipiunt˥
gratiam et miſericordiam apud te invenire mereantur:
et pro me peccatore ſuppliciter exorent.
Quumque optata devotione ac fruibili unione potiti fue-
[rint,
et bene conſolati ac mirifice refecti de ſacra menſa cæ-
mei pauperis recordari dignentur. [leſti abſceſſerint:

Confer ad v. 19 Luc. 1, 38, ubi eadem leguntur. — Ad vv. 20 et 21 Luc. 1, 44: Exſultavit in gaudio infans in utero meo. — Ad v. 23 Joan. 3, 29, ubi eadem leguntur.

Argumentum. I (1—31). Cum ſumma devotione, ſicut exempla docent eorum, qui tibi maxime in ſanctitate vitæ placuerunt, in his Virgo Maria et Johannes Baptiſta, te, Domine, hodie ſuſcipere cupio. II (32—44). Accipe vota mea, gratias et laudes. Laudent te etiam omnes cæleſtes ſpiritus et cuncti fideles tui; univerſi populi, tribus et linguæ. Qui reverenter ſacramentum celebrant vel recipiunt, gratiam tuam invenire mereantur et pro me exorent.

Diſpoſitio Sommalii. 1) Cum — potuit (1—8); 2) Et licet — verbum tuum (9—19); 3) Et ſicut — glorificeris (20—31); 4) Accipe — exoro (32—36); 5) Laudent — dignentur (37—44).

## Quod homo non sit curiosus scrutator sacramenti, sed humilis imitator Christi subdendo sensum suum sacræ fidei.

Vox dilecti.

## Cap. XVIII.

I. Cavendum eſt tibi a curioſa et inutili perſcruta-
[tione hujus profundiſſimi ſacramenti:
ſi non vis in dubitationis profundum ſubmergi.
Qui ſcrutator eſt majeſtatis:
opprimetur a gloria.
Plus valet Deus operari:
quam homo intelligere poteſt.
Tolerabilis pia et humilis inquiſitio veritatis:
parata ſemper doceri,
et per ſanas patrum ſententias ſtudens ambulare.
Beata ſimplicitas,
quæ difficiles quæſtionum relinquit vias:
et plana ac firma pergit ſemita mandatorum Dei.
Multi devotionem perdiderunt:
dum altiora ſcrutari voluerunt.
Fides a te exigitur et ſincera vita:
non altitudo intellectus neque profunditas myſteriorum
Si non intelligis nec capis quæ infra te ſunt, [Dei.





quomodo comprehendes quæ ſupra te ſunt?
Subdere Deo et humilia ſenſum tuum fidei:
et dabitur tibi ſcientiæ lumen prout tibi fuerit utile ac
[neceſſarium.

II. Quidam graviter tentantur de fide et ſacramento:
ſed non eſt hoc ipſis imputandum ſed potius inimico.
Noli curare noli diſputare cum cogitationibus tuis:
nec ad immiſſas a diabolo dubitationes reſponde;
ſed crede verbis Dei crede ſanctis ejus et prophetis:
et fugiet a te nequam inimicus.
Sæpe multum prodeſt:
quod talia ſustinet Dei ſervus.
Nam infideles et peccatores non tentat quos ſecure jam
[poſſidet:
fideles autem devotos variis modis tentat et vexat.
Perge ergo cum ſimplici et indubitata fide;
et cum ſupplici reverentia ad ſacramentum accede:
et quidquid intelligere non vales,
Deo omnipotenti ſecure committe.
Non fallit te Deus:
fallitur qui ſibi ipſi nimium credit.
Graditur Deus cum ſimplicibus revelat ſe humilibus;
dat intellectum parvulis,
aperit ſenſum puris mentibus:
et abſcondit gratiam curioſis et ſuperbis.
Ratio humana debilis eſt et falli poteſt:
fides autem vera falli non poteſt.
Omnis ratio et naturalis inveſtigatio fidem ſequi debet:
non præcedere nec infringere.

Nam fides et amor ibi maxime præcellunt:
et occultis modis in hoc fanctiffimo et fuperexcellen-
[tiffimo facramento operantur.
Deus æternus et immenfus infinitæque potentiæ
facit magna et infcrutabilia in cælo et in terra:
nec eft inveftigatio mirabilium operum ejus.
Si talia effent opera Dei ut facile ab humana ratione
[caperentur:
non effent mirabilia nec ineffabilia dicenda.

Confer ad vv. 3 et 4 Prov. 25, 27: Sicut qui mel multum comedit non eft ei bonum, fic qui fcrutator eft majeftatis opprimetur a gloria.

Argumentum. I (1—20). Cavendum eft a curiofa et inutili perfcrutatione facramenti, quia periculofa eft. Fides a te exigitur et fincera vita. Dabitur fidei humili etiam fcientiæ lumen, quoad utile et neceffarium. II (21—51). Dubitationes ab inimico immiffæ nihil curandæ funt; fæpe multum prodeft, quod talia fuftinet Dei fervus; pergendum autem eft cum fimplici fide (22—34). Etiam rationi humanæ, quum fæpe fallatur, non nimium credendum eft. Omnis ratio fidem fequi debet, non præcedere nec infringere; facit enim Deus mirabilia et infcrutabilia (35—51).

Difpofitio Sommalii. 1) Cavendum — ambulare (1–9); 2) Beata — neceffarium (10—20); 3) Quidam — vexat (21–30); 4) Perge — poteft (31—42); 5) Omnis — dicenda (43—51).



# LOCORUM PARALLELORUM, BIBLICORUM ET ALIORUM, CONSPECTUS.

## Liber primus.

| Cap. | Vv. | Loci. | Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|---|---|---|
| I. | 1 | Joan. 8, 12. | XVI. | 31 | Gal. 6, 2. |
| | 10–11 | Apoc. 2, 17. | | 33 | — 6, 5. |
| | 24 | Eccl. 1, 2. | | 34 | Sir. 11, 26. |
| | 25 | Deut. 6, 13. | | 35 | Prov. 3, 7. |
| | 41–42 | Eccl. 1, 8. | | | |
| | | | XVII. | 4 | Phil. 3, 6. |
| II. | 7–8 | I. Cor. 13, 2. | | 5 | Apoc. 2, 10. |
| | 28 | Rom. 11, 20. | | 9 | I. Paral. 29, 15. |
| | | | | 10 | I. Cor. 4, 10. |
| III. | 10 | Jer. 5, 21. | | 24–25 | Sap. 3, 6. |
| | 14–16 | Joan. 1 et 3. | | | |
| | | — 8, 25. | XVIII. | 7–13 | II. Cor. 11, 27. |
| | 80 | Rom. 1, 21. | | | — , 12. 10. |
| | 87–89 | Phil. 3, 8. | | 20–21 | Joan. 12, 25. |
| IV. | 1 | Sir. 19, 16. | XIX. | 25–26 | Prov. 16, 9. |
| | | | | 27 | Jer. 10, 23. |
| V. | 14 | Pf. 116, 2. | | 82 | Rom. 8, 18. |
| | 22–25 | Sir. 32, 12–13. | | 84–87 | Luc. 12, 37. |
| | | | | | — 12, 43—44. |
| VII. | 13–21 | Jer. 9, 23–24. | | | Matth. 24, 46—47 |
| VIII. | 1 | Sir. 8, 22. | XX. | 23 | Joan. 5, 13. |
| | | | | 59–60 | Pf. 4, 5. |
| XII. | 23 | Phil. 1, 23 | | 70–71 | — 6, 7. |
| | | | | 85 | I. Joan. 2, 17. |
| XIII. | 4 | Job. 7, 1. | | 90–91 | Prov. 23, 31—32. |
| | 9 | I. Petr. 5, 8. | | | |
| | 77–78 | I. Cor. 10, 13 | XXI. | 67–68 | Pf. 79, 6. |
| | 79–80 | I. Petr. 5, 5–6. | | | |
| | | | XXII. | 33 | Pf. 24, 17. |
| XV. | 7 | I. Cor. 13, 3. | | 51 | Hebr. 10, 35—36. |
| | | | | 61–62 | Pf. 65, 12. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| XXII. | 72–73 | Pſ. 56, 2. |
| | 74 | II. Cor. 5, 4. |
| XXIII. | 41–42 | Luc. 12, 40. |
| | 69–70 | II. Cor. 6, 2. |
| | | Iſai. 49, 8. |
| | 103 | Pſ. 143, 4. |
| | 113–116 | Luc. 16, 9. |
| | 117 | I. Petr. 2, 11. |
| | 120 | Hebr. 13, 14. |
| XXIV. | 54–55 | Sap. 5, 1. |
| | 63 | Pſ. 106, 42. |
| | 101–102 | Deut. 6, 13. |
| XXV. | 9–10 | Sir. 51, 35. |
| | 31 | Rom. 12, 2. |
| | 33–35 | Pſ. 36, 3. |
| | 63 | II. Theſs. 3, 6. |
| II. | 1 | Arist. Metaphys. 1, 1. |
| | 3–4 | Auguſt. Confeſſ. 5, 4. |
| | 34 | S. Bern. opp. Tom. I. p. 782. |
| V. | 3 | Guillelmi Abb. ep. etc. cap. 10. |
| VII. | 31–33 | S. Bern. Tom. I. p. 1403. |
| XIII. | 56–57 | Ovid. rem. am. v. 91. |
| XX. | 14–15 | Senec. ep. VII. |

## Liber secundus.

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| I. | 1 | Luc. 17, 20–21. |
| | 7 | Rom. 14, 17. |
| | 21–23 | Joan. 4, 23. |
| | 31 | — 12, 34. |
| | 44 | Hebr. 13, 14. |
| | 56 | Sap. 5, 16. |
| VI. | 10 | I. Joan. 3, 21. |
| | 14 | Iſai. 48, 22. |
| | 17 | Mich. 3, 11 |
| | 22 | Pſ. 145, 4. |
| | 22–24 | Rom. 5, 3–5. |
| | | Gal. 6, 14. |
| | 47–48 | I. Reg. 16, 7. |
| | 57–58 | II. Cor. 10, 18. |
| VII. | 25–26 | Iſai. 40, 6–7. |
| VIII. | 10 | Joan. 11, 28. |
| | 65 | Pſ. 33, 9. |
| | | — 45, 11. |
| IX. | 51–52 | Pſ. 29, 7. |
| | 55–56 | — 29, 8. |
| | 59–60 | — 29, 9. |
| | 63–64 | — 29, 11. |
| | 66–67 | — 29, 12. |
| | 73–74 | Job. 7, 18 |
| | 97 | Apoc. 2, 7. |
| X. | 2 | Job. 5, 7. |
| | 38 | Matth. 22, 21. |
| | 55–56 | Joan. 5, 44. |
| XI. | 36–37 | Prov. 31, 10. |
| | 40 | Cant. 8, 7. |
| | 54–55 | Luc. 17, 10. |
| | 59 | Pſ. 24, 16. |



| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| XII. | 1–3 | Matth. 16, 24. |
| | | Luc. 9, 23. |
| | 5 | Matth. 25, 41. |
| | 30–31 | Rom. 6, 8. |
| | 87–89 | Luc. 24, 26. |
| | | — 24, 46. |
| | 115 | I. Cor. 9, 27. |
| | 142 | Rom. 8, 18. |
| | 153 | II. Cor. 12, 2. |
| | 155–156 | Act. 9, 16. |
| | 186–187 | Matth. 16, 24. |
| | 190–191 | Act. 14, 21. |
| I. | 86–88 | Bern. ſerm. ad div. XVIII. |
| XII. | 142–143 | Bern. in f. ann. B. M. V. ſerm. I. |

## Liber tertius.

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| I. | 1 | Pſ. 84, 9. |
| | 4 | Job. 4, 12. |
| II. | 1–2 | I. Reg. 3, 10. |
| | 3–4 | Pſ 118, 125. |
| | 5 | — 77, 1. |
| | 6 | Deut. 32, 2. |
| | 8–10 | Exod. 20, 19. |
| | 13 | I. Reg. 3, 10. |
| | 23 | Luc. 24, 45. |
| | 42 | I. Reg. 3, 10. |
| | 43 | Joan. 6, 69. |
| III. | 3 | Joan. 6, 64. |
| | 9–11 | Pſ. 93, 12–13. |
| | 23 | Iſai. 23, 4. |
| | 55–56 | Joan. 12, 48. |
| | 66 | Job. 44, 2. |
| | 67 | I. Tim. 6, 17. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| III. | 67 | Jer. 23, 24. |
| | 69 | Pſ. 24, 6. |
| | 71 | Sap. 14, 5. |
| | 74 | Pſ. 142, 7. |
| | 77 | — 142, 6. |
| | 78 | — 142, 10. |
| IV. | 2 | III. Reg. 2, 4. |
| | 3 | Sap. 1, 1. |
| | 6–7 | Joan. 8, 32. |
| | | — 8, 36. |
| | 53–54 | Iſai. 29, 13. |
| V. | 1–3 | II. Cor. 1, 3. |
| | 12–13 | Pſ. 58, 17. |
| VI. | 56–57 | Jerem. 20, 11. |
| | 63–64 | Pſ. 26, 1. |
| | 65–66 | — 26, 3. |
| | 67–68 | — 18, 15. |
| | 69 | II. Tim. 2, 3. |
| VII. | 21 | Jerem. 10, 23. |
| | 31 | Abdiae 4. |
| | 33 | Pſ. 90, 4. |
| | 40 | Rom. 11, 25. |
| VIII. | 1–2 | Gen. 18, 27. |
| | 15 | Pſ. 72, 22. |
| | 28 | Joan. 12, 25. |
| IX. | 39 | Luc. 18, 19. |
| X. | 5–6 | Pſ. 30, 20. |
| | 35 | Deut. 4, 19. |
| | 38 | Hebr. 1, 14. |
| XII. | 23 | Pſ. 72, 12. |
| | | — 36, 20. |
| | 37–38 | Sap. 18, 30. |
| | 39–40 | Pſ. 36, 4. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| XIV. | 5 | Job. 15, 15. |
| | 6 | — 4, 18. |
| | | II. Petr. 2, 4. |
| | 8 | Apoc. 6, 13. |
| | 11 | Ps. 77, 25. |
| | 12 | Luc. 15, 16. |
| | 29 | Ps. 35, 7. |
| | 40 | Isai. 45, 9. |
| | 50 | Ps. 116, 2. |
| XV. | 40 | Sap. 9, 10. |
| | 56—57 | Ps. 4, 9. |
| XVI. | 24 | Phil. 3, 20. |
| | 35—36 | Ps. 102, 9. |
| XVII. | 35 | Ps. 76, 8. |
| | 36 | Apoc. 3, 5. |
| XVIII. | 4 | Hebr. 12, 4. |
| XX. | 1 | Ps. 31, 5. |
| | 13 | — 68, 15. |
| | 23 | Joh. 1, 9. |
| | 46—47 | I. Joan. 2, 16. |
| | 51 | Job. 30, 7. |
| XXI. | 36 | Ps. 33, 9. |
| | 49 | Hebr. 1, 3. |
| XXII. | 43 | Ps. 44, 17. |
| XXIII. | 24—27 | Ps. 70, 12. |
| | 30—33 | Isai. 45, 2—3. |
| | 47—48 | Ps. 121, 7. |
| | 52 | — 42, 3. |
| | 53 | Gen. 1, 2. |
| XXIV. | 3—4 | Joan. 21, 22. |
| | 29—30 | I. Petr. 4, 7. |
| XXV. | 2-3 | Joan. 14, 27. |
| | 6 | Matth. 11, 29. |
| XXVII. | 39 | Eph. 3, 16. |
| XXIX. | 10—14 | Joan. 12, 27—28. |
| | 24 | Matth. 26, 42. |
| | 33 | Ps. 76, 11. |
| XXX. | 2 | Nahum. 1, 7. |
| | 19 | Jerem. 32, 27. |
| | 20 | Num. 23, 19. |
| | 28 | Matth. 8, 7. |
| | 33 | — 6, 34. |
| | 42—44 | Joan. 14, 1. |
| | | — 14, 27. |
| | 69—70 | Jacob. 1, 17. |
| | 83 | Job. 6, 10. |
| | 84—85 | Joan. 15, 9. |
| | 92 | Luc. 8, 15. |
| XXXI. | 9—10 | Ps. 54, 7. |
| | 15 | — 30, 23. |
| | 50 | Gen. 6, 12. |
| XXXII. | 31 | Apoc. 3, 18. |
| XXXIII. | 19—21 | Joan. 12, 9. |
| XXXIV. | 6 | I. Joan. 2, 15. |
| | 38 | Ps. 143, 6. |
| | 45 | I. Cor. 15, 28. |
| | 48—52 | Gal. 5, 17. |
| | 54 | Ps. 88, 10. |
| | 56 | — 67, 31. |
| XXXV. | 12 | Apoc. 2, 17. |
| | 38 | Rom. 8, 18. |
| XXXVI. | 13 | I. Cor. 9, 22. |
| | 14 | — 4, 3. |



| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| XXXVI. | 23—24 | Isai. 51, 12. |
| | 40 | Matth. 16, 27. |
| XXXVII. | 43 | Ps. 138, 11. |
| | 38 | Jos. 9, 14. |
| XXXIX. | 23—24 | Matth. 26, 41. |
| XL. | 1—2 | Ps. 8, 5. |
| | 6 | Gen. 44, 16. |
| | 19 | Dan. 4, 13. |
| | 23 | I. Reg. 1, 18. |
| | 54 | II. Cor. 12, 5. |
| | 55—56 | Joan. 5, 44. |
| XLIII. | 3—4 | I. Cor. 4, 20. |
| | 14 | Ps. 93, 10. |
| | 24 | Sophon. 1, 12. |
| | 25 | I. Cor. 4, 5. |
| XLIV. | 3 | Gal. 6, 14. |
| XLV. | 1—2 | Ps. 59, 13. |
| | 51 | — 115, 2. |
| | 57 | Matth. 10, 17. |
| | 58 | Mich. 7, 6. |
| | 59 | Matth. 24, 23. |
| | 61 | Ps. 21, 3. |
| | 78 | Prov. 24, 12. |
| | 79 | Ephes. 4, 14. |
| | 86 | Job. 7, 1. |
| XLVI. | 30 | Luc. 21, 18. |
| | 35 | Dan. 13, 42. |
| | 40 | Luc. 2, 35. |
| | 51—52 | Prov. 12, 21. |
| | 57 | Apoc. 2, 23. |
| | 58 | Joan. 7, 24. |
| | | I. Reg. 16, 7. |
| | 61 | Ps. 7, 12. |
| | 72—73 | I. Cor. 4, 4. |
| | 74 | Ps. 142, 2. |
| XLVII. | 15 | Gen. 15, 1. |
| | 24 | Rom. 7, 24. |
| | 25 | Ps. 119, 5. |
| | 26 | Isai. 25, 8. |
| XLVIII. | 10 | I. Cor. 13, 12. |
| | 13 | Gen. 47, 9. |
| | 38 | Matth. 25, 34. |
| | 53 | Rom. 7, 24. |
| | 54 | Job. 7, 20. |
| | 58 | Ps. 70, 12. |
| | 59 | — 26, 9. |
| | 60—61 | — 143, 6. |
| | 83—84 | Matth. 6, 21. |
| XLIX. | 3 | II. Petr. 1, 13. |
| | 4 | Joan. 17, 24. |
| | | Jacob. 1, 17. |
| | 33 | Rom. 8, 21. |
| | 41 | Sophon. 3, 8. |
| | | Luc. 22, 18. |
| | 46 | Jos. 1, 7. |
| | 48 | Ephes. 4, 24. |
| | 49 | I. Reg. 10, 6. |
| | 76 | Hebr. 6, 18. |
| | 93 | Isai. 63, 3. |
| | 94 | I. Macc. 2, 57. |
| | 111 | Phil. 1, 20. |
| L. | 9—10 | I. Cor. 4, 7. |
| | 13 | Ps. 87, 16. |
| | 24 | — 118, 32. |
| | 26 | Gen. 31, 2 et 5. |
| | | Job. 29, 3. |
| | 27 | Ps. 16, 8. |
| | 47 | — 68, 8. |
| | 60 | Deut. 32, 39. |
| | 61 | Tob. 13, 2. |
| | 62—63 | Ps. 17, 36. |
| | 86—87 | Isai. 11, 3. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| LI. | 4 | II. Macc. 6, 25. |
| | 18 | Pſ. 118, 32. |
| | 20—21 | Rom. 8, 18. |
| LII. | 12 | II. Reg. 14, 14. |
| | 39—40 | Job. 10, 20 et 21. |
| | 48, 49, 52 | Pſ. 50, 19. |
| LIII. | 18—19 | I. Petr. 2, 11. |
| LIV. | 11 | I. Theſs. 5, 22. |
| | 26 | I. Petr. 2, 13. |
| | 29—30 | I. Cor. 10, 33. |
| | 34 | Act. 5, 41. |
| | 56 | — 20, 35. |
| | 86 | I. Cor. 13, 6. |
| | 87 | — 12, 31. |
| LV. | 4—5 | Rom. 7, 23. |
| | 9 | Gen. 8, 21. |
| | 22 | Rom. 7, 22. |
| | 23 | — 7, 12. |
| | 25 | — 7, 25. |
| | 27—28 | — 7, 18. |
| | 40 | Joan. 15, 5. |
| | 41 | Phil. 4, 13. |
| | 59 | Pſ. 89, 14. |
| | 62 | II. Cor. 12, 9. |
| LVI. | 10—11 | Joan. 14, 6. |
| | 24—25 | — 8, 31 et 32. |
| | 27—28 | Matth. 19, 17. |
| | 31—32 | — 19, 21. |
| | 33—34 | — 16, 24. |
| | 45 | Joan. 13, 16. |
| | 46 | Matth. 10, 24. |
| | 52—53 | Joan. 13, 17. |
| | 54—57 | — 14, 21. |
| | 58 | Apoc. 3, 21. |
| | 75 | II. Esdr. 4, 20. |
| | 78—79 | I. Macc. 9, 10. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| LVII. | 42 | Job. 5, 11. |
| | 46 | Pſ. 118, 103. |
| LVIII. | 12—13 | Pſ. 118, 137. |
| | 15—16 | — 18, 10. |
| | 30 | I. Cor. 14, 33. |
| | 39 | Pſ. 20, 4. |
| | 46—47 | Rom. 8, 29—30. |
| | 41 | Joan. 15, 19. |
| | 55 | Sap. 6, 8. |
| | 104 105 | Apoc. 4, 10. |
| | 111 | Iſai. 65, 20. |
| | 115—118 | Matth. 18, 3—4. |
| | 121—122 | Luc. 6, 24. |
| | 126—127 | — 6, 20. |
| | 128 | Iſai. 38, 3. |
| LIX. | 20 | Phil. 2, 21. |
| | 46 | II. Cor. 1, 3. |
| | 54 | II. Macc. 6, 25. |
| | 51—52 | Pſ. 50, 2. |
| | | — 68, 17. |
| | 53 | Iſai. 9, 2. |
| V. | 68—69 | Bernard. in Pſ. XC ſerm. XVI. |
| XXI. | 28 | Auguſtin. confeſſ. XIII, 8. |
| | 30—31 | Auguſtin. confeſſ. I, 1. |
| XXIV. | 21 | Lucan. Pharſ. I, 135. |
| | | Bernard. ſerm. I. de circumcis. |
| XXX. | 1 | Bernard. de conſider. I, 2. |



| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| XLV. | 31—32 | Act. ſanct. 5. Febr. in vita S. Agathæ. |
| L. | 97—99 | S. Bonavent. leg. S. Franciſci cap. 6. |
| LVI. | 64—65 | Thomæ a Kempis cant. ſpir. ed. Somm. Tom. II. |

## Liber quartus.

| Vox Chriſti. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| | 1—2 | Matth. 11, 28. |
| | 3—4 | Joan. 5, 52. |
| | 5 | Matth. 26, 26. |
| | 6—7 | I. Cor. 11, 24. |
| | 8—10 | Joan. 6, 57. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| I. | 21—22 | Matth. 11, 28. |
| | 27 | III. Reg. 8, 27. |
| | 45 | Exod. 25, 10. |
| | 50 | II. Macc. 2, 12. |
| | 75 | II. Reg. 6, 14. |
| II. | 47 | Pſ. 77, 25. |
| | 48—49 | Joan. 6, 51. |
| | | — 6, 33. |
| | 58 | Pſ. 148, 5. |
| III. | 4 | Pſ. 67, 11. |
| | 9—10 | — 85, 4. |
| | 13—14 | Luc. 19, 9. |
| | 25 | Marc. 1, 34. |
| | 27—28 | Matth. 15, 32. |
| | 38 | Gen. 8, 21. |
| | 48 | II. Cor. 5, 6. |
| | 68 | Pſ. 146, 5. |

| Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|
| IV. | 2 | Pſ. 20, 4. |
| | 6 | — 105, 4. |
| | 40 | — 53, 6. |
| | 71—72 | Matth. 11, 28. |
| | 73 | Gen. 3, 19. |
| VII. | 64—65 | Ezech. 33, 11. |
| | 66 | — 18, 22. |
| VIII. | 26—27 | Luc. 14, 33. |
| XI. | 6 | Luc. 7, 38. |
| | 18 | Hebr. 1, 6. |
| | 23—24 | Cant. 2, 16—17. |
| | 25 | I. Cor. 13, 10. |
| | 30—31 | — 13, 12. |
| | | II. Cor. 3, 18. |
| | 32 | Joan. 1, 14. |
| | | I. Joan. 1, 1. |
| | | I. Petr. 1, 25. |
| | 45 | Hebr. 6, 12. |
| | | Tit. 2, 13. |
| | 50 | II. Cor. 5, 7. |
| | 59 | Pſ. 118, 105. |
| | 63—64 | Ezech. 40, 39. |
| | 68 | Hebr. 6, 19. |
| | | — 9, 3. |
| | 100—101 | Levit. 19, 2. |
| XII. | 5—6 | Mc. 14, 15. |
| | 9 | I. Cor. 5, 7. |
| | 12 | Pſ. 101, 8. |
| XIII. | 1—5 | Cant. 8, 1. |
| | 7—9 | Exod. 33, 11. |
| | 19 | Cant. 5, 10. |
| | 24 | Iſai. 14, 15. |
| | 31—32 | Deut. 4, 7. |
| | 35 | — 4, 8. |
| XIV. | 1—2 | Pſ. 30, 20. |
| | 15—16 | Luc. 24, 30—35. |

| Cap. | Vv. | Loci. | Cap. | Vv. | Loci. |
|---|---|---|---|---|---|
| XV. | 41—42 | Isai. 60, 5. | XVII. | 23 | Joan. 3, 29. |
| | 46 | Ps. 127, 4. | | | |
| | 47 | — 118, 2. | XVIII. | 3—4 | Prov. 25, 27. |
| | 48 | — 23, 4. | | | |
| XVII. | 19 | Luc. 1, 38. | XIII. | 27—30 | Thom. Aquin. in off. sacr. vesp. ad Magnificat. |
| | 20—21 | — 1, 44. | | | |



## Tabula locorum, quibus verba extremis syllabis consonantia cumulate occurrunt.

**Lib. I.** cap. 1, vv. 18—46; cap. 2, vv. 22—45; cap. 3, vv. 6—13, 31—35, 52—70; cap. 11, vv. 17—29, 44—49; cap. 13, vv. 12—18, 47—64; cap. 14, vv. 3—20; cap. 15, vv. 10—19, 33—36; cap. 17, vv. 1—7, 17—27; cap. 18, vv. 7—55; cap. 19, vv. 40—80; cap. 20, vv. 6—41, 50—60, 93—105; cap. 21, vv. 39—44, 54—65; cap. 22, vv. 8—11, 22—35, 45—50, 75—88; cap. 23, vv. 82—89, 109—116; cap. 24, vv. 8—15, 56—92; cap. 25, vv. 67—73, 90—102, 119—122, 131—140.

**Lib. II** cap. 1, vv. 42—76, 90—95; cap. 2, vv. 6—13; cap. 3, vv. 38—51; cap. 4, vv. 21—34; cap. 5, vv. 38—43; cap. 7, vv. 16—21; cap. 8, vv. 19—28, 32—48, 71—79; cap. 9, vv. 1—11, 86—101; cap. 10, vv. 16—32, 43—74; cap. 11, vv. 1—37; cap. 12, vv. 38—58, 90—97, 107—133, 145—149, 153—166.

**Lib. III** cap. 1, vv. 2—17, 24—32; cap. 2, vv. 20—35; cap. 3, vv. 1—7, 13—20, 44—45, 48—49, 53—54, 70—73; cap. 5, vv. 51—103; cap. 6, vv. 22—33; cap. 8, vv. 7—11, 13—15, 26—30; cap. 9, vv. 2—7, 14—21, 23—25, 27—30; cap. 10, vv. 61—72; cap. 12, vv. 1—12; cap. 13, vv. 2—15; cap. 14, vv. 4—23; cap. 21, vv. 37—50, 59—67, 72—75, 77—82, 90—93; cap. 23, vv. 12—25, 37—40, 45—49; cap. 25, vv. 11—30; cap. 27, vv. 25—37; cap. 27, vv. 10—13, 15—18, 25—34, 46—54; cap. 29, vv. 2—4, 6—9, 16—22; cap. 30, vv. 3—14, 48—51, 76—78; cap. 32, vv. 7—14, 33—41; cap. 34, vv. 10—18, 27—29, 36—47; cap. 35, vv. 2—14, 27—33; cap. 37, vv. 13—31, 34—52; cap. 38, vo. 13—21; cap. 40, vv. 5—14, 29—33, 39—45, 48—51, 59—64; cap. 41, vv. 15—19; cap. 42, vv. 8—11, 15—26; cap. 43, vv. 30—46; cap. 45, vv. 38—41, 62—72, 84—86; cap. 46, vv. 13—34, 49—52, 59—60, 70—74; cap. 47, vv. 11—23; cap. 48, vv. 1—36, 37—41, 64—68, 85—103; cap. 49, vv. 21—28,

1.70 Sh. April/80.

34–39, 73 85; cap. 50. vv. 70–99, cap. 51. vv. 5–16; cap. 52. vv. 3–11, 41–52; cap. 53. vv. 20–35; cap. 54, vv. 10–6, 38–50, 64–66, 71–74, 76–88; cap. 55, vv. 7–17, 56–66; cap. 56 vv. 2–8, 12–23, 37–42. 52–57; cap. 58, vv. 42–47, 50–52, 56–65, 87–91; cap. 59, vv. 1–4, 20–31.

Lib. IV cap. 1, vv. 1–41, 75–99; cap. 2, vv. 39–47, 70–54; cap. 3, vv. 9–24, 34–45, cap. 4, vv. 10–13, 21–38, 40–48, 68–86; cap. 5, vv. 3–10, 38–54; cap. 6. vv. 1–16; cap. 7, vv. 13–51; cap. 9. vv. 15–25, 31–62; cap. 10. vv. 21–26, 34–50; cap. 11, vv. 15–21, 32–52, 61–67, 74–81, 93–98; cap. 13, vv. 5–26, 33–54; cap. 14. vv. 1–28; cap. 15, vv. 17–28, 32–52; cap 16, vv. 6–12, 28–37; cap. 17, vv. 1–5, 14–17.

## CORRIGENDA.

Lege p. 1 v. 87 colon (:); p. 37 c. 16 v. 31 Nemini; p. 45 Cap. XIX; p. 54 v. 105 punctum (.); p. 165 v. 27 colon (:); p. 118 v. 1 multis; p. 218 v. 37 colon (:); p. 218 v. 40 colon (:); p. 287 v. 79 nec; p. 320 v. 18 firma..

Præterea nonnullas orthographiæ inæqualitates lectores rogo ignoſcant.

Berolini. Typis Drægerianis C. Feichtii.

# Epilogus.

Typographi opere ad finem perducto iter feci Bruxellas, ut Imitationis autographum, quod quinque abhinc annis ante primum cognoveram, iterum perlustrarem. In perlustrando autem quum nonnulla repererim quæ aliter se habent in codice Thomano atque in mea editione, hoc non modo profiteri non dubito, sed ad tuam bonitatem, lector benevole, audeo confugere rogans, ut præter illa quæ supra indicavi corrigenda, hæc quoque quæ infra posui, emendes.

Pag. 12 v. 87 lege colon — p. 47 v. 46 l. colon — p. 78 v. 89 post quia dele aut.

Pag. 86 v. 51 dele sicut — p. 92 v. 23 dele comma — p. 92 v. 35 poſt indisciplinatis adde aut nobis contrariantibus — p. 95 v. 26 l. flexam (4) — p. 109 v. 80 l. flexam — p. 110 v. 102 l. comma — p. 112 v. 15 poſt non adde diu — p. 116 v. 32 dele invenitur — p. 123 v. 129 l. portandam.

Pag. 149 v. 52 l. colon — p. 149 v. 62 l. moliris — p. 160 v. 40 l. quia pro quod — p. 163 v. 22 l. colon — p. 167 v. 4 poſt quærit adde habere — p. 182 v. 48 l. pervenitur pro venitur — p. 182 v. 55 l. comma — p. 188 v. 72 poſt ecce adde ego — p. 219 v. 21 poſt ſed adde et — p. 228 v. 12 poſt ſic adde et — p. 233 v. 15 l. colon — p. 234 v. 31 l. colon — p. 248 v. 46 l. flexam — p. 255 v. 79 l. punctum — p. 255 v. 80 lege Hoc pro hoc — p. 263 v. 13 l. flexam — p. 273 v. 22 l. comma — p. 274 v. 3 dele comma — p. 281 v. 30 l. adjuvandum — p. 283 v. 68 l. confert pro fert — p. 284 vv. 9–11 l. Sequere me. Ego sum via veritas et vita. — p. 286 v. 46 l. super pro supra — p. 289 v. 19 dele comma — p. 292 v. 18 l. colon.

Pag. 309 v. 120 l. colon — p. 320 v. 6 l. guſtandam — p. 320 v. 17 poſt alto adde sacro — p. 324 v. 7 l. colon — p. 324 v. 12 l. punctum — p. 325 v. 26 l. flexam — p. 326 v. 51 l. flexam — p. 331 v. 1 dele comma — p. 3 2 p. 11 dele comma — p. 337 v. 10 dele enim — p. 342 v. 36 l. nihili pro nihilo — p. 345 v. 100 l. colon — p. 349 v. 46 dele comma — p. 350 v. 1 dele comma — p. 360 v. 26 dele comma — p. 365 v. 33 dele comma.

Scr. Bruxellis d. XXIII m. Julii a. MDCCCLXXIV.

C. H.